

БОРИС

СТРУГАЦКИ

ТЪРСЕНЕ

ИЛИ ДВАДЕСЕТ И СЕДМАТА
ТЕОРЕМА НА ЕТИКАТА

НА ЦЕЛТА

БОРИС СТРУГАЦКИ
ТЪРСЕНЕ НА ЦЕЛТА
ИЛИ ДВАДЕСЕТ И СЕДМАТА
ТЕОРЕМА НА ЕТИКАТА

Превод: Максим Стоев

chitanka.info

Читателите като цяло обичат простите отговори. Но в произведенията на късните Стругацки, а също така и в романите, написани само от Борис Натанович, без участието на по-големия му брат, такива отговори няма. Ще се сблъскаме, обаче, с горчиви размисли върху въпроса, защо всяка крачка встрани от общественото благо се превръща в разпад и дори в унищожение на отделната личност, с дръзки опити да се разбере маршрутът, по който плава корабът на историята, с вечната дилема можеш ли да останеш верен на себе си и своето предназначение, въпреки съдбата и въпреки хората.

„Гърсене на целта“ не е книга за бързо четене. Това е роман за една епоха и няколко конкретни личности, изпълнен блестящо като сюжет и език и зареден с неподражаемата атмосфера на братя Стругацки.

Еволюцията не може да бъде справедлива.

Фридрих Хайек
„Фаталната
самонадеяност“

На скъпите ми приятели, с които се срещам — по-често или по-рядко — днес и на онези от тях, които може би никога вече няма да видя.

От автора

Всички герои на тази книга, без изключение, имат по няколко прототипа. Чертите на тези прототипове са смесени във всеки герой в доста произволни пропорции. Същото може да се каже и за най-напрегнатите ситуации, описани в творбата. Ето защо, много и дори повечето от описаното в нея е просто копие на реалността и е безсмислено да се задават въпроси от рода на: „Кой какъв е, кое какво е, къде и кога именно се случва?“

Повечето от цитираните „машинни“ афоризми авторът е взел от сборника „Компютърни игри“ (Лениздат, 1988). Той използва случая, за да изрази своята благодарност и възхищение от създателя на програми за ЕИМ Д. М. Любич.

1 ЧАСТ
ЩАСТЛИВОТО МОМЧЕ

ГЛАВА ПЪРВА

„... Внезапно настъпва мигът, когато чувстваш, че трябва да направиш равносметка“, бе казал тогава Станислав. И не е задължително да става на стари години... (Беше изпаднал в пристъп на дълбокомислие.) И не е нужно да има някаква особена причина! Става ето така: някой, който живее вътре в тебе и обикновено е зает със своите си работи, изведнъж прекъсва заниманията си и замислено произнася: „Е, господинчо, време ни е да теглим чертата...“

Виконта го изслуша благосклонно, дръпна от лулата си и рече: „Купувам. Записвай...“ Но Станислав, естествено, нищо не записа — той се вслушваше във вътрешното си чувство, разбирайки вече, че това е предопределение. Усещането постепенно изчезваше, губеше остротата... определеността... първоначалната си свирепа многозначителност — ясната неизменност на щастливия стих... Той така и не разбра каква равносметка по-точно трябва да направи.

Това се случи през хиляда деветстотин и седемдесета година, в онзи пролетен ден, в който Станислав навърши тридесет и седем години. Случи се вечерта, още по-точно през нощта, когато гостите вече си бяха отишли, майка му прибираще масата, а той и приятелят му Виктор Киконин (с прякор Виконта) излязоха на чист въздух, след което решиха да идат в дома на Виконта.

Имаше бутилка розово „Вин-де-масе“, кафе, сладко от сливи, китарата звънеше тихо и двамата творци — истински поети, кръвни другари, почти братя — пееха задълбочено и прочувствено:

*На шурвала застина ръка,
мачтите режат мъглата,
тежко е в душата на моряка,
отпред са само вятърът, тъмата...*

Стиховете бяха колективна работа на Красногоров и Киконин, музиката — също. Станислав си спомни, че се бе давил няколко пъти.

По-точно три пъти. Първият път като съвсем малък (беше преди войната) в някакво езеро в Горския парк. Мама седеше на брега и разговаряше с леля Лида, а малкият Слава се плацикаше отначало на плиткото, но после реши да нагази навътре. Първо под краката му имаше твърдо дъно, после се появи тънък слой гадна тиня, след това — нещо като тухлен бордюр и накрая нищо. Не можеше да плува. От страх отвори широко очи, видя мътната светлина отгоре, люшкащата се тъма отпред и панически размаха крака и ръце, знаейки, че загива. Изведнъж краката му отново стъпиха на твърдо. Бързо се добра до брега и седна до мама върху одеялото. Никой нищо не бе забелязал. Наоколо всичко си беше същото. Внезапно си помисли, че всъщност той се е удавил, а върху одеялото седи някой друг, но никой не забелязва това важно обстоятелство. И точно в този, именно в този момент той се изплаши истински.

Вторият случай бе доста по-интересен и доста странен. По време на войната ги бяха евакуирали в селцето Кишла в Чкаловска област. Заедно със селските хлапета Слава беше решил да се повози на лодка. Качиха се петима и изведнъж Толя Брунов закрещя ужасен и пребледнял като платно. Беше страшно. Тогава видя ЗАЩО момчето пищи: на кърмата, върху някакви парцали, стоеше чудовищен, грамаден колкото юмрук, паяк — зелен на червени петна. Не помнеше как заедно с останалите се озова във водата. Лодката не се преобърна само по чудо. Вече можеше да плува и тъкмо да се втурне към близкия бряг, когато видя, че пред лицето му се поклаща същият паяк и го гледа с милионите кървави точки на блестящите си очи. Изгуби съзнание. Друго нищо не си спомняше. Момчетата след това разказваха, че се е носил неподвижно по повърхността и само тилът му се е виждал. Набързо го извадили и го съживили с изкуствено дишане. Никой повече не видя паяка. След много време, вече възрастен и отново в Ленинград, бе преровил цял куп справочници за членестоноги, дори се консултира в Зоологическия музей, но напразно — странният и страшен паяк не бе известен на науката. Не съществуваше в природата (поне не на територията на Русия)...

А за третото даване... пропадане... „гибелно потапяне във вода, често с фатален край...“ не обичаше да си спомня, още по-малко да разказва. Тогава шест момчета и четири момичета пропаднаха в леда

на Ладога с цялата си екипировка — раници и палатки... Една от девойките се удави, а Слава изплува. Като по чудо.

Оттогава започна броенето. Всъщност без причина. Съвсем случайно.

След като чу разказа му за трите случая, Виконта с известно съжаление призна, че не се е давил нито веднъж. Изобщо не бе рискувал живота си, с изключение на случката с детонатора в детството си. Станислав се учуди. Веднага си спомни още три или дори четири случая, когато е бил на косъм от смъртта. За него беше нещо напълно обикновено да се окаже на ръба. Не повярва на приятеля си. Сметна, че, както обикновено, лъже. Виконта беше лъжльо, лъжльо вулгарис.

Работеше в „чекмедже“^[1] и беше абсолютно неясно какво. „Бе дивотии разни...“, така отговаряше на въпросите и гнусливо кривеше дългнестото си бледо лице — хитруваше. Изобщо не се занимаваше с глупости. През последните десет години бе пътувал в чужбина поне сто пъти. При това в разни екзотични страни, в които нормалните съветски хора нямаха работа: Бразилия, Лесото, Гвиана... Иран. За какъв дявол човек, завършил Четвърти медицински институт, ще ходи в Иран?

Но да получиш от него смислено обяснение бе невъзможно. Не разказваше никога, на никого и нищо за работата си. И на кого? Освен Станислав други приятели нямаше.

Когато у Станислав се събираше компания, Виконта рядко, ни в клин ни в ръкав, започваше да разказва за чужди страни. Беше изключителен сладкодумец. Всички притихваха, слушаха със затаен дъх, от страх да не би да спре да разказва така, толкова неочаквано и безпричинно, както беше започнал.

Начеваше винаги от средата, от някаква неразбираема отправна точка, която очевидно му се струваше ключова. Например:

— ... Бял пояс около гора. Бели дървета... по-точно бели СКЕЛЕТИ на дървета в отвратителна, отровна мъгла. Сякаш не си в девствен лес, а в някакво забравено от Бога, дишащо изпарения, гробище... гробище на нечовеци... А сред валмата пара — бодливи растения с остри листа, които тук наричат „трънения венец на

Христос“... И гигантски паяци, опънали паяжини между растенията... Почвата изобщо не се вижда, защото е покрита с гъст, уродлив мъх и ями, пълни с черна вода. По всеки белезникав ствол растат гнусни, слузести, разноцветни гъби...

Тясното му лице посивяваше, сякаш от непоносима вътрешна болка, гласът му спадаше — споменът го измъчваше. Тези разкази, всъщност не те самите, а начинът, по който говореше, правеше изключително впечатление на слушателите. Разбира се и на Станислав. В такива минути Виконта му приличаше я на свръхчовек, я на същество от ада, я на върколак. И му се струваше непознат... Но веднъж прочете един от неговите разкази в книжка на издателство „Географ“ (май че автор беше Кауъл^[2] „В сърцето на гората“). Съпадението беше почти пълно. В първия момент не повярва на очите си. После се ядоса. Накрая му се възхити. Помисли си: „За чий дявол го правиш, хвалипръцко неден?“

Разбира се, че беше самохвалко. И то във всичко — в разговорите, в литературните си пристрастия, в обикновения живот. Заставайки на опашката пред павилиона за бира той можеше с неописуемо високомерие да попита: „Я да чуя кой не се страхува да си признае, че е последен?“ Това ужасно стряскаше треперещите от махмурлук и нетърпение алкохолици...

В стаята му на ниска полирана масичка се мъдреше широка дървена черна чаша от остров Минданао, изписана със златисти дракони. В нея имаше към тридесетина лули — от самоделни, разкривени негърски до тежки произведения на изкуството от чемширено дърво — музейни експонати, антикварни и с надписи... Той машинално заравяше лявата си, с липсващи пръсти ръка в тази воняща на изгорял тютюн купчина, безпогрешно изваждаше търсената лула, пълнеше я, палеше я с клечка кибрит, обвиваше се в дим, ароматен като пчелен мед, и присвиваше сляпото си ляво око... И изведнъж започваше да рецитира на пресекулки:

*Ти седиш пред камината и огнените езици
танкуват наоколо, повтарят шарките на завесите,
ридаейки над римите, ти на мрака четеш сонети.
Замислено те гледа твойт фокстериер...*

*На софата дреме маймунка от Само,
кълбест мрак обвива картините на Вато.
Седиш пред камината с шал „димуамо“,
на коленете ти шумят страниците на Стак...*

„Кой е Стак?“ — питаше Станислав. „Не ти ли е все едно? — отговаряше Виконта с величествено раздражение. — Ами например СТА-нислав К-расногоров, доволен ли си?“ — „Добре, добре... А защо Само? Няма никакво Само, има Сомо“. — „Защото димуАмо звучи, а димуОмо не“. Така си беше: димуамо звучеше, а димуомо, по някаква причина, не...

Когато се запознаха в пети клас, той беше дребен, не опасен, но остроумен хулиган. Носеше клошпанталони и моряшка фланелка с походка на стар морски вълк. Беше майстор на пакостите. Веднъж, през пролетта на четирийсет и пета, заедно дежуреха в класната стая по време на междучасието. Съучениците им шумяха в коридора, а те седяха на перваза на прозореца на втория етаж и гледаха към двора. Отначало там нямаше нищо интересно, но после под самия прозорец се появи директорът на училището. С шапка. Виконта (тогава беше просто Кикон или Киконя) не издържа, изхрачи се и улучи.

Като на забавен каданс директорът се спря, внимателно сне шапката си, разгледа хрчката и неописуемо, мъчително, влудяващо бавно взе да вдига глава...

Сякаш вятър ги издуха от перваза. Като две торпеда излетяха в коридора и тогава на Станислав му се стори, че Кикон е обезумял от страх: той се нахвърли на Татето — най-страшният, безпощаден и як хулиган от пети „А“ клас, и го удари по лицето!

Онзи се шашардиса. Беше с две глави по-висок от дребния Кикон и от височината на ръста си пулеше срещу него обезумелите си очи, очевидно изгубил връзка с реалността. Тогава Кикон го зашлеви още веднъж... И се започна!

„Кикон натупал Татето!“ — се разнесе из цялото училище. Веднага ги обгради тълпа от любопитни зрители и застъпници. Татето най-сетне осъзна какво става и ревейки като звяр се нахвърли върху

нахалника, размахвайки едновременно и четирите си огромни крайника... Тъй че, когато директорът се показа в коридора, отначало дори не му обърнаха внимание.

„Кой направи това?“ — гракна даскалът и високо вдигна шапката си, но не го чува, нито го видяха. „Прекратете боя!“ — гърмеше гласът на директора, но това вече не беше сбиване, а възпитателна работа, специална процедура и тя не можеше да бъде прекъсната просто така... И когато най-сетне редът бе възстановен и в настъпилата тишина шефът зададе ГЛАВНИЯ си въпрос: „Кой е дежурен?“, Кикон радостно откликна: „Аз!“. Веднага стана ясно, че той с окървавения си нос, насиненото око и разкъсаната до пъпа риза не е престъпникът, че не е бил ТАМ, че е бил ТУК, а кой е бил ТАМ той не знае и не би могъл да знае...

„Къде умният човек скрива листо? — В гората“^[3]. Честъртън те прочетоха след две-три години и не се впечатлиха особено. Бяха се запознали вече с Конан Дойл, Луи Бусенар и Понсон дьо Терайл^[4].

През лятото на четирийсет и пета в ръцете на Кикон избухна детонатор. С други хлапета бе отишъл извън града, където по бившите бойни полета все още гниеха непогребани трупове и се въргаляха хиляди и най-разнообразни оръжия. От тази експедиция той донесе вкъщи цял чувал боеприпаси — най-вече жълтеникави макарони бездимен барут, кълбета бикфордов шнур и огромно количество разнокалибрени патрони за всякакви видове стрелково оръжие. Скри ги в мазето, а в своята стая занесе само една красива многоцветна метална тръба с размерите на молив. Взе да я човърка с нож, за да я разглоби. Тя гръмна.

За късмет баба му бе вкъщи, извика познат лекар и закараха Кикон във Военномедицинската академия. Наложиха се да му отрежат три пръста на лявата ръка — останаха само кутрето и безименният. В лявото му око завинаги остана малка частица — беше медна и не можаха да я извадят с магнит. Взривът бе отнесъл голямо парче месо с кожа от дясната ръка. С цел да възстановят, доколкото може, загубата, лекарите направиха така, че ръката да зараства към корема и всеки ден дърпаха мястото с нагорещени щипки, за да не се срасне напълно с корема. (Очевидно подобни операции тогава са били на мода. В стаята

заедно с Кикон лежеше войник, на когото докторите по същия начин възстановяваха изгубената в боя красота — лявата му ръка бе залепена за мястото, където той преди е имал нос. С изключение на това, според Кикон, воинът си бил от здрав по-здрав. Два пъти в месеца той напускал клиниката, тръгвал по жени, напивал се, биел се и мястото на срастването се късало. Сутрин се връщал окървавен в стаята и докторите започвали отначало.)

Киконя пролежа в болницата повече от половин година и когато отново се появи в училище, бе съвсем различен. Беше станал интелектуалец. Оказа се, че е начетен, добре играеше на шах и доста сносно четеше на немски и английски. С него бе вече интересно да се разговаря за книги, за кино и за марки. Беше в състояние с изискана небрежност да разказва за Мато Гроос, Гранд Сабана и тайнствените *mesas*, послужили като първообраз на „Изгубения свят“^[5]. Без запъване цитираше имената на първобитни чудовища, обитаващи блатата на Конго и Убанги-Шари: лдау, шипекве, липата, мокелембембе, аилали, ба-дигуи, нгакуола-нгоу... Станислав разбра това с известно учудване и двамата се сближиха. Изясни се, че Кикон живее отсреща заедно с баба си и дядо си — генерал-лейтенант, професор във Военномедицинската академия — и момчетата от двете страни на улицата можеха да общуват с жестове и примигвания с фенерчета по морзовата азбука.

---

[1] Авторът има предвид секретно учреждение от закрит тип. — Бел.прев. ↑

[2] Вероятно авторът има предвид Едуард Байлс Кауъл — английски санскритолог 1826–1903 г. — Бел.прев. ↑

[3] Гилбърт Кийт Честъртън (1874–1936) — английски писател, автор на криминални романи. — Бел.прев. ↑

[4] Луи Бусенар и Понсон дьо Терайл — популярни френски автори на приключенски романи от XIX в. — Бел.прев. ↑

[5] Авторът има предвид едноименния роман на Артър Конан Дойл. — Бел.прев. ↑

ГЛАВА ВТОРА

Станислав започна ръкописа си така:

„Основната теорема бих могъл да формулирам още сега, но вероятно това няма да е правилно. По-разумно ще е, ако Теоремата възникне от текста по време на четенето му, като неизбежен, абсолютно логичен и единствено възможен извод.

Обстоятелството, че съм жив и достигнах до своите без малко четирийсет години, е само по себе си почти чудо. (Но какво е чудо? Свръхпозиция на малковероятни събития и нищо повече.)

През трийсет и седма година баща ми бе изключен от партията. Върна се вкъщи около полунощ, седна на масата, сложи немощно ръцете си отстрани на чинията със зеленчукова супа и притихна — потъмнял, с мъртви очи, дори не дишаше — така поне се стори на майка ми. Тя разбра всичко и мълчаливо заплака от другата страна на масата. Към два часа внезапно звънна телефонът. Баща ми бързо вдигна. Непознат глас говореше в слушалката: «Зиновий. Незабавно отивай на гарата и заминавай за Москва. Веднага, разбра ли ме? Купи билети от запазените за областния комитет...» Чуха се къси сигнали. След час баща ми седеше във влака. Не се върна в Сталинград никога вече. До началото на войната живях в Питер и се бореше за своята реабилитация — напразно и безполезно.

Както ми става ясно днес, в онази нощ той е трябвало да бъде арестуван. И най-вероятно разстрелян. Тогава това се наричаше присъда от десет години без право на кореспонденция. Именно това се случи на неговия брат Афанасий в началото на трийсет и седма — десет години без право на кореспонденция. А жена му (вдовицата му?) и децата му бяха изселени за двайсет и четири часа в Стерлитамак. По-големите деца оживяха, но двете по-малки — Соня на шест и Вова на пет — починаха по пътя от дизентерия.

Аз тогава бях четиригодишно анемично, хилаво, скрофулозно дете. И естествено бях обречен.

Но баща ми оцеля, затова и аз останах жив. Временно. До следващото събитие, както би казал някой специалист по теория на

вероятностите...“

Неговата основна теорема би могла да звучи примерно така: „За преживените от мен трийсет и седем години толкова често се оказвах на края на пропастта, на косъм от смъртта, стъпил на ръба, че да се опитам да обясня факта на моето оцеляване само със случайността, би означавало да се подиграя на здравия разум...“

Но ако той неслучайно се е съхранил, значи ли това, че има някаква ЗАКОНОМЕРНОСТ, че в света има нещо, което го спасява, предпазва, закриля?

КАКВО? И ЗАЩО?

Той се опита да си спомни всички обстоятелства, които го бяха довеждали до ръба на пропастта и се опита да разбере каква именно сила го бе спирала в последния момент. Търсеше закономерност и не я намираще. Превърна го в игра и няколко дни с удоволствие я игра. Разбира се, не вярваше в никаква закономерност, но когато преброи двайсет и три ситуации, когато е бил на косъм от гибелта, двайсет и три случая, всеки от които предвещаваше несъмнена и често страшна смърт, бидейки математик, не можеше да не почувства намесата на Съдбата...

„Когато пресичате улицата, погледнете първо надясно, а после — наляво. Колко дълго ще живее в голям град човекът, който винаги спазва това просто правило?“ Понякога му се струваше, че е точно такъв индивид, само с тази разлика, че не нарушава никакви правила... Но какво знаем ние за правилата, които изобщо не познаваме и които може би ежедневно нарушаваме?

Виконта слушаше разсъжденията му напълно благосклонно (това ставаше не в онази историческа нощ, а след седмица), но първоначално реагира само с вицове от репертоара на преподавателите по марксистка философия: „Какво е случайност и какво е, другари, закономерност? Ако човек излезе навън, на главата му падне балкон и той все пак остане жив — това какво е? Правилно, случайност е. А ако той на следващия ден отново излезе от къщи, върху него отново падне балкон и той отново остане жив? Не, не е закономерност, другари, това е НАВИК. А ако същото се случи за трети път? Това вече е ХУБАВА ТРАДИЦИЯ...“

После той помисли, мърдайки дебелиите си африкански устни, и внезапно каза: „А знаеш ли, Стак, това е СЮЖЕТ! Не намираш ли?“
На другия ден Станислав започна да пише.

Всъщност те и двамата пишеха от незапомнени времена. „Чернови...“ — казваше Виконта, който боготвореше Тинянов^[1]. Бяха започнали няколко съвместни романа и разказа — за всеки имаше отделна папка и във всяка сега лежах по три-четири изписани странички. Стиховете бяха вече десетки. Към повечето беше композирана музика. Лично от авторите. Впрочем всичкото това беше несериозно. За най-добро от литературното наследство на Виконта се смяташе съчинението „Експеримент с чужд живот“. Това бяха записки (под формата на дневник) на наблюденията, които болният и побъркващ се от скука деветокласник Виктор Киконин бе провел над една от хлебарките (в апартамента на генерал-лейтенант професор Киконин имаше достатъчно такива):

„12:03 Сложих изчадието хлебарково в буркан без въздух. Бурканът е 50 пъти по-голям от хлебарката. Да видим какво ще стане.

13:34 Жива е, гадта!

14:10 Дадох ѝ трохи — яде.

14:55 Пуснах гадината!“

Станислав никога не разбра какво е станало с родителите на Виконта — къде са, живи ли са и ако са, защо приятелят му винаги е при дядо си и баба си? По времето, когато нямаше нетактични въпроси, това не го интересуваше, а по-късно сметна, че в това може да има някаква неприятна тайна и не рискува да попита.

Първо умря бабата и Станислав за първи път в живота си видя Виконта да плаче. За първи и последен.

Дядо му живя в самота още пет-шест месеца. Беше прочут в определени кръгове. Занимаваше се с военна микробиология. Веднъж Виконта, очевидно подражавайки на някой възрастен, го нарече „генерал чума“. Тогава това се стори на Станислав незаслужена обида и едва след много години той се досети как трябваше да го разбира. (Виконта казваше, че дядо му е автор на повече от две хиляди

публикации, но Станислав беше прочел само една. Тя порази въображението му, защото в нея професор Киконин доказваше забележително парадоксалното твърдение: колкото по-опасна и страшна е една болест, толкова по-бързо изчезва от лицето на земята. Така е било с древния сифилис, така станало със средновековните щамове на чумните бактерии. Колкото щамът е по-смъртоносен, толкова по-сигурно той убива своя „клиент“ и себе си заедно с него. Смъртоносният щам няма бъдеще. Продължават да съществуват само онези болести, които дават възможност на значително число болни да оздравеят. Бактерията, която убива всички, загива... Наистина: искаш ли да живееш, дай и на другите да съществуват.)

Родителите на приятеля му не присъстваха нито на първото, нито на второто погребение. Виконта (студент четвърта година в Четвърти медицински институт) се оказа единствен собственик на петстайния генералски апартамент. Вече можеха да слушат „Гласа на Америка“ високо и по всяко време. И да реват своите песни под акомпанимента на китара. И на пияна глава да трошат бокалите от дядовите сервизи... И да водят жени. Но те не водеха жени. И никога не излизаха от Виконтовата стаичка три на два метра, с креват, маса, стелаж с книги и с непрекъснато чупещ се стол.

Ниската масичка с комплекта от лули стоеше край леглото. Виконта обикновено седеше (или лежеше) на леглото, а Станислав заемаше злополучния стол до масата. Пиеха. Съчиняваха. Дискутираха. Зад вратата (затворена по навик) тихо живееха сенките на огромния строго елегантен и по старинному разкошен празен апартамент. Хранилище на миналото. Храм. Гробница. Виконта категорично отказваше да променя каквото и да било. Донесе в стаичката си само дядовата колекция от древни монети и я сложи в лявото чекмедже на масата. Понякога я изваждаше и разглеждаше.

Станислав възприемаше това непрактично поведение като нещо естествено. Макар че естественото тук бе малко. Защо всъщност не изселиха Виконта? Апартаментът беше ведомствен. Защо не го преселиха поне в гарсониера? Или в двустаен? Когато вече след време любознателният Сеня Мирлин зададе на Станислав тези въпроси, той не можа да му отговори, а Сеня в своя си маниер произнесе пред него впечатляваща реч на тема: само романтичните магарета като Станислав търсят загадки, тайни и чудеса в света на непознатото и

непостижимото; а няма нищо по-тайнствено, загадъчно и разтърсващо въображението от съветските закони и правила...

Станислав нищо не можеше да възрази, но и не се захвана да разгадава тайните на Виконта-Киконя.

Станислав доста бързо схвана, че в действителност му липсва литературен опит. Това, с което се бяха занимавали в миналото, нямаше никакво отношение към истинската литература.

По-рано те ИЗМИСЛЯХА и затова бяха свободни или по-точно си въобразяваха, че са свободни и се чувстваха свободни, докато не настъпваше времето да ОРГАНИЗИРАТ измисленото. Когато идваше това време, те започваха да изпитват такова съпротивление от страна на материала, че веднага захвърляха работата — беше им ТРУДНО.

Сега не се налагаше да измислят. Всичко беше готово. Трябваше само да си СПОМНЯТ и да подреждат спомените в необходимия ред. Тоест да ОРГАНИЗИРАТ. Това се оказа неопишуемо и необяснимо трудно. Няколко пъти захвърляше работата, както му се струваше, завинаги. Защо да се мъча? — питаше се той ядосан. Кому е нужно всичкото това? Прелистваше изписаните листа, четеше готовия текст — всичко беше неестествено, бледо и натруфено. И бе отвратително малко в сравнение с това, което му предстоеше да напише.

Имаше няколко абзаца, които му харесваха. Дори ги научи наизуст неволно, без изобщо да иска.

Но преглеждайки отново и отново плановете, изпитваше определено чувство за ПОБЕДА. Внезапно нещо стискаше гърлото му и очите му се насълзяваха. В такива мигове той се срамуваше от себе си, но нищо не можеше да промени. И не искаше. Все пак беше научен работник и може би зле разбираше литературата, но в същото време ясно усещаше НОВОТО и в замисъла, и в материала. До сега не му се беше случвало. Ставаше за първи път. Трябваше да извърви пътя до край.

Именно тогава в апартамента се появи пишеща машина — старинна, странна, вертикална, с удивително меки и отлично регулирани клавиши. Той изумен откри, че вече му е ИНТЕРЕСНО да

пише — самият процес на писане започна да му доставя някакво противоестествено удоволствие. По-рано бе способен да изпита подобно чувство само когато пишеше формули и чертаеше графики. „Един Бог знае от какви боклуци и без срам се пръкват стиховете...“ Свети слова! Но от какви боклуци покълва вдъхновението!

По-късно осъзна, че трябва да пише със сцени, с епизоди и с картини, без да мисли за връзките и преходите от един епизод към друг.

Веднага му стана доста по-леко, но не и лесно. Най-трудно му бе с думите.

Как се нарича ципата между показалеца и големия пръст, по дяволите? Не знаеше, не знаеха и познатите му, така че се наложи да се откаже от епизода с играта на гълтане... Как се нарича пространството между двете врати — тази на стаята и външната? Коридор? Не. Преддверие? Във влака между вагоните, да...

Той нарече пространството антре и се опита да го опише. Там бе тъмно и доста студено. Разбира се, не както на стълбището, където бе толкова мразовито, колкото и навън. Отляво имаше полици, на които преди войната слагаха хранителни продукти и на които отдавна нямаше нищо друго освен дърва. В антрето миришеше на дърва.

Момчето бе облечено с кожухче с вдигната яка, с ушанка с пуснати наушници, увита с вълнен шал, с валенки, с ръкавици. Винаги така се обличаше, когато излизаше да постои в антрето. Слабичкото, направо кльоцаво и мръсно момченце едва бе навършило осем години. От няколко месеца не се смееше, не се усмихваше дори. Пак оттогава не се бе мил с топла вода и завъди въшки... Отдавна не се бе нааяждал и през последните два зимни месеца просто умираше бавно от глад, но не го знаеше и дори не се досещаше за това. Не изпитваше глад. Не му се ядеше. Много му се искаше да ДЪВЧЕ. Все едно какво. Храна. Каквато и да е. Дълго, бавно, до самозабрава, с наслада, без да мисли за нищо... Да мляска. Да смуче. Понякога си представяше, че всичко става за дъвчене: мушамата... хартиеното топче... шахматната фигура... Колко вкусно миришеха шахматните фигури! Но бяха твърди и неприятни, дори противни за дъвчене... И горчиви.

Беше важно да се опише разбираемо, че момчето ПРИ ВСИЧКИ СЛУЧАИ бе обречено на скорошна и неизбежна смърт. ПРИ ВСИЧКИ СЛУЧАИ му оставаше месец, най-много два, живот.

Доживя до края на януари само заради това, че цяла зима ядоха котешко и майка му се беше запасила с дърва още през пролетта, а не — както повечето ленинградчани — през есента. В апартамента бе топло. Но котките в града отдавна бяха изядени. Както всичко, което ставаше за ядене — старо дърводелско и тапетно лепило, рициново масло, сушено морско зеле — лекарството на татко за сърце — всичкото това бе вече изядено, оставаше да се чака смъртта. Разбира се, момчето не разбираше това, дори през ум не му минаваше да го мисли, но нещата не зависеха от неговото разбиране или неразбиране...

Беше обаче изключително важно ситуацията да се опише така, че да я разбере читателят (ситият, здравият, изкъпаният читател, седящ до топлия радиатор с този текст в ръце). А за това трябваше майсторски и естествено да опише всички подробности.

Отначало се опита да пише така, сякаш момченцето си въобразява различни сцени и картини, имащи строго информационен характер. Как изглежда стълбището, покрито с дебел лед и нечистотии... Защо в апартамента за живеене ставаха само мъничката стаичка, чиито прозорци гледаха към вътрешния, приличащ на кладенец двор, кухнята с печката и антренцето... Кои хора останаха живи в блока и в кои жилища... Всичко това бе информация, която не само създаваше антуража и общата атмосфера ПРЕДИ СМЪРТТА, но и бе важна за бъдещото доказателство на Основната теорема.

Ето кое трябваше да бъде описано. Момченцето не можеше нито да си го представи, нито да си го въобрази, нито да си го спомни... То мислеше само едно: „Мамо... защо не идваш... чакам те... ела си по-бързо... защо се бавиш, мамо... мамо... мамо...“ Той го повтаряше сто, триста, хиляди пъти. Повтаряше едно и също с известни вариации, а понякога внезапно го говореше и то все по-високо и по-високо, докато не му се причуваше, че скърца отваряща се врата. Тогава млъкваше и затаяваше дъх, замираще, ослушвайки се, готов да се задуши от щастие... Но на стълбището цареше мъртва, каменна, ледена тишина и хлапето поемаше дъх и отново, но вече още по-

отчаяно отпреди започваше отначало: „мамо... защо не идваш...
мамо... ела си по-бързо... мамы...“

---

[1] Тинянов, Юрий Николаевич (1894–1943) — руски прозаик, литературовед, критик, преводач. — Бел.прев. ↑

ГЛАВА ТРЕТА

Непостоянството на паметта му беше поразително. Спомените изплуваха като отделни епизоди — безформени, размазани, рехави и винаги откъслечни. Между тях имаше неразбираеми паузи. А много от подробностите си оставаха скрити.

Как бяха носили с мама вода от Нева? ЗНАЕШЕ, че веднъж на два дни я бяха донасяли от реката — мама с кофа, а той с малка тубичка. Стълбището бе покрито с лед (от разплискването на различни кофи по различно време)... Но той не можеше да си спомни ясно как ги бяха пълнили от дупката в леда — сякаш бе чел някога за това, а не го бе преживял сам...

Как хлапето пишкаше и акаше? Канализацията не работеше, водата в тоалетната чиния бе замръзнала. Изнасяха изпражненията с кофа на двора, а когато нямаха сили за това просто ги изливаха на стълбището. Помнеше мръсните стълби и невъобразимо, невероятно и необратимо посрания двор... Повече нищо по този повод...

За щастие, всичко това бе несъществено за Основната теорема. За него можеше изобщо да не се пише. Виж, ако веднъж момченцето се бе подхлъзнало и бе паднало в дупката на леда, от която наливаха вода...

Впрочем в такъв случай нямаше да има вече нищо, всичко би свършило за някакви си пет-десет минути дори ако бяха успели да го извадят от водата... (Той наистина би МОГЪЛ да се подхлъзне, нали? Върху леда беше не по-малко хлъзгаво, отколкото на стълбището. А щом би могъл, значи се е ИЗЛАГАЛ на опасност, нали? Следователно, тук се натрупват смъртни опасности и значи тази несъстояла се случайност също работи за Основната теорема? Това също ли е важно и също ли трябва да го помни? Той се насилваше да прекъсва подобни разсъждения по средата, защото логически щеше да стигне до най-баналния от парадоксите: животът е смъртоносен, защото е пълен със смърт.)

Но защо изобщо не си спомняше нито своето тогавашно лице, нито маминото? За него мама тогава беше нещо голямо, топло, живо и радостно... непоколебимо надеждно. Мама бе животът. Всичко останало бе смърт. Мама нямаше лице. Както нямат лица животът, топлото, щастието... Мама беше ВСИЧКО.

Собственото си лице той не беше запомнил, защото това беше нещо съвсем несъщественно, като рисунката на тапета... като цвета на пердето... като мириса на одеялото... На кого му пука как мирише одеялото? На кого му пука как е изглеждало лицето му? А може би той просто никога не се е оглеждал? Изобщо имаше ли вкъщи огледало?

Беше запомнил обаче физиономията на Фрося. Сигурно защото беше запомняща се. Друго такова лице наоколо нямаше: розови бузи, червени устни, добре очертани черни вежди... И висок сит глас. Фрося работеше в хлебарница.

Във входа имаше два̀сет и три апартамента. Блокът представляваше луксозна сграда от началото на века^[1], строена за инженерите на Петербург. (Така казваха.) Стълбищата бяха широки и удобни. Имаше асансьор и представителен вход. С камина от зелени кахли в долния вестибюл. С портиер. Стените на стълбището имитираха мрамор. Апартаментите се състояха от десет-петнайсет стаи с високи тавани с гипсови орнаменти и входни врати от червено дърво...

След началото на войната настъпиха промени: камината долу не се палеше, асансьорът работеше два дена в годината, входът не се заключваше. Но все още имаше портиер, широките стълбища бяха чисти и нямаше надписи по стените. Разбира се, във всеки апартамент сега живееше не по едно семейство на инженер с прислугата, а по седем, десет, дванайсет семейства.

През януари живи във входа останаха (освен хлапето и майка му) още само трима. Останалите или бяха евакуирани още през есента, или умряха (като бабата на хлапето). А може би изчезнаха безследно

или тихо лежах в своите постели зад дебелите, високи заключени врати в мразовитите си стаи.

Живи останаха Амалия Михайловна в отсрещния апартамент, „леличката с шпицовете“ на втория етаж и Фрося на горния етаж. Те останаха живи.

„Леличката с шпицовете“ не играе никаква роля при доказването на Основната теорема. За нея не може да бъде написано нищо освен това, че преди войната имаше четири снежнобели пухкави кученца и момченцето тогава си мислеше, че вицът за дамата с кученцата е измислен именно за нея.

Фрося определено играе някаква роля. Тя казваше с висок, сит глас: „Моля ви, Клавдия Владимировна! Защо... Ама не трябва, за Бога, недейте!“ А мама казваше забързано, неразбираемо, като че гълташе думите и можеха да се чуят само отделни фрази: „... не... не... задължена съм ви... умолявам ви... от сърце ги давам...“ Мама се УНИЖАВАШЕ. Насила тикаше в дебелите пръсти на другата жена някакви пръстени, обеци с цветни камъчета... И после за вечеря имаше допълнително парче хляб. Това се случи два пъти — веднъж през декември и втори път в началото на януари. Очевидно мама бе свършила бижутата и Фрося повече не се появи. Допълнително парче хляб също. Но какво са ДВЕ ПАРЧЕТА хляб? Два дни повече? Нека дори да е един. А можеше да го няма. Кой тогава броеше дните и кой би могъл да каже кой от тях е последният?

Амалия Михайловна бе руска немкиня. През септември, в самото начало на блокадата я арестуваха и я хвърлиха в затвора. А през декември я пуснаха. Нито мама, нито хлапето тогава разбираха, че е станало ЧУДО. Какво си мислеше по този повод самата Амалия Михайловна никой не разбра. „Не, не и не, шкъпа Клафтия Владимировна! — казваше тя почти тържествено. — И не ме битайте! Ше умира, но и тогава на никоя няма тумица та каже!“

(Всъщност тя разказа на мама някои неща за Големия Дом и неговите обитатели. Как веднъж я завели на поредния разпит в нов, непознат кабинет и ѝ заповядали да седне на стол до вратата.

Конвойният излязъл и на нея отначало ѝ се сторило, че е сама. Седяла тихо и се страхувала дори да се озърне, само попоглеждала с периферното си зрение настрани и изведнъж видяла в далечния ъгъл човек. Близко до прозореца с решетката стояла метална каса, а пред нея мъж в цивилно облекло, рошав и с ръце отзад. Стоял с лице към сейфа и ребром към Амалия. Изведнъж се навел, целунал касата и отново замрял. Амалия Михайловна съвсем се вцепенила от ужас. А човекът отново целунал шкафа и отново замръзнал. Това се повторило няколко пъти и Амалия Михайловна почувствала, че няма да издържи, че малко ѝ остава да припадне. Но тогава вратата се отворила и влязъл следователят. Видял сцената и страшно се развикал. „Вие слепи ли сте бе? — крещял той на конвойния. — Къде сте я довели? Не виждате ли?“ Заповядали на жената да стане и я завели в друга стая, а по-нататък всичко било нормално...)

Момчето, разбира се, можеше (теоретично) да помни тези обстоятелства и разговори, но стоейки в антрето между вратите само, плачеше и молеше мама по-бързо да се върне. Мама не идваше. Закъсняваше с повече от час. Тогава то повдигна желязното резе, откачи куката с усилие, свали резето и отключи. Направи това, което му бе категорично забранено — отвори вратата и излезе на стълбите. Повече не можеше да чака, беше сигурен, че с мама се е случило нещо ужасно, следователно забраните, както всичко друго, са загубили смисъл. Слизаше по стълбите, хванал се за парапета, плъзгаше се по леда и плачеше високо. С някакво странно чувство, все едно е страничен наблюдател, слушаше рева си и жалните си вопли и мислеше, че това няма да му помогне. Не срещна никого на стълбището, но се надяваше, че навън ще види мама. Толкова ясно си представяше отъпканата пътека между преспите и в далечината, почти на кръстовището, мама, че престана да плаче. Хлапето се спря за няколко минути във вестибюла, където отстрани на входната врата имаше цели купчини сняг и кахлените плочки мъртвешки блестяха на пода. Беше пусто и студено като на улицата. То се замисли, дали да не мине през втория изход под стълбището — мама понякога се връщаше от работа именно оттам, защото пътят бе по-къс, макар и по-гаден заради изпражненията в двора.

Видението за мама между преспите на пътеката бе толкова ярко, че той решително тръгна към главния вход и хлъзгайки се по замръзналия под, едва отвори огромната врата.

Всичките ѝ стъкла бяха избити още през септември, когато в двора на ВМА падна петстотинкилограмова бомба, и във вестибюла би трябвало да е толкова студено, колкото и навън. Но когато излезе на улицата го посрещна такъв мраз, че сълзите му замръзнаха и той инстинктивно затисна устата и носа си с ръкавицата. Студът беше неистов, свиреп, разкъсващ, озъбен и убиващ... Мама я нямаше в края на пътеката. Там бе пусто. И хлапето се хвърли напред, където нямаше никой, но където трябваше да бъде мама...

Два пъти се огледа. Веднъж — за всеки случай, и втория път — за да погледне слънцето.

То вече залязваше и се намираше зад гърба му. На фона на сивкавото небе то изглеждаше като размит къс ледена мъгла, пресечен от инверсионната следа от германския самолет-разузнавач. В това слънце и в това небе нямаше никакъв живот, нищо, освен обещание за скорошна и неизбежна смърт. Също както във високите повече от човешки бой преспи, както в мъртвите, слепи без стъклата на прозорците блокове, в бездимните, мъртви комини, в мъртвешката тишина и в злоещата липса на хора наоколо.

(Много години, десетилетия по-късно, когато вече нищо не бе останало от някогашното хилаво, полумъртво, плачещо момче, след като в хората беше умрял споменът за онзи мъртъв, завит с бял саван, пуст град, той продължаваше да помни и да мрази януари, бялата снежна пелена на улиците, онова мразовито, белезникаво небе и онзи заслепяващ къс мъгла — слънцето. Беше ги възненавидял завинаги, изцяло, до последната си капка живот...)

Момчето се тътреше (струваше му се, че тича с всички сили) по булевард „Карл Маркс“ и пресече кръстовището с късия булевард „Финландия“, където през октомври падна голяма бомба, която не се взриви (възрастните казаха, че била пълна с пясък, в който намерили бележка на руски: „Помагаме с каквото можем“). Отляво се издигаше

сивото модерно здание, в което преди войната живееше красивата му съученичка Галя и в което сега по всяка вероятност никой не живееше. Предстоеше му още доста ходене до „райсъвета“, където работеше мама в „райжилотдел“. Тези думи бяха познати на момчето, но не означаваха нищо конкретно. Асоциираше ги с огромната сграда, в чиито пусти коридори миришеше вкусно на варена соя, както и с голямата студена стая, в която мама седеше зад бюро, отрупано с камари папки и документи...

Наоколо нямаше хора — само сняг, преспи, дървета, мъртви къщи с прозорци, заковани с шперплат... Отляво се издигаше висока стена, ограждаща територията на някакъв завод — преди войната тук бе винаги шумно, многолюдно, сновяха камиони, иззад стената се чуваха удари от желязо, тайнствено съскане, виеха се дим и пара, огромните порти внезапно се отваряха и през тях излизаше тържествено гърмейки и пухтейки, истински локомотив — задимен, мръсен и огромен. Известно време се движеше възхитително, свирейки по булеварда, после отново се скриваше на територията на завода, но вече през друга врата...

Сега релсите бяха покрити с дебел слой кристален сняг. До вратата лежеше на една страна жена — неподвижна, с вдървени разперени ръце, а светложълтото ѝ лице светеше като лакирана шахматна фигура. На не повече от метър от нея се въргаляше вързоп, увит в червено одеяло, върху което бе наметнат вълнен шал. Вързопът мълчеше, но още шаваше, макар едва-едва.

Момчето мина край тях, погледна ги за миг и веднага забрави за тях. Намираше се в състояние на истеричен ужас и безнадеждност, което никакви впечатления не можеха да променят. Пък и, честно казано, това, което видя, не беше нищо особено... с изключение може би на факта, че вързопът още шаваше...

Стената свърши. Започнаха тухлени заводски постройки, а отдясно се отвори пресечка, в чийто далечен край бе училището, където момчето завърши първи клас. Сега го бяха превърнали в болница. Край нея се виждаха обгърнати в пара автомобили и сновяха хора. Мама я нямаше там и не можеше да я има...

Момчето се повлече напред — ходеше все по-бавно и по-бавно (а му се струваше, че бърза), подмина завоя при моста на Гренадирите и мъртвата, останала без купол църква и тогава се заредиха места, които

не му бяха познати преди войната. Опозна ги напоследък, когато отиваше с мама в работата ѝ. Трябваше винаги да отива с мама на работа, нищо че там беше студено и скучно. По-добре съвсем да замръзне, отколкото да загуби мама... по-добре скука или каквото и да е, но да не остава сам... Прииска му се да викне с пълен глас, но не му бяха останали сили.

Чу някакъв грохот... взривове... или изстрели. Или започваше вечерният артилерийски обстрел... или зенитните оръдия стреляха по немския самолет... Погледна към небето. Да, сигурно бяха зенитките. Край аероплана от нищото се появяваха и увисваха кълбета рижав, черен и бял дим. По-рано му беше интересно да ги наблюдава; не и сега. Сега нищо не му беше интересно...

---

[1] Авторът има предвид 20 век. — Бел.прев. ↑

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

Ето един любопитен от гледна точка на Основната теорема въпрос: какво да правим с бомбардировките, артилерийските обстрели, запалките, осколките и останалите атрибути на войната?

В радиус от километър около блока, в който живееше момчето, бяха паднали (по думите на възрастните) четиринайсет бомби. Никой не броеше снарядите. Както и малките бомбички, въпреки че бензиностанцията от другата страна на улицата се бе запалила именно от такава. През есента те се сипеха на покрива като градушка и дежурните едва успяваха да ги хвърлят долу, където се удряха в тротоара и избухваха, сипейки разноцветни искри и стопявайки себе си, асфалта, земята и бордюра...

Отначало всички много се страхуваха от бомбардировките. Щом се чуеше сигналът за въздушна тревога, тълпи от хора хукваха към скривалищата с бохчи, куфари, денкове, одеяла, възглавници и бяха готови да седят там търпеливо с часове, в очакване да чуят сигнала за край. (Воят на сирените за тревога бе страшен, жаловит, нечовешки, а звуците при отбоя бяха весели, тържествени и победни... Тържествен и победоносен беше гласът на говорителя: „Край на въздушната тревога! Край на въздушната тревога!“ Сякаш това беше последната въздушна тревога в живота му.)

Но още през есента хората престанаха да се крият в скривалищата — бяха далеч; освен това, оказа се, че е не само досадно, но и опасно: тръгнаха слухове за хора, засипани от рухналите блокове, за задушени или удавени от водите на разрушената канализация... По-добре бърза, отколкото мъчителна смърт — решиха всички. Сега по време на тревога те просто излизаха на стълбището и чакаха края сред светлина от сини лампи, които летците горе уж не виждали. Като наближи зимата и това престанаха да правят. Момчето спеше върху един сандък в антрето и понякога се будеше от бомбените удари и тогава чуваше характерното ЗВЪНЯЩО бучене на германските самолети, воя на поредната бомба, глухия ѝ взрив и усещаше как

блокът бавно се поклаща напред-назад. Заспиваше пак, без да дочака отбоя.

Очевидно в рамките на Основната теорема, строго погледнато, следваше да се разглежда само един случай — Случаят с Осколката.

Веднъж той и мама се връщаха от работата ѝ вкъщи и вървяха по същото празно място, по което хлапето се тътреше сега. Германците провеждаха артилерийски обстрел, но това нито вълнуваше, нито безпокоеше двамата, защото те бяха заедно, отиваха у дома и в чантата си мама носеше нещо вкусно — бурканче с варена леща.

Чуха далечен разрив някъде отляво, но не му обърнаха внимание, направиха още няколко крачки, когато внезапно се разнесе нов, непознат звук — странен, железен, нарастващ шум. Той мигновено ги настигна и се разнесе силен удар, от който улицата под краката им се люшна и нещо голямо, черно, стремглаво изникна отляво като гигантска страшна жаба, с два скока пресече пътя на половин метър пред тях, гмурна се в преспата отдясно и съскайки злобно, изчезна в снега. Те се спряха. Мама като че се вкамени, а момчето, съобразявайки веднага, се втурна към прясната и извади шрапнела. Парчето беше огромно, черно-синьо-жълто, бодливо, тежко и още горещо. Беше ценна вещ! Но мама го взе от ръцете му и го захвърли с омраза. На мама никак не се харесваше появилата се още през есента страст на момчетата (тогава всички още бяха живи и не прекалено гладни) да събират и колекционират различни парчета от снаряди. Той се скара с мама заради този...

Но какво щеше да стане, ако бяха направили още една крачка? Само една-единствена крачка! Разбира се, парчето нямаше да ги убие веднага, но щеше да счупи краката и на двамата... Това също означаваше смърт, само че мъчителна.

Момчето влезе в стаята, където обикновено работеше мама, но нея я нямаше там — на нейното място седеше непознатата бабичка, загърната в безброй шалове. Момчето я попита нещо, но само не чу гласа си. Старицата го погледна с дълбоките си очи и каза: „Няма я. Отдавна си тръгна...“

Момчето знаеше това, очакваше го от самото начало, но сякаш беше получило амнезия. Не помнеше нищо до мига, когато се оказа на булевард „Финландия“ и разбра, че е решил да се прибере през дворовете. Изглежда, в него продължаваше да живее някаква надежда. Глееше. Караше го да тътри нозе. Да решава нещо... Може би тази надежда бе самият живот? Слънцето още не се бе скрило зад блока, но дългите сенки лежаха на белия сняг и от това сякаш ставаше постудено. Той мина през дворовете, без да срещне човек. Снегът бе осеян със следи от пикане, замръзнали изпращания и бе трудно да избере къде да стъпва. Той не избираше — беше му все едно. Изведнъж си спомни за жената с жълтото лице и червения вързоп до нея — връщайки се ги бе видял пак, само че вързопът вече не мърдаше. Такава щеше да бъде и неговата съдба... неговото близко бъдеще.

Стигна до вратата на черния вход, когато някъде отдясно — дали не бе от останената пералня? — пътя му пресече неестествено бързо черен, много страшен и много опасен човек с кожух с вдигната яка, ушанка с увиснали наушници, с брадва, която държеше в протегнатите си напред ръце, сякаш искаше да удари с нея някой в лицето... И, беше ясно, в лицето на момчето. Наоколо нямаше никого.

Хлапето замря. Човекът бе вече пред него, над него — убиец с озъбена уста, с кръгли очила, опасен; но най-страшното бе, че от отворената му уста не излизаше пара...

Момчето падна по гръб. Изведнъж с главата на убиеца стана нещо. Тя започна да расте и да се разширява, по набръчканото лице се появиха червени пукнатини, то се взриви и на всички страни се разплиска нещо червено, жълто и бяло — момчето престана да вижда...

Като дойде на себе си, видя надвесена над него старица. Бе така облечена, че не се виждаха нито очите ѝ, нито лицето ѝ, само между вълнения шал и заледената яка стърчаха рижави коси. Тя го побутваше с бастун и мърмореше свадливо: „Ставай, ставай... Жив ли си? Вдигай се тогава... Сам ставай, сам се вдигай...“

Някак си се изправи, държейки се за стената. Докато се вдигаше изникна още един загърнат отвсякъде човек с кофа — мъж ли, жена ли, не се разбра — и двамата с бабичката започнаха да си разменят безсмислени фрази. От разговора им стана ясно, че един човек излязъл

на двора да насече дърва и в главата го улучило парче снаряд и почти я отнесло...

Страшният мъж лежеше наблиз по гръб, разперил ръце със замръзнали пръсти, брадвата му се въргалаше сред замръзналите изпражнения, а главата му действително я нямаше...

Стариците станаха три, последната беше с червена лента. Момчето искаше да им обясни, че не е имало никакво парче от снаряд, че човекът не бе излязъл да сече дърва (къде виждате тук дърва?), а е искал да го убие и изяде, той е людоед... Но нищо подобно хлапето не каза, спомни си за мама и се втурна напред, влезе в ледения вестибюл и там, като в прекрасен вълшебен сън, видя мама, тичаща насреща му... И целият мъртъв, гнусен, безжалостен, осран, злобноравнодушен и зверски озъбен свят веднага стана нежен, ласкав и безкрайно прекрасен...

Той завърши главата за момчето в обсадения град приблизително така. Вече е късна нощ. Тъмно е. Тихо е. Въртищата в печката пукат и свистят. Топло е. Трепти слабият пламък на газеничето. Момчето седи на кухненската маса, гледа пламъка, не мисли за нищо и много бавно, зрънце по зрънце, яде варени соеви зърна, сложени в чинийка пред него. Дъвче дълго. Мляска. Прекрасно знае, че трябва да се храни със затворена уста, но нарочно дъвче с отворена — така му е по-вкусно. Мама седи до него отдясно. Не я вижда, гледа в жълтото езиче на газеничето, но знае, че тя е тук, а това означава, че няма нито страх, нито тъмнина, нито смърт и всичко е наред...

„Той е щастлив. Той е едно щастливо момче. Защото не знае нищо — нито добро, нито зло.

Още не знае, че след седмица ще го хване дизентерия. Организмът му ще престане да се съпротивлява. Два дни ще бъде в безсъзнание. Ще блънува, че е Лисица: Лиса си е построила къщичка; Лиса иска да влезе в своята къщичка; Лиса не може да влезе в своята къщичка, защото къщичката е кацнала на носа й... А Лиса така мъчително, така безнадеждно, така страстно иска да влезе... в къщичката... в къщичката... в къщичката... На третия ден ще дойде Амалия Михайловна и ще донесе шишенце с мътна безцветна течност. В него ще има БАКТЕРИОФАГ — унищожител на бактерии. Момчето

ще изпие една супена лъжица от него и на следващия ден кошмарите ще изчезнат. Заедно с кървавото разстройство. Той ще живее.

(Откъде Амалия Михайловна бе взела бактериофага? Никой никога не се сети да я попита. Може би в края на краищата това и не беше важно. А може би тъкмо обратното — беше много важно... И откъде изобщо се взе тази Амалия Михайловна, която ОПРЕДЕЛЕНО трябваше да бъде разстреляна още през есента, но не я разстреляха, пуснаха я да излезе жива от Големия Дом, преживя Декември и Януари, а накрая се оказа, че е собственичка на бактериофага? Много е трудно, дори невъзможно, да се отдели важното от маловажното, когато става дума за свръхпозиции на малковероятни събития...)

Момчето не знае, че то и мама ще останат живи и че въпреки всичко ще живеят още дълги години. Той е щастливо хлапе. Не знае, че в същия момент в северната част на града баща му, редник от опълчението, подут, страшен, обрасъл със сива мръсна брада, посипан от току-що падналия сняг, е подпрял рамо на заскрежената платформа, натоварена с изгорял танк. Пъхнал е вкочанените си ръце под мишниците и притиска към гърдите си учебната пушка образец 1891 година с изпилен ударник и с поставен щик (точно с такава, но напълно изправна преди двайсет и четири години се бе бил срещу Юденич^[1]), очите му са затворени, мъчи го водянката, а болното му сърце пропуска всеки трети удар... Сърцето, зверският глад и равнодушният мраз ще го довършат. Оставаха му по-малко от два дни живот... Но момчето не знае това.

То не знае, че само на някакви си пет-седем километра от него в топла, неописуемо чиста, голяма, красива стая, където ярко светят многобройни електрически лампи, а покритият с лак под блести, нисък, доста пълен чернокос мъж с черни мустаци развива ръкава на китела си и с пренебрежителна усмивка слуша какво му говори невисокият, кльощав и побелял доктор:

— Няма да се оплаквам от вас, Андрей Александрович^[2], — казва той с неудоволствие по-скоро показно и дори театрално. — Честна дума ще докладвам в ЦК.

— Хайде сега ЦК! — небрежно отговаря дебелият.

— А какво ми остава, след като вие решително пренебрегвате препоръките ми! Колко пъти имах честта да ви кажа, че всеки излишен килограм натоварва сърцето ви...

— Искаш да гладувам ли?

— Не. Нали имаме спортна зала... Всеки ден поне по трийсет минути тенис...

— Да не би да нямам друга работа, та ще играя тенис... — мърмори тлъстият. Той вече не слуша събеседника си, а прелиства документи върху бюрото си и двойната му брадичка потрепва при всяко негово движение.

— Както искате, Андрей Александрович, но съм принуден да уведомя ЦК за вашето здраве...

Момчето нищо не знае за това и не би могло да знае. (Пък и не само то.) Много бавно дояжда варената соя. Струва му се, че нищо по-вкусно от нея не е опитвал. Мама е край него — оранжевият пламък се отразява в очите й... Той е щастлив. Той е Най-Щастливото Момче в Европа. А може би и в света. Щастливо момче.“

---

[1] Юденич, Николай Николаевич (1862–1933) — руски военен и политически деец, един от ръководителите на Бялото движение. — Бел.прев. ↑

[2] Авторът има предвид Жданов (1896–1948) — съветски политик, ръководил отбраната на Ленинград по време на Втората световна война. ↑

ГЛАВА ПЕТА

Завършвайки историята за момчето от обсадения град, той изведнъж се почувства в безизходица. Заобикаляха го невидими стени, невидима — като във фантастичен роман — бариера не му даваше да продължи. Почувства изтощение, дистрофия, авитаминоза. И не защото се изчерпаха спомените му — те продължаваха да изплуват от небитието и бяха многобройни. Но вече не го стимулираха.

Съществуваха отделно от замисъла и бяха готови безропотно и покорно да изчезнат в небитието, от което току-що бяха изплували неканени.

Някои имаха дори определено отношение към Основната теорема.

Например след избухването на петстотинкилограмовата бомба, след плътния, оглушаващ, болезнен удар в ушите, в мозъка, в душата, в настъпилата неестествена тишина, едновременно страшно и прекрасно изпопадаха стъклата на всичките двеста прозореца на ВМА — блестящ водопад от стъкла, лавина от стъкла, стъклопад — само за миг седеметажната красива сграда се превърна в инвалид, обречен на разруха и смърт.

Как се оценяваха парчетата от бомби и снаряди? Преди всичко по дължината. Колкото по-дълги, толкова по-ценни. След това по тежестта. Тежкото, закръглено като паве парче, се оценяваше по-високо от дългото тънко. След това идваха отличителните черти. Високо се ценяха многоцветните, преливащите като кристали на калиев перманганат. Парчета с остатъци от бронзови обръчи, с цифри, с букви, с някакви чертички и знаци...

Но най-високо се оценяваха съхранилите се стабилизатори на запалителните бомби или неизгорелите запалителни бомби... Момчето намери една такава в края на септември на двора — лежеше до боклука. Бе стройна, сребриста, елегантна, прекрасна, неописуемо ценна... Впрочем това нямаше никакво отношение към Основната теорема.

... Как ловяха котките, за да ги изядат. Как ги ядяха. Отначало се гнусяха и изяждаха само бялото месо, след като беше опечено, а останалото хвърляха. Възрастните казваха, че приличало на заешкото, но било по-меко и по-фино... Към края на есента вече изяждаха всичко, като оставяха само кожата и ноктите, а месото вече само варяха. Само.

... Как претърсвах всяко кътче на апартамента с надеждата, че е останало нещо годно за ядене от мирното време. (Сухи, прашни парченца хляб под дивана. Момчето ги беше хвърляло там доста време тайно от мама, защото не искаше да ги дояжда. Живееха бедно и в семейството съществуваше закон: дояждай онова, което си започнал.)

... Колко страшно крещеше някакъв човек навън през една тъмна януарска нощ: „Помогнете за Бога! Помогнете за Бога...“ Викаше, стенеше, съскаше — момчето заспа, слушайки тези звуци. А в голямата стая, където избитите през есента стъкла не бяха заковани с шперплат, на дивана лежеше защитият в чаршафи труп на баба му, умряла преди две денонощия... Щеше да лежи там още дванайсет дни.

Можеше да се напише за всичко това. Но можеше и да НЕ се напише. Важното беше, че той нямаше желание да пише за него. Нещо беше свършило.

Сега за капак в главата му неочаквано дойде хубава идея, свързана с лингвистичната програма, над която работеше (вяло, съвсем вяло) напоследък. Основната теорема и всички съпътстващи я литературни упражнения бяха забравени. Две седмици той се труди над програмата и в резултат се пръкнаха някои превъзходни афоризми — нови, парадоксални и удивително пронизателни! Нито Шопенхауер, нито Паскал, нито Лихтенберг, нито Ларошфуко не биха могли да ги измислят. Единствено неговата нова програма бе способна на такива чудеса.

Усърдието е мащеха на въображението.
Точността при глупците заменя мъдростта.
Чувството е най-злият враг на опита.

Единственото, което великолепно заменя възпитанието, е добродушието.

Той се обади на Виконта за първи път от две седмици. Онзи се появи веднага. С бутилка кюрасо. Изпиха я и Станислав се похвали с новите си афоризми. Приятелят му реагира възторжено. Днес той приличаше на Пушкин — дребен, изящен, къдрав, красив с живите си сиви очи, оградени от черни ресници. Виконта. Негово сиятелство.

Много беше залипсвал на Станислав. В онзи миг нещо го подтикна да извади последната разпечатка на „Щастливото момче“ и да я постави в протегнатата осакатена длан.

След малко, наблюдавайки как унилият нос унило пълзи по унилия текст, той съжали за порива си. („Чувството е най-злият враг на опита“.) Вече обаче беше късно. И той си наля още кюрасо.

Нищо страшно не се случи.

— Не е зле — каза Виконта, дочитайки последната страница. — Но никой няма да го публикува.

— Защо? — попита Станислав и се задъха. Думите на госта го поразиха. Изобщо не беше мислил за публикуване.

— Защото това никога никой няма да го публикува — обясни Виконта безапелационно и отново забодя унилия си нос в ръкописа, където явно търсеше нещо.

Станислав мълчеше, забравил за цигарата, която преди малко искаше да запали. Опита се да си представи как всичко би изглеждало от перспективата на някой редактор. Нищо определено не можа да измисли, но самата мисъл... дори слабата възможност... дори само намекът за някаква вероятност... Внезапно си спомни как преди известно време бе казал на Лариска, че се надява да публикува някакво разказче, нека да е мъничко, дори да е незначително. Повече нищо не ми трябва... Тогава сам се учуди колко е силно желанието му.

— Обаче всъщност ти нищо не ми доказваш — каза Виконта. — Обеща да ми докажеш теоремата за твоята богоизбраност. А привеждаш доказателства за половин дузина случаи за щастливо избавление. Това е малко, душичко. Такова количество всеки може да извади.

Поспориха известно време.

Станислав наблягаше на факта, че шест случки не са малко, още повече, че Виконта едва ли би могъл да посочи и толкова; при това Станислав имаше в запас три пъти повече случаи, но за жалост му бе омръзнало да пише...

Виконта отговаряше, че за разлика от някои, не претендира да е богоизбран, но че и той би могъл да си спомни някои неща. Например случката с детонатора или псевдоинфарктните пристъпи, които е имал вече три пъти и които, както е известно, могат да се повторят всеки момент... И всъщност колко случаи общо би могъл да предложи Станислав? Ах, двайсет и три? А сигурен ли е, че те са точно от такъв характер? Сигурен е... Отлично. Персильфанс. А опитвал ли е Станислав, бидейки математик, да сметне каква е вероятността да оцелее в двайсет и три случая от безчисленото множество останали? Лично той е пресичал улици много повече от двайсет и три пъти, летял е със самолет доста често, пътувал е, яздил е и — нищо!

Доста дълго обсъждаха този проблем. Естествено, че еднозначен отговор на въпроса на Виконта нямаше. Бе невъзможно да приложиш спрямо разглежданото явление понятието „вероятност“ в строго математическия му смисъл. Но все пак е ясно, че ако монетата двайсет и три пъти поред пада ези... или някой двайсет и три пъти печели от лотарията (дори само по рубли всеки път)... или, играейки на преферанс двайсет и три пъти поред направиш шест ръце от купи — на всеки е ясно, че тук не всичко е наред и се иска най-подробно разследване.

— Налага се в романа си да проведеш именно такова подробно разследване — каза Виконта. — Иначе никой нищо няма да разбере.

— Самият аз нищо не разбирам — призна си Станислав.

— Трябва да разбираш! — бе категоричен приятелят му, перифразирайки един известен виц. Пийнаха кюрасо.

Станислав обаче не последва съвета му. Стори му се скучно да се занимава със стохастичен анализ на това, което и без анализ (а може би именно поради липсата на такъв) изглеждаше и странно, и загадъчно, и многозначително. В края на краищата той пишеше не научен трактат, а роман за човек, който внезапно открива влиянието върху живота си на някаква загадъчна Намеса и постепенно идва до мисълта за някакво

свое Скрито Предназначение... В самия край на романа той се досеща в какво именно се състои Предназначението и става... Какъв? И в какво се състои предназначението?

— Как мислиш, имам ли право да послъгвам? — загрижено попита той Виконта.

— Защо?

— Интересно ми е. Пък и ако измисля Предназначение, ще съм принуден да нагаждам към него всичките си истории, следователно, да измислям нещо, което не е било.

— Не си ли го измислил още? Това твое Предназначение?

— Още не.

— Тогава недей да лъжеш — реши мъдрият Виконт. — За какво? Двайсет и три ситуации. За какъв дявол ти е да измисляш дваайсет и четвърта, без наистина да е нужно?

ГЛАВА ШЕСТА

През петдесет и шеста Виконта го подмами да участва в археологическа експедиция. Той имаше някакъв приятел археолог, който всяко лято отиваше в района на Пенджикент да копае древни кушански (ако не се лъжа) погребения. Както се изясни, Виконта го придружаваше за трети път и много заплетено обясняваше (без всякакво съмнение лъжеше), защо толкова му е притрябвало да ходи там: уж било свързано с новото му увлечение по древната история, със Сасанидите, Персия и въпросите, свързани с древноперсийската ветеринарна медицина и най-вече... „Ушите ми ще хванат мазоли да те слушам!“ — каза му тогава Станислав, потресен от лошо скалъпената лъжа. „Ами не ме слушай!“ — горещо го посъветва Виконта. — „Ти само ми кажи: вее ли се още Черният Роджър над моретата?“ — „Е, вее се. Но за какво съм ти аз?“ — „Има ли значение! Да вървим и толкоз.“

Тръгнаха, при това Станислав избяга от научния ръководител, без дори да му се обади по телефона и да излъже нещо от приличие, както изисква елементарното възпитание.

(... Изтънчено прекрасни бяха арабските калиграфски надписи, излезли сякаш изпод майсторско перо — с извивки, със завъртулки, с многозначително разхвърляни точки... Изтънчено прекрасни бяха новите думи — „девани“, „магреб“, „насталик“, „фарси“, „ирани“. Гърленият говор с придихания, породени сякаш от сподавян с мъка възторг... Как се появи всичко това в живота на Виконта? Защо, за какво? Само заради това, че дядо му, генералът, му бе оставил колекция от древни монети? Или за да се наслади на Фирдуоси, Низами, Саади в оригинал? На неописуемо прекрасните стихове:

*Далеч от милата ме гнети мъка,
близо щом съм, страх ме е, че ще изневери,
и с теб, и без теб е Мъка!
И за душата, и за ума — Мъка!*

*Свито е сърцето ми сред високите стени!
Хвърли го в тази тъма,
за него затвор построи
Мъката!*

„Мъка!“, казаха те сега по повод и без повод. „Джя таршед ва баче нист“, вместо на руски да рекат „току-що, преди малко“... Казваха и следното — просто така, заради красотата на слога и особено пред момичета: — „Мястото е още мокро, но бача вече замина“... Мода. Внезапен каприз. Умопомрачение... При това благородно! Добре, но за какво сега да хукна да пресичам целия Съюз неизвестно къде, през девет планини в десета? И от къде на къде сега пък и древноиранска ветеринарна медицина?)

Копаеха тепе (място на древно погребение) с името Кала-и-Муг — в превод „Крепостта на магьосниците“. Според слуховете това тепе беше нечисто, омагьосано и легендарно. Наоколо (пак според слухове) имало уранови залежи, та там бродеха и геологични експедиции в търсене на онова, което на съответния жаргон се наричаше „азбест-две“. (Членовете им бяха мрачни, брадати, мълчаливи, намусени и внимателни младежи с мръсни филцови шапки и протрити кобури на кръста.)

Археоложкият лагер беше установен на брега на рекичката Мугиан под една огромна стара черница. Цялата местност се наричаше Мугиан, тоест „Магия“, „Врачуване“, „Страна на Чудесата“. В две палатки се настаниха научните работници, в три по-големи — работниците таджики, а в една отделна — Рахматуло със съпругата си.

Учените бяха двама: археологът пан-шеф-баща, началник на експедицията и приятел на Виконта, той беше и пан-шеф-баща — чернобрад, изговарящ неправилно „р“, на външен вид малко чалнат и археоложката — толкова тиха, старателна, мълчалива, безцветна и незабележима девойка, че Станислав изобщо не можа да ѝ запомни името. (Мъка! Той по принцип трудно запомняше имена и бе невнимателен към новите си познати.)

Виконта и Станислав се водеха препаратори. На повикване. Работниците бяха шест или седем души. Или осем. Станислав така и не се научи да ги различава. Имаха сложни (произнасящи се гърлено, с придихание) разнородни имена, но самите те си приличаха много, сякаш бяха близки роднини. Всички носеха сиви халати, препасани с мръсни кърпи, бяха небръснати, ниски, на неопределена възраст, всички пушеха самоделни цигари от канабис и предпочитаха да не гледат събеседника в очите. Някои от тях носеха тютетейки, други филцови шапки, а трети — чалми. Рахматуло изпъкваше сред тях. Беше млад — на не повече от двайсет и пет години. Освен това говореше руски по-добре от всички останали взети заедно. Толкова много обичаше да говори руски, че беше дотегнал на всички с разговорите си. (Най-много на Виконта, когото особено тачеше. „Ис-лушай, защо на твоя ръка пръсти няма, а? Как така ис-е ис-лучило, разкажи, Виктор, моля? Гледай: три пръста изобщо няма, лошо, как се случи това лошо, а?“ Виконта отначало се шегуваше, но после освирепя: „Ей, Рахматуло, не знаеш ли какво е НЕТАКТИЧНОСТ?!“ — „Разбира се, зная! — зарадва се Рахматуло. — Това е болест: пръстите болят силно, гният, гни-ят, а после са-всем окапват!...“) Не на последно място той имаше жена. Рускиня. Млада. Нищо особено, но все пак. Тя изигра значителна роля в цялата тази история.

Отначало всичко вървеше добре. Ставаха рано, прозявайки се, вдигаха флага (бяло парче с черно изображение на древна согдийска^[1] монета.) В същото време звучеше химнът. Знамето беше ушито и извезано от безименната археоложка. А химнът беше съчинен от Виконта въз основа на песента за доблестния артилерист Ярбург. Така че всяка сутрин над хълмистия простор на Мугиан се разнасяше:

*Той издигаше знамето, ой ладо, хей люли!
И песен пееше, ой ладо, хей, люли!
Снаряд внезапно долетя, ой ладо, хей, люли!
Главата му откъсна, ой ладо, хей, люли!
Но той не падна, ой ладо, хей, люли!
И песента продължаваше, ой ладо, хей, люли!*

Вечер флагът се спускаше в съпровод на същата песен, разбира се, леко модифицирана. Сутрин съпругата на Рахматуло приготвяше закуската. Закусваха и отиваха на разкопките. Работеха с кирки (като малки копачки) и с лопати. Археолозите почистваха находките от втвърдилата се през вековете глина. Находките бяха предимно парчета от различни по форма и размери антични гърнета и стомни, рядко наистина гигантски, наречени хуми. Чирепите внимателно се събираха в кофи и кошници, старателно се измиваха, после се сортираха и квалифицираха... С напредването на деня жегата ставаше непоносима, горещият вятър гонеше жълти облаци прах, работниците час по час сядаха да пушат канабис и всеки път — все по-дълго. Накрая пан-шеф-отецът обявяваше обедна почивка...

(Жената на Рахматуло готвеше и обяда. Готвеше лошо. „Не само е малко — каза по този повод Виконта, — но е и помия...“)

Още на третия ден този начин на живот бе възпят подробно и с любов от колективния автор (Киконин-Красногоров) в безсмъртна песен-поема, изпълнявана с популярна в онези години мелодия:

*Не съм поет, ни аскет,
тъжно ми е да призная —
наплюсках се яко и кирката грабнах,
гърнета тръгнах да копая...
Стича се пот и корем ме боли,
от сушените зарзали ми се пикае,
стила се прах, носът ми шурти,
чак ми се ще да ругая...
Завършва денят тъп като пън,
до палатката стигам, виждам му края.
На реката измивам находки безчет,
без съмнение си заслужавам чая...*

Песента беше дълга двайсетина куплета — поетите не бяха жалили таланта си — и бе истинско удоволствие да я пееш под акомпанимента на китара в странния прозрачен сумрак на вечерна Мугиан. Твърде скоро обаче започнаха неприятностите. Отначало дребни. Станислав преяде с кайсии (че там бяха евтини) и си развали

стомаха. Нито бесалолът, нито разтворът от калиев перманганат, нито чаят от треви на Рахматуловата съпруга му помогнаха. (Мъка!) Паншеф-отецът му даде болнични и го освободи от разкопките. Ставаше заедно с всички, но оставаше в лагера, под сянката на гигантската черница — оттам бе доста близо до гъстите храсталаци, можеше винаги да полегне (сънят е най-доброто лекарство). Уязвената му гордост страдаше от тази случка и от това, че и без него се справяха чудесно. Станислав прекарваше много време в храсталаците, а когато болестта го поотпуснеше, тичаше в кристалните ледени води на Мугиан да поизмие част от находките. Не си позволяваше да пие черен чай вечерта, пазеше диета и се хранеше със сухари, тъй че едновременно страдаше от глад, жажда, киселини и разстройство. За да не буди по нощите Виконта и шефа, изнесе походното си легло навън — по-далеч от хората и по-близо до храсталаците. На третия или четвъртия ден от Диарията, след мръкване, когато всички бяха вече легнали, шефът дръпна Станислав настрани и му съобщи интересни новини. Трябвало спешно да се измисли нещо, защото Рахматуло се измъчвал от ревност и от ден на ден заплашвал с все по-страшни неща. Станислав, естествено, не разбра за какво иде реч и шефът търпеливо му обясни, че работниците започнали да вземат на подбив Рахматуло — един вид ти тук цял ден копаеш земята, глупако, а там Стас се развлича с жена ти от сутрин до вечер. Рахматуло в действителност е глупак, от шеги не разбира и се разхожда побеснял от злоба. Трябва нещо да измислим, Стас, сам разбирате какви са обичаите тук...

Той завинаги запомни мъчителното чувство, обхванало го в този момент — не му достигаха думи, мисли, жестове, аргументи, дори междуметия. Беше ясно, че трябва да реагира на думите на шефа при това бързо, изразително и точно, да изключи всякаква двусмисленост... всякакви тълкувания, съмнения и неясноти! Беше шокиран. Мълчеше вкаменен и май дори се хилеше идиотски. Не можеше да се каже, че изобщо не е забелязал жената. Тя беше млада, привлекателна, приятна за окото и нямаше как да не забележи отсъствието на сутиен под басмената блузка, както и това, че гърдите ѝ заслужават внимание... Но, първо, той бе още сополанко, в смисъл, че още бе изпълнен с всевъзможни романтични заблуди по повод жените,

брака, дълга и всичко останало. Второ, любовните му отношения с Лариска по онова време бяха в разгара си — пишеше ѝ писма през ден при това в стихове! За него тогава не съществуваха други жени: „не повече от една едновременно“ — по онова време отстояваше този принцип във всички теоретични дискусии на тази тема и се придържаше строго към него вече доста години... И накрая, диарията, господа! ДИАРИЯ! Как си ме представяте, идиоти! — искаше му се да викне високо. С една ръка да си придържаш гащите, в другата да държиш вестник „Съветски Таджикистан“ и да си готов за любовни подвизи? Че аз дори името ѝ не запомних, ако искате да знаете.

Разговорът с шефа приключи без резултат. И как иначе можеше да завърши, мамка му! Шефът с виновен вид му съобщи, че вдругиден сутринта пристига камион с продукти — може би Станислав ще се съгласи да замине с него за Пенджикент? За няколко дни? Временно? Далеч от греха? Станислав възмутено отказа. От къде на къде?!

На следващата сутрин той крадешком, но внимателно се вглеждаше в Рахматуло. Не видя нищо особено — човекът бе весел, бърлив и еднакво доброжелателен към всички. Жена му (как все пак се казваше тя, по дяволите? Люся? Или Люда?... Май Дуся...) му се стори по-тъжна и угрижена от обикновено и като се вгледа в нея с неприятно бодване в сърцето откри по лицето и ръцете ѝ напудрени, но все пак отчетливо виждащи се синини... Пак останаха двамата в лагера и през целия ден той странеше от нея, чувствайки се като истинско магаре. Най-смешното беше, че разстройството сякаш намаля, почти не тичаше в храсталаците, въображението му работеше... През този ден нищо ново не се случи.

Вечерта от радост си позволи да вечеря нормално и резултатът не закъсня. Събуди се в два през нощта и едва успя да стигне до храстите. Като че всичко започваше отначало.

Беше му доста зле и с последни сили се връщаше към походното си легло. Не виждаше нищо в мрака, нямаше луна, нямаше звезди и когато стигна до черницата чу тихи, но отчетливи звуци, толкова странни и различни от всичко познато, че замря неподвижен, слушваше се напрегнато, не се реши да продължи. Отпред, където трябваше да се намира леглото му, се чуваше някакво драскане, звън, шум... нещо като кашлица... скимтене — нито кучешко, нито човешко... Въображението му заработи. Колкото и да се стараше, не

мога да отгатне от какво биха могли да са тези звуци. Притисна се до топлия, грапав дънер и остана неподвижен. Взираше се мъчително в тъмнината, осъзнавайки, че няма да направи повече нито крачка или поне дотогава, докато не разбере какво се случва край кревата му.

След няколко минути, или може би и секунди, шумът престана. Настъпи тишина, непроницаема като тъмнината. Сякаш нищо не се беше случвало. Сякаш му се беше сторило. Но той знаеше, че не е така и внезапно осъзна, че е мокър, със схванати мускули и го е страх да диша.

Не можа да се насили да тръгне напред, а повече нямаше къде да ходи и остана при дървото, като се вглеждаше мъчително в нощта и се слушваше. После притисна гръб към ствола, първо застана на колене, а после седна подпрял ръце върху сухата земя. Продължаваше да не вижда нищо и да чува само равномерния ромон на реката. Остана така до разсъмване.

От какво все пак се изплаши толкова? Не разбираше. Не се страхуваше от кучета, от чакали, вълци, змии — не беше страхливец — но точно сега и тук изпита унизителен, съкрушителен, безсмислен и безпорядъчен страх. Очевидно, без да го съзнава, ЗНАЕШЕ повече, отколкото разбираше, или бе способен да си въобрази...

Дочака утринния сумрак. Стана хладно, падна роса, нощните облаци се разсеяха. До изгрева имаше още време, но вече се виждаше целият лагер. Излезе ветреца, който лениво запрелиства страниците на книжката, която някой бе забравил на масата и това беше единственото движение в прозрачното сиво утро.

Видя походното си легло. До него нямаше никого. Спалният чувал бе увиснал до земята, но дали той го беше оставил така, или не, не помнеше. Озърташе се предпазливо, беше го срам от нощния страх и много се надяваше, че всички спят дълбоко — до времето за ставане имаше още два часа.

Спря се до леглото. Отново се изпоти и мускулите му се напрегнаха, сякаш се готвеше да вдигне огромна тежест. Изведнъж разбра естеството на нощните звуци. Разбра и своя неконтролируем, безпорядъчен страх, и неспособността си да си представи какво се случва там — то беше трудно да си го представиш. Старата сплескана възглавница бе разрязана, разпрана, раздрана, горната част на спалния

чувал също. Било е взрив. На ненавист. На бяс. На сляпа злоба. На отчаяние... На безнадеждност. На самосъжаление...

Било е смъртоносен танц на ожесточен, заслепен нож... На местно наречие на такъв нож му викаха *печак* или *пчок*. Спомни си за един такъв печак — по-остър от бръснач, с надпис на острието, с резбована костена дръжка — Рахматуло демонстрираше на всички желаещи как тук колят овен: опират коляно в гърба, дръпват главата с обезумелите очи назад и с едно точно движение на ножа прерязват гърлото... (никой не догледа тази картинка докрай и после ядоха пилафа без удоволствие)...

Разбрал всичко докрай, той не изпита нов пристъп на страх, както можеше да се очаква. Обхвана го непоносимо мъчителен срам! Трябваше веднага, незабавно, без да губи и секунда, да прибере, да скрие, може би дори да унищожи всичко това, за да не го види някой... срам, срамотище, кошмар! Панически сграбчи постелката, сгъна походното легло и повлече всичко да го скрие в голямата палатка на „командния състав“... Шефът спеше, завит до брадата, Виконта — също, изпълнал настрани осакатената си ръка (сбръчкано чуқанче с нелепо стърчащи два пръста)... Той безшумно напъха своето легло под това на Виконта и разстла спалния чувал на старото място, влезе в него и затаи дъх като куче, направило беля. Страхът и срамът бавно го напуснаха и той заспа.

Станислав проспа ставането — спа като пън, без да чува нищо. Събуди се към дванайсет. Жегата набираше сила, бе останал сам в лагера, което го учуди, но и зарадва. Стомахът му се бе успокоил напълно. Извади обезобразеното си походно легло и го скри под купчина чували, легени, ръждиви лопати и някакви денкове. Ах, колко му се искаше така дълбоко и завинаги да скрие и всичките си нощни спомени... Впрочем на дневна светлина те не му се струваха толкова отчаяно трагични и срамни. Оказа се, че може да живее с тях, дори да се радва на живота...

Тогава дойде Виконта, за да готви обяда и му разказа за сутрешните събития. Веднага след закуска Рахматуло получил епилептичен припадък — издал протяжен, нечовешки звук, приличащ на вой, на рев, паднал и взел да се гърчи и да се извива. Било страшно зрелище, но жена му (очевидно свикнала) не загубила самообладание, направила каквото трябва и, за късмет, в този момент пристигнал

камионът. Семейство Рахматуло заедно с багажа си се натоварили и заминали за града. Работният ден започнал със закъснение и всички отишли на разкопките, изпълнени с лоши предчувствия.

Имало за какво!

Работниците попаднали на *гунда* и така дошъл краят на всичко. (С *гунда* е свързана легенда. Ако се вярва на разказите и описанията, това е доста голямо крилато насекомо на черно-жълти райета, но не е оса, нито стършел. Живее под земята. Ухапването му убива на място. Когато случайно го изкопаят от почвата, то жужи специфично, заплашително. Дори обикновената среща с него предвещава нещастие.) Виконта, който отдавна живо се интересуваше от насекомото, не успял да го види. Работниците изведнъж се разшумели и побягнали от изкопа с панически викове: „Гунда!... Гунда!“ Само един от тях го видял, но паниката обхванала всички. Шефът с огромно усилие успял да ги върне на работа, но това бил краят на разкопките. Край — *гунда*!

Същата вечер Виконта го сполетя поредния псевдоинфаркт: по време на вечерята той изведнъж пребледня, взе да говори разтегливо и изведнъж припадна, катурна масата, столовете и съдовете. Всички се изплашиха до смърт, само Станислав остана спокоен (не му беше за първи път!); след малко пристъпът премина... Но на всички вече бе ясно, че тук не ги очакваше нищо хубаво и след ден шефът приключи с разкопките на Кала-и-Муг. Край. Повече тук не можеше да се работи. *Гунда*!

*... Съмва се и пак напразно
колата карам по друми разбити,
не пия, не ям, търся тепето,
където са статии и монети зарити.
Мъка!*

Когато след време Виконта прочете тази история, попита:

— Ти, братле, май си започнал да послъгваш?

— Съвсем не, ваше сиятелство — отвърна Станислав в пристъп на самодоволство, сякаш преди време бе извършил подвиг, за който светът узнаваше едва сега.

— Дали е искал да те убие? — попита потресен Виконта и Станислав искрено каза:

— Не зная.

Това сега бе невъзможно да се разбере. Дали Рахматуло отначало бе забил своя печак, за да пререже омразното гърло, да пробие главата, мозъка, да наръга подлото сърце под ребрата? Или е знаел, че Станислав не е там? И после си е излял злобата, като е разпарял, късал, разсичал, пробивал със стоманеното острие в пълно отчаяние. Дали е бил доволен, че може да внушава ужас и да се наслади безнаказано, без да се превръща в убиец? Сега това вече не беше важно. Тогава също. Но следва ли даденият епизод да се включва в списъка на доказателствата на Теоремата? Обсъдиха този въпрос и решиха, че може. Случката бе зафиксирена като **ДЕСЕТТО ДОКАЗАТЕЛСТВО** на Намесата на Съдбата или **ВИНАГИ ЗНАЙ СВОЕТО МЯСТО**.

---

[1] Согдия е античното име на днешен Таджикистан — Бел.прев.

↑

ГЛАВА СЕДМА

Все някак трябваше да назове героя на оформящия се роман. Не му се искаше да измисля име — в това имаше някакво кокетство — защото по-голямата част от материала Станислав бе взел от собствената си реалност, така че герой (поне засега) беше той самият. Виконта предложи:

— Назови го Предназначенец... Роководим...

— Защо Ръководим^[1]? — попита Станислав.

— Не „Ръководим“, а „Роководим“, т.е. „Воден от съдбата“.

Виконта се забавляваше. А може би не. „Роководим“ звучеше странно, някак непохватно, но значително. Станислав се замисли, опитвайки се да разбере, защо името не му харесва. Кафето му изстина, цигарата догоря до филтъра.

— Трябва ми нещо в минало време — каза Виконта. — „Погледнах“, „Удавих се“...

Съчиняваха по маниера на Полак (така го наричаха).

*В полумрака тук плачат обои,
изкривиха челюсти прозоречните крила,
закрила е синьото лице свое
с окървавената си лапа онази стената...*

Станислав не го слушаше. Изведнъж разбра. Беше като откровение. Видя целия роман до самия му край. Героят се казва Йосиф. Любимата му се нарича Машка... Маря... Мария. Ще имат бебе... От възторг се разгорещи, сърцето му заби лудо и цигарата изгори пръстите му. Той рязко се протегна към пепелника и проклетият стол под него рухна за пореден път. За малко да падне — едва успя да се хване за края на масата, но тя се заклати и всичко се сгромоляса на пода — пепелници, моливи, чернови... Той изруга, взе да ги събира и отново да наглася крачетата, седалката и облегалката на стола, а в главата се блъскаше една мисъл: „Запази сина ми! Запази нашия син!“

Виконта не му обръщаше никакво внимание.

— Дай ми нещо в минало време, моля! — поиска той отново, като леко повиши тон.

— „Стол“ — злорадо му каза Станислав.

Започна да пише като луд. За една седмица създаде цели дванайсет епизода.

... СЕДМОТО доказателство или НЕУСПЕШНОТО ОТМЪЩЕНИЕ НА ПОБЕДЕНИТЕ. Историята със запалителната бомба, останала още от времето на блокадата. От нея умното Щастливо Момче, станало вече шестокласник, настърга с кухненския нож пълна чиния стружки и я сложи на перваза на прозореца. Смеси стружките с калиев перманганат (отделящ както е известно свободен кислород) и запали сместа. Пламъкът достигна до тавана, момчето, заслепено се дръпна назад и това го спаси, защото плътното перде, закачено на тежкия корниз падна. Корнизът бутна голямата кристална ваза, (която братът на леля Лида, минохвъргачът, беше конфискувал от фашистките окупатори) и тя се стовари точно върху мястото, на което допреди секунди стоеше организмът на умния естествоизпитател...

... ЕДИНАЙСЕТТО ДОКАЗАТЕЛСТВО или НАВРЕМЕ РАЗХВЪРЛЯЙТЕ КАМЪНИТЕ. За това как в мокрите затревени планини под Елбрус цялата им група заседна в едно коварно дърво, след единия край на което имаше пропаст и половин ден не можаха да издърпат газката си нагоре по размекналия се склон. Леден дъжд се лееше като из ведро. Изпод буксуващите гуми хвърчеше кал и изтръгната с корените трева. Носеха се псувни от шест гърла. И напрегнат рев на два двигателя — на газката, безсилно буксуваща на единия край на опънатото докрай въже и на камиона горе, който също буксуваше напразно. Израняващите ръцете мокри камъни, довлечени отдалече и сложени в коловоза, бяха изхвърляни като с катапулт от гумите на колата. Вятърът заслепяваше. Последвалата го мъгла носеше равнодушие. И пак идваха вятър и град. И безсилна ярост, предизвикана от мисълта, че трябва да се влачат нанякъде, неизвестно накъде, на двайсет километра по мокрите пътища, да търсят трактор, да молят, да просят, да подкупват, да увещават...

В края на шестия час от този ад възето се скъса. В този момент зад волана на газката бе Станислав (Йосиф, разбира се, не Станислав). Той с всичка сила настъпи спирачката, но колата не реагира на отчаяния му жест. Тя буквално изскочи от коловозите на мократа трева, плъзна се мълчаливо, сякаш по разлято, устреми се надолу по склона към пропастта и вече нищо не можеше да я спре... Всички завикаха от ужас, искаха да му кажат да скочи, но от ужас не успяваха да се изразят членоразделно и Станислав чуваше само отчаяното им: „А-а-а!“ Най-бързият от тях, шофьорът Володя, се втурна с гигантски скокове, зеленият му брезентов плащ се развя като крила. Той успя да хване бронята, но вече никой не бе в състояние да задържи колата — тя се беше устремила надолу, беше й омръзнало да се напъва под дъжда, искаше да „умре, да заспи, да засънува може би“. „Трябва да скачам, иначе край...“ — това беше всичко, което успя да си помисли Станислав, по-точно Йосиф. Но пръстите му се бяха схванали и впили завинаги във волана, десният ботуш беше залепнал също за вечни времена в педала на спирачката и той вече не бе способен да направи каквото и да било. Бе вече мъртвец в тези свои последни мигове... И изведнъж газката се спря като вкопана. Лявото й задно колело опря в голям камък, излетял от коловоза още преди три часа. До края на пропастта оставаха още два и половина метра. Началникът на групата измери разстоянието нарочно с рулетка. Пропастта бе дълбока около четирийсет метра, а може и повече — той не я премери — нямаше нито с какво, нито за какво...

И така нататък...

Реши само да спомене няколко епизода, без да ги описва подробно. Не искаше да анализира постъпването си във Физическия факултет. На изпитите го скъсаха недвусмислено и целенасочено и дори не криеха намеренията си. Защо? Може би заради факт от биографията му — че роднините му са били репресирани? Може би. Но не това бе същественото. Ето Вовка Фролов от 10-ти „Б“ го приеха и къде е той сега? Пет години след като завърши, левкемията му видя сметката. А беше здрав като бик, спортист, атлет... Лекарите не успяха нищо да направят и през последните дни във вените му вместо кръв течеше гной... Толка Таратайката също го приеха, макар и след

второто кандидатстване, и какъв е той сега? Инвалид втора група, не излиза от болницата, творец на водородната бомба... Та пита се: на кого от тях НЕ му провървя на изпитите?

Но той реши, че тази материя е твърде хлъзгава, пък и не заслужаваше подробен анализ.

Абастуманската история, когато извлече от пропастта Серьожа Орловски, не описа подробно, защото, първо, отново ставаше дума за пропаст, планина и скъсващи се въжета — за кой ли път?! — и второ, тази ситуация бе трудна за описване по чисто технически причини: кой къде е висял, кой за какво се е хващал, как Серьожа се е катерел нагоре, а Станислав (Йосиф, разбира се, Йосиф, а не Станислав!) се хлъзгал по полегатия каменен корниз надолу... Я да оставим това. Измъкнаха се някак си, достатъчно. Можеха и да не се спасят. Наистина височината не бе смъртоносна — петнайсетина метра, пък и щяха да падат по стръмен склон, а не вертикално; и на чакъл, а не на канари...

Не успя да се насили и да опише подробно как се давиха в Ладожското езеро през март петдесет и втора. Беше го срам да си спомня случката, непрекъснато нещо го караше да облагородява ситуацията, в която нямаше нищо благородно... Не помагаше и обстоятелството, че това ставаше с неведомия Йосиф, а не с него, Стас Красногоров.

Историята беше поучителна в най-голяма степен. И дори изигра, в известен смисъл, положителна роля (както обичаше да казва по различни поводи Сеня Мирлин). Бяха сами в апартамента на Виконта, когато той получи първия си псевдоинфаркт — баба му и дядо му бяха заминали, а Станислав бе дотичал веднага щом по радиото съобщиха за ареста на Берия^[2]. Те ненаситно слушаха „гласовете“^[3], хихикаха и правеха многозначителни физиономии („Да бе, да! Кой можеше да предполага? Английски шпионин!...“). Виконта измъкна отнякъде стар вестник от времето, когато беше умрял Сталин, разгледаха Берия, застанал на трибуната на мавзолея, и си казаха: „Абе ясно е! И без пенснето си изглежда точно като английски шпионин...“

На Станислав му се стори, че Виконта е по-блед от обикновено, а може би едва днес, със задна дата така му се струваше — за какъв дявол тогава би разглеждал лицето му, още повече при такава ситуация. Пиеха кафе със сладко от сливи и изведнъж Виконта стана

бял като платно, по-точно сив, като захабени чаршафи, всичките лунички изпъкнаха веднага и се различаваха ясно многочислените черни барутни точки, останали завинаги по лицето му след взрива на детонатора. „Какво ти става?“ — попита Станислав повече учуден, отколкото разтревожен. Приятелят му не отговори, само се озъби, макар да се виждаше, че състоянието му се влошава. Говорът му стана провлачен като на пиян, движенията — несигурни. Изведнъж той се катурна от кревата с главата напред — като голяма кукла. Само от спомена за това Станислав го побиха тръпки. Тогава се случи за първи път! И то внезапно. От нищото. Виконта пребледня, падна и лежеше по корем съвсем неподвижен върху сгънатите си ръце. Тялото му стана влажно и студено, дори май бе започнал да се вкочанява...

Станислав отначало му направи масаж на сърцето, после се втурна в коридора, позвъни на бърза помощ, отвори входната врата и се върна при вече изстиващото и абсолютно неподвижно и бездиханно тяло... при покойника... при трупа...

Изкуствено дишане... масаж на сърцето... дишане „уста в уста“. Ето къде стана засечката. Бяло, мокро, студено лице... Абсолютно чуждо, далечно, непознато... и пяна на устата, а първото, което трябваше да направи, бе да отвори устата му и да извади езика, за да не се задави...

Бе внезапно обзет от пристъп на неконтролируемо отвращение... Не мога, завика умът му, няма да го направя, не... И тогава си спомни как, лежейки върху леда, току-що измъкнал се като по чудо от ледената гладно мляскаща каша, без да усеща тялото си, без да чувства каквото и да било, чуваше как там, отзад, в черното смъртоносно тесто, се бяхти и хърка с последни сили глупавата, бездарна, грозна, за нищо не ставаща и никому ненужна Леночка Прасковникова... А трябваше пак да се хвърли в ледената каша, да се дави, вкочанявайки се, пропадайки под водата... умирайки, да плува, за да извади проклетата идиотка, проклетата да е... Знаеше, че е длъжен да го направи и разбираше, че **НЯМА ДА ГО НАПРАВИ**, защото **ИСКАШЕ ДА ПРОДЪЛЖИ ДА ЖИВЕЕ**. Знаеше, че се е измъкнал като по чудо, и че второ чудо няма да се случи... И тогава някой всевиждащ и милосърден изключи съзнанието му. Но му остави паметта... Леночка се удави. Той го преживя. (Преживяха го всички.) Той би преживял и смъртта на Виконта, нали? И защо не? В края на краищата кой е Виконта? Та това

вече не беше Виконта, а мокро, вкочаняващо се, изстиващо парче месо. Да. Нищо повече... Нека докторите се оправят, за това им плащат...

Отвращението, което изпитваше към себе си, надви отвращението от предстоящото — той разтвори челюстите на приятеля си, извади езика и започна дишане „уста в уста“... Когато бърза помощ пристигна Виконта вече дишаше, а Станислав без мисъл в главата седеше до него и го държеше за дланта, станала хлъзгава от пот...

Най-трудно му бе да нагласи финала. Последователността на епизодите му беше вече ясна; откъде се появява Маря; как е осенен Йосиф, как осъзнава своето особено положение, как започва да търси Предназначението, да прехвърля вариантите и нищо не може да избере... И тогава Маря му съобщава, че е бременна. Отначало той е просто шокиран — как така? Предпазваха се, ограничаваха се, изпитваха неудобства и всичко напразно? Но Мария е смутена от друго. Не веднага, но все пак се решава да му каже, че сроковете не съвпадат. Последните два и половина месеца той не бе слизал от планината и между тях не бе имало нищо и не би могло да има...

Сеня Мирлин хихикаше, подхилваше се, кискаше се в пристъп на критически сарказъм. Бре-бре-бре — кефеше се той. Да-а, да-а, съгласяваше се с непоносимо цинично удоволствие. Как не! Нали! Какво си помисля морякът, завърнал се от тригодишно плаване, когато вижда жена си с едногодишно детенце на ръце? Разбира се, изпада във възторг! Веднага разбира, че пред него е рядък случай на самозачеване! Партеогенеза! Авдотя, ти си чудо на медицината и науката изобщо, благодаря ти, скъпа, мамка му!

Станислав сдържано и студено му обясняваше, че стандартните реакции не могат да бъдат предмет на литературата, че дребните страсти и битовите истерии са изсмукани от пръстите... „Връща се съпругът от командировка и под кревата...“ Вицовете не ме интересуват, каза той високомерно.

Ама си написал виц! — гракна Сеня и почервения. А впрочем дребните страсти са същината на великата литература. В нея са описани случаи, когато за някаква си сополива носна кърпа са ставали убийства. А ти си написал истински анекдот: той е Йосиф, тя е Мария, следователно детето им е обезателно от Светия Дух! Нима не чувстваш, че това е чист виц, при това неприличен?

Станислав побесня. Разбира се, чувстваше, че не се е получило така, както го бе замислил, но въпреки това му се струваше, че е прав той, а не онзи циник с конски зъби. Как да му обясни, че детето има очите на Мария, лицето на Мария, душата на Мария? Мария не умее да лъже — точно така, както ти, муцуно, не умееш да крадеш, при всичките си останали недостатъци. Отначало Йосиф, както и всички останали, е изкушен да се срине в пошлост, но пред очите му е не озъбената ти конска глава, а нейното лице, нейният уплах, нейната любов... Трябва да си мръсно животно, циник и мръсник, за да повярваш във вулгарното...

Сеня го слушаше, озъбил огромните си жълти зъби, сякаш се готвеше с тях да отвори поредната бирена бутилка, после смотолевии:

— Ами да, да... „Отело не е ревнив, а доверчив“... — и изведнъж закрещя: — Така го и напиши! Защо не си го написал така, а си изложил анекдот и нищо повече... Говориш по-добре, отколкото пишеш, а после се сърдиш! Демостен нещастен! Омир очилат!

Станислав не поправи нищо. Просто не можа. Препрочете всичко, зачеркна няколко излишни епитета, махна епизода със сбиването във влака и разсъжденията за това какво е Йосиф — библейският Йосиф — за Мария и Христос, защо е необходим и защо се явява на сцената. Всичко останало остави както си беше. „Нека злословят...“

След като преодоля мъчителния си страх, го даде на Лариска да го прочете, но в негово присъствие. Докато тя четеше, той палеше цигара от цигара и крадешком я наблюдаваше. Тя поразително приличаше на неговата Мария. Господи, мислеше си той панически. Поне тя да го хареса. Поне мъничко. Моля те! Досега не разбираше колко важно е това за него, сякаш в този момент се решаваше съдбата му... Тя обърна последната страница, погледна го с влажни очи, после стана, приближи се, целуна го и той почувства пристъп на първобитно

щастие — беше като удушване, като сладък припадък, и заплака, умирайки от срам и облекчение.

Дойде ред на Виконта, който категорично отказа да чете в присъствието на автора. Раздразнен и недоволен, взе ръкописа и Станислав като пълен идиот чакаше до четири сутринта позвъняването му. Мътните да го вземат. Онзи не беше такъв човек...

Вечерта на следващия ден го покани на гости, извади красива бутилка „Наполеон“, наля в дядовите бокали, вдигна своя и гледайки над кристала, каза: „Ти победи, мой Стак. Създал си свят, в който живеят, страдат и умират.

Congratulations^[4], Красногоров!“ И чашите тихо звъннаха в чест на успеха, в чест на победата и славата.

---

[1] Игра на думи: „Воден от съдбата“ на руски е „Роководимый“. — Бел.прев. ↑

[2] Лаврентий Павлович Берия (1899–1953) — съветски политически деец. — Бел.прев. ↑

[3] Авторът има предвид западните радиостанции. — Бел.прев. ↑

[4] Поздравления (англ.) — Бел.ред. ↑

ГЛАВА ОСМА

Той даде ръкописа на Сеня Мирлин, който го отнесе в списание „Червена заря“, където имаше връзки. Списанийцето бе посредствено, младежко-ученическо, задушавано от идеологическия отдел на областния комитет, но, първо, завеждащият отдела за проза бе добър познат на Мирлин. Бе страхлив, иначе съвсем порядъчен човек. И второ, главният редактор всеки момент трябваше да бъде повишен в Москва и не му пукаше от нищо: присъстваше физически и дори подписваше разни книжа, но като че вече не бе тук — душата и партийният му дълг се намираха в столицата, в отдела за култура на ЦК, а обкомът още не бе назначил нов главен редактор и според слуховете нямаше предвид никого. „Вчера беше рано, а утре ще е късно“ — резюмира ситуацията Сеня и се хвърли в боя.

Отначало Станислав мечтаеше, страдаше и се надяваше. Всеки ден звънеше на Мирлин, досаждаше му, хленчеше, заплашваше, че „сам ще отиде и ще им даде да се разберат“. Сведения от бойното поле идваха от дъжд на вятър и все бяха мъгливи. Някакви никому неизвестни Колобродин и Околокаемов „взели да го четат“, „държали го“, „заплашвали да не го одобрят“, после проявявали милост и се съгласявали да оставят нещата така. Всеки момент добра рецензия щеше да даде Алсуфиев („... познаваш ли Алсуфиев? Известен поет-доносник. Мутра и половина!“) — тъкмо се навил, говедото му с говедо, и заминал за Баден-Баден, точка... Нищо, ще го дадем на Каманин... Каманин, братле, си е Каманин! И щеше да напише, ама калпазанинът му първо се запил задълго, а после влязъл в болница с микроинфаркт...

На Станислав всичко това изведнъж му омръзна. „Я вървете всички на майната си! Писнахте ми с вашите рецензии, отзиви, забележки, допълнения и разсъждения. Махайте се! Изобщо не ме интересувате!“ Всекиму своето в този тъп концлагер! Jedem das seine! Аз съм системен администратор. Водя диалози с компютри.

Информатика. Моята работа, да ви вземат дяволите, са афоризмите, които вие никога не ще измислите, макар да се смятате за майстори на перото, художници на живота и инженери на човешките души.

Разсъждението е организирано подражание.
Вярата и любопитството никога не се погаждат.
Завистта е дреха на вкуса.
Неспособността да изпитваш възторг е признак на
знание.
Мисълта е карикатура по усет.

Програмата му за измисляне на афоризми работеше добре и ежеседмично произвеждаше по две-три перли на човешката мъдрост. Колегите му го поздравяваха по този повод, както и някои непознати, тщеславието му трепкаше удовлетворено и всички останали неуспехи бяха без значение... Поканиха го в колектива на Ежеватов, работещ по програма „Евразия“ — истинска победа на разума и прогреса. Преди година не можеше и да мечтае за подобна чест. Ежеватов бе почти легендарна фигура в института. Беше професионалист от висока класа, познаващ приложната информатика от „А“ до „Я“. Но се занимаваше не само с наука — с весел пиянски хъс се опълчваше срещу обединената институтска сган, „съветската власт“, отровния змей с три глави — профкома, парткома и АХЧ^[1]. Освен това бе голям женкар, разказваше вицове и псуваше като хамалин. Мразеха го, обожаваша го и се бояха от него. Казваха, че има връзки в КГБ и в областния комитет. „Там имам не връзки, а...“ — казваше той, без да се стеснява от дамите, потвърждавайки по този изискан начин слуха за близките си отношения с една високопоставена лейди от Големия ЦК. (В един донос за него пишеше: „Злоупотребява с нецензурни руски думи за полови органи и отношения“.)

Ежеватов го прие лично, хвърли телефонната слушалка и още разгорещен след поредната телефонна битка, му викна, святкайки с очи: „К...те трябва да се е..., нали, Станислав Зиновиевич?!“ Чак тогава премина към работата, очерта кръга от задачи и сферата на очакванията. Станислав трябваше да се занимава с програмата АНТИТЮРИНГ — да създаде програма, способна да опровергае

отдавнашната идея на Тюринг, че машината може да се нарече мислеща, тогава, когато диалогът с нея (обмен на писма, да кажем) няма да се различава от диалога с човек. Неофициално такава програма вече бе създадена, оставаше само да бъде шлифована до блясък и да се докаже окончателно, че няма и не може да има никакъв изкуствен интелект, а само ум, умения и квалификация на програмиста... (По този повод Виконта произнесе едно замислено „Хм... Със същия успех може да се каже, че няма и не може да има никакъв разум в човека, а само умения и квалификация на възпитателя и педагога...“)

Тогава внезапно се обадиха от „Червена заря“ и го помолиха да отиде. Веднага. Днес. Дори по-добре вчера. Но може и утре... Той веднага забрави за всичко — за афоризмите, за Тюринг, за Ежеватов и дори за Лариска, на която през утрешния ден бе обещал „мигове селски наслади“... Облече най-официалния си костюм и пристигна в редакцията десет минути преди определения час. Чака редактора само някакви си четирийсет и две минути.

Редакторът се здрависа, покани го да седне и веднага заговори бързо, многословно и неразбрано. Сякаш го правеше нарочно — за да не бъде разбран. При това от време на време разлистваше ръкописа, като че ли е искал да илюстрира тезите си с примери от текста, но веднага е сподавял желанието си. Станислав престана да разбира за какво иде реч и само се дивеше на очилата на другия — огромни диоптри в много модерна рамка. Всъщност схвана най-главното: редакторът беше харесал творбата му, но Станислав трябваше на всяка цена да вземе предвид забележките на рецензентите. Те бяха в писмен вид и Станислав се надяваше, че после ще ги прочете в спокойна домашна обстановка и ще се съобрази с тях. Готовността за това растеше в него с всяка изминала минута и затова само кимаше, помръдваше устни и се усмихваше вежливо, когато му се струваше, че редакторът се шегува. После до слуха му достигна „да се съкрати“.

— Да се съкрати? — попита той за всеки случай.

— Да — отвърна редакторът решително, затвори папката и взе да връзва връзките ѝ.

— До колко страници? — попита Станислав, пресмятайки вече, че епизодът с газката може да бъде безпроблемно изхвърлен.

— До два листа — каза редакторът и му подаде папката.

— Тоест? — обърканото му въображение отказваше да допуска такова тотално съкращаване: две жалки ръкописни листчета.

— Например до петдесет страници.

Ръкописът се състоеше от двеста тридесет и три страници.

— С петдесет страници? — попита Станислав за всеки случай.

— Не. ДО петдесет — редакторът го заля с нов водопад от неразбираеми думи. Той доказваше, че Станислав всъщност е написал не повест, не роман, а разказ и сега трябва да приведе формата в съответствие със съдържанието. Тяхното списание е тъничко и те нямат възможност... Станислав го прекъсна:

— Правилно ли разбирам, че вие искате да съкратят от тази повест сто и осемдесет страници?

— Това не е повест — каза редакторът уморено и вече съвсем ясно. — Това е разказ.

Вечерта те решиха да се натряскат. Виконта пиеше, слушаше оплаквания и проклетия, а сам мълчеше. После каза:

— Забравил си най-главното.

— Нищо не съм забравил — възрази заплашително Станислав.
— И никога няма да забравя!

— Забравил си. Забравил си, че всичко... или почти всичко, написано от теб, е истина. Забравил си, че това е ставало с теб. Не с твоя измислен Йосиф, а лично с теб.

Станислав се вторачи в него и изведнъж разбра.

— Да, аз не съм Йосиф — каза той с крива усмивка. — И нямам Мария, а Лариска.

— Не се преструвай на по-голямо магаре, отколкото си — посъветва го Виконта, докато внимателно сипваше спирта в чашите. — Много добре ме разбираш.

— Не се преструвам... — рече Станислав бавно. — Аз наистина не зная предназначението си. Да не мислиш, че не ми е идвало наум, че романът си е роман, а животът си е мой? Но в моя живот не мога да намеря нищо такова, че... Пък и не вярвам в това. Разбери — това не е

роман, че да измислям... То трябва да изникне от само себе си... Но няма нищо. Няма нищо такава в моя живот!

— Търси — каза Виконта както преди една година. — Търси: трябва да има! Почти съм убеден, мой Стак, че всеки човек си има свое собствено предназначение. Всеки! Това е хипотезата ми. Някои осъзнават предназначението си и после имената им стават известни на целия свят. Някои грешат по отношение на предназначението си. Те страдат от мания за величие. Повечето смъртни изобщо дори не подозират, че имат предназначение. Не им е даден знак! А на теб ти е даден. Ти си уникален. Така че търси го! Трябва да има нещо!

Животът продължи, сякаш не беше минала цяла година в литературно безумие, сякаш никога не бе измислял друго освен писаните съвместно с Виконта весели куплети: „Ах, девойченце сладко, за ухото си хванала батко! Държиш го здраво, а той примижава.“ Ежеватов буквално изстискваше подчинените си и в главите им — дори насън да ги бутнат — оставаха само разните му там машинни кодове. И когато Мирлин намекваше, че, видиш ли, „не всичко е загубено за нашия роман“, че всеки момент в играта щели да влязат главните му козове, Станислав съвсем откровено го пращаше на майната му.

За отбелязване е, че историята с романа направи огромно впечатление на Виконта, както скоро се изясни. Той недоумяваше как Станислав е успял да го напише. Как! Двайсет години двамата бяха заедно, старателно дращеха по хартията рамо до рамо, трудеха се, страдаха от мъчително творческо безсилие (само чистият медицински спирт, който бяха изпили надвишаваше сто литра), съвсем се бяха отчаяли, бяха на път да зарежат безнадеждното си начинание и изведнъж — те ти булка Спасовден! Старият литературен импотент сам, без чужда помощ, със сигурна ръка написва пълноценно съчинение от десет авторски коли! Къде си, справедливост? Къде си, равенство? Къде си, братство? Или хората вече не са братя? (По този повод Сеня Мирлин казваше: „не всички“. Нещо повече — „не всички братя са братя...“)

Това раздражително-шеговито (обаче не изцяло и не просто шеговито) хленчене завърши така: един прекрасен ден Виконта дойде при Станислав с шишенце живителна течност в едната ръка и с тънък ръкопис, озаглавен „Импровизатор“ в другата. Това беше разказ дълъг дванайсет страници. Действието се развиваше в Северна Шотландия сред „свеж, опияняващ въздух, силен вятър, солена влага, писъци на морски птици, безкраен пустинен бряг, калунови поля и купища сухи, превити от ветровете дървета...“ — в хан „Крилото на албатроса“. Лирическият герой бе художник (истински чужденец — флегматичен, ироничен, с лула), главният герой, някой си Ерик П. Доваджер, в миналото прочут футболист (Ерик Стена), а днес прегърбен, измършавял, обезобразен човешки остатък, белокос самотник, отблъскващ, но истински джентълмен.

Особено страшно бяха обезобразени ръцете му (Виконта явно бе копирали ръцете на един техен далечен познат, запален автолюбител, чиито ръце бяха простреляни надлъж още на Невска Дубровка). По повод тези ръце в разказа възниква сюжетобразуващ разговор: Ерик П. Доваджер разказва на лирическия герой доста загадъчна история за свой приятел, който пропаднал (изчезнал, разтворил се във въздуха) буквално пред очите му. Току-що се били разделили на прага, Ерик не успял да направи и десет крачки, когато зад гърба му се разнесе отчаян вик, шум и повече никой никога не видял приятеля му. Нямамо следи. Нямамо улики. Нищо. На сутринта Ерик тръгнал да дава показания в полицията и бил прегазен от огромен автомобил, чийто номер никой не успял да види... Лежал половин година в болница, завинаги бил осакатен и се превърнал в днешната развалина. Изчезналият му приятел не бил открит и делото било прекратено. Край. Това е историята.

Лирическият герой е потресен и заинтригуван, но най-важното предстои! Следващата сутрин става ясно, че Ерик П. Доваджер е изчезнал, оставил е бележка, в която поднасял по най-изискан начин извиненията си за „малката мистификация“, която вчера разиграл „подтикван от отвратителната скука, съпътствана от отвратително лошото време“. На лирическия герой не му оставало нищо друго, освен да повдигне рамене и да се засмее.

Но това още не е краят! Защото солта на Виконтовия разказ бе именно в края на разказа. След една година действащите лица се

срещат отново на пустинния бряг, сред хлъзгавите скали и водораслите, гниеци след отлива. Кресливите чайки се носят над вълните, почти докосвайки ги с криле, кацат на крайбрежието, приближава буря и пурпурното слънце се скрива в черните облаци... И героят вижда как бледото изранено лице на Ерик П. Доваджер става още по-бледо („бяло като корема на старец...“). Очите му застиват, той тежко се подпира на лакирания си бастун и започва да мърмори неразбираемо и някак насила: „Птиците над вълните... и този залез... Извинете ме... Напомнят ми за една история... страшна история... Започна в Сомо...“ Точка. Край на разказа. Импровизаторът се вдъхнови и се роди нова история.

— Добър край — искрено рече Станислав. Изведнъж му хрумна, че всъщност Виконта е написал този разказ за себе си. Ерик П. Доваджер е самият той — цял живот измисля страховити истории, защото му е забранено да разказва истинските. Впрочем, в Доваджер не се усещаше никакъв подтекст, той бе просто импровизатор, артист и човек, който измисля. Да каже ли на Виконта? Или не трябва? За какво?

— Това ли е всичко, което можеш да кажеш? — попита Виконта. — Целият ти възторг?

— „Неспособността да изпитваш възторг е признак на знание“ — рече Станислав. Реши нищо да не пита и нищо да не казва.

— На какво знание? — попита Виконта подозрително.

— Изобщо. Но според мен нещо подобно вече съм чел.

— Уви — въздъхна приятелят му — аз също. Но не си спомням кой го беше писал... Четох го на английски... И идеята така ми хареса, че реших да я опиша посвоему... — Той си направи сандвич с риба и каза тъжно:

— Нищо не може да се измисли. Всичко вече е измислено... Или наистина съществува — добави той изведнъж и Станислав разбра, че е бил прав за него и Доваджер. — Това е ужасно, мой Стак. Повече никога няма да докосна перото.

— Глупости — каза Станислав. Беше му неловко. Нещо изведнъж свърши и май по негова вина. Повече нищо не можеше да се направи — бе свършило завинаги. Някакви пътища се разделиха. Нещо, което по-рано винаги бе до него, се отдалечи и си замина.

— Знаеш ли с какво най-незначителното туземно божество се отличава от най-гениалния архитект? — попита Виконта. — Божеството винаги може да материализира своя план, дори да е напълно бездарен... В мене няма Бог, мой Стак. Следователно той изобщо не съществува.

— Защо? — попита тъпо Станислав.

— Защото Бог е в човека. Или изобщо го няма. Запиши си го в своята книжка.

— Нямам книжка — каза Станислав, чувствайки, че неловкостта между тях нараства.

— Зная. Това е просто цитат. Още един цитат... Но малък. И хайде да прием, мой Стак. Време е да звъннат чашите.

Пиха, за да загладят неудобството, замезиха, за да разкарат горчивия му привкус. Наистина нещо бе свършило, уви. Все пак не всичко! Нещо беше останало! Виконта взе китарата и изсвири най-сложния акорд, на който бе способен:

*Капитан е той единствен —
Кървавият Джон —
има за лице
носорогово гъзе.*

После дойде лятото. И щастието. Всичко се бе разделенило, слънцето грееше, вятърът вееше под синьото небе. Червеният запорожец на Лариска, подарък от татето по случай завършването на университета, весело тичаше на запад към прекрасния залез, към свободата, към волята, към нови градове и те пееха и лудуваха, внезапно започваха да се целуват като ученици при скорост сто километра в час, кискаха се силно и измисляха рими за идиотските и многочислени надписи покрай пътя...

ПАРКИРАЙ ИЗВЪН ШОСЕТО — пази си дупето.
НЕПРЕВКЛЮЧВАНЕТО НА СВЕТЛИНИТЕ ВОДИ
ДО КАТАСТРОФА — отиде твоята кофа.

ЗАДМИНАВАНЕТО ЗАБРАНЕНО — но не е отменено.

ПАЗИ ЗЕЛЕНИТЕ ПОЛЯНИ — и гащите изпрани.

НЕСПАЗВАНЕТО НА ПРАВИЛАТА ВОДИ ДО АВАРИЯ — а спазването до диария.

Съчиняваха и великолепни диалози, каквито не можеше да създаде дори програмата АНТИТЮРИНГ:

— Пак оня зелен гнуснярник ни задмина!

— Кой зелен гнуснярник ни задмина?

— Ей тоя продажник. Натоварил си е целия багажник.

Измъдряха също глупашки радостни частушки.
Той:

*От ужас аз треперя, с изумление се зверя:
Уж бях на шосето, а на дърво се кикеря!*

В отговор тя:

*Мой мили, прости и ме помни без горест —
срещнах аз бреза при висока скорост.*

И се смееха. И бяха щастливи. И беше лято. И бъдещето беше прекрасно.

Настъпи странно, мъртво време.

Всеки ден идваха нови слухове — понякога забавни, но често страшнички и винаги нелепи.

... Пет-седемгодишни деца изчезвали. След няколко месеца ги намирали в предградията. Живи и здрави, но с ОПЕРИРАНИ очи...

... Бил обискиран апартаментът на известен (дори знаменит и уж напълно благонадежден), при това вече покоен писател. Писателят умрял, погребали го тържествено, както изисквало положението му, и още урната с праха му не била погребана, когато на вратата позвънили цивилни мъже и показали заповед за обиск. Носели металотърсач. Изследвали стените, пода и рамките на картините. Урната също. Небрежно разлистили десетина случайно подбрани книги от огромната библиотека и си тръгнали така внезапно, както били дошли, отнасяйки със себе си неразбираем, наистина кафкиански комплект от: антикварен бронзов прибор за писане; камара листа от бюрото; четири кухненски ножа; едно издание на Батюшков... Без обяснения. И без обвинения. Само едно разпореждане: името на писателя да не се споменава в статии, очерци, рецензии и предговори.

Друг един писател — Каманин, приличен човек, макар и пияница, същият, комуто Сеня искаше да даде романа на Станислав, но така и не успя — според слуховете умрял при странни обстоятелства. Сам ли се бил застрелял на пияна глава, застреляли ли са го — цялото бюро било в кръвища и в мозък, дори домашната помощница, която първа го намерила, леко се побъркала от ужас... Москва пое контрола по делото, но така и не се разкри нищо. Което, впрочем, не учуди никого. (Домашната помощничка — това вече бе сигурно — била пратена в лудницата: дали защото бе дрънкала повече отколкото трябва или защото имала нужда от лечение — също не беше съвсем ясно.)

Ни в клин ни в ръкав изгониха половината от работещите в редакцията на „Червена заря“. Говореха, че заради някакво стихотворение, но заради кое именно, никой не знаеше. „Да не заспива рибокът“ — многозначително обясни ситуацията Сеня Мирлин и очевидно беше прав.

Затвориха Института по свръхпроводимост. Кадрите не стрували. Търпението на нашия Областен комитет не е безгранично. Свили си, разбираш ли, ционистко гнездо, разбираш ли...

Появиха се нови вицове за генералния секретар.

„Скъпи и многоуважаеми другарю Генерален секретар на ЦК на КПСС Леонид Илич Брежнев!...“ — „Е защо така официално? Наричайте ме просто Илич^[2]“.

Всъщност вече го наричаха дори по-просто — Льолик.

В музея Льолик разглежда картината „Демон“. „Хубава картина... Красива... — Навежда се, чете месинговата табелка. И не е скъпа! Само В РУБЕЛ...“^[3]

Наближаваха изборите за Върховен съвет. Хората брояха по вестниците колко колектива издигат кандидатурата на този или онзи член на Политбюро. Твърдеше се, че по този начин можело да се установи истинската степен на влияние на тези дейци. Станислав преброи, че Брежнев е номиниран петдесет и шест пъти, Косигин и Подгорни — по двайсет и пет, Суслов и Кириленко — по десет. После идваше Кулаков с пет. Сеня Мирлин дяволски дълбокомислено и много, много убедително коментираше получените резултати, а Виконта свиваше африканските си устни и мърмореше: „Занимавате се с глупости. След десет години тези никой няма да ги помни...“

После като вълни ги заляха слуховете за пришълци от Космоса, за летящи чинии, за филипински лечители... Възникваха трескави като припряна караница (по-бързо, по-бързо, докато не са ги забранили!) дискусии в популярните вестници. Виконта съчини епиграма, като имитира Александър Сергеевич^[4]:

*Пришълци има! — рече мъдрец брадат —
и може би са вече между нас.
Пришълци няма! — каза един кандидат,
лечителите кимаха в захлас.*

Сеня Мирлин също съчини епиграма за съветските писатели:

*Съветските сатирици се скриха в клозета —
и тихичко там си седят,
а другите пишеци мислят:
дали да пишкат или просто да помълчат.*

Евреите заминаваха един след друг — далечни познати, близки познати, роднини на близките познати. От съучениците им двама

заминаха. Единият беше чист руснак, но нарочно се ожени за еврейка. „Евреин не е националност; евреин е средство за придвижване...“ Тази тема бе благодатна за шеги и народът се шегуваше на воля, но стиховете, които довлече отнякъде Жека Малахов, не бяха никак смешни.

*Утре пак от заранта
ще изпращаме евреи,
бягат те от нашата страна
ние не бягаме — и где ли...*

Хората четяха самиздат като луди — сякаш приближаваше Краят на света. А може наистина да приближаваше. Текстовете на Солженицин и Амалрик бяха издирвани и конфискувани от притежателите им. За „Раковата болница“ не съдеха — тя се смяташе просто за „упадъчна литература“. Уведомяваха ръководството на службата, в която работеше провинилият се, а там всичко зависеше от началството. Но за „Архипелаг ГУЛАГ“ съдеха по параграф седемдесети от НК на РСФСР, който гласеше „за притежание и разпространение...“ Според слуховете следователите наричали книгата „Архип“, по-лошо от „Архипа“ нямаше — дори „Технологията на властта“ беше като лека настинка в сравнение с нея. Казваха, че Андропов се е заклел да изкорени самиздата. „Безплодността на полицейските мерки разкрива некадърността на правителството — пресичането на последствията води до укрепване на причините.“ Настъпи ново време. За затоплянето започнаха да забравят. Най-умните вече разбираха, че това вече е завинаги. Но за предпочитане беше да не се мисли за това.

Пияният Сеня Мирлин цитираше Макиавели: „... защото хората са лоши, докато необходимостта не ги принуди да станат добри“.

А трезвият Виконт, играещ си както обикновено на супермен, цитираше Тома: „Не е задължително познанието да е гаранция за успех или живот; то може да доведе до нашия край“.

А Ежеватов с мазохистична наслада цитираше своя любим Михаил Евграфович: „Само онези науки, които способстват за изпълнението на предписанията, разпространяват светлина“.

Мама пък предупреждаваше: „Камшикът няма да надвие брадвата“.

Самите те бяха още доста млади и изпълнени със сили! Чувството за безчестието ги измъчваше и угнетяваше като тежка болест. Басът на Галич изгаряше съвестите им така, че дъхът им спираше. Трябваше да се излезе на площадите. Но беше не само страшно, но и безсмислено! Те бяха готови да страдат, да се измъчват, за да облекчат съвестта си, но ако имаше полза, а не в името на гордата фраза или красивия жест. Понятието за чест не им беше напълно чуждо, но то беше за тях все пак вторично: тях ги създаде и отгледа двайсетият век, а деветнадесетият век само лекичко закачи душите им със златното крило на литературата си и със съдбите на героите си. Битието мощно определяше съзнанието им. Делото! Преди всичко делото! Всъщност по възпитание и в същността си те бяха болшевики. Комисари в прашни будьоновки. Рицари на светото дело. Само дето бяха престанали да разбират на кое именно.

---

[1] Административно-хозяйственная часть — административно-стопанска част. — Бел.ред. ↑

[2] Алюзия за Владимир Илич Ленин. — Бел.прев. ↑

[3] Непреводима игра на думи: ВРУБЕЛЬ е знаменитият руски художник, нарисувал „Демон“. В Рубель означава „за една рубла“. — Бел.прев. ↑

[4] Пушкин — Бел.прев. ↑

2 ЧАСТ
СБОГОМ, ЩАСТЛИВО МОМЧЕ!

ГЛАВА ПЪРВА

Мама умря.

Съседката му се обади в службата, той бързаше с всичка сила, но закъсня — вече я бяха откарали. От ужас се вледени, тресеше го, зъбите му тракаха (а денят бе топъл, ясен и отвратително радостен). В стаята на мама бе разхвърляно, сякаш бедата бе премазала всичко с огромното си туловище. Креватът не бе оправен... Чекмеджетата на бюрото бяха издърпани и навсякъде се въргаляха документи. Остатъците от закуската бяха изतिकани настрани и на масата стоеше леген с вода. Разбра, че мама е държала лявата си ръка в топла вода, следователно е страдала от сърдечни болки от сутринта. Обикновено я боляха рамото и ръката, но този път горещата баня не бе помогнала...

... По кахления под на огромното и страшно като Дантевото чистилице фойе на болницата се тътреха тълпи от хора. Имаше всякакви, но повечето бяха старци — никому ненужни, покорни, тихи, отрекли се от всичко... Нямахме къде да се седне, малкото пейки бяха заети и тези, които не можеха вече да ходят или седят, лежаха като мъртъвци... Мама, с разкъсаното си сърце, бледа, сериозна, дори малко чужда, също бродеше сред останалите, изнемогвайки от болки в гърдите и ръката. „Не се тревожи — каза му тя строго. — С мен всичко ще бъде наред. Този път няма да умра. Обещавам.“

... Тази нощ не можа да спи. Влезе в нейната стая, коленичи пред леглото ѝ, което така и не посмя да оправи (стори му се, че не бива да го оправя, че ще наруши нещо — изведнъж стана суеверен), зарови лице в студеното одеяло и започна да се моли. Ще направя всичко, което поискаш, мислеше си той. Ще откажа цигарите. Кълна се. Повече няма да запаля. Нито ще дръпна... Няма да изпия и една чаша дори... Няма да напиша нито един ред... Какво предназначение? Нямам никакво предназначение. И не ще имам. И не ми трябва. Нека само всичко да остане като по-рано... Ще оставя и Лариска, помисли си той с усилие. Знаеше, че мама не харесваше Лариска. Ще я оставя,

каза си той. Знаеше, че лъже. През цялото време сякаш чуваше себе си отстрани. Сети се за мърлявото и плачливо момченце в студения коридор и как то си мислеше, че най-страшното вече приближава и нищо не може да му попречи... Стана, върна се в стаята си и изхвърли кутията цигари през малкото прозорче.

... Това продължи девет дни. Мама се чувстваше ту по-добре, ту по-зле. Болката отмина след две денонощия. Отначало Лариска дежуреше при нея нощем, но после мама каза решително: „Не е нужно“. Той всяка нощ се молеше край неоправеното й легло. Нарочно го оставяше така, не чистеше и стаята. Лариска се опита, но той така й се разкрещя, че тя се изплаши и разплака. Не биваше нищо да се пипа. Тъничка като паяжина, но все още достатъчно здрава нишка съединяваше настоящето и бъдещето и не биваше да бъде дори докосвана. Така му се струваше.

... На седмия ден подобрението стана очевидно, но докторката не отвърщаше на неговите умилителни усмивки, клатеше глава и казваше, без да го гледа в очите: „Инфарктът е обширен... Не забравяйте и възрастта...“ Той потискаше пробуждащата се надежда, разбирайки с някакъв пещерен инстинкт, че не бива да се надява, молеше се и се готвеше за съвсем друг живот. Няма да живеем повече тук. Ще се преселим в твоето Костилино, ще купим къщата на Соломатини, която толкова ти хареса. Сигурен съм, че ще я продадат с удоволствие, ще се науча на дърводелство, ще поправя покрива, левия заден венец, ако наистина е изгнил, ще завъдим кокошки... ти толкова искаше това, там ще ти е добре и всяка вечер с теб ще играем на „деветка“ и „кинга“... Заспа така — на колене, заровил глава в неоправеното легло, а в осем часа сутринта зазвъня телефонът. Скочи като ударен с камшик, вече наясно кой и защо се обажда...

По време на погребението грееше слънце и духаше леден, свиреп, безпощаден вятър... Настина жестоко. Боляха го зъбите. Гърлото също. И простреляния гръб под лопатката. Лицето му подпухна, очите се зачервиха и се свиха, тъжни като на болно животно. Той си беше болно животно. Лариска му звънна плахо и той я помоли да го остави сам. Обади се намусеният Виконт, после дойде заедно с изпълнения със съчувствие Мирлин — не ги пусна вътре, защото искаше да е сам. Приличаше на ранен и болен звяр, който искаше да се скрие в гъсталака и там или да оживее, или да издъхне в самота, само в

самота... Четеше смъртния акт и документите, свързани с погребението, сякаш се надяваше да намери в тях нещо съществено, но откри единствено описанието на причините за смъртта и се учуди: „атеросклероза на мозъчните артерии“. Защо мозъчните? Нали беше инфаркт — остана озадачен за миг, но тутакси забрави за това. Внезапно му се прииска да чете писмата — неговите към нея и обратното, писмата на леля Лида и на други нейни приятелки, които отдавна не бяха между живите, някакви записки по педагогика и няколкото варианта на автобиографията й... Стана му съвсем непоносимо, занесе ги в банята и се зае да ги гори в печката, без да ги чете, не искаше да чете, не желаше нито да помни, нито да знае...

... Странно, но тя бе направила точно същото с архива на баща му, когато получи известието за смъртта му — изгори всичко до последното листче вкаменена, мъртва, със сухи очи... (Изплашен и разплакан той седеше в далечния ъгъл и я гледаше, страхувайки се да се приближи: в отблясъците на огъня в сумрака тя му се струваше каменна и непозната.) И все пак какво искаше да унищожи с изгарянето на хартията? От какво да се избави? Кой опънат нерв да изтръгне? Нямаше отговор. Това, разбира се, беше акт на мъка и отчаяние, но имаше ли в него някакъв смисъл? Поне мъничко?...

На третия ден вечерта излезе от къщи, купи кутия цигари и се обади на Лариска. До пет часа сутринта обикаляха по Литейния мост, край бившето френско консулство (където сега се помещаваше училището за глухи деца), покрай пристанчетата на речните трамвайчета (а там преди десет години ги бяха нападнали хулигани — случай, който беше номиниран за ДЕВЕТНАЙСЕТОТО ДОКАЗАТЕЛСТВО, но не бе одобрен), по Кировския мост, покрай Дома на политическите каторжници, покрай „Аврора“, по моста на Свободата (бивш Сампсониевски, някога дървен, уютен и тесен, а сега железен, важен и широк), покрай строежа (преди войната тук се намирал така нареченият Пироговски музей — огромно здание, или още недостроено, или вече разрушено, което изгоря по време на блокадата, а след войната стана затвор за няколко хиляди пленени германци, омърляли неописуемо анфиладите, залите и аркадите — а сега на мястото строяха нов хотел), покрай жълтата безкрайна фасада на Военномедицинската академия и отново към Литейния мост... Говореха малко. Пушеха. Понякога улавяха погледите си и тогава

сякаш невидима сила ги хвърляше един към друг — те трескаво се прегръщаха и стояха така по няколко минути, буза до буза, душа до душа... Нещо се случваше в него. (Сигурно и в нея, но тогава той изобщо не мислеше за това.) Въглените изстиваха и се покриваха със сива пепел. Раната зарастваше и се покриваше с нова розова кожа. Един живот свършваше и започваше друг. Едни страхове изчезваха и неизвестно откъде се появяваха нови... Равновесието се възстановяваше... След седмица той почувства, че е в състояние да говори за мама без болка, дори обратното — и така като че отричаше нейното изчезване и утвърждаваше присъствието ѝ. Не му се искаше да анализира тези усещания — трябваше първо да оздравее докрай. Ако, разбира се, е възможно, напълно да се възстанови от такова преживяване. (После се оказа, че е възможно. Не да оздравее, а да премине към ново състояние на здравето си — еднокракият инвалид също може да се смята за — и дори да бъде — здрав, но на свое ниво.)

Измина още една година, и то, слава Богу, спокойно, без сътресения и удари; всичко се успокои, те с Лариска се ожениха тихо, без сватба, присъстваха само Виконта, Сеня Мирлин и Жека Малахов с Татяна. Седнаха на масата, хапнаха месо по бургундски, пиха медицински спирт и пяха дружно изрепетирания репертоар:

*Ако ядеш царица,
ако ядеш царица,
ако ядеш царица,
значи ядеш царица!!!
Целуни татца си!
Сложен е животът ни,
А-а-а-а!*

Ех, колко отдавна беше това! Майски бръмбари, глътка свобода, затопляне... „Един ден от живота на Иван Денисович“... И как завинаги отмина! Е, може би не съвсем. В края на краищата икономиката е длъжна... Абе, каква икономика, по дяволите? Нали трамваите вървят? Вървят. Какво още ти трябва, старче? Водка се

продава, нали? „Пет, дори осем да показва стрелката — все ще се напием до козирката. На Илич предайте, че и десет са ни малко. Има ли място в тумбаците, ще направим като поляците...“ Е, нищо няма да направят никога! „Леви-десни, не са леки към комунизма правите пътеки.“ Слушайте, наредил съм се вчера на опашка за бира и там един философа: момчета, спукана ни е работата, на първи водката поскъпва два пъти, вече пишат ценоразписите, честно ви казвам! А един двуметров дръвник му вика: няма да посмеят! САХАРОВ НЯМА ДА ПОЗВОЛИ! Абе какво си се развикал, чуваш се по целия булевард „Карл Маркс“? Виконте, престани да се тресеш, сега за това не съдят... А знаеш ли защо е бил изгонен Овидий? Съществуват сто и единнадесет напълно аргументирани версии, но най-вероятно — най-вероятно! — за елементарно недонасяне... Ама пък шегички си правиш, боцмане... Я по-добре да запеем:

*Трима в шейната се носим сиротни,
по ъглите безцелно проблясват —
и отминават — фенери самотни.
Под мечата кожа в шейната
скрит е нашият багаж,
всеки неволно в джоба опипва
нагана си — най-верния страж...*

(... Дявол знае, защо цялата днешна интелигенция обожава романсите на престъпния свят? И то, забележете, още от студентската скамейка! Мразим престъпниците и се страхуваме от тях, а песните им пеем с голямо удоволствие! Това е така, братко, защото една трета от народа ни вече е била в затвора, втората третина сега лежи там, а третата е готова да влезе при първото разпореждане на началството... Не закачай началството! То е свято. „Няма нищо по-страшно за нашия началник от това, усърдието му да бъде ограничавано!“...)

*Вдига се тежкият капак,
не го изпускам от очи —
сандъчета шведски, парички съветски*

*ме гледат оттам, душата мълчи.
Частта ми беше като на ортак —
четирийсет и пет хилядарки,
дадох дума да напусна Москва
и ще го сторя с едни мои другарки...*

Какъв глас има все пак Съомка, дявол да го вземе... Слушай, Семьон, изпей „Във Франция двама гренадири...“ — заради мене и Лариска. Без да си придава важност, той става и запява. Гласът му гърми така, че абажурът се клати, шията му се издува и става керемидено червена. Всички се наслаждават, с изключение на Виконта, който по принцип не понася силни звуци...

... Знаете ли, момчета, кого срещнах вчера? Толя Костилев! Станал е като слон. И е важен като камила. Знаете ли какво работи сега? Заместник главен... Лъжеш! Кълна се! Господи! Толя и заместник главен! Помните ли „Форест, форест, форест“? Как да не помним! И завикаха в един глас:

— „Форест, форест, форест... Енимълс, енимълс, енимълс... Уинтър, уинтър, уинтър... Он дъ мидл ъф дъ роуд стейз Иван Сусанин. Германо-фашистката хидра.

— Ван, Ван, уил ю тел аз дъ уей ту дъ Москоу-сити?

— Ай донт ноу — сед Иван Сусанин.

— Ванъ, Ванъ, уи шел гив ю мени доларс!

— Ай донт ноу — сед Иван Сусанин.

— Ванъ, Ванъ, уи шел гив ю мени рубълз!

— Ай донт ноу — сед Иван Сусанин.

— Ванъ, Ванъ, уи шел килл ю, мамицата ти!

— Пърхапс, пробъбли!!!

Енд дей килд хим. Иван Сусанин из дъ нешънъл хироу ъв дъ Совет Юнион!!!“

... Ех, колко хубаво се реве, щом си спомниш славните времена в училище!

Плюя на всичко, плюя! Всичко някак си ще се размине и ще е добре. Не, не всичко. Мога с всяко нещо да се примиря. С всяко нещо.

Нека ядат, нека плюскат, нека се награждават един друг и да се хвалят, ако щат да пукнат от почести. Но не и лъжата, не и лъжата! Всяка дума е лъжа, във всеки вестник лъжа, включваш телевизора — лъжа, отваряш книга — лъжа. Лъжа, навсякъде лъжа, гола лъжа и нищо друго освен лъжа! Първото, гълъбчета, което трябва да се направи в този нужник, е да се обяви свобода на информацията. Да се спре заглушаването, да се махнат запушалките и всички затворени прозорци да се отворят широко! И без вас зная, че пет години тая помия ще тече в канавките и още пет години ще трябва да чистим, да търкаме и да мием; а после още петнайсет години ще се учим да серем в тоалетна чиния, а не около нея, мамка му! Но преди всичко да разворим прозорците и да си отдъхнем поне за малко от непоносимата воня — без ТОВА нищо няма да стане! И никога! Какво ревеш като ранен слон? Стига си стоял нащрек, Виконте, повръща ми се като те гледам. Извинявай, ама си се наакал до ушите... Момчета, оставете, тази помните ли я:

*Ние сме десет, само десет,
най-възрастният е под трийсетте,
не се смейте — могат да ни обесят,
но дали ще ни намерят те...*

... Това пък какво е? Поручик Али, началото на двайсетте... Аха, спомням си: Сашка я донесе отнякъде в университета. Даа, Сашка, Сашка. Колко е жалко за него — такъв талант беше! Е, господа! Нова порция бисери... Давай! Хората ги обичат!... „На бойното поле се носеха виковете на ранените и стоновете на мъртвите...“ Ново двайсет! Това е отпреди сто години! Не ме уважаваш, началник, стари работи подхвърляш... „той я заведе до кушетката и седна...“ Да се разстреля! Не, защо, напълно... Ето още нещо: „Под кревата лежеше труп и още дишаше. Наблизо ридаше жената на трупа, а брат му бе припаднал в съседната стая...“ Не е лошо! Браво! Добре... Ето още за труп: „Тази сутрин на плажа е намерен труп. Беше на девойка с неземна красота...“ Ха-ха-ха! Виконте, помниш ли инвентарния опис в пенджикентския музей: „Десета точка. Картина от неизвестен художник. Елен, бягащ от Сталинабадска област“? Ха-ха-ха... „Пета

точка. Ловен кинжал в кания. Кинжалът е загубен, канията не е от него...“ Момчета, помогнете да разчистим масата, ще прием чай... Точно така! Ще прием чай по старинному и ще пеем народни песни — това ще е чист, трезв, истински руски живот! „По реката плува брадва от остров Неверов. Накъде плуващ, желязо недно?...“ Ех, този ярък слънчев свят на частушките — абстрактен като картина на Салвадор Дали: „В планината в колибка живее интелегент, сложил е завески нови, а делата му до едно са хуйови!“ Какви са тия маниери у вас — да псувате в присъствието на жени? Това е нов московски навик: да се целуваме при среща и да псуваме пред жени... Или чрез жени! Тоест как така? Ами когато жените сами псуват... Семьоне, Съомка! Хайде да изпеем любимата на мама:

*На ти крава, ти, сватосай ме, Семьоне!
На ти крава, ти, сватосай ме, Семьоне!
— Защо ми е крава, да не съм ти моравя!
Една Льоля ще да взема — по любов ще се ожения!
... Ах, Клавдия Владимировна, майчице! Каква певица
е тя,
ех!... Да! Как с нея на два гласа пеехте, а?!
— Ой ти, харни Семьоне, ела и седни до мене.
На ти кожух, ти, сватосай ме, Семьоне!
На ти кожух, ти, сватосай ме, Семьоне! — За какво
ми е
кожух, да нямам търбух?!
Една Льоля ще да взема — по любов ще се ожения!
... а какви пирогои печеше, тиганици какви!
И пълнежът им бе неповторим — от праскови...
Днешните девойки това не го могат —
и какво да сравняваме розата с глога...
— Ой ти, харни Семьоне, ела и седни до мене.
На ти карбованци^[1], ти, сватосай ме, Семьоне!
Карбованци ли каза, добре! Ще те сватосам, мойто
дете!*

Разделиха се в три през нощта. Сеня Мирлин хвана такси и се обърна към шофьора с историческия въпрос:

— Уил ю тел аз дъ уей ту дъ Москоу-сити?

Жека и Таня, докато чакаха да завършат преговорите, стояха прегърнати с Виконта и тихо тананикаха с чувство на дълбоко удовлетворение:

*Когато всички лежахме на панела,
Арончик някак допълзя до Розанела
и ѝ пошепна, пламнал от страст:
„О, Роза, ще бъдете ли с мен — аз с Вас?...“*

---

[1] Украинска парична единица в миналото. — Бел.ред. ↑

ГЛАВА ВТОРА

Ето че неочаквано дойде време за ДВАЙСЕТ И ЧЕТВЪРТТО ДОКАЗАТЕЛСТВО. Случваше се и по-рано да го боли черният дроб — веднъж в Кавказ така го сви, че не му се вярваше да оживее, но всичко мина без тежки последствия. Пооправи се с английска сол и но-шпа, а и привикна да дъвче захар по време на пристъпите. Мама веднъж бе казала: „Черният дроб обича сладко“ и той свикна да яде захар и да пие слаб чай, когато го заболи и мъчи цяла нощ (след препиване, след тлъсто или пържено ядене и понякога просто така, без определена и видима причина), да седи сгърчен и да чете някоя глупост. Към сутринта обикновено пристъпът отминаваше и животът ставаше по-поносим, макар че трябваше да се пази диета.

Сега обаче не го отпускате. Болеше го и на следващия ден. Не му минаваше цяла седмица. Не го мъчеше кой знае колко (в Кавказ беше по-страшно), но затова пък го държеше непрекъснато, упорито и някак съвсем безнадеждно. Гризеше го мъчаливо и заплашително.

Лариска се измъчи с него — той не искаше да отиде в болницата, не пожела и да извикат лекар, надявайки се, че ще се размине. Но не му минаваше. На осмия ден Виконта, без да пита никого, доведе познат доктор от Военномедицинска академия, полковник — румен, дяволски интелигентен, покрит на всички видими места с рядък златист пух. Полковникът опипа красногоровския корем с хладни меки пръсти и каза: „Вашата болест, Станислав Зиновиевич, за съжаление е следствие от терапевтичен хирургически проблем...“ И го каза така, че Станислав веднага се предаде. Впрочем той вече нямаше сили да се съпротивява — през изминалата седмица така се измъчи, че бе готов на всичко.

В болницата набързо (с връзки, разбира се) го подготвиха и веднага го откараха в операционната. Лежеше по гръб на количката, матовите плафони плуваха над него и той си мислеше, че е напълно възможно те да са последното, което вижда.

Над операционната маса яростно блестяха прожектори, беше студено, докторите разговаряха тихо и неразбираемо, после (той не

гледаше) нещо се впи в китката му, стори му се, че са железни нокти, но просто му вкараха във вената анестезиологичен разтвор. Гласовете се отдалечиха и се превърнаха във фон, неизвестно защо светлинен, а не звуков, после той пропадна в нищото, изплува, нищо вече не чуваше, виждаше само светлините на прожекторите, отново се потопи и отново изплува — този път за последно.

Ослепителната светлина стана тъмнина и в същото време си оставаше светлина. Беше толкова странно... така мъчително странно... Но му донесе облекчение. Нищо друго нямаше освен тъмнина, тъмнина от ослепителна светлина и дългоочаквания покой...

Наистина чуваше и глас, който изникна от нищото внезапно — отвратително висок, звънтящ, с реверберации^[1].

„... Красногоров, шибан идиот! Отвори си устата! Устата отвори, Красногоров, мамка ти! Устата!!!“ Но беше късно: вече всичко наоколо умираше, дори ослепителната светлина, тъмнина от светлина, черна тъма... и гласът също умираше нямаше къде да се дене в това всеобщо умираше, той умираше... той умря... „Красногоров! Устата! Педераст мръсен, отвори си устата!!!“ И всичко изчезна. Събуди се, без да знае ноц ли е или ранно утро — беше сумрачно и дори тъмно, виждаха се някакви бели високи кревати, много го болеше гърлото, сякаш имаше ангина, струваше му се, че устата му е пълна с кръв и беше безумно жаден. „Вода“ — каза той, но се чу само стон. Гласът му бе пресипнал и тих, никой не го чу и никой не се появи. Отново повика и отново без резултат. Обръщаше подутия си грапав език, опитвайки се поне да облизже устни, и внезапно откри — по-точно стори му се, че е открил — липсата на предните си зъби. Беше като в тежък кошмар. Вяло местеше езика си напред-назад, опитвайки се да разбере, дали само му се струва, или наистина беше така. Предните горни зъби ги нямаше. Къде се бяха дянали? Не можеше нищо да си спомни и не разбираше какво става. Къде са ми зъбите? До него безшумно изникна бяла фигура и той усети между устните си хладен порцеланов чучур, от който потече вода! Преглътна няколко големи глътки, превъзможвайки болката в гърлото, и попита: „Къде са ми зъбите?“. Фигурата мълчеше, може би не разбра за какво става дума и реши, че болният бълнува. Чучурчето отново влезе между устните му. Никога по-рано

обикновената хладка вода не бе му носила такава наслада! Отново заспа, сякаш пропадна в пропаст.

Когато се събуди, вече беше ден. Лежеше в реанимацията на висока количка, наоколо нямаше никой. Гърлото го болеше. Прозрачна гъвкава тръбичка съединяваше тялото му с тежка бутилка, пълна с гъста вишневочервена течност. Двата му предни горни зъба наистина ги нямаше и това му се струваше поразително и мъчително неразбираемо. И отново бе безумно жаден.

С течение на времето нещата се изясниха. Обясни му ги веселият, енергичен, никога неуниващ анестезиолог. Оказа се, че упойката е имала върху него („парадоксално“), нестандартно въздействие: дълъг спазъм сковал всичките му мускули. Той престанал да диша (излиза, че ние дишаме посредством специални мускули) и взел да опъва петалата. Наложило се веднага да му вкарат кислород под налягане направо в трахеята. Но челюстите му били сковани от спазъма, както и всички останали мускули и напразно му крещели в ушите да отвори уста. Тогава майор Чьорни, който оперирал, взел решение да му извадят предните зъби и в образувалото се отвърстие да вкарат тръбичката. Така и направили, и то толкова спешно, че му повредили и гърлото, но това е дреболия — утре ще зарасне...

Според думите на жизнерадостния анестезиолог Станислав пребивавал две или три минути в състояние на клинична смърт, измъкнали го ОТТАМ моментално, тъй че не се очаквали никакви вредни последствия. Тъкмо обратното — сега той бил като новороден! На генералния конструктор Корольов, например, не му провървяло — по време на елементарна операция същата упойка имала при него подобно въздействие, но академиците се паникьосали и не успели да го спасят... Тогава дойде лично майор Чьорни и прекъсна тези словоизлияния. Отпрати анестезиолога да си гледа работата и връчи на болния за спомен два черно-зелени камъка, големи колкото лешници — бяха ги извадили от Станиславовите жлъчни канали. После с удоволствие му обясни колко възпален е бил жлъчният му мехур и какво е цяло да се случи с него, ако бяха оперирали дори само час по-късно...

След един месец скромно отпразнуваха завръщането на Станислав. Виконта и Лариска с наслада пиеха хванчкара^[2], хапваха прекрасен омлет по селски, а сам той сърбаше слаб пилешки бульон

със сухари безкрайно доволен, че отново е вкъщи и всички ужаси са отминали.

— А ти там се ползваш с голям авторитет — каза той на Виконта и с това доста го учуди.

— Къде? — повдигна вежди Виконта.

— Добре, добре, потайнико! В Академията, къде другаде.

— Сторило ти се е — небрежно каза приятелят му и веднага помоли Лариска да направи още омлет. Щом тя излезе, той го смърри:

— Кой те бие през устата да дрънкаш.

— Добре, добре, потайнико. Няма вече. Обаче нямаше да се измъкна, ако не беше ти.

— Не преувеличавай — рече строго Виконта. — По-добре обърни внимание, че това е двацет и четвъртият случай, нали така? Или неправилно смятам?

— Правилно, правилно...

— И си бил на ръба, доколкото разбрах от доктор Чьорни, нали?

— Да, дори малко го прекрачих. Малко.

— Поклон ти правя — каза Виконта. — Но кажи ми какво мислиш по този повод?

Тогава влезе Лариска с тигана, за да попита Виконта колко яйца иска и те започнаха да спорят по какво бърканите яйца се различават от омлета.

Станислав се опитваше да разсъждава приблизително така. Ако ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕТО реално съществува, то би трябвало да се проявява или в сферата на МОГА, или поне в сферата на ИСКАМ. МОГА. Мога да работя с произволно РС, с произволен BASIC, асемблер, машинен код^[3] (изобщо не говоря за ALGOL, FORTRAN и другите древни езици). Налагало ми се е да работя с MINKS, с BESM, сега работя с IBM^[4], предполагам, че мога да работя с всякаква ЕИМ^[5]. Мога да карам кола. (Да поправам не мога.) Мога да пиша стихове за стенвестника и за Лариска, изобщо всякакви стихове, например рекламни. Очевидно мога да пиша и романи не по-зле от другите, но едва ли по-добре. Изобщо май не съм глупак, обаче това е

малко! Не съществува нещо, което да мога да правя най-добре от всички или поне по-добре от мнозина... Мрак. Мъгла. Пълна неопределеност. По-точно — пълна определеност: „претеглен и класифициран като лек“...

ИСКАМ. Господи, ами нищо особено не искам! Е, искам да публикувам романа си. Но ако не стане, няма да се давя, няма да тъгувам, няма да се запия... И искам да създам собствен програмен език... с Ежеватов бих искал така да поработя, че да ме похвали... Господи, и още нещо искам, но те са дреболии и ако това е важно, важно е за мене — изключително и само за мене. В уменията ми, в желанията ми, в намеренията ми няма нищо, заради което си струва да ПАЗИШ и СЪДЕЙСТВАШ...

„Претеглен и класифициран като лек.“

Наистина имаше и ОЗАРЕНИЯ. Или ЗАТЪМНЕНИЯ. Кой както иска да го разбира. Не му беше приятно да разсъждава на тази тема, но веднъж се насили да анализира това си свойство. Заниманието се оказва също толкова неприятно, колкото спомена за някой стар личен провал или срам (или срамен провал). Някакъв магарешки номер в процеса на любовно ухаждане. Или позорна грешка на изпит. Или срамотно отстъпление при вида на престъпници наблизо... Всъщност нищо позорно нямаше в тези озарения-затъмнения. По-скоро обратното. То беше нещо подобно на припадък, за който почти нищо не можеш да си спомниш, освен чувството за бяс и дива, неконтролирана ненавист...

За първи път изпадна в такова състояние още като ученик или в началото на следването си, когато Виконта със своето идиотско високомерие обиди един чудовищен великан и престъпник. Онзи притисна дребния къдрав и силно преbledнял Виконт в ъгъла на трамвая, зареди неразбираеми заплахи и взе да го бие през очите с кожената си ръкавица. Приятелят му — същата грамада, с не по-малко отвратителен вид, стоеше наблизо и равнодушно зяпаше през отворената врата. Трамваят беше пълен, но никой не посмя да се намеси, всички се правеха, че нищо не се случва. Това продължи десет секунди. Станислав стреснато гледаше боя и тогава настъпи затъмнението — или озарението — и той внезапно разбра какво трябва да направи... Виконта после му каза, че изглеждал страшно отстрани.

Станислав издал тънък, на границата на чуваемостта писък, подскочил на гърба на хулигана, някак много ловко, като звяр, отметнал рошавата му глава назад и без да престава да писка, го ухапал няколко пъти по лицето.

Целият трамвай мигновено се вцепенил от ужас. Онзи също се вцепенил от ужас — и как да не се шашне, когато в трамвая, а не сред джунглите, на гърба му се мятат шестдесет и пет килограма мускули и със зверски вой и писък почват да го хапят по лицето. Той с трескаво усилие се отърсил от Станислав като от някакво отровно животинче и се метнал от трамвая в движение (в онези времена нямаше автоматични врати). Двете горили побягнали панически в храстите край линията (случката станала на улица „Горки“, недалеч от кино „Великан“), а Станислав стоял изопнат като пружина, с изкривени пръсти, пребледнял, с избили червени петна, а зъбите му били оголени като на побесняло куче.

Слязоха на следващата спирка, за да не плашат пътниците в трамвая... В паметта на Станислав остана: отначало — чувството за ОЗАРЕНИЕ, неуправляемият бяс, чувството за пълна свобода и абсолютна увереност в собствената правота; а веднага след това — разтревожените очи на Виконта и гласът му: „Ей, какво ти стана? Чуваш ли ме изобщо?“

През последните петнайсет години имаше няколко подобни случая. Беше му неприятно, понякога дори срамно да си ги спомня. Още повече да разказва за тях. И работата не беше в това, че никой няма желание да признава склонността си към припадъци. Имаше и още една неприятна подробност. Подобно избухване ги спаси с Лариска, когато, разхождайки се през една есенна нощ край реката, се натъкнаха на сюррия дребни, но гадни момченца. Обкръжиха ги петнайсетина тийнейджъри с развалени зъби, мръсни, излъчващи злоба и страхлива похот. Притиснаха Станислав към парапета и взеха да опипват Лариска, смеейки се, разкъсаха блузката ѝ и пъхаха ръце под полата ѝ... Станислав избухна. Външният му вид бе толкова ужасен, че бандата мигновено се пръсна на различни страни с викове, а Лариска се изплаши (по нейното собствено признание до припадък)

— той ѝ се сторил по-опасен от която и да е банда, като върколак на лов...

Неприятната подробност беше, че щом се опомни, осъзна, че по време на ОЗАРЕНИЕТО се е подмокрил и дори малко понаакал. Но не от страх, не — нямаше и помен от страх, само ярост и ясна ненавист. Но очевидно с организма му нещо ставаше по време на тези избухвания — някакъв спазъм... или напротив, някакво отпускане. (Като еякулацията, която, както разправят, се случва на обесения в предпоследните секунди от живота му.)

Той се опита да анализира всички тези случаи. Бяха различни, общото беше, че той всеки път защитаваше някого, отстоявайки справедливостта — ту с хулигани воюваше, ту с тъпата референтка, поиска да се направи графологична експертиза на всички от института, за да открие кой е посмял да напише напяркo на статията ѝ в стенвестника „ЛЪЖА!“ („Не знаете ли какво е ПРЕЗУМПЦИЯ ЗА НЕВИННОСТ?!“ — крещеше ѝ тогава Станислав под изплашените погледи на членовете на редколегията). Избухна и пред един нахалник, който беше прередил всички на бензиностанцията. Както се изясни покъсно изобщо не е бил нахален и никого не е бил прередил — а просто е имал някакъв специален талон, пропуск, някакъв специален документ...

Всеки път след ОЗАРЕНИЕТО му пресъхваше гърлото, езикът набъбваше и ставаше грапав, главата го наболяваше и го измъчваше срам, а по-интимните части на организма му функционираха някак неправилно. Нещо ставаше с него по време на тези избухвания. Някакъв срив. По-точно казано — пропадане. Станислав внимателно подпитваше познатите си, но с никой от тях никога не се бе случвало нещо подобно. И какво? Не миришеше на никакво предназначение. Миришеше по-скоро на патология и нервна клиника. Това беше само още едно доказателство за неговата необикновеност, особеност и дори уникалност, но нищо повече.

Понякога нощем се събуждаше от взривове на щастие, сърцето му биеше възторжено, лицето му се разтягаше в радостна усмивка —

тъкмо беше разбрал ВСИЧКО! Беше придобил знание, което го изпълваше до най-съкровените му кътчета... Предназначението се бе надвесило над леглото му като прекрасен призрак. Беше ясно, величествено и поразяващо очевидно. На границата между сън и реалност, като ехо от внезапно прозрение, като щастлив балон се мотаеше самотна радостна мисъл: „Господи, къде бяха преди очите ми, колко очевидно е било всичко това, Боже!“

Но после всичко се рушеше бързо. Лунните квадрати лежаха като мъртви на паркета. Пукаха разсъхващите се тапети. От стената строго гледаше мама... До него тихо и спокойно лежеше Лариска. Той ставаше, отиваше в малката стаичка и там изпушваше цигара, без да пали лампата. Струваше му се, че на тъмно може и да успее да изрази с думи случилото се, да си го спомни, да го върне на бял свят. Беше мъчително. Вероятно на брега на Стикс по същия начин се измъчват СЕНКИТЕ, опитвайки се, но не можейки, да си спомнят своето минало...

Виконта безмилостно повтаряше едно и също: „Търси!“ Или понякога: „Чакай“. От известно време очевидно не му се разсъждаваше на тези теми и не му се слушаха жалбите на Станислав. Може би се досещаше? И не искаше да говори. Защо? Боеше се да не го урочасали? Понякога беше суеверен, при което сам си измисляше какво не бива да прави: не бива да се къпе преди изпит и по принцип в навечерието на важно и решаващо събитие. Не бива да гледа Луната през лявото си рамо. Не бива да настъпва пукнатините в асфалта. Дори мислено не бива да запява песента „Моряко, забрави за небесата...“ И в никакъв случай, никога, при никакви обстоятелства не бива да отива на работа по друга улица освен по „Клинична“. Навремето изчете Леви-Строс и взе да придава на поличбите особено и извънредно значение. „Суеверието те прави силен.“ Лошата поличба те кара да си нащрек, добрата те ободрява. Светът е по-сложен от която и да е наша представа за него и затова единствено разумът не е достатъчен. За да оцелееш, трябва да търсиш скрити резерви и да сключваш странни съюзи... Те с Жека Малахов можеха да обсъждат с часове тази идея. Ясният, прям, безстрашен и изпълнен с весела жлъч Жека и седящият с

присвити очи, обгърнат от дима на лулата си Виконт, който сякаш винаги оставаше в сянка, винаги — неразбран и непостижим.

И с никой друг освен с Виконта нямаше смисъл да говори за Намесата на Съдбата. Макар да можеше да поговори за Предназначението изобщо.

На Семьон Мирлин това не му беше интересно.

Изпълненият с жлъч Жека го посъветва да се обърне към философията.

(Жека беше със светли къдрици, румен, с чудни лазурносини очи, от които лицата от женски пол се вцепеняваха. Той знаеше това и му се повдигаше от него. Само мисълта за прелюбодеяние предизвикваше у него спазми. Той винаги беше чист, ясен, красив, блестящ като кристална чаша. Мразеше лъжата. Всякаква. Много трудно и с много условности признаваше измамата в името на спасението и я наричаше нравствен наркотик. Обичаше своята Татяна неприлично много. И търпеливо понасяше насмешките по този повод. Макар че не беше последовател на Толстой — можеше да се брани, а при необходимост и да напада. Беше пурист. „ПРАВИЛА ЗА ПОЛЗВАНЕ НА МЕТРОТО! — произнасяше той, преизпълнен с жлъч. — Кой титан на мисълта ги е измислил? ПРАВИЛА ЗА ПОЛЗВАНЕ НА СТАДИОН «Сергей Миронович Киров»... ПРАВИЛА ЗА ПОЛЗВАНЕ НА НЕВСКИ ПРОСПЕКТ...“

Виконта беше сигурен, че СНОБ е светски лъв, елит, високомерен аристократ. Жека го разубеждаваше. Съма Мирлин предполагаше, че ЗАДОВОЛЯВАМ означава оказвам давление, а Станислав бе искрено убеден, че пурист е личност, страдаща от пикочно-полови болести... „Нали пурген е диуретик! — казваше той. — Пикочогонен е!...“ Жека поправяше всички търпеливо, ала понякога и ядно. Ядосан от тези граматико-лингвистични поучения, Виконта се изхитри да отговаря на забележките му с класическото изречение: „Пред коя дума във въпросителното изречение ПИЧОВЕ, КОЙ Е ПОСЛЕДЕН НА ОПАШКАТА ЗА БИРА? се поставя вметнатата част ДА ГО ЕБА?“ Пуризмът по принцип е уморителен. Жекиният също понякога уморяваше. Впрочем той безпогрешно улавяше умората в събеседника си и веднага променяше разговора — беше чувствителен

и интуитивен. Работеше в „чекмеджето“ и се занимаваше със свръхчистите елементи.)

Жека презираше философията. Станислав също. Още като аспирант искрено и безуспешно се мъчеше да разбере какво е философията и за какво служи. Напразно. Непрекъснато стигаше до извода, че философията не е нищо друго освен многословни разсъждения за Света, които не са подкрепени от никакви конкретни факти. И то по принцип. Разсъждения, чието най-важно свойство бе обстоятелството, че не могат да бъдат нито опровергани, нито потвърдени. Никой и не се опитваше да ги опровергава или потвърждава, сякаш имаше предварително споразумение да се работи изключително и само с комплект Гьоделевски постулати и с никакви други. В най-добрия случай философът (Тейар Дьо Шарден, например) правеше странното и противоестествено впечатление на писател-фантаст със задоволително въображение, който е решил да пише (осенен от фантастична идея) не роман, а някакво гигантско есе — като Лем със „Сума на технологията“... Очевидно философията по своята същност не е предназначена да отговаря на въпроси, а само да ги обсъжда.

Скоро след разговора с Жека (през първата нощ, когато Лариска излезе с колата) той взе стълба и се разрови в най-високия рафт, където прашасали дремеха в забвение съкровищата на човешката мъдрост: Маркс, Енгелс, Ленин, Сталин и освен тях Шопенхауер, Хегел, Платон, Кант, Гьоте и дори Ницше и Новият завет, а на немски и Фихте. Някои от тях бяха останали в наследство от баща му, други бе купувал през последните двайсет години, а имаше и такива, появили се неизвестно кога и откъде.

Полза от тази идея нямаше. Това можеше да се очаква. Избърса праха с влажна кърпа, по-голямата част от идеологическия боклук замина на тавана, а дузина (избрани) томове бяха прегледани без надежда за успех и по тази причина повърхностно. В дневника си, който не бе отварял от миналата година, записа няколко изречения. Стори му се, че някои се отнасят до неговата работа, а други просто му харесаха.

От Гьоте:

Нашите желания са предчувствия на скритите в нас способности, предвестници на това, което сме в състояние да извършим...

Чувствата не лъжат, лъжат съжденията.

Търсете в самите себе си и ще намерите всичко.

Щастието на мислеция човек се състои в това да познае познаваемото и спокойно да посрещне непознаваемото.

От Ницше:

Човешкото съществуване е страшно и все още лишено от смисъл: паякът може да се превърне в негова съдба...

... човекът е мост, а не цел: той прославя своето пладне и своята вечер като път към нова утринна заря...

Пазете се от учените! Те ви ненавиждат, защото са ялови! Имат хладни, пресъхнали очи и виждат всяка птица оскубана. Подобни хора се хвалят, че не лъжат, но неспособността да лъжеш далеч не означава любов към истината. Пазете се! Не вярвам на закостенели мозъци. Който не умее да лъже, не знае какво е истина.

Колко странно беше хрипливото заклинателство на Заратустра след ясения и чист глас на истинския мислител!

От Шопенхауер не намери нищо подходящо и това не беше странно, защото в „Афоризми на житейската мъдрост“, според признанието на самия автор, ставаше дума повече за това как да се научиш „да живееш щастливо и лесно“. В Новия завет не намери нищо, въпреки че се зачете в Апокалипсиса така, както се четат стихове („... пето — сардоникс, шесто — сардолик, седмо — хризолит, осмо — вирил...“). В Платон и Джордж Бъркли също не откри нищо... Но Барух Спиноза не го подведе.

Теорема Етика, доказана в геометричен ред:

Теорема 26. Предмет, който е определен за някакво действие, трябва да е определен за него от Бога, иначе предметът не може сам да се определи.

Теорема 27. Предмет, който е определен от Бога за някакво действие, не може сам да се откаже от действието.

Амин! Нямахме какво да добави към това. И време не беше останало вече — под прозореца заръмжа Ларискиният запорожец — нощта беше свършила, операторът се бе върнал вкъщи и цялата купчина от мъдрости трябваше да се скрие бързо заедно с дневника. Трябваше да се престори, че четете титаничното творение на социалистическия реализъм — романът „Щит и меч“. За него злите езици казваха, че го донесли в редакцията със заглавие „Счит и меч“... Не смееше да си помисли дори, че ще обяснява на Лариска Предназначението, Предопределението и Намесата на Съдбата...

Понякога любовта означава мълчание.

---

[1] Реверберация — ефект на отражението на звуковите вълни от стените, използван при проектиране на концертни зали — Бел.прев. ↑

[2] Грузинско вино — Бел.прев. ↑

[3] Езици за програмиране на ниско ниво. — Бел.прев. ↑

[4] Марки руски и западни компютри. — Бел.прев. ↑

[5] Електронноизчислителна машина — набляга на това, че може да работи на езици от ниско ниво, директно програмиращи процесора и паметта. — Бел.прев. ↑

ГЛАВА ТРЕТА

През декември Лариска постъпи в болница за задържане.

Загубиха цял ден да уреждат безкрайните безсмислени формалности. Тя беше съсредоточена и мълчалива. Той се чувстваше виновен, напъваше се да я развлича, дърдореше като невръстен ухажор — тромаво и бездарно. Понякога жена му се усмихваше насила, но продължаваше да мисли за нещо свое.

Завърна се вкъщи по тъмно. В светлината на уличните лампи бавно се сипеше мек сняг. Светът бе тих и пуст. Светът бе чист и добър, от хората в него бяха останали само топящите се следи по белия сняг. А вътре в себе си той усещаше неприятна тишина и гнетяща пустота, в която плаваше нещо косматото, многопластово и противно, като китайска чайна гъба. Плахо се опита да разбере какво е това, но откри в себе си само унило и упорито неудоволствие.

Разбра, че болницата, в която приеха Лариска, определено не му харесва. Беше удобно, че е наблизо — на пет минути бавен ход пеша — но това беше болницата, в която умря мама. И въпреки че Лариска лежеше в съвсем друго, ново крило, той не можеше да спре да мисли за мамината стая — онази огромна зала пълна с легла, с ДЕСЕТКИ легла и с безброй, стърчащи като някакви метални кактуси, апарати за преливане на течности, за равномерното бръмчене, мърморене и бучене от много гласове, за влагата и задуха, за женските лица, лица, които се обръщаха равнодушно към него... В същата зала сутринта, когато тя умря, леглата бяха празни и неоправени, защо? Защо всички болни бяха преместени оттам, където през нощта бе дошла смъртта? Може би така бе прието? Едва ли... Отхвърли този неуместен сега спомен и се насили да мисли за друго.

Искрено си каза, че в тази ситуация НИЩО не му харесва. Ставащото бе неудобно и неприятно и не обещаваше нищо освен безчислени грижи и усложнения. Лариска раждаше късно — не бе девойка, навърши трийсет и осем. (Сигурно заради това настъпиха усложненията, болките и вероятността от аборт. Зачатието не бе планирано и май стана на пияна глава — дори му се струваше, че

помни кога се случи — след нейния рожден ден се отпуснаха като млади... (Зачатието на пияна глава също не предвещаваше нищо добро...) И той изобщо не го искаше, бе напълно неподготвен и нямаше намерение да се подготвя — за какво? Не обичаше деца! Или, по-меко казано, бе равнодушен към тях. Дори се гнусеше — пелени, ританки, резове, сополи и болести... А ако докторът бе прав и действително бяха близнаци?

Това беше най-гадното, което с никого не можеше да сподели, не можеше и да се оплаче. Най-малко на жена си. Тя очевидно се бе решила веднъж завинаги. Сега или никога. Тази решителност бе изписана на лицето ѝ и нито искаше да чуе за друго, нито да знае. Сега или никога! Следователно трябваше да се готвят за преместването си в Минск. Тя и нейната маман се бяха разбрали предварително. Папа бе във възторг и бе готов да го приеме на работа в неговия институт още утре. И нямаше да го обижда. Никога нямаше да обиди бащата на своето внуче. Още повече, ако са две... Господи! Той ще трябва да зареже всичко тук — апартамента, приятелите, Ежеватов — щеше да прати всички по дяволите, всички надежди, сметки и може би завинаги...

Забави крачка и се взря през сгъстяващата се снежна пелена, за да разбере дали прозорецът на Виконта свети. Светеше, но Станислав реши да се прибере вкъщи — нямаше желание за гости. Настроението му бе такова, че ако се погледнеше в огледалото, щеше да се удари по лицето с всичка сила...

Едва запали лампата в голямата стая и телефонът извънтя. Отначало не искаше да вдига слушалката, но внезапно сякаш го обля ледена вода — ами ако е от болницата. Грабна слушалката, но слава Богу бе Виконта. От облекчение и щастие се задъха и с радост го покани на чай.

Веднага след програма „Време“, докато още съобщаваха прогнозата за времето, пристигна Сеня Мирлин. Той жадно изсърба истинския чай, обра трохите от един тулски сладкиш, показа конските си зъби, бръкна в мократа от сняг чанта, измъкна и хвърли на масата купчина изписани с едър детски почерк листа. „Четете — заповяда той и очилата му блеснаха. — Току-що го завърших. Мاستилото е още мокро.“ Наложил се да четат. Оказа се есе, „плод на нощни размишления“, написано с кървящо сърце, напоено със сълзи и без

никаква самоцензура. Наричаше се „ПОКОЛЕНИЕТО, ГЛЪТНАЛО ОТ СВОБОДАТА“ и имаше за епиграф стихове, по думите на Сеня, свободен превод на полска дисидентска песен:

*Нашето поколение,
глътнало свобода,
е недоразумение,
странно, уродливо...
Не познало кръв,
ни тъмни зандани,
от Бога забравено
и от дявола прокълнато
е нашето поколение...*

Четяха и си предаваха листовете, отначало неохотно (натресе ни писанието си), после внимателно и критично (ти, братле, малко си попрекалил — не беше точно така, дори съвсем другояче). Втората половина четяха вече страстно и настървено, макар че съвсем не бяха съгласни с автора, със себе си, със света, с цялата тази проклета шибана действителност.

— Абе, Семьоне... Ще те затворят на майната ти! — каза Станислав, след като прочете последния лист и го подаде на Виконта. Авторът се ухили доволно и взе да събира в папка разхвърляните листове.

Станислав го гледаше ядосан и, още повече, изумен. Семьон Мирлин бе дрънкало. Дрънкаше много, с удоволствие, на всеослушание и без каквото и да е притеснение, в която и да е компания, с който и да е събеседник и на всякакви теми. „Глупости! — отговаряше той небрежно на доброжелателите си, които се опитваха да го предпазят. — Зарежи! Ако поискат, ще затворят за едното нищо и тебе, и мене и когото си решат. И никакви причини няма да им трябват. А може и да не те пипнат. Нима не разбираш, че всеки от нас ВЕЧЕ е казал достатъчно, за да го обвинят по сто деветдесет и първа алинея? Направо е смешно...“ Някои от по-предпазливите в последно време започнаха да го отбягват: майната му на тоя глупак, ще го опандизят и покрай него и нас ще гепят... Нещастник... Други (опитни)

процеждаха през зъби нещо за подхвърлени доносници, получаващи заплата, но това бяха гнусни тъпотии... Той си беше дрънкало, възторжено, вдъхновено и неуправляемо дрънкало. И от него в никакъв случай не можеше да се очаква толкова концентрирано, умно и, да го вземат дяволите, съвсем точно да опише същността на цяло едно поколение! Никой не очакваше. Станислав се зарази от изумения и дори ошашавен поглед, който Виконта бе вперил в Семьон...

Главата на Семьон по форма приличаше на дюля. Огромният му крив нос бе осеян с лунички, черните му втречени очи се криеха под надвиснали тъмни вежди, а гарвановочерната му коса бе ужасно гъста. Крайниците му бяха необикновено дълги, като на някакъв паякообразен гибон. Дланите му бяха невероятно космати и като лопати, стъпалата му — четирийсет и пети размер. Притежаваше нечовешка сила. Беше кожа и кости, мускулите му не бяха изпъкнали, а по-скоро приличаха на пръчки, на някакви мотовилки. Да се бориш с него, бе все едно да се бориш с локомотив или багер, а номера *a la* Вълка Ларсен (да вземе суров картоф и да го смачка на пюре в юмука си) демонстрираше ей така, на шега. Имаше три жени и към шест деца. Навремето бе завършил института „Херцен“, но като учител бе работил само няколко години, после бе започнал да сменя професиите си запалено и с невероятна енергия, сякаш искаше да изпробва всичките. Достигна върха на екзотиката, когато започна работа като определител на пола на пиленцата в птицекомбинат за бройлери. Професията бе изключително рядка и за нея се изискваше особен талант, който се откри в него и за който му плащаха доста добре. Сега пък, както подобаваше на прописал дисидент, бе огняр (извървял беше светлия път от бройлера до бойлера и май се бе поукротил: София — малка, тиха, простичка и твърда като крайпътен камък — му роди две момиченца и го държеше меко, но здраво, на къс повод и той й имаше страх).

... Излизаше, че до петдесет и осма всички те са били зловни и опасни глупаци („Великата цел оправдава всякакви средства или колко прекрасно е да бъдеш жесток“). От петдесет и осма до шестдесет и

осма се бяха превърнали в по-добри, по-меки и по-съвестни глупаци. („Позорно е да се цапа Великата идея с кръв и кал или по пътя към Великата цел ние прозряхме, ние прозряхме.“) След шейсет и осма глупостта им поизчезна, но с нея изчезна и Великата цел. Сега зад тях се извисяваха купищата невинно избити, наоколо бяха осраните и миризливи руини на великите идеи, а отпред едно голямо нищо. Историята прекъсна хода си...

Всичкото това бе самата истина и това беше най-непоносимото. Станислав и Семьон се скараха. Виконта слушаше, но същевременно сякаш не чуваше... току излизаше — ту чайника да сложи, ту да иде до тоалетната, ту да се обади на някого, ту да запари още чай. Изражението му бе отчуждено, очите му като че бяха обърнати навътре, той беше там и едновременно с това някъде далече... Не се знаеше в края на краищата той ЗА ли е, или ПРОТИВ.

— Не те разбирам — готов си да си признаеш, че си пълно говно, както е според този субект тук? — попита го в един момент окончателно побеснелият Станислав.

— От кал си направен и на кал ще станеш... — смирено отвърна Виконта, за миг излезе от своята нирвана и веднага тръгна да се гмурка обратно.

— И си съгласен, че всеки от нас е или подлец, или глупак?!

— Защо... Възможни са и варианти.

— Например?

— Например поетът.

— Ти подиграваш ли ми се?

— Не се горещи, мой Стак, ще ти се пръсне джигера...

— Поетът в Русия е повече от подлец... — наливаше масло в огъня Семьон. — Ако е подлец, разбира се... И е повече от глупак.

— А Солженицин?!

— Първо, съм писал само за нашето поколение. Второ, да има списък от двайсет известни имена и може би още двеста никому неизвестни (като изключим КГБ) — за тях написаното от мен не се отнася...

— Извършваш голям грях! — каза Станислав, налагайки си да се успокои. — Ти обявяваш всеки, който не е герой, за подлец. Това не е честно, Семьон. Жестоко е. И грешно. Че кой си ти, в края на краищата?

— Аз съм раб Божи, жаждущ правда, щом искаш да се изразяваме така. Ненавиждам лъжата. Ето това съм аз.

— А кой ти е казал, че човечеството се нуждае от правда? — каза внезапно Виконта твърдо и изведнъж тръгна да си ходи — скочи, без да поглежда към никого и взе да си търси ръкавиците.

Вечерта бе загубена, при това не беше ясно защо. Не се бяха скарали... посчепкаха се, размениха си реплики, но всичко бе с мярка, без обиди! И все пак остана усещане за нещо мрачно и чуждо и на Станислав му стана гадно и тъпо. Сети се за Лариска — че лежи сега във влажната задушна зала, наоколо ѝ хъркат жени и стенат насън, а тя е сама, ококорила е очи и не може да заспи — вслушва се със страх и надежда в това, което става вътре в нея...

Бе късна нощ, снегът светеше млад, чист и глупав. Виконта забързано тичаше прегърбен към своя вход, оставяйки след себе си пъртина...

Станислав си помисли с тъга, че това е последната спокойна година в неговия живот, че повече такива няма да има и че от нея оставаха само три дни.

Както стана ясно и три спокойни дни не му оставаха: сутринта (внезапно, без обявяване на война) в личното му пространство се втурна скъпата му тъща от град Минск, Валерия Антоновна — в целия си натурален блясък.

Станислав по принцип беше напълно лоялен към нея, нещо повече, отнасяше се с известно уважение, и то без усилие. Тя беше млада, весела („отракана“), не беше скучна и досадна. По-точно досадата и скуката (човек на възраст не може да избяга от тях) тя компенсираше с буйна енергичност и стремителност при общуването с околните. Бе родила Лариска на седемнайсет, защото тогава бе неопитна и глупашки възторжена, тъй че сега беше едва на петдесет и пет. Боядисваше косата си платиненоруса, владееше от „А“ до „Я“ изкуството да се гримира и можеше, ако поиска, да приведе в състояние на възторжена покорност всеки уважаващ себе си мъж от четирийсет до осемдесет години (което и правеше понякога за поука на околните).

За съжаление много обичаше да говори и на практика всичките ѝ монолози бяха разкази за нейните завоевания. Тя постоянно побеждаваше. Продавачката. Секретаря на градския комитет. Банда хипита. Съседа отгоре. Съседката долу. Мъжа си...

Особено бляскави и пълни бяха победите над съпруга ѝ. И най-вече, защото Иван Данилич никога не ги забелязваше, нито тях, нито самите сражения. Той беше як, с голяма глава, с външност на закоравял деец, издигнат на отговорна работа по партийна линия, трудолюбив, истински интелигент. Видът му беше толкова характерен и надежден (самият той бе толкова добродушен, надежден и стговорчив), че при първа възможност го издигаха, назначаваха и награждаваха, макар че не само не беше партиен член, но дори се беше изхитрил като млад да не членува и в комсомола. Усетиха се едва когато дойде време да го назначат в института — него, доктора на науките, орденоносеца, заслужилия деец, почетния член и т.н.... „Е, как така НЕ Е ПАРТИЕН ЧЛЕН?! Вие, там, долу, побъркахте ли се? Директорската длъжност в този НИИ^[1] е номенклатура на ЦК, и то не на вашия загубен републикански, на Големия, на Всесъюзния! Я се оправяйте!“ Наложиха се бързо да стане член на партията. Той се отнесе към това като към неизбежно посещение при зъболекар — попъшка, помръщи се и стана... И сега бе директор на институт, нов, блестящ, страшно секретен, оборудван с най-съвременна (крадена) американска изчислителна техника и там се занимаваха с икономическо моделиране, същото, за което Станислав мечтаеше през целия си съзнателен живот. Ето че мечтата му май щеше да се сбъдне — тъстът съвсем сериозно обеща да му осигури място, ръководител и тема. Каза дори, че след две-три години ще им намери и апартамент при някои условия.

Всъщност, сега разговорите му с тъщата се въртяха около пеленки, ританки, лигавници и обувчици. Количката трябваше да е за близнаци. Кошчета — две, от ГДР. Защо тапетите в апартамента се разлепват? Още утре ще дойде човек и ще ги залепи, аз вече съм се уговорила... И още нещо: с такива гащи мъжете са ходили по времето на култа към личността, това са така наречените семейни гащи, съвременните мъже не носят такива, в тях те вехнат, тъй че ето ти нови слипове, фланелки и чорапи. Чудя се къде гледа жена ти? Ето и нови одеяла, старите да се изхвърлят. И нови пердета. Защо нямате

прилични съдове? Ето ви нови и не забравяй да ги попариш, ама мърдай де, мърдай, ти си мъж и отец, на природата венец...

Той бе разбит и победен по всички правила на военната наука. Междувременно, мимоходом тя видя сметката и на съседката, която се опита да изкаже мнение по някои много важни дреболии. Тогава той отиде в спестовната каса, изтегли заветните петстотин рубли и купи на Лариска портативен цветен телевизор за в болницата — да не им е скучно и тъжно на жените там в новогодишната нощ...

Постави го и го настрои, като крадешком ги поглеждаше — бяха весели, насмешливи, дори склонни към кокетство в своите цветни халати, които така непринудено разтваряха, за да покажат на света бялата си гладка кожа, дантелите или съблазнителна басмена ризка. Изведнъж ни в клин, ни в ръкав си спомни как шофьорът Володя веднъж разказваше: „обичам аз, мамка му, да опипвам бременни — ТЕ при тях са такива пухкавички, мекички, сладички, ей Богу...“ Лариска беше весела, нищо никъде не я болеше, очите ѝ блестяха и устните ѝ бяха меки, сладки и... вкусни. Докторите предполагаха, че всичко ще мине благополучно — нито е първата, нито е последната. Вървете и спокойно посрещнете Новата година, татенце... Желая ви същото.

Новата година посрещна заедно с тъщата.

(Мирлин празнуваше както винаги със семейството си. Жека Малахов и Таня с институтската си компания. А Виконта му каза: „Мой Стак, аз никога не посрещам Нова година с тъщите на моите приятели. Това би било противоестествено. Извинявай, но отивам по жени.“)

Не беше лошо. Гръмнаха шампанското, както си му е редът, пийнаха и арменски коняк, хапнаха, гледаха телевизия — „Синьо огънче“ — смяха се, шегуваха се един с друг в атмосфера на доброжелателност и мирно съвместно съществуване. За политика почти не говориха, за да не се скарат. Валерия Антоновна бе привърженик на твърдата ръка, на желязната власт и жадуваше за военен преврат. Когато Станислав все пак се опита да ѝ обясни в каква гадна държава живеят, тя отвърна, без да се замисли: „Глупости, вие всички живеете в прекрасна страна и тя се нарича Младост...“ — „Имайте страх от Бога! Каква младост? Аз съм на четирийсет и две!“

— „Ах, каква прекрасна възраст!“ — рече тъщата от сърце и веднага се впусна в спомени. А те бяха достатъчно много и някои доста любопитни.

Стана ясно, че Лариска не е дъщеря на Иван Данилич, но това той го знаеше. А какви са били отношенията на тъщата с първото ѝ гадже разбра едва сега. Гаджетото (тогава бил студент в юридическия) отначало се държал съвсем прилично — идвал в болницата, носил цветя, стърчал под прозореца, подскоквал, сякаш искал да хвъркне до втория етаж при любимата, но когато дошло време тя да излезе оттам, изчезнал, разтворил се, заминал към морето. И сякаш завинаги, но се оказало, че не е така. През четирийсет и девета (тоест почти след петнайсет години) Валерия Антоновна, тогава преподавателка по руски език и литература, била извикана в кабинета на директора на училището, където седял представителен мъж с маниери на високопоставен чиновник, който се оказал не инспектор от РОНО^[2], а инспектор (или оперативен, или следовател, един дявол знае) от МГБ^[3] и на нея ѝ предложили да сътрудничи. Когато отказала, я посъветвали да си помисли добре и след седмица да се яви за сериозен разговор на такъв и такъв адрес: улица, номер и апартамент. И тя отишла, защото се страхувала. Бил обикновен жилищен блок, доста приличен, с чисто широко стълбище, с големи площадки на всеки етаж (пълни с детски колички, велосипеди, ски и шейни) с високи красиви врати, макар да нямало асансьор; на петия етаж тя натиснала медната дръжка, звънецът дръннал, вратата се отворила — и на прага, както сами разбирате, стоял ТОЙ. Тя го познала веднага и останала поразена колко странно и гадно се е променил — бил страшно остарял, а бил само на трийсет и една! Очите му гледали мътно. Косата му била безцветна и оредяла. Уста на мъртвец, усмивка на мъртвец. Кожата на лицето му висяла, отпусната, с широки пори и бледа, сякаш са я киснали в застояла вода... Приличал на удавник, на внезапно оживял удавник... Какво се случило между тях тогава в празния апартамент (добре обзаведен, но личало, че никой не живеел в него) тъщата не пожела да разкаже. Но беше ясно, че е отказала да бъде завербувана, като се оправдала, че е нервна, угрижена от семейни проблеми и неспособна да пази тайна. Въпреки това той ѝ назначил още една среща след седмица пак тук. Тя пак се уплашила и отишла, но я посрещнал нов човек — млад, излъскан и любезен. На масата имало бутилка,

фруктиера с грозде, сандвичи с хайвер, бонбони и лъскавият дори не си правел труда да изглежда, че е дошъл по работа. Съвсем за друго бил дошъл, но не попаднал на такава — това вече било сражение, но не по техните правила, а по нейните. В такива битки тя нямала равна на себе си. Врагът естествено бил победен, тя си тръгнала с гордо вдигната глава, отнасяйки пакет с грозде и два сандвича с хайвер за Лариска. Врагът останал възбуден и обнадежден, но очевидно нещо заскърцало в техния прехвален механизъм, защото тя повече не видяла нито бившето си гадже, нито този излъскано любезен тип — изчезнали завинаги яко дим. Когато бледото пипало отново я достигнало (обаждане по телефона, познато предложение и дори същия адрес), било вече през петдесет и четвърта, тя била омъжена за Иван Данилич — надежден като канара — тя му разказала всичко, той се замислил за миг и я посъветвал: не ходи, забрави и всичко ще е наред. Така и станало...

След тази забележителна история последвала още една — за победата над заместник-министъра на просветата, но тя се стори на Станислав вече не толкова интересна и в два часа решиха да вдигнат масата. Новата година обещавахе да бъде не по-лоша от старата... Мир цареше в дома, в сърцето и по света.

В същото това време, в два и половина през нощта, на Лариска й станало зле — появило се силно кръвотечение и болки. Тя заплакала, загубила съзнание и след два часа, без да дойде на себе си, издъхнала на операционната маса.

---

[1] Научноизследователски институт — Бел.ред. ↑

[2] Районен отдел на народното образование. — Бел.прев. ↑

[3] Московская государственная безопасность. — Бел.прев. ↑

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

Телефонът започна да звъни от сутринта. Вдигаше го съседката, нещо шепнеше, после се прокрадваше към вратата и дращеше с два нокътя. Той отговаряше: „няма ме“ и тя изчезваше задълго. После престана да ѝ отговаря, телефонът продължаваше да звъни и той броеше обажданията: двайсет и един, двайсет и два, двайсет и три... Стъмни се, асансьорът дрънкаше от време на време, навън пееха пияни гласове. Той пушеше. Огънчето осветяваше за секунди пепелника, кибрита, облегалката на стола и всичко изчезваше, стопяваше се и отново ставаше тъмно.

Много му се искаше да заспи. Превърна се в мания. Да можех да заспя, повтаряше си той. Да пропада в небитието. Макар за малко. За няколко часа. Поне за няколко минути... Гълташе някакви хапчета, от време на време му се струваше, че вече спи и дори сънува нещо страшно, черно, гнило, задушно, но всъщност не бе спал вече много дни и нощи. Беше се превърнал в организъм и този организъм отхвърляше съня. Храната. Светлината. Света...

После отново чу глас. Разтревожен. Нещо не беше наред. „Станислав Зиновиевич, да не гори нещо у вас? Спите ли? Някъде гори...“ Одеялото му се бе запалило. Задушаваше се. „Аз пуша — каза той високо. — Тютюнът ми така мирише.“ Съседката постоя още малко пред вратата, тревожно мърмореше нещо, после очевидно му повярва, успокои се и си отиде.

Гледаше как огънят се разраства. Беше красив. Протегна ръка и я сложи върху червено-оранжевото, тлеещо петно... В тази болка имаше и някакво странно наслаждение. Имаше справедливост. Но пушекът му пречеше. Беше прекалено много. Огънят си беше на място, но димът не. Бе неуместен сега.

Стана, излезе от кухнята, взе от печката студения чайник и бавно, с удоволствие (за първи път през този ден правеше нещо) го изля върху пламъка. Почувства се сякаш е в гората и късно през нощта, преди лягане, бавно и старателно изгасва огъня.

Съскане. Бял дим. Мирис на изгоряло. Напълни отново чайника и пак го изля. Още един. И пак. Сега и кухнята се напълни с пушек и можеше да очаква, че комшийката отново ще дотича и ще трябва да ѝ обяснява, но тя си стоеше у тях и той спокойно пълнеше отново и отново чайника и поливаше одеялото, докато от красивия огън не остана нищо, освен влажна воня, а димът излезе през двете отворени прозорчета.

Ръката го болеше. Болката по странен начин не бе неприятна и имаше нещо общо с истината и справедливостта. Всъщност истината, справедливостта и болката са близки роднини. Не искаше да мисли за това. Пък и не можеше. Сега бе в състояние да извършва само най-прости действия. Сложи чайника на печката. Лариска беше купила този чайник през есента, когато от стария веднъж изкипя водата и той се разпои. Има нещо дълбоко нечестно в това, че предметите на хората живеят по-дълго от тях самите. По-рано не е било така. В миналото заедно с човека изгаряли цялото му имущество, уж за да му служи в отвъдното, но всъщност в името на справедливостта. За това също не искаше да мисли.

Влезе в банята и се изми. Избърса лицето си и се огледа. Лицето му бе обикновено — винаги е било такава. Това бе подло. Но нищо не можеше да направи по въпроса. Подлостта и сега побеждаваше. Той така и не можа да заплаче. Нито веднъж.

Излизаше от банята, когато чу звънеца. Отиде в коридора, свали куката и отвори вратата. Непознатият бързо влезе и застана плътно пред него, сякаш искаше да го прегърне. Или да го ухапе.

— Вие ли сте Красногорски? — тихо, но доста енергично попита той. Имаше неприятен дъх.

— Аз съм Красногоров.

— Да... Извинете... Красногоров... Цял ден ви търся по телефона. На Виктор Григориевич му е много зле. Трябва веднага да ви закарам при него. Облечете се, моля.

— Защо? — Станислав отстъпи назад. Заради лошия дъх, противната синя яка на шубата и кръглите немигащи очи с лош поглед.

Седна на шкафчето. Човекът продължи да говори, като от време на време го пипаше по рамото. Внезапно си спомни за тъщата. Нали беше тук. Каза високо:

— Нали тук беше тъщата... Помня ясно. Къде е сега?

Стана и погледна в голямата стая, но мъжът с лошия поглед му прегради пътя. Вратата към стълбището бе отворена и през нея влизаше студ. Изведнъж почувства, че краката му в пантофите замръзват.

— Обличайте се, за Бога... Моля ви! — гостът вече му държеше палтото. От очите му струеше кучешка тъга — ето защо погледът му изглеждаше лош.

— Не разбирам какво искате.

— Обясних ви, че на Виктор Григориевич му е много зле. Той ви моли...

— Кой е той? И какво общо имам аз с него?

— За Киконин става дума, Господи! Какво ви става?

— Аа, Виконта. Така да бяхте казали...

— Той умира. Той каза, че ако не отидете, ще умре.

— Всички ще умрем — отвърна Станислав и отново седна.

Нещата сякаш се проясниха, но това не промени нищо. Грубият, чепат кол бе пробол гърдите му и бе останал там завинаги. Непознатият продължи да говори, държейки палтото му. Обаче не беше прав, заблуждаваше се. Нищо сериозно не ставаше. Смъртта е нещо съвсем нормално. Не трябва да се боиш от нея, не трябва страхливо и с отвращение да се дърпаш, сякаш е Бог знае какво. Трябва да разбираш, че смъртта е абсолютен и окончателен покой и веднага всичко ще застане по местата си...

Наистина не е възможно да разбереш това. Дори да мислиш непрекъснато за нея, не помага.

Колът в гърдите мръдна като жив. Не че имаше намерение да го убива, не че искаше и да го измъчва — просто си стоеше там. Този кол се наричаше „реален живот“. Измисленият живот е забележително нещо, но в него не можеш да съществуващ. Налага се да съществуващ в реалния живот, а той е кол, стърчащ от гърдите ти...

Човекът премести палтото в лявата си ръка и с дясната доста силно го удари по лицето. Станислав се опомни и замълча. Откри, че очите на непознатия се бяха променили. Сега те бяха очи на човек, който умее да убива и който възнамерява да убие. Бяха като на вълк.

— Ако не искаш, ще те накарам насила — каза човекът с вълчия поглед. Хвърли му палтото, отиде до вратата и викна: „Сидоренко! Ела веднага!“

Сидоренко се появи — квадратен, с кръгла глава, широкоплещест. Як. Сержант. Или старшина... Станислав много-много не разбираше от нашивки.

Сидоренко беше по-нисък от него, но го грабна през кръста заедно с палтото и го понесе надолу по стълбите. Не се церемонеше и го стискаше силно. Станиславовите кокали взеха да пукат, но това не продължи дълго. Навън бе паркирана черна волга и вратата ѝ се отвори — сякаш без чужда помощ.

Градът бе тъмен и неприветлив — през целия път, дълъг много километри, имаше само няколко светещи (в жълто или розово) прозореца. Колата се носеше бързо, дори опасно — на завоите занасяше, защото пътят бе хлъзгав от лошо почиствения сняг. Всички мълчаха. Станислав седеше с палтото си в скута, а краката му мръзнаха все повече. Отляво Сидоренко миришеше на казарма и тютюн. Шофьорът също бе в униформа на сержант — много едър, без врат, с уши като палачинки, сгърбен и каменно неподвижен зад волана. А непознатият с променливия поглед седеше до него и не можеше да се види какви бяха сега очите му. Градът наоколо не му бе познат. Стори му се, че е на Петроградска, но можеше и да е Виборгски район. Караха по някакви непознати крайбрежни улици, пресичаха замръзналата река, навън бе тъмно, безлюдно и почти не срещаха други коли. Минаваха покрай безкрайни каменни огради отгоре с бодлива тел, покрай постройки с фабрично-казармен вид, за миг виждаха ярко осветени от прожектори дворове, в които, обгърнати в бял дим, се движеха черни механизми с цветни светлини и които отново потъваха в мрака. Павираното шосе подскачаше в светлината на халогенните фарове. Непознат, неприветлив, намръщен град, в който не живеят, не съществуват дори, а влачат, влачат хомота, опъват жили с последни сили...

После рязко завиха в улица с разбит паваж и грозни къщи — мъртви арки в двора, самотно жълто прозорче с решетка на първия етаж — и спряха пред ярко осветени железни порти посред триметрова ограда.

Тук се забавиха. Пуснаха ги през вратата, но вътре, в тунела с бодлива тел ги спря някакъв офицер — непреклонен, гласовит и

злюбен. Човекът с променливите очи излезе да го уговаря и това продължи дълго, някак неприлично дълго, дори опасно дълго.

— ... Тук аз отговарям!

— Не, майоре, за всичко отговарям аз, не вие!

— Вие у вас си за всичко отговаряте, а тук — аз. Не бих желал да се нарушава устава и не бих го позволил!

— Чуй ме, Константин Ефимич, давай по-спокойно...

Гласовете ставаха по-тихи, вече не се чуваха думите, а само някакво умиротворяващо ломотене; в отговор — непримирими възклицания и изведнъж взрив:

— Нямам право да пускам външни хора без документи. И него няма да го пусна!

— Той не е външен човек, вече ви обясних, той е „материал“!

— Още по-зле! Без документи не е разрешено!

— Вие, майоре, имате ли представа какво ще се случи, ако не го заведе навреме?

— Не съм длъжен да имам, аз действам според устава и инструкциите, а вие, другарю полковник, сам сте ги писали...

Той слушаше, а му се струваше, че не чува тази мерзка караница, но изведнъж нещо стана. Видя обърнати към него лица, изкривени или от страх, или от отвращение — руменото, охранено лице на Сидоренко с кръглите като на сова очи и лицето на шофьора — тъмно, издължено със счупен нос и челюсти, из дадени напред като на грамадна пъстърва. Двамата сержанти го гледаха уплашено и сякаш с отвращение, като че той току-що се бе наакал. Изведнъж в салона се появи и физиономията на другаря полковник — очите му сега бяха внимателни и решителни, очи на хирург, готвещ се за първия разрез...

Тогава разбра, че от известно време крещи. Този вик (вой, вопъл, хрип), заседнал през последните дни като кол в гърдите му, най-сетне, подобно на цирей, изхвърли набраната гной. Чу се сам и веднага млъкна. Лицата висяха пред него озарени от неестествената и мъртва светлина от прожекторите и страхът, смесен с отвращение, се смени с недоумение и раздразнителност.

— Край — каза им той високо. — Край. Няма вече.

Тогава ги пуснаха. Сякаш неговият вопъл бе последният решаващ аргумент в тъпия спор относно уставите и инструкциите.

После закрачиха бързо по дълъг, бял коридор. По безшумен бял под. Миришеше на болница. В този топъл коридор, залят от безпощадна светлина, имаше нещо неуловимо странно — някакви странни хора стояха край стените, в отворените отляво и отдясно врати, или в растенията, пълзящи по стените и тавана; раздаваха се някакви съвсем неуместни за мястото звуци... Нямаше нито време, нито желание да вниква в тези странности — искаше му се да седне в тъмен (на всяка цена тъмен!) ъгъл или, дори по-добре, да полегне, да затвори очи и да се унесе. Но не му дадоха нито да поседне, нито да се унесе — отпред властно, с широки крачки крачеше другарят полковник, а отляво и отзад някой с железни пръсти го държеше за лакътя и го водеше. Всички бяха с бели докторски престилки, чиито поли се развяваха; палтото му го нямаше, а пантофите всеки момент можеха да паднат от краката му; вече не мръзнеше, беше му топло, дори доста топло.

Влязоха в стая, която след ослепителната светлина в коридора изглеждаше съвсем тъмна и той машинално затвори очи, за да привикне по-бързо. Стаята беше голяма, пълна с някакви осветени отдолу пултове и с апарати, мигащи с разноцветни светлинки. Отляво зад стъклена преграда стоеше млада сестра с изплашени очи, а отдясно в редица в мрака се белееха високи колички на колела — четири бяха свободни, а на средната лежеше Виконта. На Станислав му се стори, че всичко е свършило. (Той от самото начало знаеше и беше убеден, че цялата тази груба казармена суета е безполезна, късна, напразна и неприлична.) Виконта лежеше напълно неподвижен, дребен, сив, лежеше абсолютно неподвижен, с неприятни белезникави ивици между миглите; две тънки, прозрачни тръбички бяха пъхнати в ноздрите му, а трета се издигаше към наполовина празна банка. Тънки разноцветни жички излизаха под яката на ризата му и водеха към монитор, поставен на дълъг стелаж, минаващ зад възглавията на петте колички. Виконта още дишаше. Бе се вкопчил в живота. В самия му край. Отчаяно и жалко поемаше тънички струйки живот през всичките тези тръбички и кабели.

Той седна на светкавично подадения му стол и с характерен жест взе осакатеното сбръчкано юмруче в лявата си ръка. То бе влажно и хладно, вяло, но живо и двата му пръста веднага се вкопчиха, стиснаха

го слабо, отчаяно и настървено, сякаш го бяха чакали много, много часове.

Той се почувства като банка от система. От него изтичаше нещо и през ръката му неусетно, като невидима струйка, се преливаше в бледото, дребно, къдраво и неподвижно човече. То бе много самотно тук, почти вече не съществуваше в този свят... В този свят ли се намираще сега Виконта... той ли е Киконя, бившият весел пакостник, той ли е Виктор Григориевич Киконин — човекът с авторитет? Самотен полутруп в мрачната стая с безшумни светлини по пултовете и мониторите. Нямаше роднини. На практика нямаше и родители. А може би и изобщо. Няма приятели... Наистина има почитатели, сътрудници, колеги, ученици, но това не е същото. Твоите приятели и роднини са част от тебе, от твоята плът. А учениците, колегите, поклонниците са само плодове на твоята дейност: на твоите статии, книги, картини... тухлички, от които е построен домът ти, в който живееш и умираш... Освен мен той няма никого, изведнъж си помисли Станислав със странно чувство на удовлетворение, на страх или на радост. Единствено на мен в целия свят той може да каже: „Ти — това съм аз...“

Но и аз нямам никого освен него, помисли си той след известно време. Вече не. Вече от няколко денонощия нямам. Съвсем никого. Имам нужда да се държа за теб, Виконте. Ние имаме нужда да се държим един за друг, Виконте, Ваше сиятелство... Това и правим. Той истерично се изхили и притеснено се огледа.

Нямаше никого. Дори сестрата бе напуснала екраните и пултовете — бе излязла незабележимо и безшумно. В ярко осветената рамка на вратата стоеше някакъв човек. Станислав не се вгледа в него. Ново чувство бе изскочило от нищото и го сграбчи като огромен невидим паяк. Усещане за ледена самота. Досега той се чувстваше сякаш е някакво ампутирано чуқанче, сякаш е грозен инвалид, на когото безжалостно и внезапно са откъснали, отхапали, изтръгнали големи парчета от тялото, от душата, от сърцето и мозъка — от всичко, до което можеха да се докопат ножът и клещите. Кръвта му изтичаше,

той се задъхваше, влачеше се пред чуждите погледи и нозе, гърчеше се, мъчеше се с последни сили да допълзи до някоя по-тъмна и по-малка бърлога... И изведнъж го осени мисълта, че всъщност той е сам в този свят. До такава степен е самотен, че той, както и Виконта вече като че ги няма в този свят. Достраша го, щом разбра, че животът се завръща. Това нито го зарадва, нито го огорчи, просто го прие като факт — животът отново се връщаше. Животът винаги се връщаше, освен ако не бяха взети специални мерки.

Времето бе спряло. Нищо не се случваше. Нищо не се променяше. Но когато се опитваше да промени позата си, ноктите на Виконта се впиваха в дланта му и му причиняваха болка. В някакъв момент освен болката почувства и нещо влажно и лепкаво. Това му се стори странно и дори го разтревожи, но бързо се сети, че се е пукнал мехурът, получен от изгарянето.

Доходи му се до тоалетната. Завърналият се живот предявяваше изискванията си. Той се огледа. Сестрата още я нямаше, а на вратата продължаваше да стои неподвижният, черен, неуловимо странен човек и Станислав си помисли: той дори позата си не е променил, странно. Това беше манекен, който някой бе поставил в рамката на вратата. Само манекените във витрините са с такива начупени форми, само те са толкова неподвижни. И тогава си спомни белия коридор, по който бяха минали. Странните хора покрай стените... И в лошо осветените стаи... Те всичките бяха неподвижни, застинали завинаги манекени... И имаха сини лица! СИНИ. Не черни като на негри, не смугли, като на пристрастените към здравословния загар, а именно сини, съвсем сини — лица на удавници...

Опита се да различи лицето на стърчащия при вратата, но срещу светлината то изглеждаше просто черно. Разсея се. Дишането на Виконта се учести, лицето му се покри с пот, дебелиите му негърски устни се свиха жално. С него нещо ставаше. Нещо необикновено. Порано това не се бе случвало. В миналото той просто лежеше в безсъзнание час или два, впил пръсти в дланта на Станислав, сив, бездиханен, с едва чуващ се пулс и с подбелени очи, а после внезапно идваше на себе си. Пускаше ръката му, лицето му порозовяваше, решително ставаше на крака, сякаш нищо не е имало, жив, здрав,

много ядосан и недоволен. По-рано никой не го бе слагал на система и нито имаше доктори, нито болница. Лежи си, лежи си, приятел, помисли си Станислав с нежност, която го порази. Ще те измъкна аз тебе, посерко такъв. Винаги съм те измъквал, ще го направя и днес. Май това е единственото нещо, което правя като хората. Макар че защо? Моите афоризми. Моят Антитюринг. И моят роман... Нима заради това си струва да живея? Не зная. Защото важно сега бе друго...

Важното бе, че се чувстваше като мърша, около която кръжаха лешояди. Дори не лешояди, а самата смърт. Той беше средоточие на смъртта. Казват, че на война имало случаи, когато, докато всичко ври и кипи под оловния дъжд, земята се преобръща, всички се мятат във въздуха като парцалени кукли, разкъсани, убити, мъртви, имало хора, които оставали без една драскотина, дори без да се изцапат. Никой не ги обичал. И с право. За какво да ги обичат? „Но нима съм виновен?“ — каза той на глас. — Виконта не отговори — още не беше тук.

Когато вече наистина не издържаше повече, се изви така, че да не пуска ръката на приятеля си, завря се под количката и дръпна към себе си стоящия там уринатор. Не му беше лесно, но после стана още по-трудно. Пъшкаше, тихо ръмжеше и се ядосваше. Все пак успя и пак добре, че беше по малка нужда (а ако имаше голяма?). Дори не напръска прекалено наоколо. После някак си вкара ризата в панталона на пижамата (оказа се, че е с пижама) и се огледа стреснато. Слава Богу — нямаше никого.

Изпита облекчение, дори не физическо, а някакво всеобщо. Животът се бе завърнал и се оказа, че може да се живее. Сега можеше да разгледа помещението. Имаше огромни прозорци с непрозрачни бели щори. Таванът бе нисък и бял, облицован с шумоизолиращи плочи. (Всичко бе в бяло — цветът на смъртта при древните.) Изключените монитори стояха като мъртви в мрачна редица. Само екранът, към който водеха жиците от Виконта, бе включен и по него отляво надясно пропълзяваха четири зелени монотонни импулса. Очевидно се намираха в реанимация. А през онази далечна и тъмна врата явно изнасят онези, на които не са могли да помогнат.

Изведнъж се показа котка — черна като сянка в яркия правоъгълник на вратата. Стоеше и гледаше, напълно неподвижна, ала

в нея нямаше нищо от мъртвата ъгловатост на манекена — тя беше красива. Беше гладка и мустаката като Кисинджър. Лариска викаше на Кисинджър ту „Ушко“ заради забележителните му уши, ту „Чистник“ заради навика му да мие с езиче до блясък случайно избрана лапа, ту „Опашатко“ заради неговата забележителна опашка, която понякога придобиваше размерите на дебело дърво. Опашатко, Ушко, Чистник. Падна през прозореца и се преби. И никой не можа да му помогне. Умря през нощта — тихо и самотно в банята.

Защо не мога да заплача? Искам да заплача. Вътре всичко ми е смачкано. Трябва да заплача. Когато гледам някоя героична глупост в киното, сълзите сами се показват тъпи и безсмислени, но не мога да заплача, когато изтръгват от мене кървави парчета от живота ми. „Кисинджър“ — повика той котката тихичко, но тя не се приближи, а седна на прага и в очите ѝ внезапно блесна онова характерно неочаквано и чудно пламъче.

Дребната, тъничка сестра, със златисти къдри, подаващи се изпод касинката, се появи безшумно, смени банката, опипа тръбичките, после погледна под количката и каза тихо, но удовлетворено: „О! Добре се е изпикал!“ „Не той — каза Станислав. — Аз добре се изпиках.“ Сестрата дори не го погледна, а излезе подхванала празната банка и наполовина пълния уринатор. Той разбра, че всъщност нищо не е казал, а само си е мислил да каже, но не е могъл.

Котката също бе изчезнала. Импулсите тичаха по монитора. След сестрата из въздуха се носеше слаб златист аромат — на чистота, здраве и нежност. И именно сега той разбра, че изкачването е свършило и започва спускането. Не беше ясно добре ли е това, или не. Бялата ивица между клепачите на Виконта бе изчезнала — сега той просто спеше. И беше ясно, че ще се събуди.

Всичко стана наведнъж.

Виконта широко отвори очи и се усмихна сънено, а през вратата стремително се втурна другарят полковник с още някакви хора. Тихата мрачна стая веднага се изпълни с шум от много енергични движения,

от забързаното дишане и изведнъж неочаквано замириса на тютюн, на лук, на силен одеколон... Тълпата веднага обгърна леглото и Станислав като някаква стена — всички бяха в бели престилки, всички бяха военни — Станислав се изправи с предчувствие за беда. Никой не му обърна внимание, сякаш не беше там.

— Виктор Григориевич, гълъбче, как сте? — извика другарят полковник и с напълно професионално движение премери пулса на Виконта, разгледа банката, завъртя нещо на монитора и се увери, че болният скоро ще бъде свеж като кукуряк. Останалите се разшумяха и стана очевидно, че наистина се радваха, че се е разминало, слава на Бога. Беше доста неочаквано да видиш на лицата им съвсем непрофесионална цивилна радост и обикновено човешко облекчение. (Лицата им бяха твърди, военни; хора с такива лица отиват в атака, а ако са с бели престилки, режат трупове, отхапвайки междувременно от сандвича си с кюфте.) Виконта вече говореше, питаше и отговаряше, в гласа му се появиха и набираха сила познатите свадливо-ядосани нотки. Той пусна ръката на Станислав и сега махаше жиците от тялото си. Няколко души обясняваха през глава. Някой пристигал, всеки момент щял да бъде тук, някой много важен и всички трябвало да са нащрек. В кондиция. Виктор Григориевич, естествено, трябвало засега да лежи, щели веднага да го преместят в нормална стая, но ако генералът пожелаел, то тогава разбира се, щяло да се наложи... Тук зациклиха, защото Виконта не искаше да се мести, а настояваше да му дадат дрехите начаса... Опитаха се да му втълпят, че за това и дума не може да става, но той настояваше на своето и не искаше да чуе друго. Тогава някакъв, изникнал сякаш от небитието човек, хвана Станислав за лакътя и го помъкна след себе си.

Бързо преминаха през няколко тъмни и студени стаи, които миришеха остро, на нещо свързано с хигиената и които очевидно бяха изоставени — по подовете бяха разхвърляни парцали, бинтове и някакви шишенца, а покрай стените стояха колички със смачкани чаршафи. Върху една от количките имаше неподвижен бял пакет... После се оказаха в голям товарен асансьор, който бавно, сякаш някой му пречеше да се движи запълзя надолу и Станислав попита: „Какво става? Какъв е този пожар?“ Мълчаливецът (дребен на ръст, но като че

излят в опънатата по тялото му униформа с майорски пагони) го погледна отдолу нагоре с прозрачните си безцветни очи и каза едва чуто: „Сега, другарю Красногорски, сега...“ — „Фамилията ми е Красногоров...“ Тихият майор кимна с разбиране, дори някак си поощрително и асансьорът спря.

Притичаха през леден коридор с циментов под, със стени целите в кабели, като тунел на метрото, и се спуснаха по невидимите стъпала на невидими стълбища. В полутъмния тунел проблясваше вече снежец и през една полуотворена врата излязоха навън. Там всичко бе залято от светлината на прожектори, но това не беше входът, през който бяха влезли преди няколко часа. Зад светлината на прожекторите все още бе тъмно, не се виждаха хора. Чакаше самотен москвич — пикап без странични прозорци, чиято задна врата бе отворена.

Вътре бе кучешки студ и тихият майор побърза да му протегне палтото. То бе ледено, съвсем замръзнало, защото през цялото време бе стояло тук, върху ламарината, но Станислав бързо го навлече и след известно време се постопли.

Москвичът се носеше, без да избира пътя. Подхвърляше Станислав, блъскаше го в майора и го поваляше по гръб така, че пантофите от краката му отхвъркваха в ъгъла, до мига, в който той се хвана за някакъв колан. В сумрака едва различаваше спътника си, който също се вкопчи в нещо, но това не му помогна особено. Станислав трепереше от студ. Ръката, с която се беше хванал, скоро се вкочани. От устата му излизаше пара и му замъгляваше очилата. Ще ме закарат някъде и ще ме застрелят, помисли си той равнодушно. Беше малко вероятно. Бе сигурен, че го карат у дома.

Колата спря, известно време бе тихо и не се случи нищо. Станислав и майорът мълчаливо се гледаха. Нямаше за какво да говорят. После задната врата се отвори със скърцане. Сигурно се отключваше само отвън. Видя позната личност: предишния шофьор с уста като на пъстърва и с изкривен нос. Майорът излезе първи и вежливо протегна ръка, за да му помогне. Станислав не я пое. Стояха на тротоара срещу входната врата на дома му. Нощната улица бе пуста и мрачна. Край електрическия стълб Ларискиният запорожец спеше зимен сън.

— Да ви изпратя ли? — попита майорът.

— Не. Сам ще се прибера.

— А ключ имате ли?

— Ще се оправя.

— Тогава... довиждане? — каза военният с явно въпросителна интонация. Станислав не му отговори. Забрави за него. Нищо не беше свършило. А ако беше, то започваше наново. Този проклет запорожец го изкара от релси. Отново се почувства като върколак. И отново щръкна чепатият кол, забит в гърдите му. Бъдете проклети, каза той без адресат. Не искам да живея.

Виконта му се обади след ден.

— Ти отново ме измъкна, мой Стак — каза той.

— Не, ти ме измъкна, мой Виконте, щом стана дума за това.

— Може ли да понамина?

— Да.

Остави слушалката и се върна към дневника си, който лежеше на масата. Не смееше да го отвори. После го направи. Последният запис гласеше: „1 януари. Тази нощ умря моята Лариска. Не искам да живея.“ Сега вече заплака.

ГЛАВА ПЕТА

Сеня Мирлин бе арестуван на рождения ден на Ленин. Отиде на поредния разпит, петия или шестия поред, и отначало всичко вървеше както обикновено. Но после изведнъж осъзна, че следователят говори нещо не както трябва — назовава непознати имена и разказва за събития, които не подлежат на разгласяване. Полудял е моят майор, помисли си Сеня с определена тревога. Та нали ще се прибера у дома и ще разкажа на пичовете... Но майорът изобщо не бе полудял и след като свърши добре обмислената беседа, предяви на ошашавения Сеня заповед за арест, тъй че той не си тръгна към вкъщи да разправя на пичовете оперативни данни, а се озова в килия, разположена в съседство с тази, в която някога бе лежал самият Владимир Илич за антидържавна дейност.

Всички тези подробности станаха известни на Станислав много по-късно, а тогава вечерта в осем се обади Софя и каза: „Стас. Арестуваха Семьон.“ — „Сега ще дойда“, каза той и затвори телефона. Изключи котлона с врящата супа и започна да се облича.

Забеляза, че ръцете му треперят и това го изненада неприятно. Арестът на Мирлин бе неочакван — някак си всички свикнаха с мисълта, че него няма да го затворят, че не го следят — кому ли е нужен? Но от друга страна никому не би дошло наум да твърди, че ТОЧНО него няма да закачат. ДС си е ДС^[1] и нямаше смисъл да се предвиждат действията им, още повече че те и сами никога не знаеха какво ще правят утре. Каквото заповяда обком^[2], това ще правят, а обкомът, както е известно, е друг свят, чиито закони надхвърлят пределите на човешкия разум... При това не е приятно да откриеш, че си съвсем неподготвен за най-лошото. Изведнъж Станислав осъзна с пронизителна яснота какво в действителност се бе случило: този път снарядът бе паднал в неговия окоп и той се почувства ранен...

Беше вече обул едната си обувка, а другата държеше в ръка и се замисли, седнал така на сандъчето в антрето. По-голямата част от своя самиздат той бе изнесъл от апартамента си и го бе скрил при Громобой още в началото на април, веднага след първия обиск при Семьон. Но

бе напълно възможно да не е изнесъл всичко и в бързината да е взел нещо друго, а не това, което трябва. Пък и за последвалите три седмици бе писал нови неща. След обиска при Мирлин нищо повече не последва и всички бяха на мнение, че се е отървал и ония са се успокоили. Но ситуацията сега изглеждаше различна. Трябваше да предприеме нещо. И то бързо. Добре, че запорожецът бе в движение...

С въображението си виждаше една разрошена и разплакана Софя, седяща с безсилно отпуснати ръце край кухненската маса, виждаше притихналите момиченца с кръгли от уплаха и недоумение очи... напрегната тишина... съседите със загрижени лица...

Външната врата бе широко отворена. Отдалеч се чуваше глъчка. Апартаментът бе пълен с народ. Софя бе действително раздърпана, но не и разплакана, само прекалено развълнувана и с червени петна по бузите. Шеташе в кухнята, правеше чай, кафе и сандвичи. Децата бяха безкрайно доволни, че не ги карат да си лягат. Някои от съседите бяха дошли със своите и сега шест хлапета играеха на гоненица сред възрастните. Имаше много хора и повечето бяха непознати или слабо познати, димът можеше да се реже с нож, всички пушеха, разнасяха се пиперливи шеги, избухваше нервен смях, всеки се държеше малко неестествено и само Владлен си бе същият както винаги — седеше в ъгъла, мълчеше си и от всеки новопристигнал вземаше пари: Мирлин бе оставил семейството си без пукната пара и с неплатени сметки.

Станислав му даде двацет и пет рубли, настигна Софя със сандвичите, прегърна я за секунда — искаше някак да изрази... да ѝ предаде... а-а, нищо не се получи... „Как си, момиче?“ — „Добре.“ — „Наистина ли?“ — „Да, ей Богу, добре съм.“ За какво можеха да говорят? И защо? Остави я да домакинства, седна до Владлен, взе една цигара и я запали. Чувстваше се излишен, но това не го огорчаваше, а го ядосваше. Повечето от присъстващите не му бяха симпатични. Слушаше ги с половин ухо и се дразнеше, защото говореха тъпи и банални неща за бездарността, неопитността и слепотата на служителите от КГБ, нервни глупости и язвителни нервности. Вероятно така разсъждаваха мишките в дупката за тъпотията на домашната котка, току-що схрускала мадам Мишколда Двацет и втора... Искаше му се да се намеси и да ги попита: „Ако са толкова

глупави и бездарни, защо те ловят вас, а не вие тях?“ Впрочем прекрасно разбираше, че въпросът му ще прозвучи нервно и глупаво, каквито бяха техните разсъждения, пък и нямаше намерение да защитава господин Котарака. Самият той бе мишок — това чувство убиваше в него всичко естествено и го превръщаше в нервно захилено, дребнаво, язвително и потриващо ръце същество.

Чувстваше се отвратително заради факта, че подсъзнателно през цялото време си повтаряше гадна мисъл по адрес на Семьон: „Намери си майстора! Дрънкало озъбено — сто пъти ти се каза: не дрънкай, ще те приберат.“

Беше му гадно, че той, както и всички останали тук, се чувстваше малко нещо герой: ето какъв съм — не се уплаших, не трепнах, веднага дойдох без колебание, изпълних дълга си на порядъчен човек... без да се съобразявам с нищо... а нали можех и да си трая...

Беше му противно, защото откак седна зад волана и запали запорожеца, не го напускаше мисълта, че непрекъснато е под наблюдение. Каква беше тази бяла жигула зад храстите? Там по-рано никога не са паркирали коли...

Седеше и пиеше чая, който му поднесе най-малката дъщеря.

Хората около него оживено обсъждаха до кого да пишат жалба, какво писмо да съчинят и на кого да го дадат за подпис, къде и как да открият чужди кореспонденти, които вечно стърчат в Москва, а в Питер ги няма никакви... Беше му противно да ги слуша, но особено отблъскващ беше един непознат — дебеличък, младеещ старец, плешив, румен, непоносимо амбициозен и авторитетен. Надвиквайки всички, той разсъждаваше относно подбора на кадрите в органите — „там отиват най-глупавите, най-безнадеждните и най-верноподаническите — какво да очакваш от такива хора? Това е казарма със своя дисциплина, подчинение, безпрекословна изпълнителност, никаква инициатива!“ — „Така е — възразявах му другите, — но това е машина. Каквито и да са другите, те представляват единен, добре смазан механизъм.“ — „Не може машина, сглобена от дефектни части, да работи добре!“ Станислав не издържа.

— Грешите! — каза той високо; прекалено високо, защото всички веднага млъкнаха и се вторачиха разтревожени в него. —

Грешите — повтори той по-тихо. — Четете фон Нойман^[3]. Как се създава надеждна машина от калпави части...

— Предполагате, че те там — дебеличкият направи неопределен жест — четат фон Нойман?

— Нямам представа — каза Станислав и стана. — Но аз го чета. И никога не разчитам на това, че противникът ще направи най-глупавия ход. Напротив, смятам, че ще направи най-умния...

— Нали не искате да спорите...

— Не искам — рече Станислав с наслада. — Утре ще ставам в шест — излъга той. — София, миличка, извинявай, но ще тръгнавам... Ако имаш нужда от нещо, ще се обадиш, нали?

Зад храстите продължаваше да стои бялата жигула и вътре светеха червени огънчета на цигари. Тези дори не се криеха. И за какво? Всичко е ясно.

Внезапно го обхвана сляпа ярост. С дървена походка се приближи до колата, прекалено силно тропна по стъклото и каза със свито гърло: „Ще ми дадете ли огънче, моля?“

Дадоха му с готовност. Зад волана седеше младеж с разкошен кок на темето. Леко се стресна от неочакваната му атака. В него се гушеше позната девойка — дъщерята на Зоя Иванова от третия етаж. „Пардон“ каза им Станислав, който дори не запали, а побърза да отиде при запорожеца си. Нерви, мислеше си, докато въртеше стартера. Страхуваме се — там е работата. Страхуваме се! Без вина, при това. Уж настъпиха други времена. А страхът си остава в нас като трън. Като хромозомна болест. Като наследствен сифилис. И нищо не можем да направим. А може би и не трябва? Ако се замислиш, ще откриеш, че този страх е спасителен. Помага ни да не правим простотии... Глупости! Изобщо не помага — шлифова в тебе роба, ето цялата полза от него. Не ти имаш полза от него, а ТЕ... Караше колата по влажните, лошо осветени улици и мислеше колко хубаво би било да отиде сега в командировка в Тмутаракан и да остане там, докато отмине смутното време.

Вкъщи се приближи до шкафа с огледалото, извади долното чекмедже и седна на пода пред купчина папки, в които от години трупаше: изрезки от вестници (още мама бе започнала да ги събира), черновите на неговите статии и разкази, големи пликове със снимки, албуми, дипломи (на отдавна мъртви приятелки на мама), вързани с ластиче квитанции, неговите писма до Лариска и нейните до него — всичко бе в насипно състояние, недокосвано никога и от никого... Тук имаше малко самиздат, но все пак имаше. Особено го разтревожи фактът, че бе забравил за много от тези неща. В началото на април, когато апартаментът на Мирлин неочаквано бе обискиран, всички панически изпокриха собствения си самиздат. Никой освен Станислав нямаше печка, в която да го изгори, пък и им беше жал. Затова се мотаеха по града под покроба на нощта с тежки чанти и отнасяха своите папки и пакети в роднини и познати. (Те общо взето не възразяваха, но не мина без неприятни инциденти.) Тогава на Станислав му се струваше, че е изнесъл от къщи всичко съществено.

Оставил бе „Ракова болница“^[4] — папка, дебела колкото две библии. Бяха останали още няколко ръкописа: „Безпокойник“ на Гладилия^[5], „Кучешко сърце“ на Булгаков, стихове от Бродски, отпечатани песни на Висоцки, Галич и Ким.

Позволи си да остави серията „Завчера“. Преди две години Жека Малахов я донесе от Новосибирск. Бе работа на местни момчета от будкеровския ИнЯд и се състоеше от къси разказчета от по двайсет и три реда. Всеки започваше с думата „Завчера“ и се описваха напълно съвременни събития, които уж ставаха в царска Русия. („Завчера седяхме в «Стгелна» — Пашка Молоствов, княз Дуду и аз. Поръчахме шест бутилки шампанско и чакахме. И тогава, представете си, край нашата маса се появява някакъв цивилен: «Какво, господа, мисли руското офицерство за войната във Виетнам?» Наложил се да го гръмнем!“)

Бяха останали и неизвестно как попаднали вкъщи два броя на списание „Нюзуик“: единият с портрета на Иди Амин Дада^[6] на корицата, а другият със снимките на Троцки, Бухарин, Риков и други. Напряко на всяка физиономия бе напечатано с черни букви: MURDERED или SUICIDED... Неприятно изненадан откри, че в чекмеджето има цяла папка с „бял ТАСС“^[7] (съвършено секретно, за служебно ползване). Още Сашка Калитин беше довякъл тази папка

отнякъде преди повече от десет години. Бюлетинът не съдържа нищо особено — всичко се знаеше вече или от слухове, или от чуждите радиостанции. Обаче можеше да възникне въпросът: а откъде имате тези материали, гражданино Красногоров? И тогава щеше да се наложи или да лъже, или да издаде Сашка. Сашка вече го нямаше и му беше все едно, но кой можеше да каже предварително докъде ще доведе следата и кой ще опере пешкира...

Оказа се, че е запазил и екземпляр от „Размишления за пресата, мирното съвместно съществуване и интелектуалната свобода“ на Сахаров^[8]. Беше го получил за един ден, бързо го преписа на машина, размножи го в десет екземпляра, унищожил файла, екземплярите раздаде, а оригиналът така си остана у него и лежеше в папката „Документи на Епохата“.

Почувства пристъп на ледена паника при мисълта, че не всичко можеш да предвидиш, да запомниш и да пресметнеш. Купчината хартия в краката му му се стори зловеща клопка със скрита мина.

Едва виждайки редовете, прелисти поредния ръкопис. Не можа веднага да го познае. Името на автора липсваше. Заглавието бе странно: „... СВОЯТА ПАРТИЙНА ЛИНИЯ...“ — май беше нещо от Ленин. После се сети: това беше статията на Сашка Калитин за събитията на остров Дамански. И по-общо за културната революция в Китай. Помнеше, че бе добра статия. Впрочем напълно верноподаническа, но с някакъв особен привкус и никъде не искаха да я публикуват. А Сашка много искаше да пробие! Да си създаде име! Заради това бе готов почти на всичко. А може би и без „почти“. Виконта му каза в лицето жестоко, но точно: „Ти си готов да им лижеш задника, Алексей. Узрял си. Но не разбираш, че това е малко. Те обичат не просто да им лижеш задника, а да го правиш С УДОВОЛСТВИЕ!“ Горкият Сашка... Захвърли всичко тук и замина за Москва. Мяташе се там като риба на сухо, пиеше с разни гадове, подаде документи да бъде приет в партията, почти нищо не постигна и умря от пиене на трийсет и пет ненавършени години. (На пияна глава май бе претърпял катастрофа или го бяха убили по някакъв зверски начин — очевидно е бил обезобразен, защото го погребали в затворен ковчег.) Виконта го смяташе за най-талантливия между тях... Може би беше точно така. (Макар че понякога в него се проявяваше нещо неизразимо плебейско, някаква гадна утайка и тогава Виконта с

погнуса му казваше: „Пропуските в твоето възпитание, братле, са съизмерими само с пропуските в твоето образование...“) Сега всичко това нямаше значение. Въпросът беше какво да прави със статията. Да я изгори? Не... На ви среден пръст. Нека стои. Статията си беше напълно партийна. Партията не осъди ли културната революция в Китай? Сашка Калитин също. И дори С УДОВОЛСТВИЕ... Откъде се появи това чувство на вина пред тях? Малко ли им е, че мълчим, гласуваме ЗА и послушно стърчим на шибаните им митинги. Защо искат и да ги обичаме? Никога няма да ги заобичаме и те го знаят много добре. Но упорито искат ние ДА СЕ ПРЕСТРУВАМЕ, че ги обичаме. Длъжни сме да се преструваме, че лижем задниците им, при това с удоволствие. Такива са правилата на тази интересна игра. Ако не ти харесва, избирай: на Изток или на Запад? И бъди благодарен, ако ти позволят да направиш този избор сам.

Спомни си внезапно как тогава посред нощ бе събудил цялата комуналка, защото Преподобната Азора, последната Сашкина курва, му се бе обадила по телефона^[9] и се бе развикала: „Слава! Слава! Той умря! Слава! Как ще живея сега!“ Той тичаше до гарата, но билети нямаше. Със Семьон и Жека все пак стигнаха до Москва. Погребах го. Върнаха се в Питер. А след два дни дойде писмо от оня свят. От мъртвия Сашка. Написано и пуснато няколко часа преди смъртта му. Постскриптур той бе написал: „Намерих ти страхотна работа, Стас. Идвай веднага. Пари ти изпращам днес. Подробности не мога да ти съобщя с писмо или по телефона.“ Беше по времето (кратко, но неприятно), когато Станислав бе изпаднал в криза и работеше като пощальон. Какво му бе намерил тогава Сашка? Пари не пристигнаха. Самото писмо беше странно, накъсано, с цинични стихчета и глупави новини. Накрая, след подписа, имаше постскриптур. Ако Сашка бе живял още седмица и ако неговото писмо не беше пиянска дрънканица... Щях да живея сега в Москва и да съм си екстра...

Към два часа след полунощ дойде Виконта, мрачен и ядосан. „Архивите ли си чистиш? — попита той ехидно. — Напразно. Няма да те тарашат, никому не си нужен. Пък и не можеш да скриеш всички улики.“ — „Ще ги скрия.“ — „Няма. Кривата си физиономия никъде не можеш да скриеш. Лъжливите си очи също.“ — „Хубаво. Я по-добре погледни себе си...“ Препираха се в този дух десетина минути, а после Виконта попита: „Какво ще правиш с романа?“ — „Нищо —

отвърна Станислав, малко стъписан. — „Защо питаш?“ — „Скрий го“ — посъветва го Виконта късо. „От какъв зор...? На кого пречи?“ Тогава Виконта сухо, но енергично му напомни историята с романа на Гросман^[10]. „Аз не съм Гросман!“ — „Не се прави на идиот. Ще ти го конфискуват и няма да го видиш повече. Искаш да го преписваш ли? Отново? Отначало?“ Той имаше право. Станислав запали цигара. Фантазията му заработи. Виконта го гледаше печално и строго.

— Свине — каза Станислав с горчивина. — Какво правят с нас? Нали сме напълно добронамерени, мирни и безобидни еснафи. Защо умишлено ни правят нелегални?

Вече знаеше на кого ще отнесе романа. Трябваше да е абсолютно сигурен човек и в същото време такъв, за когото никой нямаше да каже, че е най-близкият му приятел, когото нямаше да претърсват.

— А собствения си самиздат къде скри? — попита той. — Не бива да ми казваш. Глупав въпрос. Извинявай.

Виконта се ухили.

— Страхуваш се, че няма да издържиш на мъченията ли? — попита той хитро.

Тогава Станислав изведнъж попита:

— Слушай, а защо ония всичките бяха сини?

Много отдавна искаше да му зададе този въпрос, но се въздържа, защото разбираше, че е, меко казано неуместен. Сега реши да полюбопитства и веднага съжали. Очите на Виконта сякаш се покриха с кепенци. Той замря. Няколко секунди в стаята бе неестествено тихо, после гостът каза:

— Ти сподели ли с някого това?

— Не. На глупак ли ти приличам?

— Не зная — каза Виконта с неприятна усмивка. — Може би. Аз се надявах, че тогава не си обърнал внимание. Или ако си видял, си го забравил.

— Така е. Можеш да не се тревожиш.

— Магаре. Не аз трябва да се тревожа за това, разбираш ли? НЕ АЗ.

— Добре. Край. Млъквам. Извинявай.

— Хубаво — каза Виконта. — Да се надяваме, че ти и по-рано си разбираш как трябва да се отнасяш към това, а сега вече ти е съвсем ясно.

Станислав кимна. Чувстваше се като дрънкало подобно на Мирлин. (Мирлин бе сигурен, че Виконта в своето „чекмедже“ се занимава с достигане на практическо безсмъртие. Това беше единственото нещо, според Мирлин, с което трябваше да се занимава всяко порядъчно „чекмедже“. „Ти откъде знаеш колко пъти е умирал Сталин, преди да обявят официално смъртта му? А покушението срещу Кастро — било е успешно! Затова американците загубиха ума и дума, когато след две седмици го видяха на трибуната като нов! А колко пъти ще умира нашият Льолик? Ако искаш да знаеш, веднъж той опъна петалата. А сега е като новороден. Само малко позагуби дар слово, но той никога не е бил като Демостен. Направо виждам как след около трийсет години нашето Политбюро ще си седи в пълен състав: дванайсет и три пъти възкръсвали мъртъвци, всеки на по сто и кусур години, не могат свързано да говорят, но управляват!“ — „Напълно възможно — подхвана тогава Станислав. — И дванайсетте са сини.“ Веднага се сепна, но Мирлин като че не обърна никакво внимание на репликата му — очевидно пред очите му стояха други картини.)

— Добре — каза той, пъхайки папките в полиетиленовия плик. — Край. Поговорихме. Вземам си думите назад. И не се тревожи. Аз съм плямпало, но ще се поправа. Сбогом...

---

[1] ДС — държавна сигурност. — Бел.прев. ↑

[2] Обком — областният комитет на партията. — Бел.прев. ↑

[3] Джон фон Нойман (28.12.1903 — 08.12.1957) — американски математик от унгарски произход. — Бел.прев. ↑

[4] Повест от А. Солженицин. — Бел.прев. ↑

[5] Анатолий Тихонович Гладилин (р. 1935) — руски писател. — Бел.прев. ↑

[6] Угандийски диктатор, известен с кървавия си режим. — Бел.прев. ↑

[7] Неофициален секретен бюлетин на Телеграфната агенция на Съветския съюз. — Бел.прев. ↑

[8] Андрей Дмитриевич Сахаров (1921–1989) — съветски физик и правозащитник. — Бел.прев. ↑

[9] В комуналните квартири в СССР телефонът стоял в коридора и се ползвал от всички съквартиранти. — Бел.прев. ↑

[10] Василий Семьонович Гросман (1905–1967) — съветски писател. — Бел.прев. ↑

ГЛАВА ШЕСТА

Лятото започна с необикновени жеги. Асфалтът се размекваше още от сутринта. В мътното знойно небе се носеше пух от тополи и топлият вятър подмяташе белите му валма по улиците. Извън града гореше торф. Имаше заповед никой да не се пуска в гората, особено пък с лека кола. Хората, потни и станали зли като дяволи, ожесточено спореха кое е по-правилно: прозорците да се държат широко отворени или пък затворени и с пуснати пердета. През знойните бели нощи от мазетата излизаха облаци комари мутанти, безшумни и кръвожадни като пирани. Топлинните удари станаха нещо обикновено, като че многомилionenният град се бе пренесъл в пустинята Бетпак-Дала. Съседката припадна в кухнята. Станислав се изплаши до смърт, но на нея ѝ се размина: вечерта пристигна новият ѝ любовник — белокоп, набит човек с мазните маниери на крадец — донесе бутилка портвайн „Три седмици“. До късно през нощта се разнасяха тихите им песни: „Хас-Булат смелчагата“, „Как хубав е денят, как приятен слънчевият лъч“ и „Какъвто беше ти, такъв си и остана“.

Сутринта Станислав, ненаспал се, потен и ядосан, бе повикан незабавно при Ежеватов.

— Сядай и пиши отчет за АНТИТЮРИНГ — каза без предисловия другарят началник, също потен, също ядосан и видимо ненаспал се. — И побързай. Утре да е готов.

— Защо е това бързане?

— Защото вчера нашият Академик гушнал здравеца — каза Ежеватов с такава крива усмивка, че Станислав веднага разбра за какво става дума, макар че ежеватовският евфемизъм не му бе познат.

— Тоест? — попита той за всеки случай.

— Тоест опънал петалата. Гътнал се. Пукнал... Най-сетне дочакахме това печално събитие.

— Ясно — рече Станислав и не изпита нищо. — Според слуховете май не бил съвсем наред.

— Изобщо... Ако всички наклепани от него се наредят в редица, ще стигнат оттук чак до Големия Дом. Но с него можеше да се работи,

разбираш ли за какво става дума... Имаше *моменти*, когато трябваше да го хванеш... Той почти се беше съгласил ти и Зинаида да заминете в командировка в Бъркли^[1]. Харесваше и нашия АНТИТЮРИНГ. Сега мястото му ще заеме идиотът Всехсвятски: той ще се постарее да затвори АНТИТЮРИНГ, а за Бъркли ще замине не Красногоров, а някой Серьожопопов от НИИСТО^[2]. Разбра ли ситуацията?

Станислав я разбра, но остана напълно равнодушен.

АНТИТЮРИНГ и без това му бе поомръзнал, а за Бъркли чуваше за пръв път, затова не изпита никакво съжаление за несъстоялата се командировка. Отиде да пише отчета, писа го цял ден, без да обядва. Изпи само един чай със сухари. В пет часа всички напуснаха лабораторията, стана тихо и като че ли прохладно. В шест часа, на излизане се отби Ежеватов, прелисти готовите страници и разказа един виц: „Чук-чук. Кой е? От КГБ. Какво искате? Да поговорим. Колко сте? Двама. Ами говорете си тогава!“ Събщи, че Академикът в завещанието си поискал опело в Николската църква (в обкома се чудели какво да правят) и си тръгна, дъвчейки последния сухар. Станислав остана и дописа отчета. Беше вече седем и половина.

Прибра се вкъщи около осем. Паркира на своето място до уличния стълб (за да не може някой крадец да разбие дясната врата), остана известно време зад волана, втренчен в посивелия от жегата булевард.

Вятърът търкаляше бели пухчета тополов мъх. Небето бе мътно, белезникаво синьо. Лято. Станислав излезе от колата и веднага погледна нагоре към собствените си прозорци — бяха затворени. Свали чистачките, страничното огледало, заключи грижливо автомобила.

На стълбището почти се сблъска с една жена и отстъпи, за да ѝ направи път. Тя имаше смугло лице, спокойни кафяви очи и черни мигли.

Жената каза:

— Здравсти, Слава! — едва тогава я позна. Беше Пола.

Четирийсетгодишната Пола.

— Здравей! — отвърна той.

Стояха и се гледаха. Мълчаливо. Дълго. Сигурно цяла минута. След това сюриса дребни дечица се изсипаха от вратата. Пола каза нещо — устните ѝ помръднаха и за миг се показаха белите ѝ зъби.

— Какво? — попита той бързо.

— Казвам, че имам удоволствието да те чета едва ли не всеки ден... — гласът ѝ бе предишният, малко глух, кадифен, излъчващ покой и свобода.

— Не разбирам за какво говориш...

— За списание „Смяна“... „Празнични бележки“.

— А! — сети се най-сетне той. — Не. Това не съм аз.

— Как така? С. Красногоров. „Празнични бележки“.

— Това е друг човек със същата фамилия. Всички познати ми приписват авторството, но не съм аз...

— Жалко.

Беше очевидно, че тя действително е огорчена. Беше същата Пола: ако нещо я огорчаваше, тя се огорчаваше, ако нещо я радваше, на всеки му ставаше ясно, че се радва. Златото не потъмнява. Хубавото винаги е хубаво.

Пак замълчаха, а после жената каза:

— Слава, аз всичко зная. С какво бих могла...

— Недей — побърза да каже той.

— Странно е все пак — каза тя. — Живеем в един и същ блок, а се виждаме веднъж на десет години...

— Дори в един вход.

— Точно така — в един вход... Ти къде работиш сега?

— И се виждаме не веднъж на десет години, а веднъж на петнайсет... Дори на седемнайсет... Кошмар! Работя във ВНИИТЕК^[3].

— Математик ли си?

— Да. В известен смисъл.

— Помогни на моята Санка по математика. Тази есен ще кандидатства.

— Как така ще кандидатства?! Санка? Ти подиграваш ли ми се? На колко години сме, Пола? Старчоци!

Тя също се пошегува с възрастта им, заговори за внуци, бели коси и излишни килограми. Но мислеше за друго. В очите ѝ се появи съжаление. В тях имаше и още нещо друго — нещо неуместно и ненужно. Трябваше да се спасява.

— Извинявай, но всеки момент трябва да ми се обадят от Москва... Прибирам се.

— Бягай — каза тя.

Какво друго можеше да му каже? На него. Днес. Тук.

Той се изкачи до третия етаж, като взимаше по три стъпала наведнъж. Не можа веднага да вкара ключа в бравата — нервите му се разхлопаха, ръцете му се разтрепериха, сякаш бе носил тежки сандъци или се бе борил с великан...

Влезе в миришещото на цигари, задушно помещение и отиде до десния прозорец, отвори го, наведе се и погледна надолу. Запорожецът беше на мястото си. Вятърът продължаваше да гони пухчетата.

— Уморен съм — каза си той. — Днес се уморих. Жега е. Всъщност обичам жегите. Както е известно, имам идеална терморегулация.

Обърна глава и я погледна в очите. Тя както винаги се усмихваше. И той почувства, че пада. Но не падна.

— Току-що срещнах Пола. Почти не се е променила. Но не я познах веднага... Интересно, защо?

Нищо интересно, помисли си той. Това вече е минало. Отдавна беше.

— Бях много влюбен в нея — призна си той. — Не съм ти го казвал никога, защото... защото... За какво? Не бих искал ти някога да ми признаеш, че като дете си била влюбена в някого...

Замълча, защото внезапно чу гласа си. Глас на самотен, истеричен мъж в голяма, светла, пуста, разхвърляна и задимена стая. Свали сакото си, окачи го на стола и отвори хладилника.

После седна с гръб към портрета ѝ и започна да се храни, но без апетит. Половин буркан морска пъстърва „в собствена пот“... изсъхнал вчерашен хляб... минерална вода...

Старяеше се да не мисли за нищо. Сетеше ли се за работата, му се повдигаше, а да мисли за това, което идваше от миналото, не биваше. Зарадва се, когато телефонът звънна и съседката го повика с онзи ласкав и изплашен глас, с който говореше, когато идваше любовникът ѝ.

— Здравей — каза официално Виконта. — Къде се мотаеш, пет пъти ти звъня.

— Току-що се прибрах от работа. Кльопам сега...

— Получи ли призовката?

— Каква призовка?

— Добре. Сега ще дойда при теб — каза Виконта недоволно.

— Каква призовка? — кресна той, но в слушалката вече се чуваше сигнал „свободно“.

Обърна се към жената.

— Донасяли ли са ми призовка? — попита с такъв тон, че тя не посмя да му отговори, само посочи с пръст към сандъчето и купчината вестници.

Взе синята хартийка. Действително бе призовка. От КГБ, булевард „Питейни“ номер 4. Големият Дом. Да се яви... утре... в 10 сутринта... вход 5... като свидетел... при следовател... нещо като Хроменковски или Хромоножски...

— Кой я донесе? — попита рязко.

— Един мъж. Възрастен. С папийонка и сламена шапка. Вежлив.

— Какво каза?

— Вас търсеше, а после ми поръча да ви я предам.

— Не се ли сетихте да попитате за какво става дума?

— Ами питах! Ама и той самият не знаеше! „Като дойде, каза, те ще му разкажат...“

Докопаха се до мен, помисли си той. Добре. Хубаво. Е, какво, очакваше се.

Още преди да седне, Виконта разгледа призовката.

— „Красногорски“ — каза той уверено. — Значи Красногорски. Поздравления. Вие сте с почти еднакви фамилии. А мен ме вика някой си Полещук... — седна на своето място в ъгъла на дивана. — Е, какво ще кажеш, свидетелю?

— Предполагам, че е по делото на Съомка.

— Съгласен съм.

— Мисля, че ще ме питат за статията му.

— Е, и?

— Не съм я чел. За първи път чувам за нея.

— Айде бе? За първи? Какво става с вашата памет? Спомнете си, напънете се... Било е през зимата, буря, сняг вали на парцали, духа силен вятър... Спомнихте ли си? При вас е дошъл подсъдимият, донесъл мокра чанта...

— Не помня. Нямахме такова нещо... През зимата ли е било? Нищо такова не помня, Ваше сиятелство.

— Не съм ти никакво сиятелство, мутро антисъветска! Аз съм следовател по особено важни дела — полковник Красногорски!

— Глупости! Той няма да разговаря така. Други са вече времената.

— Добре — съгласи се Виконта, докато си пълнеше лулата. — Като са други, да са други... Но подсъдимият Мирлин казва...

— Не е подсъдим, а подследствен.

— Подследствените са на свобода! — гракна Виконта със стъклени очи. — Щом е при нас, значи е подсъдим!

— Айде, айде! Пак се върна в средните векове...

Известно време се развличаха така, разменяха си ролите, но и двамата нямаха никаква представа нито за начина на водене на разпита, нито за това какво е известно на следователите. Семьон, преди да го арестуват, докато още само го викаха на разпити, им разказа, че ще говори с охота за себе си, но други имена няма да споменава. Такава позиция изглеждаше съвсем убедителна, макар че възникваше съмнението: способен ли е човек, веднъж започнал да говори, да се спре в нужния момент и на нужното място? Как да разбереш и да съобразиш, че вече си стъпил в забранената зона и именно на този, уж невинен въпрос, не бива в никакъв случай да отговаряш? Те си имат методи, трупан с десетилетия опит, излъскани до блясък похвати. Това е мощна, надеждно конструирана машина, чиято програма не отказва, не се уморява, не изпада в отчаяние или възторг. Не е вярно, че машината не може да бъде по-умна от човека. Само глупаците смятат, че машината не е способна да победи човека в интелектуално сражение. Всъщност тя вече много отдавна го е победила. Да, има по света няколкостотин grosмайстори, които все още успяват да надиграт всяка шахматна програма, но всички останали милиони шахматисти, по същество цялото ЧОВЕЧЕСТВО не е в състояние да победи машината и има само един начин да избегне поражението — да не сяда да играе... Да, но тук става дума за игра, в която твоите желания не интересуват никого. И остава само една възможност, достойна за човека: той да обяви как ще играе. Открито и твърдо: мразя ви, всичко, което някога сте правили, правите сега и имате намерение да направите в бъдеще, е гнусно, мръсно, гадно и е

нравствена лига. И не искам да участвам в това. Никак, под никаква форма. Защото ВСЯКО сътрудничество с вас е безнравствено и гибелно за душата. Моля да включите това мое заявление в протокола. Не желая повече да разговарям с вас. Няма да кажа нито дума повече.

Прекрасно, но тогава веднага ще започнат:

— Трябва ли да разбирам, че имате враждебно отношение към „органите“?

— Няма да коментирам.

— Трябва ли да разбирам, че с одобрение се отнасяте към антидържавната дейност на вашия приятел?

— Няма да коментирам.

— Трябва ли да разбирам, че дори когато откриете признаци на диверсионна или шпионска дейност при някой от вашите познати, вие няма да изпълните гражданския си дълг?

Мълчание.

— Не е ли време в такъв случай да направите своя избор: на Изток ли искате, или на Запад? Тук такива като вас просто никому не са нужни. И, съгласете се, това е съвсем естествено.

Ето контрапункта на цялата тази ситуация — всички мислими варианти се сплитат в непоносим сноп и единственият честен, единственият верен път свършва на ръба на пропастта. Това е обявяване на война, на безнадеждна война на малкия самотен човек с Държавната машина. От тази война той не е в състояние да излезе победител, ако държи на свободата и родината. Всички останали варианти са компромиси. Повече или по-малко хитри. Повече или по-малко мръсни. Повече или по-малко срамни. И нечестни. Повече или по-малко.

— Не — каза накрая Станислав. — Аз не мога така, право куме, та в очи. Все ще се опитам да извъртя нещата. И може би ще го направя без големи загуби. Няма да им казвам никакви имена.

— Сигурен ли си?

— Да. Това е предел, „не можеш го премина“. Нали така?

— Да.

— Напразно се плашим. Те не знаят нищо за нас и не могат да знаят. Не бива сериозно да предполагаме, че апартаментът ми се подслушва! Аз да не съм Солженицин! Съомка нищо няма да им каже,

така че те нищо не знаят и трябва да изхождаме именно от това. Съгласен ли си?

— Няма значение — каза Виконта и като се пресегна през облегалката на стола, свали китарата от стената.

— Какво няма значение?

— Дали съм съгласен с теб или не. Няма значение... — той взе два акорда и започна прочувствено:

*Омръзна ми да говоря и споря
и да обичам уморени очи.*

На Станислав не му оставаше нищо друго, освен да подхване:

*Във далечното синьо море
бригантината вдигна платна.*

Изпяха песента с неподправено чувство, както добрите граждани на някаква благословена Хармонария изпълняват своя химн в Деня на благоразтворението на въздуха. Сетне подхванаха в бясно темпо: „Кьори апашът: пич на мегдана...“, а после вдъхновено, сякаш призовавайки на помощ милото и вечно минало изпяха всичките двайсет и три куплета на „Не съм поет, ни аскет...“ с припевите и свиренето с уста. Виконта остави китарата и каза:

— Да ме беше почерпил един чай, щом водка не даваш... — и добави замислено: — Видях шпроти при тебе. Обичам ги преди сън, да знаеш... И на теб ти препоръчвам.

Станислав го погледна и изпита пристъп на немотивиран детски оптимизъм. Всичко ще бъде както трябва. Нещата ще се уредят. На глас каза само маминото любимо:

— Бабо, дай водица да пийна, защото съм толкова гладен, че няма къде да пренощувам!

Тази нощ почти не можа да спи.

Спомни си, че навремето даде на Съомка да прочете серията „Завчера“. И онзи посерко не му я върна. Сега тя е при *тях* и те са установили кой му я е дал. Със сахаровските „Размишления за прогреса...“ стана същото.

Стана, седна до прозореца и пуши до сутринта, като разиграваше бъдещия диалог със следователя отново и отново чак до изгрева на слънцето. Прозорецът на Виконта също светеше до шест, когато към строежа заприиждаха с метален звън и рев чудовищни камиони с ремаркета, натоварени с бетонни блокове.

---

[1] Гр. Бъркли в САЩ, Калифорния, е известен със своя университет, в който е лабораторията, основана от Лоурънс. — Бел.прев. ↑

[2] Научноизследователски институт за санитаротехнологично оборудване. — Бел.ред. ↑

[3] Всесъюзен научноизследователски институт по информационни технологии — Бел.ред. ↑

ГЛАВА СЕДМА

По-късно неприятно се изненада от това, колко капризна, избирателна и ненадеждна се оказа паметта му и колко непълни спомените за този ден. Все пак помнеше най-същественото. Но някои епизоди, откъси от разговори и картини се бяха изтрили от паметта му. Както и някои мисли.

Запомни вратата на вход пети и сега му се струваше, че ще я помни цял живот. А какво имаше зад нея? Огромно помещение... Или пък таванът е бил толкова нависоко, че му се е сторил невидим в жълтеникавия сумрак. Зад бюро с телефони седеше стар, червендалест прапорщик^[1]. Бяло мраморно стълбище отиваше някъде нагоре, откъдето проникваше ярка слънчева светлина... откъде? (Между другото навън бе топъл слънчев ден.)

Офицерът взе призовките и пропуските им, хвърли им по един поглед и грабна телефонната слушалка. Станислав за първи път разбра, че по телефона може да се говори така, че стоящият до тебе да не чуе нищо — нито дума, нито дори звук — единствено бумагите шумят, устните на говорещия се мърдат, а очите му стават като стъклени, докато слуша заповедите.

Слушалката бе поставена на място и се възцари гробна тишина. Стана му студено като в гробница или мазе. Виконта беше присвил очи, нагло изкривил устни и пъхнал ръце в джобовете — сякаш отново е на дванайсет години и му предстои да отговаря за строшената лампа в училище...

После в горната част на стълбището се чуха гласове, стъпки и от слънчевата светлина подобно на ангели Господни се появиха двама души, които заслизаха бавно, с доброжелателни усмивки. И тук се появяваше първото бяло петно в спомените му.

Единият от двамата беше майор Красногорски, а другият капитан Полещук. И двамата бяха млади — на по трийсет, трийсет и пет години. Майорът бе набит, як, с кръгла глава и облечен в доста

износено кафеникаво сако, а капитанът бе висок (може би волейболист), красив и елегантно облечен: с тъмен костюм, кремава риза и вратовръзка. Те се захванаха весело и шеговито с подопечните си. Станислав не помнеше как се е озовал в кабинета на майора, на твърдия стол срещу бюрото с пишещата машина и купчина документи. Като че преди това бяха минали по дълъг празен коридор, където грееше слънце и висеше дъската за нагледната агитация, украсена с изрисувани знамена, житни класове и портрети на двамата Илич^[2]...

„Дайте си паспорта, ако обичате... Я виж ти — ние сме с почти еднакви фамилии...“ Пишещата машина затрака бодро — майорът удряше бързо по клавишите, макар да използваше само два пръста... Помещението беше просторно и дълго, но тясно и неестествено високо — до тавана имаше поне четири метра, а може би и пет... В ъгъла до прозореца се извисяваше метална, боядисана в кафяво каса. Не беше ли същата, която бе целунал нещастният луд от разказа на Амалия Михайловна? „Предупреждавам ви, Станислав Зиновиевич, че носите отговорност за даване на фалшиви показания.“ (Или нещо подобно.) „Ако обичате, подпишете се ето тук.“ И първият очакван въпрос: „Вие, разбира се, се досещате защо ви извикахме?“ Направо Е-2, Е-4 — стандартно начало. „Нямам представа.“ „Изобщо ли не се досещате?“ „Не, изобщо.“ Противно му бе да лъже. Гадно е. Устата му пресъхна. (Семьон Мирлин: „Те знаят, че не обичаме да лъжем, че мразим да лъжем! За тях е все едно, но на нас, слабаците, ни е гадно, гнусно и те добре се възползват от това...“) Майорът имаше прозрачни, почти немигащи очи, рус перчем и малък, но забележим белег на горната устна.

— Познавате ли Семьон Ефимович Мирлин?

(Започна се!)

— Да.

— Отдавна ли?

— От десетина години.

(Всъщност от двайсет, но няма да се впускаме в подробности.)

— Какви са отношенията ви?

— Нормални.

— Приятелски ли?

— Да... Другарски.

— Караници и конфликти имали ли сте?

(По дяволите, за какво намеква?)

— Не. Не сме имали. Добри ни бяха отношенията. Другарски.

— И естествено той ви е давал да четете разказите и статиите си?

(Ха-ха. Дойдохме си на думата.)

— Да. Понякога.

— Какви например?

— Вече не помня. Даде ми да прочета една рецензия на Пикул...

(Беше публикувана в „Червена заря“.) И какво още? Да! Една статия за Иванов...

— Кой Иванов?

— Бивш директор на Пулковската обсерватория...

Поговориха за Пулковската обсерватория, за Иванов, за репресиите от трийсет и седма година, окончателно осъдени от партията, и изведнъж:

— А статията „Поколението, което глътна свобода“ даде ли ви?

— Как я нарекохте?

— „Поколението, което глътна свобода“!

(На лицето му трябваше да се изпише замисленост, смесена в необходимата пропорция искрено желание да му угоди, да си спомни, да се зарадва и да викне: „да, да, разбира се!“ и съжаление, горчиво съжаление.)

— Не. Не помня. Не ми е давал... ТАКАВА статия.

— Спомнете си. Постарайте се. Не е било толкова отдавна — само преди половин година, не повече...

Той настояваше, че не я е чел, не я е виждал, не я познава, дори не е чувал да се споменава за нея, а майорът (с разбираща усмивка, снизходително, лениво, почти шегувайки се) настояваше, че напротив — чувал е и я е виждал, и я е чел — очевидно е забравил, все пак половин година е минала, но трябва да си спомни, не е толкова трудно. „Било е през една зимна вечер, малко преди Нова година... Вие сте пиели чай с вашия приятел Киконин. Дошъл е Мирлин, донесъл е ръкописа и вие сте го прочели... Спомнихте ли си? Предавали сте си един на друг листата и сте обменяли впечатления... Тогава не ви е било съвсем добре, сигурно сте бил настинал, облечен сте бил в халат, помните ли? После сте спорели, статията не ви е харесала... Тя

действително не е добра, антидържавна, не сте я харесали и сте спорили с Мирлин, а после дори сте му казали: ще те арестуват, Семьон, за тази статия...”

Гърлото му съвсем пресъхна, устните му изпръхнаха и гласът му спадна. Пиеше му се вода, гарафата и чашата бяха на една малка масичка, но не искаше да се издава... Гад, откъде знае всичко това? Нима са ни следили през прозореца... и са ни подслушвали?

Телефонът? Или са монтирали микрофон, докато съм бил на работа?

— НЕ. НИЩО ТАКОВА НЕ СИ СПОМНЯМ...

... Казват, че вече съществуват лазерни подслушващи устройства — улавят трептенията на прозореца, възникващи при разговор... Глупости!!! За какво са тези сложни мероприятия — да арестуват Мирлин ли? Че кой е той в края на краищата? Но ако не са подслушвали, откъде този знае всичко?

— НЕ. НИЩО НЕ МОГА ДА ДОБАВЯ. НЕ СЪМ ЧЕЛ ТАЗИ СТАТИЯ И НИЩО НЕ ЗНАЯ ЗА НЕЯ...

... Бях ли тогава настинал, или не? Не помня. Но мисля, че не. Не бях болен и не бях с халат. Този послъгва. Защо? Или поради каква причина? Грешка? Информаторите ли са сбъркали? Или все пак БЯХ болен?

— Добре, Станислав Зиновиевич. Щом като паметта ви изневерява, прочетете ето това. Вземете, вземете, това са собствените му показания. Четете...

Закръглен детски почерк... Като че ли е НЕГОВИЯТ. „Четоха поред, като си предаваха листата... Статията не им хареса, двамата ме порицаха заради текста, а Красногоров дори каза: ще те арестуват, Съомка, заради това...” Това не може да е вярно. Това не може да е вярно. Фалшификат...

— Повече няма нужда да четете, Станислав Зиновиевич! Дочетете тази страница и стига... Спомнихте ли си?

„Няколко дни преди Нова година отидох при моя най-добър приятел Станислав Зиновиевич Красногоров, за да му дам да прочете моята статия «Поколението, което глътна свобода». Беше късно вечерта. На гости при Красногоров бе нашият общ приятел Виктор Григориевич Киконин...”

Дали са го били? Или са го заплашвали и шантажирали... Това не може да е вярно! Времената вече са други. Не... Какво се получава тогава? Фалшификация?

Доста дебела купчина — поне петдесет страници. Наистина той не ми разрешава да чета нататък... Защо? „Красногоров беше настинал, беше облякъл халата си и пиеха чай с конфитюр от малини.“ Не е вярно! От къде на къде конфитюр от малини при мен! „Красногоров дори каза: Ще те арестуват, Съомка, за това.“

— Е? Спомнихте ли си сега? По лицето ви виждам, че си спомнихте.

— Не, Вениамин Иванович. (Езикът му едва се обръщаше. Бе сух и схванат. Някакви странни звуци излизаха вместо думи.) — Нищо не мога да добавя по този повод. Вече всичко ви казах.

— Но това са неговите собствени показания! Не познавате ли почерка му?

— Честно казано не.

— Да не мислите, че съм го писал аз?

— Не съм казал такова нещо.

— Че как иначе да ви разбирам? А?

— Не зная, Вениамин Иванович, ще ми разрешите ли да си наляя вода?

Отпи глътка, като се сдържаше и се стараеше да не показва жаждата си, а майор Красногорски продължаваше да говори, да убеждава, да обяснява, да вразумява напълно доброжелателно и без заплахи. Напротив: разбирате, че нищо не ви заплашва — чели сте статията, обсъждали сте я, нямате вина за това, а ние искаме само да установим истината...

— Да. Но Мирлин е заплашен! Вие сам непрекъснато повтаряте, че статията е антисъветска. А той има две малки дечица...

— Нима си мислите, че като отричате, помагате на Мирлин? Той още на двайсет свои познати я е давал да я четат, вие го познавате, той е, как да се изразя по-меко, доста общителен... От това, че вие отказвате да признаете, нищо не се променя. Само на себе си вредите. Дадохте обещание, а се държите, простете за остротата, безотговорно... Е?

— Не мога нищо да добавя.

— Значи не сте я чели?

— Не.

— Ами неговите показания?

— Не зная.

— Искате да кажете, че ние сме ги фалшифицирали?

— Не. Такова нещо не съм казвал.

— Ами тогава? Той нарочно ви клевети, така ли? Клевети ви? За какво намекувате? Вие сам признахте, че сте в добри отношения с него. Защо му е да ви клевети?

— Не зная.

— Тогава защо не искате да потвърдите тези негови показания? Той сам признава, че е написал тази статия тогава и тогава и я е давал на различни хора да я четат, включително и на вас. Защо лъжесвидетелствате?

Станислав отвърна първото, което му дойде на ума:

— Вениамин Иванович... Може би той първо го е написал това, а после се е отказал... И ако потвърдя...

— Ама пък фантазия имате, Станислав Зиновиевич!

Тогава телефонът звънна тихо, майорът все още клатейки укоризнено глава, взе слушалката и се заслуша. После устните замърдаха и Станислав отново стана свидетел на непостижимото му изкуство — не чуваше нито дума. Майорът затвори телефона и каза загрижено:

— Моля да ме извините, ще ви оставя за малко...

Той изчезна, а вместо него на вратата се показа старият червендалест прапорщик — точно копие на този, който дежуреше на вход пет, пък може и да бе същият. Станислав го гледаше, без да го вижда. Онзи седна на мястото на майора и също се втренчи в Станислав без каквото и да било изражение, сякаш пред него стоеше предмет. Или както човек гледа собствения си куфар на гарата — безразлично, но зорко, да не го откраднат.

Това продължи неопределено дълго. Станислав погледна часовника си и веднага забрави колко е часът. След известно време погледна отново — бе вече дванайсет без двайсет — бе минал повече от час. Трябваше да вземе решение. Време бе. Но нямаше какво да се

решава. Вече всичко беше решено. Още вкъщи. И сега да става каквото ще...

Вратата се отвори и на прага изникна майор Красногорски, Вениамин Иванович. Лицето му бе оживено и някак си изкуствено зловещо, когато каза:

— Ето! Вашият приятел призна всичко! Край! И подписа, убедете се сам — ето.

Пъхна в ръката на Станислав някаква хартия.

Протокол. „Киконин, Виктор Григорович... паспорт...“ Опита се да се насили да прочете документа, но не разбираше и не виждаше нито дума. И бездруго знаеше, че майорът не лъже. Макар че... Ако, да кажем, са фалшифицирали показанията на Мирлин, какво им пречеше да направят същото и с тези на Киконин. Но той знаеше, че никой нищо не е фалшифицирал. Че са истински. Но не можеше да проумее откъде се взеха ИСТИНСКИТЕ показания на Мирлин? Как са могли да се появят. Как са успели да го накарат да ги напише? Обаче нямаше време да се облегне назад, да затвори очи и добре да помисли.

— Нима и сега ще продължите да отричате, Станислав Зиновиевич? Какво ви става, ей Богу? Приятелят ви се е подписал, какво още ви трябва?

— Приятелят си е приятел — отвърна той. — А аз съм си аз. Той си знае неговото, а аз моето...

— И искате да подпишете протокол пълен с „не, не зная, не съм виждал, не съм чувал“? Това са лъжливи показания.

— Какво да се прави? Ако Мирлин застане пред мене и в лицето ми каже, ще е съвсем различно...

— И ще каже!

— Нека! Направете очна ставка...

— Нищо не ми струва да я организирам...

— Добре. Защо не?

— Хубаво, така да бъде. На себе си вредите... Протоколът трябва сега да бъде подписан! Без каквато и да е очна ставка.

— Ами ще го подпиша... А вие защо не искате да направите очна ставка, Вениамин Иванович?

— Ще я направим, не се тревожете...

Известно време разговаряха в този дух и майорът непрекъснато тракаше на пишещата си машина, после извади листа и го подаде на

Станислав.

„Не, не зная, не съм виждал, не съм говорил“, но защо във всеки въпрос се повтаряше едно и също: „антисъветската статия «Поколението, глътнало свобода»“ — как не го домързя да пише?

Станислав взе дадената му химикалка („не, не, не бива със своята, а ето с тази“) и се подписа. На всяка страница. Върна протокола на майора. Той с явно неудоволствие го прегледа отново, мърморейки: „И какво постигнахте? На себе си вредите, ей Богу!“ „Очевидно така са ни възпитали — отвърна Станислав. — Сам умри, но другаря си спаси.“ Почувства фалша в тази фраза и своето кокетство, моментално млъкна. Но настроението му се подобри заради всичко, което се случи — майорът не искаше очна ставка! Очевидно не искаше. Защо ли? А майорът го остави на мира — да си ближе раните, да пие крадешком вода, да мълчи и да чака неизвестно какво — а сам взе слушалката и отново беззвучно поговори с някого.

Настъпи пауза. Примирие. Отдых. Като че и двамата си почиваха. Вениамин Иванович вяло го упрекваше. Станислав Зиновиевич също така вяло увърташе. Беше неразбираемо какво всъщност става и какво трябваше да се очаква. Но бе опасно да се форсират събитията. Говориха за самиздата. Вяло. Станислав не е чел никакъв самиздат. Дори да е чел нещо, то е било някога и вече нищо не помни. „Ще просъществува ли Съветският съюз до хиляда деветстотин осемдесет и четвърта година?“ — това беше казано с въпросителна интонация и Станислав се възползва от това обстоятелство: „Странен въпрос... Разбира се, че да!“ Възникна забавно недоразумение. Известно време отиде за обяснения: тази статия била написана от известния антисъветски деец Амалрик, „1984“ е названието на романа на антисъветски настроен английски писател Джордж Оруел. „Не съм го чел. Откъде? Сигурно е нещо много старо?“ „Защо решихте, че е старо?“ „Вероятно я е писал през шейсет и четвърта година.“ „Не е там работата... обясних ви, че има такъв роман.“ „А, Оруел... Да, чувал съм нещо. Но май се говори, че писал не за нас, а за Англия?“ Правеше се на глупак, без много да го е грижа дали майорът му вярва. Беше много уморен. И, което е по-страшно, стори му се, че сред разхвърляните по бюрото документи е и онзи екземпляр от статията на

Амалрик, който навремето сам бе напечатал на машината си и дал на Мирлин...

Неочаквано прозвуча името на Каманин. Небрежно. Между другото. Ни в клин, ни в ръкав. Станислав в отговор машинално отбеляза, че не, никога не се е срещал с Каманин. Чел го е с удоволствие, но лично не го познава. Тогава видя очите на Вениамин Иванович. И изразът на това кръгло простовато лице с белег на устната го порази. Май нещо не бе казано както трябва.

— Станислав Зиновиевич — меко проговори Вениамин Иванович с пресилена усмивка. — Това пък защо?

— За какво говорите?

— Как да не сте се срещали с Каманин, като сте му дали романа си да го чете?

— Какъв роман? — глупаво попита той, внезапно разбирайки, че едва сега и именно сега започва да се случва нещо наистина важно. А всичко, което бе досега, бе само рамка, декорация, пълнеж, фон...

— Хайде сега. „Какъв роман“. Толкова много романи ли сте написали? „Щастливото момче“. Или не сте го писали вие?

— Аз — каза Станислав, чувствайки как гърлото му отново пресъхва. — Аз го написах, но на Каманин не съм го давал.

Вениамин Иванович продължи да го гледа, сякаш изведнъж го осени някаква идея. Или сякаш бе поразен от неочаквана догадка или пък от друго нещо, трудно за описание.

— В такъв случай кой му е дал вашия роман?

— Не зная. Как да зная? Сигурно редакторът на „Червена заря“. Имаше подобно намерение. За рецензия...

— Не му ли го даде?

— Мисля, че не. Но щом вие казвате...

— Вие не сте се срещали с Каманин?

— Никога — рече Станислав, като се мъчеше да разбере какво, по дяволите, става тук. Какво общо има Каманин? И „Щастливото момче“? — Вие и моя роман ли го броите за антисъветски? — попита той.

Вениамин Иванович се смути:

— Не. Не! В никакъв случай! Напротив, романът е много хубав. Прочетох с голямо удоволствие...

— Хм. Да го бяхте казали на „Червена заря“.

— Е, не. Ние в тези работи не се месим. Не са от нашата компетенция... А Каманин е написал много добра рецензия за романа ви.

— Сериозно? — каза удивен Станислав.

— Да, представете си. Дори ви е препоръчал за участие в някаква конференция в Калкута... в Бомбай... Не помня. С една дума в Индия.

Станислав замълча. После рече унило:

— С мен винаги така става — тъкмо ми потръгне и всичко отива на кино... А вие откъде знаете за това? — попита той. — Според мен то изобщо не е от вашата компетенция.

Вениамин Иванович го успокои с жест:

— От нашата е. Бъдете сигурен. Вие знаете как умря той...

— Нищо не зная. Вървяха разни ужасни слухове за убийство... някакъв маниак с рязана пушка...

— Именно — каза Вениамин Иванович многозначително. — Тъй че бъдете спокоен, от нашата компетенция е.

И отново заговориха вяло за това-онова. Какво чака тая мърша, мъчително и безсилно мислеше Станислав. Какво цели? Към какво клони, гадът? Какво общо има тук литературата? Защо непрекъснато ми дрънка за писатели и романи? НЕ, НЕ СЪМ ГО ЧЕЛ. ТОЙ ЖИВ ЛИ Е ОЩЕ? СТРУВА МИ СЕ, ЧЕ ОТДАВНА УМРЯ. Ще има ли очна ставка, или не? Може би те сега Съомка обработват, за да е в кондиция? Защо? Нима това е толкова важно? Нали подписах лъжливите показания! Има такъв параграф — за даване на лъжливи показания... В него нарастваше ожесточение, което потискаше страха... ШЕРСТНЕВ? НЕ, НЕ ПОЗНАВАМ ТАКЪВ. КОЙ Е ТОЙ? ФИЗИК ЛИ? НЕ ГО ПОЗНАВАМ... Какъв е тоя Шерстнев? И защо трябва да го познавам? Минаха вече два часа. Какво чакаме? Отново застана нащрек, когато Вениамин Иванович небрежно спомена Александър Калитин.

— Разбира се, че го познавам. По-точно познавах го. Умря преди десет години.

— Да. Да. Млад беше. И талантлив. Ето ви още един пример.

... Пример за какво? Изпуснах. Добре. Трябва да кимна с глава (в пълно съгласие с началството) и многозначително да повдигна вежди... (Лоялен гражданин съм. Но ако искаш да играеш ролята на лоялен, трябва наистина да станеш такъв. Макар и временно.

Станиславски. Немирович, разбирате ли, Данченко... И ти усещаш колко хубаво е да бъдеш лоялен. Особено между тези стени. Колко уютно... Да. Но ми се повдига.) Виж ти! Те и за Сашка знаят... Обаче! Много добре са се подготвили. Сега ще започне да намеква за Женя Малахов...

Но Вениамин Иванович не намекна за Женя. Внезапно се изправи и каза решително: „Да вървим. Вие искахте очна ставка? Моля!“

Оказа се, че досега затворниците били на обяд. Затова бяха чакали цял час.

Семьон Мирлин застана пред него весел, ухилен до ушите, но доста отслабнал и без един преден зъб.

Прегърнаха се. (Под внимателните погледи на капитана и майора.) Седнаха. Станислав бе настанен на стола под прозореца. Приятелят му на друг, сложен отстрани, до вратата. Мирлин заговори оживено със следователите. Днес вестниците съобщили, че другарят Андропов е награден с високото звание „Герой на социалистическия труд“. Мирлин предполагаше, че тази награда се дава на шефа на КГБ заради това, че е успял да разобличи именно него, Мирлин. Следователите се смееха и не отричаха. Шеги изпълваха стаята, веселият смях не преставаше. Станислав също се усмихваше. Сега искаше само едно — да отведе Мирлин настрана и да го попита с приглушен глас: „Какво се случи? КАК успяха да те принудят да дадеш показания?“

Очната ставка вървеше като по масло. Участниците в нея се държаха както подобава. Под благодушните, но внимателни погледи на официалните лица разменяха бодри общи фрази за самочувствието, семейството и времето, без да нарушават предварително уговорените правила и се обръщаха един към друг само през капитан Полещук. Подследственият Мирлин с шеги и закачки потвърждаваше всичко, което искаха от него, свидетелят Красногоров, виждайки това благодушие и единомислие с органите на дознанието, също не упорстваше и без съпротива потвърждаваше потвърденото. Капитан Полещук яростно тракаше на машинката (той печаташе дори с четири пръста!), а майор Красногорски се разхождаше напред-назад из стаята,

произнасяйки от време на време полушеговити реплики. В стаята беше хладно и сумрачно. Или слънцето навън се бе скрило зад облак, или прозорецът гледаше към стена. Таванът бе нисък и в ъгъла се извисяваше огромен метален сандък, обвит с нещо черно...

През цялото време на очната ставка само веднъж се получи конфузия, и то нищожна. В отговор на някакъв смирен въпрос на свидетеля подследственият изведнъж се развика радостно: „Господи, Славка! Подслушвали са ти телефона, разбира се!“ Пищещата машина млъкна и свидетелят, усмихвайки се скръбно, попита изправилия се пред него майор: „Наистина ли? Вениамин Иванович, наистина ли подслушвахте телефона ми?“ Той не зададе въпроса си сериозно, Мирлин по-скоро лъжеше, но на лицето на майор Красногорски се изписаха някакви сложни и странни преживявания, той се изчерви и произнесе с ненужна тържественост: „Станислав Зиновиевич, заявявам ви най-отговорно, че телефонът ви нито е подслушван, нито се подслушва...“ След това участниците в очната ставка прочетоха протокола и го подписаха. Подследственият почти не погледна трите листа, но свидетелят се оказа придирчив. При това се чувстваше много неловко, като някой досадник, който по силата на шибания си характер отнема времето на добрите хора. И когато откри, че красивият и весел капитан Полещук му бе приписал думите „прочетох антисъветската статия «Поколението, глътнало свобода», писана от Мирлин“, той възрази, че такива думи не е произнасял, че не смята статията за антисъветска, че е спорил относно съдържанието ѝ, но не защото я смята за антисъветска, а по съвсем други причини... Ето, на следващата страница пак същото! Не, не съм давал подобно определение на статията... ще помоля да препишете този пасаж. Или да зачертая фразата? Добре, така ще направя... тук също... има ли още? Аха и ето тук... А накрая ще напиша, че аз съм зачертал тези места. Нали така? Аз подобно нещо не съм казвал. Не.

Зачертаваше, поправяше и допълваше... Следователите продължиха да се шегуват, макар да изглеждаха раздразнени и дори обидени. Мирлин го наблюдаваше мълчаливо и разсеяно се усмихваше. Свърши. Чувстваше се така, сякаш бе пренасял тежки чували, ръцете му трепереха. Мирлин стана и престана да се усмихва. „Обади се на Соня — каза той и лицето му изведнъж се сгърчи. — Кажй ѝ, че... предай ѝ...“ „На всяка цена. Още днес. Не се тревожи, аз

й помагам...“ Изведоха Мирлин през отворената врата в тъмнината и пустотата на огромния коридор, вратата след него се затвори и той изчезна.

После двамата с майора отидоха в неговия кабинет и офицерът написа още един протокол. В него той обясняваше защо в първия протокол Станислав си е позволил да даде лъжливи показания. Вениамин Иванович предложи такъв вариант: знаейки, че децата на Мирлин са малки, аз, Красногоров, Станислав Зиновиевич, се страхувах да не му навредя с моите показания, но сега, след очната ставка, потвърждавам, че... И така нататък. Четохме, предавахме си листата... Пихме чай... Статията не ми хареса... Казах на автора: „Ще те затворят за това, Семьон.“

Той подписа протокола. Третия за този ден. Бе вече шест без десет. Не бе ял цели осем часа. Причерняваше му пред очите, езикът му се беше вдървил. Вениамин Иванович бе свеж! — любезно го изпрати до пропускателна долу. Взеха си довиждане с ръкостискане и Станислав излезе навън. Лъхна го жегата, разтапяща града.

---

[1] Прапорщик — младши офицерски чин. — Бел.прев. ↑

[2] Авторът има предвид Владимир Илич Ленин и Леонид Илич Брежнев. — Бел.прев. ↑

ГЛАВА ОСМА

— И за какъв дявол се репчеше? — сърдито го попита Виконта.
— Нима не ти беше ясно, че Мирлин е признал всичко? Или си въобразяваш, че...

— Защо? — прекъсна го Станислав. — ЗАЩО е признал?

— Какво те интересува? Признал е! Не е издържал. Показал се е слаб... Изплашил се е... Или са го излъгали. Или просто се е раздрънкал — нали си е дрънкало. А ти защо се прави на партизанин на разпит? Какъв смисъл имаше?

— Не зная — призна Станислав.

Виконта, разбира се, бе прав.

И Галилей е бил прав. А Джордано Бруно — не. Само че сравняването им с този случай бе смешно... Всъщност не смешно, нищо смешно нямаше — бе високопарно. Неуместно.

— Не зная — повтори той.

— Сега ще те държат изкъсо — продължи Виконта сърдито. — Параграф сто осемдесет и първи — даване на лъжливи показания. Във всеки момент може да те тикнат в дранголника.

— За какъв срок?

— Не е дълъг, но за какъв дявол ти е дори малка присъда? Да нямаш намерение да разкажеш в службата?

— Де да знам... Може да кажа на Ежеватов. А може и да не му казвам.

Виконта се обърна и засмука лулата си. Не каза нито дума повече, но Станислав разбра жеста му. „Някои добре са се уредили: могат да си позволят да избират дали да казват на началството, или НЕ. А други нямат подобен избор.“

— Не разбирам — каза той. — Защо във всеки протокол преписваха думите ми: ще те затворят, Съомка? Апропо, аз тогава казах ли му, или не?

Виконта повдигна рамене.

— А всичко останало разбираш ли?

— Не. Не разбирам, защо спомена Сашка. Не разбирам какво общо има с това Каманин... Знаеш ли, че той е написал положителна рецензия за романа ми?

— И къде е тя?

— Не зная. По дяволите, как не ми се иска да разказвам в службата...

Ежеватов изслуша сбития му разказ, изправил могъщото си чело. Известно време мускулите на хлътналите му, загорели бузи играеха мълчаливо.

— Искаш ли отпуска? — попита той накрая.

— Защо ми е?

— Ей така. Искаш ли?

Станислав повдигна рамене.

— Тогава край — каза Ежеватов. — Искях да те пратя в Будапеща през септември, но сега ще получиш един к... а не Будапеща. Повече не разказвай на никого и отивай да работиш. Къде е отчетът по този... АНТИТЮРИНГ? Три дни един отчет не можеш да напишеш!

Жека Малахов пъшкеше, клатеше глава, секнеше се в огромна пепитена носна кърпа и не го гледаше в очите.

— Гледай ти! — каза той огорчен и озадачен. — Уж си се държал както трябва, а излиза, че си целият в лайна.

Станислав мълчеше. Не смяташе така. Струваше му се, че се е държал добре. Може би не много умно, но поне честно. В края на краищата честността винаги е глуповата. А той се държа честно до самия край, дотогава, докато имаше някакъв смисъл. Но май освен него никой друг не мислеше така.

— Разбираш ли — каза Жека, — те са искали от тебе само едно: да потвърдиш факта на РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО. И ти си го потвърдил.

— Не го потвърдих аз, а Съомка. Аз не му възразих.

— Няма значение. Това дали е било веднага или не, дали е било лесно или трудно, съпротивявал ли си се или веднага си легнал по

гръб, е важно единствено за теб и мен. За тях е все едно, нравствените императиви не ги интересуват. Подследственият разпространявал ли е своите антисъветски съчинения, или не? Разпространявал ги е и това се потвърждава от показанията на свидетелите.

— Какво според теб трябваше да направя? — навъсено попита Станислав. — Всичко да отричам?

— Откъде да зная! Ти да не мислиш, че те критикувам? Ни най-малко! Просто ти казвам, че с тях винаги е едно и също: предадеш ли им се, целият си в говна; съпротивляваш ли се до последната капка кръв, пак си в говна... Такова им е учреждението, разбираш ли? Не е възможно да си бил там и да не си осран до козирката.

— Трябваше да се преструвам на болен от амнезия — каза Станислав тъжно. — НЕ ЗНАЯ, НЕ ПОМНЯ, НЕ СЕ СЕЩАМ... „Да, може би сте прав, гражданино майор, може би всичко е било така, както казвате, но аз НЕ ПОМНЯ! Мирлин помни, но аз не.“

— Да бе, да! „Той казва, че е бил в екстаз, а аз добре си спомням, че беше в обора.“ Нима мислиш, че те няма да се справят с такъв тарикат? Ще се справят, нямай грижа! Това са ОРГАНИТЕ! Дай да извикаме Виконта и да се насвяткаме. Таня замина при своята маман на село с децата и аз съм волен като птичка.

Така и направиха. Станислав и Виконта в лайна до шията, а Евгений Малахов в снежнобели одежди.

На третия ден вечерта около осем часа се обади майор Красногорски, Вениамин Иванович.

— Здравейте, Станислав Зиновиевич! — поздрави той радостно, сякаш не бяха разговаряли от сто години. — МНОГО бих искал да ви видя.

— Кога? — попита Станислав мрачно.

— Може веднага.

— Вие и вечерно време ли работите? Аз не. Хайде да го отложим за утре сутринта... Чакайте, утре е събота...

— Станислав Зиновиевич, обаждам ви се не по работа. Или поне не съвсем. Искам личен разговор.

— За какво ние двамата с вас бихме могли да водим личен разговор?

— Е, Станислав Зиновиевич! Не е за телефона!

— Защо не? Вие ми се заклехте, че не го подслушвате.

— Ах, Станислав Зиновиевич, защо сте толкова заядлив. Повярвайте, че е във ваш интерес.

Уговориха се след час той да дойде при Станислав, но за кратко, понеже Станислав бе зает и уморен.

Когато майорът му се обади, той се въргаляше на дивана и четеше (за петнайсети път) „Хиперболоидът на инженер Гарин“. Наложиха се да имитира заетост — разхвърля по бюрото документите от отдавна забравения договор с Двайсет и втори СКБ^[1] и дори демонстративно включи служебния хюлиет на програмно управление, за да мигат червените цифри на дисплея...

Не можеше да се каже, че е много нервен, но не беше и спокоен. Беше му ясно, че му готвят поредната гадост и че пак ще се окаже в лайна до шията, заедно с прехвалената си честност и нравствената си непреклонност на шестокласник. „Подай му пръст, той ще ти изяде цялата ръка...“ — безсмислено и обречено се въртеше в главата му. Хванаха го и сега никога няма да го оставят на мира.

Майорът пристигна точно след час, облечен в копринена спортна риза с къс ръкав, с протрити джинси, стари кецове и с добродушна, напълно цивилна усмивка. Носеше дипломатическо куфарче. Само дето усмивката му бе неестествено напрегната, а куфарчето луксозно. Мязаше на обикновен съветски кандидат на техническите науки и сякаш нямаше нищо общо с Държавна сигурност, което впрочем не успокояваше домакина, а го плашеше и го караше да е нащрек.

Станислав мълчаливо го въведе в стаята и го покани да седне на масата, на която имаше покривка и пепелник. Вениамин Иванович благодари, седна, сложи луксозната чанта пред себе си и без предисловия започна монолога си на тема: тук съм не по служба, а заради вас, Станислав Зиновиевич. Станислав го слушаше с половин ухо, дори изобщо не го слушаше. Обхвана го тъга и глупаво предчувствие за нещо лошо и за поредно унижение. Той гледаше майора и признаваше, че така облечен изглежда доста симпатичен:

добре сложен, здрав, със светли очи, в които липсваше служебната непреклонна пронизителност — тъкмо обратното — те като че търсеха разбиране и съчувствие. Гледайки го, Станислав си спомни смешния и добър чичо Вова, който замести запилия се учител по физическо в седми клас. Той също бе набит, простоват и очите му молеха за съчувствие. Тренираше някакъв странен вид спорт: клякаше на един крак по триста пъти, вдигаше тежести и се набираше на лоста с една ръка. Чичо Вова можеше да се набере с една ръка дванайсет пъти. В живота си Станислав не бе виждал човек, който да се повдигне дори ВЕДНЪЖ.

Даде си сметка, че в куфарчето вероятно майорът носеше касетофонче и затова трябваше да се държи с повишено внимание. Един вид: „Намалете скоростта, повишете вниманието!“

Станислав не вярваше на увещанията, че срещата е в негов интерес и че майорът е дошъл при него не по работа. Поведението на коварния майор му се струваше подозрително и дори зловещо — след стандартното встъпление той започна да говори несвързано и плашещо.

Нашият разговор е изключително важен, обяви гостът. МОЖЕ БИ е, поправи се той и отвори куфарчето си. Искам да го запиша, защото напълно е възможно ние с Вас, НИЕ С ВАС, подчерта той, да го прослушаме наново, да го допълваме и анализираме. С тези думи той извади малко черно (очевидно японско) касетофонче, включи го и демонстративно го сложи по средата на масата, а чантата прибра под нея.

Зная, че се страхувате от мен, продължи майорът. По-точно не той, а цивилният Вениамин Иванович Красногорски, който очевидно не се чувстваше в свои води, беше нервен и съвсем несигурен. Зная, че си мислите, че искам да ви излъжа, да ви въвлека в нещо мръсно, да ви завербувам... Би трябвало да можем да прескочим този етап. Много скоро ще разберете, че нещата не са такива, че аз също се страхувам от вас и имам за това напълно основателни причини.

Отначало нашата беседа ще прилича на разпит, продължи Вениамин Иванович, като нервно почукваше с пръстите на двете си ръце по покривката и се усмихваше почти угоднически. Но скоро ще разберете, че това не е никакъв разпит, че просто искам да се убедя, че догадките ми са верни. Аз и така съм убеден в това, иначе не бих бил

тук. Накратко, ще ви помоля честно и точно да отговорите на няколко много елементарни въпроса. Отначало само с „да“ или „не“. Някои отговори са ми известни, други не, но са възможни и варианти, които не мога да изчисля.

Ситуацията беше неестествена, направо протиеестествена и това накара Станислав да каже нещо, за да спре този неразбираем поток от думи и емоции, който го плашеше повече, отколкото елементарния натиск с цел завербуването му.

— Колко пъти можете да се наберете с една ръка? — попита той неочаквано и за себе си, и за майора.

Вениамин Иванович прекъсна речта си, изненадано премигна, после се зарадва, усмихна се, направо засия.

— Шест пъти! — каза той гордо. — Но само с дясната. С лявата един, най-много два пъти.

— Защо така... — отбеляза Станислав, без да знае какво да прави с тази информация. — Трябва и с лявата също...

— Не става — призна си Вениамин Иванович с въздишка и веднага добави:

— Радвам се, че не сте загубили чувството си за хумор — каза той с искрена доброжелателност. — Знаете ли, щом хората се шегуват, значи ще се разберат.

Станислав изобщо не беше сигурен в това. Той изобщо не се шегуваше — просто каза някаква глупост по невнимание. Но не започна да спори. А Вениамин Иванович продължи въпросително:

— Ще ми позволите ли? Няколко въпроса? — и без да дочака съгласие попита:

— Името Калитин, Александър Силантиевич, познато ли ви е?

— Да — отвърна Станислав. — Вече говорихме за това.

— Били сте добри приятели, нали?

— Да.

— А знаете ли защо внезапно е заминал за Москва?

— Зная, но няма да говоря за това.

— Защо?

— Не искам.

— Скарахте ли се?

— Не, разбира се. Защо питате?

— Не зная... Всичко се случва, съгласете се... Добре. А Шерстнев, Константин Илич, познавате ли?

— Вече ви казах, не го познавам.

— Все пак опитайте се да си спомните. Нека ви опресня паметта. През петдесета сте кандидатствали във Физическия факултет, помните ли?

— Е, и?

— Имало е събеседване, нали?

— Да. И не ме приеха. Без да ми обясняват защо.

— А не помните ли подробности? Опитайте се. Влизате в залата с комисията...

Станислав наистина се помъчи да си спомни.

— Не помня нищо — каза той. — Струва ми се, че там беше тъмно и задимено, като в кръчма. Седяха някакви хора. Петима. Много враждебно настроени. Изобщо не разбрах, защо така се нахвърлиха върху мен, но ми стана ясно, че съм се осрал, извинете за изрази...

— Няма нищо...

— Това е. Никой не ми се представи. Тъй че дори да е бил там вашият Шерстнев, това е останало тайна за мен.

— Никого от тях ли не запомнихте?

— Не, разбира се. Един от тях особено злобно се заяждаше с мен — млад и русоляв. Останалите лица ми се сливат.

Вениамин Иванович помълча, сякаш удари някакви свои вътрешни спирачки.

— Това е бил Шерстнев — каза той накрая.

— Така ли? Гад! Направо ме изяде с парцалите тогава. Сто въпроса ми зададе. Очевидно му е била поставена задачата да ме провали. И го направи, юнакът му с юнак. „Красавец и як, сигурно не е евреин!“

— Мислите, че е бил евреин?

— Господи, не, разбира се. Това е поговорка... Откъде през ония години евреин във Физическия факултет?!

Усети се, че разговорът се записва и си прехапа езика. Късно. Идиот, каза си той. Кретен.

— Искях да кажа, че тогава се водеше борба срещу космополитизма — поясни той. — Днес това е минало. Беше по времето на култа към личността.

— Да, действително е така... — бавно проговори Вениамин Иванович. — Така. Добре. Сега за Каманин, Николай Аристархович?

— Вече ви казах. Чел съм негови книги. Много ми харесва „Ловци на невъзможното“. Разказите му са блестящи. Но не го познавам лично. Дори не съм го виждал никога. Освен може би по телевизията, но не съм сигурен.

— Той не обичаше да се показва по телевизията.

— Значи и там не съм го виждал.

— Но му симпатизирахте, нали? Макар и задочно, така да се каже.

— Да. Според слуховете е бил добър човек. Обичал да си пийва, да помага на хората, не е бил стиснат. Застъпвал се е... — едва не се изпусна да каже „за Бродски“ — за хората изобщо.

— Ясно — каза Вениамин Иванович с разочарование и продължи:

— А Гугнюк, Николай Остапович.

— Как?

— Гугнюк. Николай Остапович.

— За първи път го чувам. Кой е той?

— А Берман, Амалия Михайловна?

— Амалия Михайловна? Тя живееше в апартамент деветнайсети, но не съм сигурен, че е Берман.

— За нея ли пишете във вашия роман?

— Да. Само че това не е роман. Дори повест не е, а разказ.

— Така ли? — учуди се Вениамин Иванович. — Такъв голям?

— Това мнение не е мое, а на редакционната колегия.

— Разбрах. Значи вашата Амалия Михайловна е реално лице?

— Абсолютно. Всичко написано за нея е истина. Тя почина преди десет години, иначе бихте могли да я попитате.

— Да. Зная и много съжалявам, че вече не е между живите. Сигурно щеше да ни разкаже интересни неща. А познавате ли Габуня, Иван Захарович?

Станислав не се сдържа и се намръщи.

— Да. Бяхме близки по едно време. Познавам го. Но според мен той умря.

— Виждам, че не ви е бил особено симпатичен?

— А на вас не ви ли е все едно? Слушайте, за какво са всичките тези въпроси? Може би ще ми кажете все пак за какво става дума?

Вениамин Иванович сякаш се взриви:

— Разбира се! — извика той с неразбираема досада. — Ще ви кажа на всяка цена. Само че по-късно. Може да се каже, че точно затова ви измъчвам сега, за да разбере как... КАК, по дяволите, да ви разкажа същината, за да разберете и повярвате. Ако сега направо ви изложам всичко, просто ще ме пратите по дяволите и никакъв разговор няма да се получи. А аз искам да се получи!

— По дяволите! — каза Станислав, малко стреснат от подобна тайнственост. — Какви са тези тайни работи? Да не съм получил наследство от чужбина?

— Не. Не е наследство и няма смисъл да гадаете. Просто ми отговаряйте.

— Добре, добре. Карайте нататък. Кой следва?

— Не — каза Вениамин Иванович твърдо. — Първо ми кажете дали се отнасяхте зле към този Габуния? Не го ли обичахте?

— Слушайте, тогава бях на петнайсет години... Или на тринайсет? Няма значение. Той идваше у нас, любезен, сладникав, с мама пееха песни в дует... Явно бе решил да ми става баща. Имаше син, който тогава беше на трийсет... Нямахме за какво да го обичам.

Замълча. За какъв дявол? Не искам да говоря за това. За погледа, който веднъж мама хвърли на този тип. Ставаше адски противен, като се напиеше.

Този обрусил грузинец обичаше да пие — пиеше като грузинец, а се напиваше като руснак... По дяволите.

— Ясно. Съгласен съм... А Каляксин, Сергей Юриевич?

— Каляксин?

— Да. Сергей Юриевич.

Станислав поклати глава.

— Не помня. А кой е той?

— Беше заместник-ректор на Четвърти медицински институт.

— А. Него Виконта... Виктор Григориевич трябва да го знае...

— Отново прехапа езика си. По дяволите! Дърдорко. Нали реши — без имена! Плямпало невъздържано.

— Да. Виктор Григориевич сигурно го познава, но аз мислех, че и Вие...

— Не. Дори не съм чувал за такъв.

— Ясно. Но името на академик Хухрин ви е добре известно, нали?

— Разбира се, той беше моят Голям шеф. Умря, впрочем. Буквално преди няколко дни. Опелото беше в Николската църква.

— Да, чух за това... Доста странно завещание за многогодишен член на партията...

— Е, може да се спори...

— Добре. Значи често сте общували с академика, правилно ли разбрах?

— Не съвсем — отвърна Станислав. — Той седеше там в небесните академични висини. Докладвал съм му няколко пъти по работа. Казват, че имал добро отношение към мене, ИЗДИГАЛ МЕ Е. Заплатата ми повиши без възражения. Хората говорят, че е бил напълно приличен началник — познавал своята работа и не си пъхал носа в чуждата...

Вениамин Иванович закима, сякаш отдаваше почит към напусналия ни напълно приличен началник. После рече:

— Може ли да ви попитам, Станислав Зиновиевич... Във вашия роман... Как да се изразя... Каква част е измислица?

Станислав го погледна. Майорът приветливо и както по-рано подмилкващо се усмихна. Чакаше отговор. Защо му трябваше да задава този абсолютно неуместен въпрос.

— Ами как да ви кажа... Някои дреболии, психологически детайли, нововъведения — да, те са измислени. Но самите факти... Изключвам, естествено, историята с детето на Мария — това, разбира се, е чиста фантазия...

— Да — подкрепи го Вениамин Иванович, — аз така я разбрах.

— Да... А за останалото... Какво ви кара да се съмнявате?

— Не, не са съмнения... Как да ви кажа... Ами случаят с газката, която едва не паднала в пропастта...

— Самата истина е. Има петима свидетели.

— А шрапнелът, който паднал до вас? По време на блокадата.

— Също е вярно.

— А случката с людоеда?

— На двора? Също. Кълна се! Понякога още го сънувам: кръгли очила в стоманени рамки и брадвата пред носа ми...

— И така два̀сет случая?

— Честно казано са два̀сет и четири. Да. Нищо не съм си измислил.

— Но това е толкова странно.

— Разбира се. Иначе нямаше да седна да пиша роман.

— И вие никога ли не сте се опитвали да ги обясните? По някакъв начин?

— Разбира се, че съм се опитвал... — Станислав беше нащрек. Въпросите бяха прекалено невинни. Дори лишени от смисъл. Тук нещо не беше наред. Стори му се, че майорът се готви да нанесе основния си удар.

— И какво?

— Нищо.

— Съвсем нищо ли? — подпитваше гостът.

— Съвсем.

— Но не е възможно всичко това да е случайно!

— Сигурно. Но ми омръзна да си блъскам главата.

— Вие сте учен, нали?

— Е, и?

— Това ви е работата — да си блъскате главата.

Станислав се усмихна.

— Моята работа е да си блъскам главата над системни задачи. За това ми плащат.

Вениамин Иванович стана сериозен, наведе се напред и каза тихо:

— Ще ви се наложи да си поблъскате главата и безплатно. Всички хора, за които говорехме, са мъртви. И смъртите им си приличат. Както е умрял вашият людоед с брадвата: убити са от шрапнел, който не съществува. И всички те по един или друг начин са свързани с вас, Станислав Зиновиевич. Всички без изключение. Разбирате ли какво се получава? Около десет души са умрели от странна смърт — причината за смъртта им е загадка, защото те не са умрели, а са *загинали*. И **ВСИЧКИТЕ**, в по-малка или по-голяма степен, **СА СВЪРЗАНИ С ВАС**.

— Какво значи „свързани“? — попита смутено Станислав. Не беше очаквал нищо подобно.

— Значи, че са или ваши лични познати, или познати на хора, които добре познавате. Всички без изключение.

— И всички са били убити от шрапнел?

— Вие сам пишете: НЕ Е ИМАЛО НИКАКЪВ ШРАПНЕЛ!

— Кой знае какво ми се е въртяло в ума тогава. Сигурно е имало, но аз...

— Не е имало, Станислав Зиновиевич. Там е цялата работа, че НЕ Е ИМАЛО!

Последните думи Вениамин Иванович каза почти шепнешком. Лицето му отново се вкамени. Облегна се на стола, сплете пръсти и изпука с тях, после силно разтри бузите, носа и шията си и отново преплете пръсти. Помълчаха известно време. После касетофончето щракна и червената му лампичка угасна. Гостът го взе с бързо движение, извади касетата, обърна я и я пхна обратно. Лампичката отново светна.

— Вие да не би да искате да ме обвините в убийство? — попита Станислав. За всеки случай. Знаеше, че това не е вярно.

В отговор Вениамин Иванович се усмихна криво, за да покаже, че това са глупости.

— Сигурен съм, че за нищо не сте виновен — каза той. — Човек не може да е виновен затова, че съществува, нали?

— Не ви разбирам — рече Станислав. Предишното предчувствие за предстоящи унижение и срам се превърна в предчувствие за беда. Хладната буца в него внезапно започна да увеличава размерите си, да се развива и постепенно да замръзва.

— Ако питате за моето мнение — заговори майорът, старателно подбирайки думите си, — смятам, че не сте виновен за нищо; но от друга страна, ако ви нямаше на този свят, тези хора сега щяха да са живи... Или поне нямаше да са умрели от такава страшна смърт.

— Но това е безумие — каза Станислав безпомощно. — Какво общо имам аз с това?

— Не зная и сам не разбирам. Но искам да разбера. Иначе нямаше сега да разговарям с вас.

Станислав мълча известно време. Признаваше, че в разсъжденията на майора имаше някаква логика. Но тя беше шизофренична логика, която избира най-неочаквания извод от десет възможни.

— Вие можете ли ясно да ми кажете какво всъщност искате от мен? — попита той накрая.

— Да. Искам да ми помогнете да разбера тази история. Искам сам да я разберете и да помогнете и на мен.

— Нима не виждате, че аз нищо не разбирам? — каза Станислав. — Как бих могъл да помогна на вас? И изобщо, извинете ме, но защо съм длъжен да ви вярвам?

— Нищо не сте длъжен — рече Вениамин Иванович с досада. — Щом не вярвате, не вярвайте. Но ви съветвам да повярвате. И да анализирате. Защото, ако не го направите вие, ще го направи някой друг и за вас ще стане лошо, разбирате ли?

— Не.

— Много жалко тогава. Вие не сте обикновен човек. Вие сте ПАРАНОРМАЛЕН. Поне това не сте ли забелязали? Забелязали сте! Дори роман сте написали за това. Само че не желаете, след като кажете „А“, да кажете и „Б“. Искате някой друг да го свърши? Необикновените хора не се срещат под път и над път, тях, знаете ли, тях специално ги издирват...

— Защо?

— За полза на делото!

Това беше заплаха. По-точно предупреждение. Добра предпазна мярка. Загриженост. Имаше и някаква корист, но не зла, не. Той желае доброто и на мен, и на себе си, естествено. Но не „за полза на делото“, а за своята и моята полза...

— Желая ви доброто, Станислав Зиновиевич — каза майорът тъжно. — И на вас, и на себе си. На двамата, разбирате ли?

— Вие да не би да можете да четете мисли?

— Не, защото е невъзможно — каза гостът с неочаквано удоволствие. — Те само могат да бъдат предугаждани. Като гатанки.

Думите му накараха Станислав да вземе решение.

— Добре — каза той. — Добре. Готов съм да помисля... Но ще ми трябват вашите материали. Искам с очите си да прочета: кои са тези хора, какви са били, как са умрели и така нататък. В това не може просто така да се повярва. Защото, какво се получава според вас — виси злодеят Красногоров като паяк в мрежата си и около него хората измират... Вие сигурен ли сте, че са ви известни ВСИЧКИ случаи? Защото е много важно да се знаят ВСИЧКИ.

— Сигурен съм.

— Не мога да разбера защо сте сигурен?

— Защо се държите като дете, Станислав Зиновиевич! Нима наистина не разбирате?!

Станислав разбираше. Но просто не можеше да повярва. Не искаше да се раздели с удобното (сега вече му се струваше удобно) предположение, че всичкото това е някаква сложна провокация, която има за цел окончателно да сломи Сеня Мирлин, а самия него да го изкара предател. Вече разбираше, че това не е така и съжаляваше, защото иначе нямаше да е толкова странно и страшно.

— Дайте материалите — каза той. Трябваше да свършват. Нека остави документите и да си върви. Той трябваше старателно да обмисли ситуацията. Да повика Виконта. Незабавно.

— Разбрахме се... — рече Вениамин Иванович без ентузиазъм и с някакво уморено пренебрежение. Измъкна изпод масата куфарчето и го отвори така, че домакинът да не може да види съдържанието му. — Ето документите — той остави една средно дебела папка на масата. — Искате ли да ви оставя и касетофона?

— Никакви разписки не съм ви давал — възрази Станислав. — И няма да ви дам.

— Станислав Зиновиевич — каза майорът, затваряйки очи, сякаш уморен от недосетливостта на събеседника си. — Моля ви. Не споделяйте с никого. Нямам нищо против вашите приятели, всички те са много симпатични, но не бива да им казвате нищо.

— Боите се да не изтече информация? Та тя вече изтече.

— Не се страхувам от това. Искам да разберете, че от това, което ви казах, могат да възникнат обстоятелства, които сам не бихте искали да станат известни. Ще се усетите, но ще бъде късно.

— Какво имате предвид? — Станислав се намръщи. В думите на майора имаше нов, неприятен и дори зловец намек.

— Няма значение. Просто си дайте сметка — всичко за себе си ли разказвате на хората? Дори на приятелите? Или все пак някои нюанси запазвате за себе си?

Няколко срамни картини преминаха през съзнанието му като ято прилепи, но то се спря на една: как пъшкайки и мръщейки се, си сменя слиповете след поредния пароксизъм на ОЗАРЕНИЕ-ЗАТЪМНЕНИЕ...

— Да. Нюансите запазвам за себе си. Така е — призна той бавно.
— Но, струва ми се, имате предвид нещо конкретно?

— Не — отвърна Вениамин Иванович и внезапно бързо извади от папката един лист. — Забравих — обясни той с престорено виновна усмивка. — Извинете, не бива да виждате този материал...

Станислав го погледна, взе папката и запрелиства. Габуния, Иван Захарович... Шерстнев, Константин Илич... Каляксин, Сергей Юриевич... Там фигурираше и един НЕИЗВЕСТЕН. Седем случая. Седем.

— Вие говорехте за десет човека?

— Не — бързо го поправи майорът. — Говорех за десетина, тоест около десет.

— Всъщност колко са точно?

— Осем.

Лъжеше.

— Дайте ми листа, който извадихте от папката.

— Няма.

— Дайте го. Трябва да зная всичко. В края на краищата става дума за мене. Лично за мене. И тази работа е моя лична.

Вениамин Иванович поклати глава. Гледаше настрани със свита като кокоше дупе уста.

— Вие ме обвинихте — каза Станислав бавно, изпълвайки се със злоба, която да може да разтопи леда, събрал се в стомаха му. — Вие фактически ме обвинихте в убийството... нека е непредумишлено... на десетина човека, нали?

— Не. В нищо не съм ви обвинил. През ум не ми е минавало.

— Вие казахте, че имам връзка с тези смърти. Не говорете! Казахте го. И сега смеете да скривате нещо от мен? Искате да разбере какво става, а се правите на секретен?

— Станислав Зиновиевич, не искам да ви давам този материал.

— Ще се наложи. Иначе ще се откажа.

Кой дявол натягаше пружината на неговата настойчивост? Каква беше тази шибана гордост, която го обземаше? Какво всъщност искаше да докаже със своята упоритост, с ината и неотстъпчивостта си? Майорът го гледаше като зомбиран. Къде изчезна добрият чичо Вова с молещия поглед? Майорът гледаше, но не виждаше, сякаш пресмяташе нещо. Прехвърляше варианти. После тегли чертата:

— Добре. Вземете го.

Станислав предизвикателно се взря в оживелите му очи, взе листа и изведнъж дъхът му спря. Още не бе прочел нито ред, дори не погледна текста, но дъхът му спря и му се прииска да го върне обратно. Насили се да чете.

В заглавието... вместо заглавие... във вид на заглавие пишеше: КРАСНОГОРОВА, ЛАРИСА ИВАНОВНА... и още нещо, но той вече не виждаше нищо.

Животът на Щастливото момче спря. Сега ВСИЧКО бе останало зад гърба му. А без него бе невъзможно да съществува и Щастливото момче изчезна. Или умря. Или просто остана в миналото, хванало се за него като удавник за корен. Щастливото момче изчезна. В бъдещето вече го нямаше.

---

[1] Съвет за колективна безопасност. — Бел.ред. ↑

3 ЧАСТ

ЗАПИСКИ НА ПРАГМАТИКА

Тези записки ги донесе висок ъгловат юноша с бледо лице, покрито едновременно със светъл пух и доста отвратителни пришки. Той търпеливо чака от три следобеда до единайсет вечерта Станислав да се върне у дома си. Кронид го посъветва да не чака, но младежът пренебрегна съвета му. Кронид му предложи да си остави координатите, но той не пожела. Трябваше да предаде на господин Красногоров нещо лично. „Оставете го на мене и аз ще ви дам разписка.“ „Не, благодаря. Ще му го дам лично.“ Така вися до единайсет в коридора, превърнат в приемна. (Станислав тогава живееше още в стария си апартамент и не бе извършил широкоразпространената сред младите политици глупост да се премести в нов апартамент и да наеме офис. Само премести Мартянова, съседката, на друго място при по-добри жилищни условия.)

Станислав се върна уморен, ядосан и болен от човешката глупост и лошотия. Като го видя, Кронид стана, изслуша нарежданията за през нощта, предаде му списък с най-важните телефонни обаждания и едва след това кимна към упорития младеж, който, подпрян на стената, все още търпеливо чакаше да му обърнат внимание.

— Слушам ви внимателно — му каза Станислав и закачи на лицето си усмивка номер шест. Надяваше се разговорът да свърши делово още тук, в приемната.

— Фамилията ми е Красногорски — каза момчето тихо. — Аз съм Ваня.

Секунда преди това Станислав го беше познал.

— Да влезем — каза той късо и те се озоваха в кабинета.

— Сядай — покани го домакинът и сам се плъосна в едно кресло, чувствайки се като надута лодка, на която са извадили

запушалката. — Извинявай, че не те познах веднага. Все пак мина повече от година, нали? Е, как си? Ще се радвам, ако мога да ти бъда полезен с нещо.

— Донесох ви записките на баща ми — каза тихо Ваня Красногорски и Станислав (за кой ли път!) се учуди колко неведоми са пътищата на природата. — Красногорски-младши приличаше на майора много по-малко, отколкото, да речем, на Сеня Мирлин, също дълъг, кльоцав и ъгловат.

Той пое мръсната папка, на чиято корица с червени печатни букви бе написано ЗА ИВАН и развърза връзките. „Щом ти четеш тези записки, значи аз не съм между живите. Вече са ме убили...“ — прочете и я затвори.

Ваня стоеше, готов да си тръгне.

— Почакай, къде си се разбързал? — попита Станислав, превъзможвайки се за пореден път. — Нима не искаш да поговорим?

— Искам, дори много — каза юношата. — Имам и молба към вас. Но ще ви кажа каква, след като прочетете това.

— Добре — каза Станислав. — Разбрахме се. Ще я прочета.

— Телефонът ми е същият...

— Разбрах. А къде беше през цялото време? Два пъти те търсих...

— Пътувах — късо отвърна Ваня и Станислав не прояви любопитство.

Още същата нощ прочете записките.

ГЛАВА ПЪРВА

„Щом четеш тези записки, значи вече не съм между живите. Убили са ме.

Каквато и причина за смъртта ми да ти съобщят, знай, че са ме убили — хладнокръвно, професионално и чисто.

Не вярвай, че внезапно съм получил сърдечен удар в автобуса в най-натоварения час. Аз имам прекрасно здраве. (Между другото и ти.) Просто от тълпата някой се е приближил до мене и ми е забол направо през самото игла с кардиолетал-А или някаква друга гадост.

Не вярвай, че не съм бил внимателен, когато съм пресичал улицата. От известно време безкрайно внимавам по улиците, в тъмните входи, на пероните на влаковете, метрото и извънградските влакчета.

Ако ти кажат, че съм станал жертва на пияни хулигани, знай, че много добре знам имената им. Те не са хулигани, рядко пият и никога не се напиват. Това са Александър Степанович Гуриков (Сашка Кучката), Марлен Иванович Косоручкин (той е и Марлеха) или Серьога Бръмбара (Сергей Сергеевич Жукованов).

Не вярвай никому и на никакви документи, филми или снимки, на никакви аудиокасети и видеозаписи. Вярвай само на това, което четеш в момента, и помни, че то ще те направи недосегаем за никого (по-точно ВЪЗМОЖНО е да те направи; СПОСОБНО е да те направи — по принцип и ако изпълниш някои условия, които не са известни на никого), но само в случай, че не го споделиш с никого. Това знание ще те убие по-бързо от най-силната отрова, ако го споделиш с някого. Тайната е предназначена само за теб. Двама ще бъдат прекалено много, непоправимо много.

Най-много се пази от хората, които обичаш.

Бой се от мама. Тя е глупава и глупаво благородна. (Никога не се доверявай на благородните — те ще те предадат, наслаждавайки се на своята безкористност.)

Страхувай се от Альошка — той е алкохолик. (Никога НИЩО не доверявай на алкохолик.) Страхувай се от своята Катя. Тя те върти на пръста си, на тебе ти харесва, аз зная, но тя е много по-силна от тебе и наясно с това. (Изобщо не те съветвам да се доверяваш на жените: нито един мъж не е способен напълно да разбере една жена, те са друг вид от животинското царство, а можеш да имаш доверие само на онзи, когото познаваш изцяло.)

Искам всичко, което имам, да получиш ти и само ти. Ти ще доведеш моя замисъл докрай. Щом четеш тези записки, значи аз не съм успял.

Прочети ги, разбери ги и точно девет месеца не предприемай нищо, просто живеј така, както досега и мисли. Чакај. Мисли. Готви се да вземеш решение. ДЕВЕТ МЕСЕЦА! Решението трябва да узрее в тебе, както зародишът зрее в женската утроба. След това постъпи както намериш за добре.

Човекът, който ти предаде този пакет, няма да знае нищо. Не знае дори това, че ти си мой син. Той е кристално честен, постарому благороден и следователно възглулав. Все пак е по-добре повече никога да не се срещаш с него.

Разбира се, те могат да се досетят за него. Не, няма да могат. Или по-точно, ако съумеят да се досетят, ти просто никога нищо няма да узнаеш за тези записки...

ЕЙ, СЕРСЕМИНО! АКО ВСЕ ПАК СИ УСПЯЛ ДА СЕ ДОБЕРЕШ ДО МЕН И ЧЕТЕШ СЕГА ТЕЗИ РЕДОВЕ — БЪДИ ПРОКЛЕТ! ЩЕ ЗАПОЧНА ДА ИДВАМ ПРИ ТЕБ НОЩЕМ, ЗА ДА ИЗПИВАМ ШИБАНИЯ ТИ МОЗЪК И ДА РАЗКЪСВАМ ШИБАНОТО ТИ СЪРЦЕ.

Разкрих тази тайна, разкопах я, разгадах я, измъкнах я от мътното небитие, но и до днес не съм се научил да я използвам. Зная, че тя носи в себе си зародиша на гигантски възможности. На сила, мощ, велика власт и способност да прекрояваш неща, които не ти си

направил — това се усеща още при първото съприкосновение с нея. Но КАК? Не зная.

Подобно е на прословутия *термояд* от любимата ти физика. За него всички знаят всичко, на хартия всичко е наред, дори отлично, вече половин век се говори за него, обсъжда се, но никой нищо не е постигнал. СИЛА. МОЩ. ВЛАСТ НАД СВЕТА. Но КАК?

Именно заради тази аналогия се чувствам учен теоретик, направил велико откритие на хартия, от което някой някога ще извлече много полза, но не днес и дори не утре. А тогава, когато нито теб, нито мен ще ни има на този свят.

По разбираеми причини нямам възможност да документирам както трябва своето ОТКРИТИЕ. Много неща ще трябва да приемеш на вяра. Но именно затова ще се постарая да бъда подробен с надеждата, че ти ще съумееш в подробностите да намериш някоя сламка, крайче, кукичка, с която да извадиш в лодката си голямата риба, която аз зърнах в дълбоките води, но не успях да сграбча за хрилете.

Прекрасно познаваш този човек. Неговият портрет от много години стои на бюрото ми до фотографията на майка ти. Сега го виждаш по телевизията едва ли не всеки ден или често четеш за него във вестниците. Той се превърна в легенда и аз прекрасно запомних разговора, който имах с него миналата есен. Все ме питаше как може човек с такива мерзки убеждения да ми е приятел и благодетел, а аз ти отговарях, че убежденията се появяват и изчезват, а човекът остава. Скарахме се с теб, ти се обиди и повече не разговаря с мен за него (макар добре да знаех какво говориш за него със своите приятели по телефона — признай си, че ти ИСКАШЕ аз да чувам тези разговори, нали?). Е, като прочетеш записките ми, предполагам, ще разбереш, ако не всичко, то поне много.

Моето разследване започна с него.

В продължение на няколко години работех в отдел, по-точно в особена група, която се занимаваше с ПАРАНОРМАЛНИ ЯВЛЕНИЯ. С телепати, ясновидци, зомбита, телекинезици, знахари, микрокилъри, търсачи на подводни води, върколаци, вещици, магьосници. Полтъргайт, НЛО, некродинамика, палеоастронавтика... Много неща вече съм забравил, номенклатурата ни наброяваше повече от осемдесет и три позиции. И всичко беше СТРОГО СЕКРЕТНО. Нашата дейност бе секретна, така че докладвахме направо на НЕГО, дори никой от заместниците му нищо не знаеше.

Отдавна съм забелязал, че колкото по-глупава е една работа, толкова по-секретна е тя. В нашата работа имаше толкова глупости, че не оставаше място за нищо друго. «Това са големи глупости!» — докладвахме ние на началството. «Давайте, давайте! Работете, не забравяйте, за Бога!» «Ама това са глупости!» «Според вас американците по-глупави ли са? Ама се занимават с това и всички са доволни. Искате още пари? Така да бяхте казали...»

Деветдесет процента от информацията, която имахме, бе чиста лъжа. В девет цяло и деветдесет и девет стотни от случаите попадахме на мошеници, понякога много умни, дори блестящи. Но имаше, имаше някакви стотни от процента, които предизвикваха нашето недоумение, караха ни да се замислим и ни подтикваха да действаме.

След третата или четвъртата година си направих два извода, които си заслужава да спомена тук.

Първият бе, че практически никаква телепатия не съществува. Невъзможно е да се четат мисли. Да отгатваш, да изчисляваш, да предполагаш дори — да, но не и да четеш. Този извод ми даде нови сили и облекчи моето съществуване в света, наречен «месторабота». (На никого и никога не казах за този мой извод. Напротив, винаги твърдах обратното. И началството с удоволствие даваше пари. Има куп глупаци по света, които смятат, че не би било зле да се научат да четат чужди мисли. Ще ти разкажа една история — как оцелях само заради това, че един глупак се счепка с един мошеник и двамата загубиха — изядоха се един друг, като вълците от детското стихче.)

Вторият бе, че паранормалните изследвания изискват съвършено специфична методика. Не са нужни нито барометри, нито волтметри, нито осцилографи, нито физици, химици или медици. А са нужни професионални фокусници, за да разобличават мошениците. И са

необходими тихи, невидими свидетели, фактически агенти за скрито наблюдение, които да работят в режим на съпреживяване. Всички паранормални, **ИСТИНСКИТЕ** паранормални са способни да демонстрират резултатно поведение САМО в условията на личен покой, на душевен уют и изобщо на ЛИЧНОСТЕН комфорт. Поставиш ли такъв човек под ярки светлини в стая пълна с апаратура, овържеш ли го с кабели и налепиш ли по него датчици, обричаш себе си на пълен провал, а паранормалния на безусловна творческа импотентност. Има птици, които никога не пеят в клетка и има животи (и то доста много), които не се размножават в зоопарка — те стават импотентни дори в най-удобната и просторна клетка. На магьосника, за да прави магии, му е нужна неговата черна и страшна бърлога (като на тарантулата — нейната дупка), там и стените му помагат, и то не в преносен, а в пряк смисъл. Впрочем съвременният градски магьосник има нужда от своята лична, собствена, позната квартирка. Аз направих практическо предложение на базата на този извод. Предложих да се организира специален пансион, където да съберем всички, които изучаваме, и да им предоставим възможност за удобно съществуване: да си правят дупки, да плетат паяжини, да вият лястовичите си гнезда и така нататък. А сред тях да внедрим опитни наблюдатели. Сметнах, че само така ще можем да се надяваме на реални резултати. Смешно е да се мисли, че паякът ще лови мухи в празен буркан, в който няма нищо друго освен него, светлина и мухи.

Моето предложение беше прието, пансионът създаден, аз поработих там повече от година и успях да открия двама истински паранормалници. Тогава в ръцете ми попаднаха документите, от които започна всичко.

Успях да изясня кой е бил този умник (не иронизирам, наистина смятам за безкрайно умен и наблюдателен този човек с вроден нюх към паранормалното), този УМНИК, който пръв се е сетил да свърже няколко трагични събития, случвали се по различно време и на различни географски ширини и останали без обяснение в течение на много години.

Причината за смъртта във всички случаи (неизвестният изследовател я нарекъл почти поетично «разрив на мозъка») била една

и съща, което го подтикнало да ги обедини. Но механизмът на явлението останал неустановен — на всеки непредубеден наблюдател тези смърти изглеждали съвършено МИСТИЧНИ, поради което папката попаднала в архива на нашата група.

Помогна ми факта, че всички жертви без изключения в една или друга степен са сътрудничели с *органите*, така че откритите криминални дела се разследвали изключително от нас.

Първоначално в папката имало пет случая. Ще разкажа накратко за всеки в хронологичен ред.

Октомври 1941 година. Николай Остапович Гугнюк, 31 годишен, старши лейтенант от НКВД^[1]. Отличавал се с настойчивост, твърдост, дори жестокост, бил «безпощаден към враговете на трудовия народ». Намерен бил зад бюрото в своя кабинет. Лежал по корем върху папките с делата, главата му практически липсвала, тя като че се била взривила отвътре, из цялото помещение имало парчета от черепната кутия и частици мозък. Тогава набързо решили, че това е фашистка диверсия, изстрел от диверсант. Но не намерили куршума. Не съществували патрони, способни на подобен ефект. Другата версия била самоубийство — поставил в устата си пръчка динамит и я взривил. Такива случаи били рядкост, но все пак се срещали в следствената практика. През онези години самоубийствата сред следователите не били редки — не им издържали нервите, страхът буквално ги разяждал, трошал им костите — страх от арест, страх от фронта, страх от военно поражение, страх от отговорност. Що се отнасяло до Гугнюк, то той не бил от хората със слаби нерви, пиел умерено, с жените нямал проблеми, обичал си работата и не се страхувал от нея — в него не живеел самоубиец. Най-важното е, че не били намерени следи от взривно устройство или вещество. Времето тогава обаче било напрегнато: блокадата започнала, боевете вече се водели на Пулковските височини, в специалните затвори ежедневно разстрелвали десетки арестувани. Липсвала реална възможност да се проведе щателно разследване, адекватно за случай, когато е убит служител на НКВД. Най-важното е, че нямало НИКАКВИ улики, не било намерено нищо, което да даде някакво обяснение на случилото се. Неизвестен титан на мисълта написал като заключение за причината на смъртта

«вероятно случаен шрапнел от германска бомба» и делото било свалено в архив.

През четирийсет и девета, когато в органите се провеждала поредната чистка (Ленинградското дело^[2]), извадили папката и отново й дали ход: терористичен акт, измяна, подривна дейност... Затворили някои (дошъл им редът), други уволнили, трети изгонили заради недостатъчна бдителност. Папката била допълнена със забележителни показания: «... приближих се в гръб и три пъти стрелях в главата на Гугнюк с пистолет ТТ, а после събрах гилзите и куршумите...» Човекът, взел тези показания, очевидно не си бил направил труда да прочете описанието на мъртвия Гугнюк (страници от делото 3, 4 и 5) — всъщност не се и изисквало от него.

През петдесет и трета^[3] отново извадили папката по делото, поне трима души били уволнени от органите и именно тогава тя попаднала в полезрението на Умника, който вече разполагал с някои подобни данни.

През август 1948 година полковник хирург Иван Захарович Габуня в присъствието на много свидетели умрял от странна и страшна смърт две минути преди някаква елементарна операция на апендицит. Пациентът вече лежал на операционната маса, а Иван Захарович, шегувайки се, допушвал цигарата си вече с ръкавици на ръцете (младата сестра му я поднасяла с пинцети към устата). Честно казано тя била и единственият истински свидетел, останалите притичали, след като чули нечовешките й вопли. Уж се била нагледала на рани и кървища във Военномедицинска академия, но не понесла ужаса, когато очите на човека, комуто току-що поднасяла цигара и който се шегувал с нея, внезапно излетели от орбитите си и шляпнали в мивката. Иван Захарович Габуня умрял на мига, още преди тялото му да грохне на теракотения под.

Един от лекарите, аутопсирали трупа му, казал по-късно: «Останах с впечатлението, че в черепната му кутия изведнъж е възникнала зона с изключително висока температура, мозъкът мигновено е кипнал, образувало се огромно налягане». А аз бих добавил: и кипящата смес избила през всички създадени от природата

отвърстия в черепа, макар самият череп да издържал и да се пукнал само по един от шевовете си — не помня как се наричаше научно.

Започнало следствие, но преди още да стигне донякъде (ако ще и до задънена улица), делото било иззето от военната прокуратура и предадено на органите. Защото Иван Захарович бил наш стар, при това заслужил, агент (с псевдоними Морзе, Аташе и дори Зоя) и още защото към случая проявил интерес един научноизследователски институт, който се занимавал с разработката на ново оръжие (според някои слухове — на така наречената вакуумна бомба). Представители на института видели нещо познато в обстоятелствата около гибелта на агент Зоя. Но сходството се оказало повърхностно и след месец делото отново дошло при нас с резолюция «не представлява научен интерес». Осъдили на двацет и пет години един друг полковник медик, излишно надменен бърбривец и специалист по радиационни поражения на кожата. Агент Зоя отдавна и доста квалифицирано работел срещу него, така че не било трудно да му се повдигне обвинение. Трябвало само да му изтръгнат самопризнания за терористичен акт спрямо агент на органите, което било единствено технически проблем. Смъртното наказание било вече отменено, но, доколкото можах да разбера, човекът умрял в лагер. Делото пък отишло в архива.

1950 година, отново август. Шерстнев, Константин Илич, кандидат на физико-математическите науки, физик-теоретик, дисертацията му била секретна — към момента на събитията бил председател на Приемната комисия към Физическия факултет. Успях да открия член на тази комисия, наблюдавал събитието със собствените си очи. Случило се към пет часа, събеседванията били свършили (тогава ги наричали колоквиум), почти всички били благополучно приети, скъсали само неколцина евреи. Работата била към края си, когато възникнал страхотен спор между Шерстнев и, да го наречем, другаря Кадров. В биографията на един от абитуриентите пишело, че е ЧСВН, тоест «член на семейство на враг на народа» и другарят Кадров се заинатил. Шерстнев, като председател, бил предварително готов за това «не» спрямо подозрителния младеж и по време на беседата го изстискал като лимон. Задал му няколко десетки въпроса, в това число и за съобразителност, за да го провали. Но

момчето се оказало умно, на повечето въпроси отговорило напълно задоволително, а една задача решило просто блестящо. И Шерстнев го харесал много! «Плюя на вашето „НЕ“! — креснал той на другаря Кадров. — Вие казвате НЕ, а аз казвам ДА! Стига с тези глупости! Нямам нищо против, когато късате космополитите, аз също не ги обичам и ги считам за вредни. Но няма да ви позволя да лишавате съветската физика от ценни кадри! Това момче е може би най-добрият сред всички днешни кандидати, а не искате да го приемем заради вашата инструкция? Майната ѝ на инструкцията!» Карали се така почти четвърт час, ставало все по-страшно и всеки член на комисията вече бил наясно, че са се сблъскали две поделения на едно и също ведомство, кое от кое по-опасни. Хората заболи погледи в масата, глътнали си езиците и само се пулили ту към единия, ту към другия. И когато всички чакали отговора на другаря Кадров на поредната свирепа нападка на по-силния, разгорещен и заради това вече говорещ в прав текст председател Шерстнев, се случило това.

Раздал се звук, сякаш огромна тапа изскочила от огромна бъчва с джибри и веднага след това звън на счупено стъкло. През последната секунда от живота си Константин Илич Шерстнев стоял до прозореца. Черепът му се пръснал и обезглавеното му тяло разбило стъклото. А той бил едър човек, широкоплещест, тежък и рамката на прозореца се счупила под тежестта му.

Следователят, разследващ случая, бил осенен от идеята, че снайперист е застрелял жертвата отвън. Следа от куршум не била открита. Що се отнася до самия куршум, то той явно бил някакъв особен. Замирисвало на шпионаж, на секретно оръжие, на диверсия — накратко арестували двамина (в това число един от членовете на комисията), делото било свалено в архива, оцелелите членове на комисията подписали декларации за неразгласяване и по-късно всички до един били завербувани. Но всичко това не е съществено. Най-важното е, че се сетих да попитам моя свидетел (псевдоним Коржик) как се е казал абитуриентът, заради когото е станал скандалът? КРАСНОГОРОВ, отговори той, без да се замисля.

Ако беше казал «Алексеев», щях да си остана и до днес в неведение. Но аз, бидейки Красногорски, запомних тази фамилия и не бих могъл вече да я забравя. Тогава звънна първата камбанка, макар че още нищо не разбирах.

През пролетта на 1955 година загинал заместник-ректорът на Четвърти медицински институт Сергей Юриевич Каляксин. Свидетели нямало. Тялото било намерено две денонощия след настъпването на смъртта във вилата му в Комарово. Покойникът заминал за уикенда, не се върнал навреме и роднините се разтревожили (не бил добре със сърцето). Намерили го в постелята с размазана глава и вече с трупни петна. Каляксин бил болен от сърце, диабет, камъни в бъбреците и още нещо, но умрял от «разрив на мозъка» — болест, която не е известна на науката, пък и не може да се нарече болест. На снимките се виждало, че вместо глава имало някаква безформена каша и две цели уши.

Времената били вече напълно цивилизовани, дошло Първото затопляне, никой не бил арестуван, никой не бил вербуван по този случай. С делото първо се занимавали криминалните, после ние и в края на краищата всички въздъхнали с облекчение и го замразили. Кого интересува смъртта на един неизвестен заместник-ректор? Той бил мързелив и нехаен, в службата не можели да го търпят и ако го търпели, то било само заради връзките му с нашето ведомство. Роднините, изглежда, въздъхнали с облекчение, поделили си наследството и нямали намерение да досаждат на високото началство с искания за «бързо намиране и наказване на виновника», на разпитите не идвали, нищо съществено не казали, не проявявали заинтересованост... Той и като агент бил посредствен — глупав, страхлив и неинициативен. И изобщо времето било такова, че на никого не му било до истинско следствие: надигала се нова вълна, сменяли се кадрите, всички треперели в очакване на съдбата си и работели колкото да не заспят. Тъй че делото заглъхнало бързо и завинаги.

И цели десет години не се случило нищо подобно.

През юни 1965 г. на тиха московска улица бил намерен трупът на Александър Силантиевич Калитин, млад човек, журналист и вестникар, вече доста известен в репортерските кръгове. Смятали го за талантлив. (Чел съм негови статии и той наистина умееше да открива любопитна информация и да я поднася талантливо: от него разбрах

защо в Русия традиционно отглеждат прасета за сланина, докато в света ги гледат само за месо и бекон.)

Той доста пиел и напиел ли се, ставал много заядлив и опасен, тъй че уличната му смърт почти никого не учудила — насвяткал се, заял се с някого, попаднал не на когото трябва... Но така бил обезобразен, че главата му не успели да реставрират и го погребали в закован ковчег. В останалото историята приличала на типично пиянско сбиване, той дори не бил ограбен — джобът му бил пълен с пари (впрочем така и не могли да установят откъде вечно мизерстващият журналист имал повече от хиляда рубли).

Такива неща стават по сто пъти на месец. Странното тук било зверското обезобразяване, както и фактът, че бил «наш човек», при това доброволец: две години преди това сам предложил услугите си и давал ценна информация за най-различни хора от средите на така наречената творческа интелигенция.

Разбира се, на специалистите им направило впечатление, че убиецът не използвал бокс или нещо подобно — оръдието на убийството останало неизвестно. Експертизата не доказала какво е. Делото е в архива.

Ако поради младостта си се учудваш колко лесно сваляме в архив страшни и загадъчни престъпления, имай предвид, че, първо, това не е толкова лесно и просто, както го описвам тук накратко и, второ, ако знаеше само какви поразителни, ужасни и тайнствени истории са погребани в архивите! Ако «разрив на мозъка» бе фиксиран само веднъж, опитният специалист не би видял в него нищо тайнствено и загадъчно. «Какво ли не сме виждали» — би казал той с крива усмивка и би бил прав.

Но никога по-рано не е било забелязвано загадъчните престъпления да са СЕРИЙНИ! И КОГАТО НА СЦЕНАТА СЕ ПОЯВИЛ Умникът, когато той засякъл СЕРИЯТА, то веднага възникнал и ПРОБЛЕМЪТ. Умникът го усетил, напипал, помирисал, но не могъл да го види. Не могъл да го формулира. Той само се опитал да намери скритите закономерности. В делото са се запазили неговите откъслечни забележки, въпросите, които си е задавал, следи от опитите му да им даде отговор.

«Всички жертви са причастни към органите. Случайност? Има ли аналогични случаи, когато жертвата не е свързана с органите?» И по-късна, направена с червено мастило забележка: «Не са открити. 16.02.1969». «Всички пострадали са ленинградчани. Дори Калитин, убит в Москва, е пристигнал от Ленинград. Центърът е в Ленинград?»

«Възможно е да съществува оръжие от такъв вид, но само на теория. Не и на практика.»

«Няма нито една жена сред загиналите. Случайност ли е това?» И с червено мастило: «Пенза, 1966. Сексуален маниак. Убивал жертвите си със специално направен чук, разбивал им главите. Осем жертви. САМО жени!»

«От петте случая три са през лятото, един през пролетта и един през есента. Нито веднъж през зимата? Странно.»

И така нататък. Кой е бил този Умник? От намеци, подхилквания, погледи, раздразнени началници и случайно подхвърлени фрази останах с впечатлението, че е избягал на Запад навремето. Жалко! Ей Богу, жалко.“

---

[1] НКВД — Народен комисариат по вътрешни работи — предшественик на КГБ. — Бел.прев. ↑

[2] Ленинградското дело — серия от изфабрикувани политически дела, породени от вътрешнопартийни борби за власт. — Бел.прев. ↑

[3] Годината на смъртта на Сталин. — Бел.прев. ↑

ГЛАВА ВТОРА

„Материалите веднага ме привлякоха със своята сериозност, бяха качествени, добре сглобени и без нищо излишно. Бяха ИСТИНСКИ. Доста дълго ги изучавах: потърсих и намерих живи свидетели, говорих с някои следователи, консултирах се с военни.

От следователите не научих кой знае какво — всички те бяха вече възрастни, пенсионери, обидени, задето заслугите им пред партията и пред народа не са били оценени, задето ги изгонили в запаса още в разцвета на силите им... Не се и надявах от тях да разбере за нови факти. Мен ме интересуваха нови версии, нови хипотези, нови идеи: КАК това е могло да се случи? Нищо интересно не ми казаха. «Еее, капитане, а ти виждал ли си какви поражения нанася куршум с изместен център на тежестта?» Но аз знаех, че не е било куршум. Нито лазерен лъч. Нито пък термоимпулс. Военните ми обясниха (както и навремето на Умника), че да се предизвика такъв «разрив на мозъка» е възможно не само на теория, но и на практика. Обаче защо? Съществуват толкова много прости, удобни, компактни, икономични, тихи начини за убийство... Защо е необходимо това варварско пръсване на мозъка с установка, която би трябвало да е монтирана на танк или на артилерийски влекач?

Сега разбирам, че съм се мъчил да намеря отговор на въпрос, който няма отговор. Почти интуитивно осъзнавах, че въпросът КАК Е НАПРАВЕНО, можеше да се окаже второстепенен, но ми се струваше, че при всички положения трябва да му отговоря, дори ако отговорът не ми помогне да напредна. Тогава наистина си мислех, че всеки правилно зададен въпрос съдържа в себе си половината от отговора. За това, че въпросът е поставен ПРАВИЛНО, не се съмнявах нито секунда. Кой въпрос може да бъде по-правилен от този: «С какво оръжие е извършено престъплението?» Той е а-то и б-то на всяко разследване. Откъде обаче можех да зная, че това тук не бе криминално разследване, пък и не биваше да бъде наричано «разследване» в обикновения му юридически смисъл.

През ноември 1971 година умря Николай Аристархович Каманин. Тази смърт предизвика много шум в града (пък и не само в него — в края на краищата Москва също се намеси) и породила доста слухове, някои от които глупави, но всички страшни. Истина беше само това, че тялото било намерено от приходящата помощница — стара позната на Каманин, негова съседка още от комуналната квартира, от времето, когато младият Коля започвал да се пробва на литературната нива и мечтаел да стане велик пролетарски писател, да разтърсва човешките души и да бъде рупор на партията и комсомола.

Жената (по-точно старицата, защото била почти на осемдесет), здрава селска бабичка, дошла в сряда в девет сутринта, отворила вратата със свой ключ и видяла, че Коля Аристархович се бил напил през нощта, лежал на бюрото сред документите и спял. Лампата светела, една празна бутилка се търкаляла под креслото, а друга, с малко алкохол, стояла на малката масичка до пишещата машина.

(По онова време Николай Каманин бил вече истински алкохолик. Не успял да стане писател, разтърсващ човешките души, макар да бил сред първите. Не знаей дали самолюбието му е било удовлетворено, но като мнозина от неговото поколение — хора, преминали през армията, верноподанически излияния, идеологически падения, партийни обработки, вербуване от ДС, отчаяни пристъпи на дисидентство, редуващи се с пристъпи на отчаяно гъзолизане; хора, преживели Великия Страх, Малкия Страх, страха от Страх и прочее прелести на епохата, в която се строил окончателният и безвъзвратен комунизъм — на стари години станал мек, тих, страхлив, умерено подъл и прекомерно пиещ субект, от тези, за които казват: «Безвреден е, може дори да се каже, че е порядъчен.» Той наистина бил безвреден, вече почти на седемдесет, страдал от исхемична болест на сърцето, отчаяно се страхувал от рака, всеки месец отказвал цигарите и обичал алкохола. Всъщност нищо друго не обичал — нито жените, нито четенето, още по-малко писането, нито телевизията, нито киното, нито приемите, на които постоянно го канели — не обичал друго освен алкохола. Било му все едно дали е шери, бренди, сапери, домашна пърцуца или вносен портвайн; а когато нямал нищо такова под ръка, пиел спирт с добавен вишнев сироп или сладко от клюква.)

Старицата започнала да разтребва, сторило ѝ се, че този път кабинетът е не само разхвърлян, но и наповръщан и ядосано започнала да нарежда по адрес на свинете, които където ядат, там и серат. Протегнала ръка да запали настолната лампа и изведнъж видяла в какво се бил превърнал нейният Коля Аристархович...

Фактически по делото не се работеше. В обкома съобщиха, че много прилича на самоубийство в пияно състояние, в некролога беше написано «напусна света при трагични обстоятелства». В действителност никой нищо не разбира, тъй като нямаше нито обир, нито оръжие на престъплението; нямаше и мотив. Нищо освен окончателно побъркалата се старица, тъпо повтаряща едно и също: «Главицата му я няма, а? Няма я главицата му!»

Разбрах, че това е от интересуващите ме случаи, веднага щом до ушите ми стигнаха слуховете. Но се наложи да почакам два месеца, докато делото не тръгна за архива и можах да го получа на законно основание след писмо от Скъпия ми Другар Шеф.

Шестият случай се намести в папката ми като патрон в пълнител. Пак в Ленинград, пак не през зимата, пак мъж... Пак свързан с органите. Макар и не истински доносник, а ПРИХОДЯЩ. (През четиридесет и девета, във връзка с борбата с космополитизма, го извикали някъде си и му предложили да разкаже какво знае за един виден литературовед. Не го заплашвали, не удряли с юмрук по масата, просто го помолили като нормален съветски човек, като гражданин, като изконен, коренен руснак. А той току-що се бил оженил за красива млада жена, току-що бил получил хубав апартамент в центъра и го били предложили за голяма награда. Разказал. Но след това горкият цял живот се мъчил. Полза от неговото ДА нямало, защото литературоведът опънал петалата, още преди да завърши следствието, обаче подписаната хартия останала. Той знаел и помнел. И те знаели, че той знае. И когато се налагало, се КОНСУЛТИРАЛИ с него. Не им отказвал. Защото нищо не е по-силно от страха. Веднъж наистина се издънил — взел, че се изказал в защита на Бродски. Но веднага, още на другия ден притихнал. И незабавно заминал за България, да участва в Конгрес на прогресивните дейци на изкуството. Бог да го прости, не ми е работа да го съдя.)

Този случай ме накара да търся поредната идиотска «закономерност» — от шестте жертви на трима фамилиите им започват с КА и завършват с ИН, при това КАманИН е псевдоним, а истинската му фамилия била КАрамазИН; Гугнюк пък бил взел фамилията на втория си баща, първият се казвал КАлабахИН. Превъртах тези данни и си припомнях четеното преди години за магическата лингвистика, теорията на заклинанията и разни други самиздатски глупости, когато в описа на материалите, приложени към делото на Каманин, внезапно се натъквах на името «Красногоров». Сред окървавените книжа, намерени на бюрото на загиналия, били и следните: копие от романа «Щастливото момче» на Станислав Красногоров и незавършена рецензия за него, написана от Каманин. Рецензията давала висока оценка на произведението и препоръчвала авторът веднага да бъде приет в Съюза на писателите, а през декември да участва в Срещата на младите писатели от Евразия.

Замятах се като риба на сухо.

Няколко дни отидоха за запитвания, телефонни разговори, лични срещи и четене на архиви. Доста ме обърка фактът, че в Питер изникна още един С. Красногоров, журналист, редовно пописващ на морално-възпитателни теми. Романът «Щастливото момче» обаче не беше негово дело, той не бе кандидатствал във Физическия факултет през петдесета и се оказа задъхващ се дебел чичко, който не се връзваше с делото нито по възраст, нито по начина си на живот. Първото му име беше Сергей.

В края на краищата намерих Станислав Красногоров. И отидох в службата му — да го разгледам. Задействах всичките си канали и връзки, за да събера информация за него. Тогава още не бях прочел романа му — тъй като не обичам самиздата, прелистих само няколко страници и го зарязах. Това беше грешка. Ако го бях прочел веднага, щях да си спестя доста време. Все едно, аз и без друго трябваше да го ИЗУЧА основно, а това изисква много месеци труд.

Не бих казал, че не вярвам в случайните съвпадения. Напротив, вярвам и нееднократно съм забелязвал поразителни и напълно случайни съвпадения (например съпадението Красногоров — Красногорски!). Но когато открих, че преди смъртта си писателят Каманин е прочел романа на КРАСНОГОРОВ, на същия, чиято кандидатура е обсъждал физикът Шерстнев секунди преди своята

ПОДОБНА гибел, веднага ми замириса не на съвпадение, а на ТЪЖДЕСТВО!

И какво всъщност следваше от това тъждество? Нищо. Просто се появи нов свързващ фактор. Човекът, който досега сякаш нямаше отношение към делото, се оказа част от него. Много години е бил в сянка и изведнъж попада в лъча на прожектора... Досега като че не съществуваше и изведнъж се появи от нищото... Симпатичен на външен вид, висок, предразположен към напълняване, добър работник, волтерианец, и, разбира се, скрит дисидент, но не и глупак, не радикал, а по-скоро либерал; добър другар, добър син, добър съпруг... Признавам, че ми хареса, но колкото повече го опознавах, толкова повече недоумявах как този човек се е оказал в сферата на моето внимание. Какво прави той там? Живее прост и здравословен живот, което вече е рядкост в нашето пошло време, обича приятелите си, нежно люби жена си, много харесва работата си. И освен тези неща друго сякаш не му трябва. Той си е самодостатъчен. Спокоен е. Сякаш от някакъв друг свят. Кой дявол го вкара в моя шибан, кървав, пълен с доносници свят, в който умират хора, убити от внезапна, неведома и невидима, неуправляема и сляпа сила?

Не бяха нужни големи усилия, за да разбера, че Александър Калитин е бил близък приятел на моя Красногоров. Били съученици, заедно пиели и заедно тичали по момичета, четели един на друг юношеските си стихове и пеели своите съвместно написани песни. Последните доноси на Калитин били именно за Красногоров и за другия член на тяхната компания Виктор Григориевич Киконин.

Както стана ясно, военният хирург Иван Захарович Габуния живял в съседен блок и имал любовни щения спрямо Клавдия Владимировна Красногорова, като имал намерение, след като се пенсионира, да се ожени за нея и да я отведе заедно със сина ѝ — намусения и нелюбезен Слава — в Потти, където притежавал къща, градина и яхта...

Сергей Юриевич Каляксин, заместник-ректорът на Четвърти медицински институт, май не се е познавал с моя Красногоров — никакви свързващи нишки между тях не открих. Но почти е сигурно,

че се е познавал с Виктор Киконин, студент от споменатия институт и най-добрият и най-близък приятел на Красногоров.

Възелът се стягаше все по-здраво. Празните квадратчета се запълваха. И се сбъдваха всички мои малки предсказания. Намерих го. Това беше ТОЙ.

Може би именно сега е уместно да обясня, защо всичко това ме вълнуваше и занимаваше. Отстрани моите вълнения, тичането, моят хъс би трябвало да изглеждат нещо доста несериозно, напълно нелепо, дори безсмислено. Възрастен, солиден, семеен човек, служител в сериозна и авторитетна организация се занимава с дявол знае какво: с фантастика, мистика, глупости, криминални истории. И всичко това на ниво самодейност, без ръководни указания, без санкции от страна на началството, като че не съм кадрови офицер, а някакъв невръстен ентузиаст, който търси материал за поредната си статия.

Зная, че ти си романтик в най-чистия смисъл на думата, търсач на необикновеното и не се нуждаеш от други мотиви, освен от острото желание да разкриеш тайна. (В края на краищата сега, в края на осемдесетте, когато пиша този текст, си точно такъв.) Но ти знаеш, трябва да знаеш, че баща ти е сух и равнодушен прагматик, рационалист, приложник, работяга, за когото романтизмът е само свойство на човешкия характер, което ти позволява да използваш съответния човек в случай на служебна необходимост.

Сега съм такъв, такъв съм бил откак се помня. Прагматик. Рационалист. Ходещ компютър.

Не искам да се задълбочавам в историята, в моите глупави детски и срамни юношески преживявания — нищо добро там няма и не обичам да си ги спомням (гарнизони, гарнизони, изгорени глинени пустини, студени голи планини, равнодушни степи, задушни вечери, бръмчащи комари, ледени течения в пълни с дървеници къщи, зловни подивели приятели, груба храна, накъдето и да погледнеш уморени и скучни войници, уморен и скучен баща — вечният, тъмният, безнадежден капитан). Разбирам, че оттук произхождам, че целият от това произлизам, с всичките ми плюсове и минуси, но нямам намерение — не тук и сега — да се заемам със самоанализ и възстановка на преживяното.

Да намериш най-силния около себе си и да се опреш на неговата сила. Тази примитивна формула ме е ръководела от незапомнени времена и аз управлявах живота си, изхождайки от нея. Подадох заявление и влязох в партията, защото нямаше по-голяма сила от нея, а когато ми предложиха, постъпих и в школата на КГБ, защото разбирах, че в този момент *органите*, каквото и да говореха за тях, са силата на самата Сила, охраняващи и поразяващи. С удоволствие се захванах да работя с паранормалните, защото усетих възможности, които не се предлагаха другаде.

Убедих се, че съм на верния път, когато със собствените си очи видях човек, способен, така да се каже, с *поглед* да разцепва дървета и да разрушава каменни стени. Естествено, че не го правеше с поглед. Откровено казано, той изобщо не го *правеше*... Дълго е да ти го обясня, приятелю, пък и безсмислено — този човек отдавна не е между живите, беше глупав и бездарен, въпреки поразителния си потенциал...

Да намеря носителя на Мощта! Тази цел ме обсеби и ме движеше в продължение на няколко години. Създадох специалния пансион и в него се чувствах като златотърсач, попаднал внезапно сред някакво ново Елдорадо. Търсех. Чаках. Копаех в архивите. Вярвах.

Не съм психопат, нито романтик, нито мистик. Не съм и фанатик. Аз съм практик. Исках да намеря в този свят СИЛАТА, търсех я и в края на краищата я намерих.

... Насилих се да прочета романа му — просто, за да е пълна картината. И нещата окончателно застанаха по местата си. Хипотезата ми се потвърди. Не бих я изложил на никого, никой не би ми повярвал, но аз няхах намерение да я споделям с никого. Тя си беше моя. Вървах към нея няколко години. Надявах се на нея. И я получих. Най-сетне ГО намерих.“

ГЛАВА ТРЕТА

„Предполагам, че вече си разбрал ситуацията. Към средата на 1972 година в папката ми вече имаше шест достоверни случая на «разрив на мозъка». При всички тях, по-близо или по-далеч от събитията, се явяваше човек на име Станислав Зиновиевич Красногоров, роден през 1933 година, руснак, научен сътрудник във ВНИИТЕК, кандидат на физико-математическите науки, женен без деца, скромен, симпатичен, доста обикновен, лишен от кариеризъм, дори малко ограничен. Като милиони други хора. Но именно това правеше напълно неразбираема и загадъчна неговата явна причастност към смъртоносните събития.

Направих таблица. Бях сигурен, че закономерност има и че намеря ли я, ще разбера за този човек ВСИЧКО и ще започне нова епоха за мен, за него, за света... Доста се потрудох, преди да намеря отговори на най-простите въпроси: била ли е жертвата позната с Красногоров? Ако да — то колко близко? Ако не, то каква е връзката между тях? Жертвата вредила ли му е? Била ли е опасна за него? Ако не, то може би му е била отвратителна, чувствал е неприязън или омраза към нея? Извадих отново всички дела от папката, намерих всички останали живи участници, разговарях с тях, проучих романа му така, сякаш не беше роман, а отчет за следствени действия (в известен смисъл беше такъв), събрах агентурни сведения за него САМИЯ. Използвах петима агенти, заслужих похвала от началството и разрешение да получа всичко, което ми бе нужно. Към началото на 1973 година таблицата изглеждаше така:

Николай Остапович Гугнюк, следовател от НКВД.

Степен на познанство: непознат.

Отношения: никакви.

Връзка: През есента на 1941 година е водил делото срещу Амалия Михайловна Берман, съседка на Красногоров и позната на семейството.

Вредоносност: следователят е имал намерение да я ликвидира, след неговата смърт я пуснали (защо? — ето го въпросът!) и тя спасила живота на малкия Слава Красногоров.

Иван Захарович Габуния, военен хирург, полковник.

Познат, приятел на семейството. Децата, останали без баща като правило не обичат потенциалния си втори такъв.

Желаел е на бъдещия си заварен син само доброто.

Константин Илич Шерстнев, физик.

Познати — виждали са се и са контактували. Желаел на Красногоров доброто, но първо, Красногоров не го е знаел, а го е почувствал като човек, желаещ да го провали и второ, субективно Шерстнев му е желаел доброто, а обективно? Ако се вземат предвид последствията като фактически пожизнено заточение в секретен институт, ограничаване на свободата, левкемия?...

Сергей Юриевич Каляксин, заместник-ректор на Четвърти медицински институт.

Не са установени никакви преки връзки между тях. Само косвени чрез Виктор Киконин, приятел на Красногоров. Каляксин е най-слабото звено в общата верига от факти. И все пак има връзка, макар и слаба. А можеше и да няма!

Александр Силантиевич Калитин, журналист.

Близък и любим приятел. Отношенията им са били много сърдечни. Наистина Калитин е донасял за своя любим приятел, но Красногоров не е могъл да го знае, пък и доносите са били напълно невинни и останали без последствия и санкции.

Николай Аристархович Каманин, писател.

Ако са се познавали, то е било повърхностно: отишъл, занесъл му романа си, чакал решението на авторитета и не го дочакал. Каманин желяел на Красногоров само доброто, последният го харесвал и ценил като писател и човек. Никакви други сведения не можах да събера.

Съществуваше още неизвестният и неустановен «людоед» от романа — измислена фигура или може би напълно реална, но поразена в действителност не от мистична сила, а от шрапнел.

И съществуваше **самият роман**: странно, неосъзнато признание на паранормалния за собствената му паранормалност.

Не се виждаха никакви закономерности. Сред жертвите имаше негови близки познати, но и хора, които не бе виждал и не би могъл да види! Обичал е някои от тях, други не е могъл да търпи. Едни действали в негова вреда, други напротив — в негова полза... Пък и той дали е знаел кой какво върши? Едва ли, ох, едва ли, но ако дори е знаел, защо е косил всички наред, без да се интересува от подробностите? И най-важното той ли ги е КОСИЛ?

Не си задавах въпроса КАК? А дали ги е УБИВАЛ, или са умирали просто затова, че той е СЪЩЕСТВУВАЛ, ЖИВЕЕЛ, ДИШАЛ, ЯЛ, СПЯЛ, ОБИЧАЛ. Хиляди от нас ежегодно умират без вина, безсмислено, само защото на света съществуват вибриони, коки, бацили, вируси, които живеят, дишат, ядат, спят, размножават се, без дори да подозират за нашето съществуване, без да знаят нищо за нас... Без да се замисляме и без да осъзнаваме, тъпчем — я на горската пътека, я на градския асфалт — мравки и буболечки, за частица от секундата, с небрежно и безцелно движение унищожаваме може би цели микросветове.

Информацията, с която разполагах, не ми беше достатъчна. Не знаех къде още да търся. Това, което ми трябваше, не беше известно на никого, вероятно и на него самия. Вероятно. Почти сигурно.

Това омразно «почти», всичките тези ненавистни «вероятно», «сигурно», «да предположим» ме гнетяха и убиваха. Аз трябваше да

ЗНАЯ, а не да предполагам. Всичко се решаваше през онези месеци. ДА или НЕ. Само ДА или НЕ и никакви «почти».

Отчаяно си блъсках главата, за да измисля експеримент, който да даде отговор на всички въпроси. (Струва ми се, че това се нарича *експериментум крусис*.) Още тогава се досещах, че подобен експеримент по принцип е невъзможен, но ми беше толкова необходим, че не се вслушах в стоновеите на измъчената си интуиция.

Отначало му организирах улично нападение на хулигани. Задачата им бе да го проучат; в никакъв случай да не го убиват или осакатяват, само да го изплашат до посирание. Идиот. На какво разчитах? И какво исках? Едно прекрасно утро да намерят Сашка и Серьога с избухнали мозъци? Та това щеше да доведе до страшни усложнения и за какъв дявол? За да мога да кажа накрая със сигурност: «Да, това е ТОЙ»? Че на кого да го кажа? Нямах намерение да разказвам на никого. На себе си? Но аз и така знаех, че това е той... Идеята беше идиотска, свършено безсмислена и безнадеждна. Тя не можеше да даде никакъв решаващ резултат и никакъв резултат не даде — само удължи списъка на унило еднообразните въпроси и този на косвените доказателства за паранормалност, които и така си бяха прекалено много.

Агентите дълго не могли да осъществят контакт. Обектът бил като омагьосан. Все нещо пречело. Това продължи две седмици. Вече всичко ми беше ясно и имах намерение да се откажа, когато внезапно получих доклад: всичко е ОК, жертви и разрушения няма, процедурата е завършена благополучно. Сашка сияе, чака премиални и потрива ръце на професионален садист, Серьога мижи като доволен тигър пред дресьора си.

А след два часа от института ми съобщават, че обектът отишъл на работа цял и невредим и в настоящия момент завършвал съобщението си на семинара. Тия двама кретени набили не когото трябва. После специално отидох в болницата да видя пострадалия — наистина приличаше на обекта, но само отдалеч. Двамата тъпанари вместо премиални получиха по една ругатня и аз отмених задачата. Олекна ми. Но не се успокоих. Бях инат и исках да предизвикам «разрив на мозъка», така да се каже, по изкуствен начин. Получих разрешение за ИНЖЕКЦИЯ. Трябваше ми добър професионалист, който да го «убоде и да изчезне». Той щеше да е убеден, че трябва да

ликвидира обекта. Началството щеше да знае, че в спринцовката има почти безвреден коктейл от специални медикаменти. А аз, ако имах късмет, щях да разбера как реагира Съдбата на заплаха за живот.

Нищо не разбрах. УБОЖДАНЕТО мина както трябва. От неговия институт следобеда ми доложиха, че обектът се оплаквал от повдигане, очите му се зачервили и го сърбели дланите. Организмът реагираше, Съдбата — не. Аз останах с пръст в уста.

Разбира се, всеки път, когато провеждах експеримент, играех ва банк. В случай на успех щеше да се наложи да нося вода от девет дерета, за да се измъкна аз и да измъкна НЕГО от зоната на началническото внимание. Бях готов за това. Еднозначният резултат би решил всички проблеми — аз просто щях да ги напусна и да отида при НЕГО, за да стана недостижим. Така поне ми се струваше тогава. И това общо взето беше правилно.“

Тук в ръкописа имаше липса. Тя не се набиваше в очи, дори беше незабележима и старателно, макар и неумело, прикрита. След страница двайсет и шеста следваха още единайсет страници, чиито номера бяха заличени. След това страниците отново следваха поред и не беше трудно да се изчисли, че от текста са извадени, неизвестно защо, осем страници — от двайсет и седма до трийсет и четвърта включително.

Едва ли го е направил авторът. По-вероятно е Красногорски-младши. Нещо не му е харесало в тези страници. Имало е нещо, което не е искал героят на този текст да прочете.

Да се установи това „нещо“ засега не беше възможно. Пък и трябваше ли да се занимава с него?

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

„... Световната линия, така както си я представям, представлява последователност в живота на всеки човек от точка А до точка Б. По принцип е невъзможно да се проследи, камо ли да се предскаже, както е невъзможно да бъдат изчислени възможните позиции в партия шах. Но тази принципна невъзможност не отрича СЪЩЕСТВУВАНЕТО на линията. Нея я има, независимо от нашата способност или неспособност да я начертаем, тя съществува реално от А до Б и, така да се каже, се овеществява с хода на времето.

Може да бъде нагледно представена като някакъв тунел, пълен с мъгла — движиш се в него, с всяка крачка виждаш повече, но останалото зад теб отново потъва в мъгла. Обаче тунелът има стени, затова може би е по-правилно да си представим Линията като порив на вятъра над голото поле, а човека — като голям бръмбар, увлечен от стихията, но неподозиращ за нея. Или пък — като струя вода, а човека — като риба, която също нищо не знае за нея.

Повтарям, че всичко това можех да си го представя, но аз не желяех да го правя. Човекът не е бръмбар. Човекът е способен да управлява съдбата си и до голяма степен сам чертае своята Световна линия от точка А до точка Б, като напъга волята си и прави стъпките, които според него са правилни. А щом е така, първият и най-важен въпрос е: що за човек е той?

Неговото най-важно качество според мен е наивността. Простодушието, преминаващо от време на време в истински инфантилизъм. Верността към някакви принципи, формулирани и усвоени от незапомнени времена. Абсолютната праволинейност в поведението, ако става дума за съпротива срещу нагла сила. В същото време услужливост в отговор на слабост, безпомощност, неумелост. Пълно неприемане на «закона на джунглата» в удивително съчетание с незабавна готовност да възприеме този закон, ако е наложен със сила. Той е рицар. В най-безнадеждно романтичния и дори донкихотовския смисъл на тази позабравена дума — като герой на Уолтър Скот. И като всеки рицар е безсилен пред хитрата слабост и пресметливата хитрост.

Не мислех, че ще имам кой знае какви проблеми с него.

Проблемът, още веднъж повтарям, беше в друго. Проблемът възникваше и изглеждаше напълно непреодолим в случай, че този подопечен на Съдбата, този «роководим», както той сам наричаше героя на романа си, този бръмбар, повлякъл след себе си стихия, започне да руши всичко по пътя си.

Но аз нямах нито време, нито желание да чакам и да събирам още някакви доказателства, косвени улики и лукави факти. В началото на 74-та почина жена му. Смъртта ѝ бе страшна, много по-страшна, отколкото някой може да си представи, дори такъв като мен, предварително подготвеният за всичко наблюдател. Не искам да разказвам подробности. Достатъчно е да кажа, че нейният случай не предизвика никакви съмнения у мен, макар че попаднах на него съвсем случайно — казаха ми, че жената на обекта е умряла скоростно, аз чисто механично направих запитване и когато получих отговора, косите ми се изправиха. Той така я обичаше, по мои сведения едва не полудял след смъртта ѝ, при това без да знае никакви подробности!

Смятам се длъжен да ти призная: порази ме страшна мисъл и започнах да ровя в документите за смъртта на майка му. Слава Богу, бях сбъркал — там нямаше нищо такова, каквото очаквах, но ако трябва да съм съвсем обективен, ИЗЧЕРПВАЩИ сведения не бях получил. Бе минало доста време, свидетелите не бяха запомнили нищо необикновено, архивите на болницата бяха в отвратително състояние.

(Прочетох преди малко последните абзаци и почувствах необходимост от следния коментар. Тогава аз не изпитвах нито ужас, нито отвращение, нито нравствена погнуса от това, че се ровех в семейните дела на този човек. Сега, да. Сега аз действително изпитвам известно облекчение от това, че моята омерзителна хипотеза не се потвърди. Но това е сега. Сега този човек вече не ми е чужд. Той е мой покровител. Благодетел... Приятел. Господар. А тогава беше само обект на изследване и което е още по-важно, обект, който потенциално можеше да се използва. Освен това ми се струваше чудовище, звяр; в него виждах не човека, а само и единствено средство за постигане на моите цели. И всички изследвания, свързани с него, провеждах с каменно сърце, професионално пресметливо, без емоции.)

Вече писах за Световните линии. Световната линия на този човек преминаваше през точка (област, зона, хиперобем), която за мен бе недостъпна и неразбираема.

Съдбата не искаше той да стане атомен физик и да почине от левкемия в някакъв Арзамас-номер-ен^[1]. Съдбата не позволяваше той да стане писател, уважаван член на Съюза, инженер-конструктор на нашите души и умове. (Защо? Нима би било лошо за Съдбата и за нас?)

Съдбата, естествено, в никакъв случай не желаше неговата преждевременна смърт...

Съдбата не искаше (неизвестно защо) той да се сдобие с втори баща, когато беше на петнайсет.

Но какво ИСКАШЕ Съдбата? Този въпрос ми се струваше нелеп. Какво иска гравитационното поле? Кулата в Пиза да падне най-сетне ли?

Получих разрешение да работя с Костя Полещук по делото на един бърбтив дисидент. Неговото име днес нищо няма да ти говори. Той беше приятел на моя обект и така се оказа в полезрението на нашата организация, макар и на друго нейно управление. Не бе задължително да установявам първия контакт с него по такъв начин — в качеството си на разпитващ следовател, но пък щеше да е глупаво напълно да игнорирам тази възможност. Дисидентът стоеше пред мен в целия блясък на своята ограниченост, високомерна глупост и неописуемо горд инфантилизъм. Беше напласен и беззащитен. Можех да го разглеждам под лупа — той нищо нямаше да забележи и нямаше да застане нащрек. За него аз бях невидим. Сякаш не съществувах. Бях дявол, въвеждащ го в изкушение. Аз, като личност, като отделен човек, не го интересувах повече от някой досаден пияница в трамвая. Трябваше някак си да се отърве от мен, да се отскубне, запазвайки достойнството си. Той само за това мислеше — как да запази честта си и пази Боже, да не стане доносник.

(Дори не доносник, а *клеветник*. Гледайки го, си спомних как като студент го назначили за старши на групата и веднага провели с

него съответната беседа. С какво възмущение крещял той пред приятелите си същата вечер: «Мръсници! За какво ме имат те мене? Аз да клеветя своите момчета: кой какво направил, от коя лекция е избягал?» Той нищо не разбрал. От него са искали съвсем друго. Своевременно да съобщава кой какво ГОВОРИ и няма ли намерение да създаде нелегална организация. Но той изобщо не вникнал в размитите фрази на заместник-декана и си въобразил, че му предлагат да стане обикновен клеветник — като в училище... Имай предвид, че в това е целият наш Станислав Красногоров! Той и сега, на шестдесет години е такъв при всичката си «позицион социал»^[2].)

Разбира се, беше го страх. Устата му пресъхна и се спече, но той не се страхуваше от мене, а от себе си, от своята слабост, страхливост и глупост. Но само ако знаеш как се чувствах аз! Аз УМИРАХ ОТ СТРАХ.

Предварително и внимателно бях обмислил всичките си въпроси, но си имах работа не с човек, а със Съдбата, чието лице и очи не виждах. Съдбата няма нито лице, нито очи, нито изражение, нищо — с нея нямаш обратна връзка и аз пълзях слепешком по това минно поле и с ужас си представях как мозъкът ми кипва, как струи димяща кървава каша излитат от ушите, ноздрите и очите ми... Но той не забеляза моя страх, не би и могъл, защото бе твърде зает със себе си.

Не обърна никакво внимание на цяла дузина контролни въпроси от моя страна и се разтревожи само веднъж — когато мимоходом го попитах познава ли писателя Каманин. Бях сигурен, че го познава и отрицателният му отговор ме учуди. Застанах нащрек — защо лъже по такъв невинен повод? (После всичко се изясни: ръкописът му попаднал при Каманин по обиколен път и всъщност случайно. Горкият Каманин. Неведоми са пътищата на Съдбата.)

Аз окончателно се убедих, че той НИЩО не знае за своята Световна линия. Това беше и хубаво, и лошо, защото усложняваше пътя към Силата. Но не всичко бе загубено. Трябваше да започнем да си помагаме. Все още имаше шанс. Моят последен шанс: да му отворя очите и да чакам ефекта от осъзнаването на ставащото — подобно на ефекта психоанализа, когато забравеното изведнъж изплува от дълбините на болното съзнание и става чудо.

Можех да стана творец на това чудо. Именно аз можех да дам Разум и Сила на мъжа, който Съдбата отнасяше в нищото. И тогава той

щеше да стане наистина МОЙ.

Тъй че надежда имаше. Тя беше слаба. Последната.

Може би щях да забавя нещата с още месец-два. В подобни случаи не бива да се бърза, особено когато ти се *иска*, когато нервите ти са опънати докрай и цялото ти същество гори от желание за удар, пък да става каквото ще. Добре знаех това свое състояние, страхувах се от него и бях готов изкуствено да си слагам спирачки, но тогава Съдбата реши друго.

На следващия ден след първия контакт, рано сутринта, ме извика лично Скъпият ми Другар Шеф и още от прага, без да ми предложи да седна, започна с характерния си сънен глас: «Ти защо не ми докладваш? С ченгел трябва да ти тегля думите от устата! Какви си ги забъркал около своя (демонстративно погледна един документ) Красногоров? Кой ти разреши?» Очаквах това и се бях приготвил, имах отговори за всичките му въпроси, но знаех, че не съществуват въпроси, които да не пораждат нови, нови и нови въпроси. Дори да кажеш цялата истина, нови въпроси ще възникнат и като ножове ще я режат, дисекция ще ѝ направят. А ако рискуваш и започнеш да разказваш полулъжи, то тогава — моли се. Смятай, че са те разглобили, разфасовали и окачили на куките.

Така че първата атака на Скъпия Другар отбих благополучно, но бях принуден да оголя фланговете на тила си и да му дам повечко материал за размисъл. Той беше пълен идиот, но интуицията му бе такава, че понякога (когато имахме добри моменти) му казвах угоднически и почти сериозно: «Ей Богу, Пал Легич, трябва да ви изследваме за наличието на свръхестествени способности. Хайде, а?»

Върнах се в кабинета си (вътрешно бях мокър като кокошка и треперех), а там вече ме чакаше доклад за печално събитие: скоропостижно починал заслужилият деец на науката, академик към Академията на науките на СССР, завеждащият сектор във ВНИИТЕК Хухрин Лемарк Георгиевич (псевдоним Счетоводителя). Диагнозата: инсулт, но аутопсия още не е извършена, очаква се довечера.

Грабнах телефона. Престанах вътрешно да треперя и се успокоих. Работа. Нищо не бе загубено, продължаваше, желязото трябваше да се кове, докато е горещо. Намерих нужния доктор и го

изпратих да направи аутопсията. Взех делото под контрол. Включих най-добрите кадри. Никакво изтичане на информация. В случай на необходимост да се вземат разписки за неразгласяване. Все в този дух. Глупости, но правят впечатление. Наредих след аутопсията да ми се докладва лично и устно. Писменият отчет да е готов до утре. Край. И моята интуиция си я бива. Оказа се действително инсулт. Честно казано, изобщо не беше инсулт, а дявол знае какво. Това беше номер Девет (ако смятаме и неизвестния людоед от романа). Съдбата отстрани от пътя си още едно препятствие (или не от своя, а от пътя на моя безгрижен обект, зает с ежедневните си грижи).

Към момента, когато писменият отчет за резултатите от аутопсията легна на бюрото ми, аз вече знаех всичко за отношенията между Хухрин и Красногоров. Такива практически нямаше. Виждали се на заседанията на сектора и на някои семинари. Академикът го харесвал, давал за него доброжелателни отзиви, два пъти му възлагал да пише отчети по негови теми, говорели само по работа, за друго не били разменили и две думи. Красногоров не се интересувал от академика, считал за свой началник Ежеватов и не му пукало за останалите началници.

Престорих се на болен и отидох вкъщи. Действително бях болен. Главата ме цепеше, сякаш Съдбата правеше сметки да ме... Така чаках този Девети случай, така се надявах, когато дойде, вече да разбирам повече и сега изпитвах нещо като пристъп на отчаяние, какъвто не съм си позволявал никога. За първи път си помислих, че съм се захванал с нещо, за което не ме бива. Тази мисъл ме угнетяваше и потискаше. Можеше да ме смачка. Стараех се да не й позволявам, но от това ме болеше. Още малко и може би щях да се предам. Да легна по гръб. Да махна с ръка на всичко. Защо ми е притрябвало да имам повече отколкото другите все пак? Притрябвало ми е. Повече отколкото другите. Много повече. Но вече не бях толкова сигурен, колкото преди два часа.

Прибрах се вкъщи, мама я нямаше и ме посрещна ти. Веднага разбрах, че си плакал. И че си избягал от пионерския лагер, както аз от работа. И видях, че носът ти е разбит, разбрах, че онези гадове пак са те били. Омразата ме заслепи, сърцето ми се обля в жал, прегърнах те, двамата седнахме на пода и известно време останахме така прегърнати. Ти плачеше, а аз се пръсках от омраза и безсилие, от

любов и жалост и ти дадох някакви клетви... Ти едва ли помниш този ден. Тогава беше само на осем — възрастта, на която преживяванията са невероятно остри, но и слава Богу, бързо се забравят. Аз обаче запомних този ден и много добре запаметих клетвите си, макар че те не бяха облечени в думи. Повече не можех да си позволя да легна на плешките си, да махна с ръка на всичко и да постъпя като всички. Имах теб.“

---

[1] Арзамас е градът, в чийто военен завод започва производството на ракетните снаряди за легендарните «катюши», където по-късно се произвежда първата съветска атомна бомба. — Бел.прев. ↑

[2] Социално положение (фр.) — Бел.прев. ↑

ГЛАВА ПЕТА

„Вечерта му се обадох и настоях за среща.

Бе странна, безпорядъчна, безсмислена и по същество безрезултатна. Изяснихме се. Почти всички тайни бяха разкрити.

Естествено той нищо не знаеше и не разбираше. Очакваше от нашия разговор нещо съвсем друго, бе готов за неприятности и му бе нужно известно време, за да се ориентира и да осъзнае новата реалност, в която се оказа. Всичките ми надежди, че обединени, нашите знания ще разбудят в него някакво Сврѣхзнание, рухнаха още през първия час. Ако неговото подсъзнание съхраняваше нещо полезно, то си остана там. Чудото не стана. Той не започна да «ускорява». (Помниш при Шекли: «Той започна да ускорява. Нищо не се получава». Та той не «започна да ускорява».)

Чувствах как отчаянието отново ме хваща за гърлото и се реших на постъпка, от която дори днес ме е малко срам, въпреки че е лесно да намеря оправдание, като се има предвид положението, в което изпаднах. Сред материалите, които исках да му дам да прегледа, беше и отчетът за случая с жена му. Отначало не исках да му го показвам. Беше ми жал за него: той бе обичал тази жена, а да узнаеш, че ти си бил причина (волна или неволна — каква разлика?) за смъртта на любимия човек е жестоко, пък ако освен това разбереш, че...

Разбираш ли за какво става дума? Не тя е починала от «разрив на мозъка». А близнаците. Те буквално са избухнали в утробата на майка си. Страшно нещо. Отначало не исках той да го знае, но после си помислих: «Защо? Трябва да го разтърся. Ако и това не го събуди, работата ми е спукана...» И му дадох ВСИЧКО.

«Чети. Чети, чети, мамка ти! Нека циреят се спуска. Започваме с тебе сериозна работа. Трябва да свикваш с всичко, при това още от началото...» Нещо такова си мислех. Разбира се, беше жестоко. И сега смятам така и тогава така смятах. Но трябваше да го стресна и да го накарам «да ускорява». Друг изход не виждах. И нямаше.

На следващия ден отидох у тях в осемнайсет, както се бяхме разбрали. Вратата отвори съседката, възрастна жена, грозна, раздърпана и куца. Бе ме запомнила от вчерашното ми посещение и бе благоразположена (не се учудих, свикнал съм да се харесвам на стари грозни жени — виждат в мен нещо непостижимо и симпатично, може би скритото ми съчувствие). Тя ме пусна в апартамента на Станислав Зиновиевич, както ѝ бе поръчал самият той по телефона половин час по-рано.

Имах възможност да се запозная по-подробно с дома му, което винаги е полезно, макар че в дадената ситуация играеше второстепенна роля. Типично жилище на неопитен вдовец. Не ерген, а именно вдовец, махнал с ръка на много от необходимостите на реалния живот, без да се замисля. Прах. Трохи по пода. В хладилника плесенявали огризки. Мебелите бяха стари и евтини. Доста богата библиотека в два шкафа: черен двутомник на Хемингуей, тлъстичък бял том на Кафка, сив двутомник на Уелс, зелен и с меки корици — на Скот Фицджералд...; също и Шchedрин в непълното издание на Сойкин; имаше и няколко тома на АСADEMIA — «Дон Кихот», Суифт, Анри дьо Рьоние, «Граф Монте Кристо»; имаше и добра колекция философски трактати: Шопенхауер, Ницше, Бъркли, «Тълкуване на сънищата» на Фройд... На стената, в обикновена рамка, висеше портрет на строга възрастна дама, очевидно майка му, а на метър от него — фотография, пак в такава рамка, на усмихната млада жена — съпругата му. Знаех, че обича и двете.

На отсрещната стена над дивана имаше любопитен натюрморт. (Не бях го забелязал при първото си идване — седях с гръб към него и не ми беше до подробности и наблюдения.) Много лоша, малка мътна снимка на Солженицин, над която, закачени на пирон, висяха белезници и образуваха многозначителен полукръг. Бяха стандартни, произведени в някой от лагерите, но маркирани с нещо като трилистна детелина. Странно. Откъде ли ги е взел?

Моята папка лежеше на бюрото. Отворена. Очевидно четена, но нямаше бележки. По бюрото бяха разхвърляни различни книжа, предимно разпечатки от електронноизчислителна машина, от които непосветен човек като мен нищо не може да разбере... Касетофончето ми го нямаше там и това не ми хареса, обаче веднага го открих в

дясното незаклучено чекмедже на бюрото. Лявото беше заклучено, но ключът липсваше. Седнах на масата и зачаках.

Той пристигна след десет минути, навъсен и неприветлив. Бе ясно, че моите проблеми не са го заинтригували, защото си има свои. Говореше отривисто и без желание. Но не защото изпитваше враждебност или естествено недоверие към мен — по-скоро правеше впечатление на зает и съсредоточен в себе си човек.

Попитах го направо:

— Нима не виждате перспективите, които се откриват? Нима не ви привличат?

Той само изкриви лице.

— Поне разбирате ли за какво става дума? — настоявах аз. — Разбирате ли каква сила е заложена във вас?

Вече не помня точните си думи, но беше нещо в този дух. Струва ми се, че наистина бях красноречив. Стараех се да бъда. Много исках да го размърдам. Или поне да разбера какво става с него! Защо е такъв отпуснат и за какво, дявол да го вземе, мисли, за какво още е способен да мисли, когато притежава власт над света и съдбата е готова да скочи в ръцете му.

Изобщо не разбирах реакциите му.

Вчера беше смазан, пречупен, разбит до неузнаваемост от страшния удар, който му нанесох, като му дадох листчето, описващо смъртта на Лариса Ивановна Красногорова. От тогава бе минало денонощие. Той издържа на удара, остана на крака, ала сега го глождеше нещо съвсем друго. Ударът, който според моя замисъл трябваше да го събуди, го бе зашеметил. Или беше оглупял от него. Сякаш не помнеше вчерашния ни разговор. Или може би бе престанал да се интересува от него и от мене. Странна работа. Дори говореше някак измъчено, сякаш вътре в него всичко се беше схванало от шока. Както говори човек след упойка. Той беше отнесено любезен. Няколко пъти се извини, че е закъснял, че не се чувствал достоен събеседник, било му е зле още от сутринта, очевидно бил настинал...

Разговорът ни беше толкова вял, че май трябваше да си взема папката и да си вървя в службата, където може би ме чакаше свръхпроницателният ми шеф.

Поговорихме само десетина минути (независимо, че беше доста отнесен, се опитах да очертая кръга на възможните приложения на неговите способности: в политиката, във властта, в борбата с гадостите в живота ни...). Аз говорех, а той слушаше, понякога примигваше с очи, а после отново се извини и каза, че иска да си легне. Не умееше да лъже — искаше да си тръгна по-бързо и нямаше намерение да скрива желанието си. Разбрахме се да се срещнем на следващия ден. («Да... разбира се... Непременно. Тогава ще поговорим... Само че се обадете... всичко може да се случи... Днес се чувствам зле...») Събрах си багажа и изчезнах. Той дори не ме изпрати до вратата — изпрати ме куцата съседка. Беше много любезна, обливаше ме с вълни от доброжелателност, мирис на застояло и самота.

Първият етап на нашите взаимоотношения неудържимо и стремително вървеше към своя край. Повече нищо не можеше да се направи.

Следващия ден поисках бърза информация за актуалните служебни занимания на обекта. Отговорът беше доста неочакван: вчера подал молба за заплата и завършвал разни неща — дописал отчета, дал наставления на заместника си и най-сетне довършил програмата, по която работил от половин година. Изглеждаше зле, оплаквал се от главоболие, от лошо самочувствие и хронично недоспиване. Днес не отишъл на работа. Бил в отпуската.

Дадох му два дни да се оправи и му звъннах. Отговори съседката. Станислав Зиновиевич още вчера заминал с колата за гъби, взел палатката и друго походно оборудване, казал, че ще се прибере най-рано след десет дни. Какви гъби в началото на юли? Оказа се, че имало и Станислав Зиновиевич знаел *местата им*.

Така започна тази странна история.

Той отново се появи — само след два дни. (Не ми се вярваше, че ще отсъства десет дни и звънях всяка вечер.) Съгласи се да се срещнем. Прие ме почти радушно, почерпи ме с чай. Стори ми се възбуден, напрегнат дори, имах чувството, че е леко пиян, но не беше,

макар че очите му блестяха и бе разрошен. За тези два дни бе отслабнал доста. Попитах го от учтивост как са гъбите в гората и той накратко ми разказа за своите неочаквани приключения.

Едва излязъл от колата и го нападнали. Двама мъже, облечени в черно, черни якета, черни панталони — с униформи на лагерници. Гадни вълчи черни лица, черна реч, ножове, даже не ножове, а силно наточени шишове. Единият притиснал шиша към гърлото му, а другият го обискирал, взел му парите и документите. После го изритали в гората, скочили в колата и се опитали да тръгнат. Шофьорът явно бил лош и успял така да затъне в пясъка, че и трактор да не може да ги измъкне. Двигателят ревял, амбреажът ръмжал страшно няколко минути, но колата затънала още повече. Станислав разбрал какво ще последва и побягнал, но двамата го настигнали веднага — били бързи, леки и свирепи като песове — наритали го хубаво и го накарали да бута. Единият бил зад волана, а другият бутал. Запорожецът затънал още и Станислав си помислил, че ще го убият. Вързали го с бодлива тел за едно дърво, така че отначало не можел да помръдне. Шмугнали се в храстите и повече не се появили.

Той останал вързан така две денонощия, докато не го намерили военните, тръгнали по петите на бегълците. Освободили го, измъкнали запорожеца, дали му да хапне и да пийне и го предали на местната милиция. Документите му открили в жабката на колата, където очевидно били забравени в суматоката.

Слушах с отворена уста. Историята, по редица свои параметри, ми приличаше на чиста измислица. Най-много ме впечатли това, че на стената белезниците ги нямаше. Направих това откритие, докато той приготвяше чая в кухнята. Почувствах, че сега е моментът да науча, да разбера, да уловя нещо много важно за него, но то ми се изплъзна и през онази вечер останах с убеждението, че историята му е измислица. Но защо? С каква цел? Какъв бе смисълът? И кого искаше да излъже?

Трябвало е да го убият. Това е толкова очевидно, колкото обстоятелството, че НЕ СА го убили. Най-малкото е трябвало да го съблекат. Жив или мъртъв. За беглеца цивилните дрехи са по-важни от документите, от парите — те са най-важното. Разровили багажника на колата, но не взели НИЩО. Оставили палатката, две ватенки, рибарско

яке и панталони, въдица и дъждобран. Разбрах това още на другия ден, когато отидох в Старо-Николско, помолих милиционерите да ми дадат протоколите и ги разпитах.

Бегълците още не бяха заловени. Били трима (не двама), осъдени на по пет години и излежавали присъдата в тукашния лагер, имали добро поведение, но изведнъж побягнаха. Не бе чудно, че не са го убили, не бе чудно, че не са успели да се оправят с колата — никой нямал книжка, но защо взели само парите?

Откъде на местопроизшествието са намерили бодлива тел? Наблизо има танкодрум и стар артилерийски полигон.

Белезници? Да, имало... Ермолаев, къде дяна белезниците? Аха... Тези ли са? Точно така. А да знаете каква е тази маркировка? Ермолаев, покажи твоите... Ето, няма нищо. Интересно. Никога не съм виждал такива.

Помолих Ермолаев да ме качи в коша на мотоциклета си. Откара ме на местопроизшествието. Отначало карахме по асфалт, после свърнахме по каменист горски път, осеян със забранителни знаци и табелка «СТОЙ! ОПАСНА ЗОНА!». Бодлива тел бе опъната на полегнали от старост и отдавна ръждясали колове.

Ермолаев не бе сигурен за мястото, та го подминахме. Но беше упорит и успя да го намери. Така с очите си видях мястото и дървото, за което е бил вързан Красногоров...

Недалеч от него намерих стара, съвсем червясала манатарка, голяма колкото тиган, а до нея — туба. Двайсетлитрова, празна, дори суха, с полющена зелена боя и тук-там рждясала. Останах с впечатлението, че отскоро е тук. Ермолаев предположи същото, но не беше склонен да мисли, че това има някакво оперативно значение. Някой си е наливал бензин, полял се и ядосан, я е захвърлил по-далеч, а после я забравил. Случва се. Не му възразих, но чувствах, че не е точно така. Взех я със себе си, за да я покажа на собственика (и бях сигурен, че той е Красногоров) и да видя реакцията му. Нищо не се получи. Позна тубата, но не й се зарадва, а сякаш обратното — устата му се изкриви като от отвращение и това беше всичко. Да, каза той спокойно. Изчезна тубата. Благодаря, че я докарахте. Бандитите

сигурно са я захвърлили, но той не е видял — не му е било до това... Тя била празна. Без бензин. Взел я просто за всеки случай.

И той заговори за друго.“

— Зная какво ви се е случило там — каза Ваня Красногорски-младши, когато се срещнаха след два дни. — Искате ли да ви кажа?

Станислав го наблюдаваше с притворени очи и усети как сърцето му започна да бие учестено. За какъв дявол са ми твоите откровения, помисли си той с неочаквана злоба, но каза съвсем спокойно:

— Щом искаш, кажи.

— Изнасилили са ви... — каза Ваня, а когато Станислав се ококори изумен, повтори — Изнасилили са ви.

— Откъде знаеш? — възкликна Станислав смяян.

— Зная. Намерихте ли ги?

— Не.

— Ще ги намерите ли?

— Не зная.

— Трябва. Ако искате, аз ще се заема.

— Минаха повече от петнайсет години — каза Станислав бавно. — Време е вече да забравя.

Много неща беше забравил. Но няколко картини все пак останаха.

... Облачно небе. Върховете на борове се люшкат. Празната туба лети, премята се сред храстите... И вонящата хладина на бързо изсъхващия бензин... И няма запалка. Няма. **НЯМА!**

Добре би било напълно да забравя за това, помисли си той.

— Някои неща не бива да се забравят — каза Ваня с блеснали очи. — Има престъпления, за които е малко да убиеш извършителите — трябва да ги измъчваш.

Сърцето му отново прескочи.

— Откъде взе тези думи? — попита Станислав и се помъчи да преодолее отвращението си.

— Кои?

— „Малко е да убиеш — трябва да измъчваш“?

— Не зная — каза Ваня учуден. — Какво значение има?

Значение имаше, и то голямо, но Станислав не желаше повече да говори за това.

— Добре — каза той. — Да продължим. Какво друго можеш?

ГЛАВА ШЕСТА

„... Занимаваха го две теми. Внезапно сподели изключително любопитно наблюдение по повод моята папка. (Сега разбрах, че внимателно е прочел всички материали и ги е анализирал задълбочено.) Беше забелязал някаква общност, при това ключова — някакъв странен, но напълно определен мотив у тези, които му желаеха доброто, а именно, че всеки от тях искаше той да напусне Питер.

Саша Калитин го канеше в Москва.

Габуния, ухажорът на мама, имаше намерение да отведе всички в Потти (или в Батуми?).

Писателят Каманин го бе препоръчал за Индия... Академикът искаше да го изпрати за две години в Бъркли...

Той млъкна и търпеливо наблюдаваше как възприемам казаното. После добави през зъби: «А ако децата се бяха родили, всички щяхме да се преселим в Минск...»

Нямаше как да пренебрегна това наблюдение. Веднага мислено добавих и Шерстнев, чиито старания означаваха за Красногоров безнадеждно отдалечения от Питер Арзамас–16 (или някоя друга дупка, също толкова отдалечена), както и левкемия. Изводът му бе абсолютно точен, но веднага ставаше ясно колко малко ни приближава той към целта.

Все пак известно време си поговорихме за това.

— Е, значи — казах аз в заключение (малко шеговито, но всъщност съвсем сериозно) — пътят ви е хвърлен в Ленинград. Забележително. «И пред новата столица увехна... или потъмня?... старата Москва...»

Той се усмихна криво, но това беше ВСИЧКАТА му реакция...

Всъщност в момента много повече го интересуваше друга тема. Меко, внимателно, със заобикалки той си изясни моето мнение по въпроса дали не можем да направим експеримент. Да провокираме нападение... или дори да го организираме... В края на краищата, ако той действително притежава някакви свръхестествени качества, то

трябва по някакъв начин да ги тренира, нали? «ДА!!! ТАКА Е!» — искаше ми се да изкрещя с всичка сила. Най-сетне той бе ПОЖЕЛАЛ. Но, разбира се, не закрепях, а най-спокойно му разясних нещата. Ако нападението е ИСТИНСКО, той ще рискува живота си, здравето и така нататък, а ако е, така да се каже, експериментално, то най-вероятно нищо няма да излезе — Съдбата няма да се хаби напразно. Схвана моментално същината.

— А ако аз не зная истинско ли е нападението или експериментално? — попита той. — Може да се организира така, че предварително да не зная нищо.

— Може — съгласих се аз. — И вие нищо няма да знаете. Но Съдбата ще знае. А решенията ги взема Тя, а не вие... ЗАСЕГА — добавих многозначително.

Той и това разбираше. Нещо повече — небрежно, без да ме гледа, подхвърли:

— Сигурно сте правили такъв експеримент, Вениамин Иванович... — и веднага се вторачи в очите ми. — Или не?

По дяволите! Това беше друг човек! Това беше наистина ТОЙ — с големи букви, с най-големите! Най-сетне видях светлина в края на тунела и тя беше ярка, заслепяваща, изгаряща.

Не се поколебах да му кажа за опитите си да проведе *experimentum cruisis*. Той и повярва, и не повярва.

— Дявол да го вземе — рече той, — това ли е всичко, на което е способна вашата организация?

Напомних му, че с него се занимавам само аз, а не организацията.

— Айде бе? — той се изкриви и разбрах, че ми предстои да реша още една чисто практическа задача: да го убедя ли, че има работа САМО с мене, или да го оставя да подозира, че аз съм само пипало на хилядорък октопод, специален агент на всемогъщите органи. Всяка от тези позиции имаше своите плюсове и минуси и без необходимия анализ не се решавах да направя избор.

(Анализ. Пресмятах вариантите: ако за него съм служител на органите, съм авторитет, сила, страх и това е ценно; но от друга страна, ако съм сам — може да ми се довери, може напълно да разчита на мен. Ако съм от органите, аз решавам; ако съм сам, решава той. Кое би му харесало повече? Кой вариант? Ако обича властта, да бъде първи и

желателно единствен ще избира един вариант. Ако предпочита да бъде надеждно ръководен, ако по природа е изпълнителен, ще избира противоположния вариант. А ако му е все едно? Ако сам не знае какво предпочита? Няма значение. Той може и да не знае, но аз съм длъжен да зная. Трябва да зная. Защото сега се решава не неговата съдба, а моята... Затова ще започнем отначало. Ако той е такъв, значи аз ще съм онакъв... Ето ти го целия анализ.)

Анализът е хубав метод, но в реалния живот много често всичко върви не в съответствие с нещо, а въпреки него...

Скъпият Другар Шеф извършил собствен анализ и присъдата ми беше подписана по-рано, отколкото можех да си представя. Причината беше в това, че СДШ беше човек с параноидна психика. Ако вярваше на подчинения си, вярваше до край, до нелепост, до загуба на контрол, получаваше пристъпи на доверие, преминаващо в обожание. Но ако се усъмнеше дори малко, дори съвсем мъничко, дори нелепо и напълно неоснователно — край на всичко, няма никакви шансове за оправдания и обяснения. (Казват, че другарят Сталин бил такъв, с тази разлика само, че не обичал никого никога и на никого не се доверявал — без изключение.)

Беше абсолютно невъзможно да отгатна какво бе станало в недрата на неговото съзнание или подсъзнание (а може би дори надсъзнание). Дали причината бе поглед? Или пък дума, която той погрешно е разбрал? Или неуместна усмивка? Бях забелязал, че особено катастрофални последствия можеше да има именно неуместна или несвоевременна усмивка... Така че в негово присъствие се стараех да бъда погребално сериозен дори когато в пристъп на добро настроение той започваше да разказва вицове, изразявах не веселие, а възхищение от тънкия му вкус и завидното му чувство за хумор. Той ме заобича още щом му се представих и ме тикаше напред, разчистваше ми пътя, дори ме определи за свой заместник и бъдещ наследник на поста. И изведнъж — остър завой на сто и осемдесет градуса. Просто беше дошло времето да ме замени. Чудовищната му интуиция му подсказа, че Красногорски се е *отделил*, станал е самостоятелен, води някаква своя игра и изобщо се е *отчуждил*! Време е да бъде сменен.

Първият удар, който ми нанесе, беше простичък и пряк като атака с щик.

— Този... твой... Красногоров... — каза ми той небрежно и между другото, докато мърмореше по повод на преразходите. — Трябва да го пратим в Зуевка... Още през тази седмица, защо да чакаме? — и отново заговори за преразхода на вносни медикаменти.

Всъщност с това беше казано всичко. Клиентът ми трябваше веднага да бъде преместен в специалния пансион «Зуево», за да бъде под контрол. Досега самият аз не го бях направил и шефът правилно предполагаше, че ще съм против и че тогава той ще може културно и напълно законно да ме отстрани от делото. Ако пък започна да вдигам гюрултия, ще може или да ме уволни, или да ме изпрати в десета глуха за подсилване на тамошните органи. Прозрачна и простичка комбинация. Но Скъпият ми Другар Шеф не знаеше в какво е тръгнал да се намеси. Интуицията го подведе. В края на краищата тя винаги подвежда, ако информацията не е достатъчна. А за Красногоров той знаеше единствено това, което аз бях сметнал за необходимо да му кажа, по-точно — да го излъжа: силно подозирам, че е ясновидец.

— Няма да се съгласи — казах му аз делово, когато свърши с преразхода на валутата и с дефицита.

— Кой?

— Красногоров. Категорично ще откаже.

Той дори не ме погледна, само мръдна устни.

— Ти уж си психолог — промърмори той бащински, — а психологията не я знаеш. Как така ще откаже, ако ние го помолим красноречиво? Например по партийна линия...

— Той е безпартиен.

— Още по-добре!

На това беше трудно да се възрази. Нямах и намерение. Той само чакаше да започна да му противореча. Не исках да му улеснявам задачата. Трябваше да печеля време. А той нека си напъва мозъка как да ме изяде.

— Защо трябва да се отказва? Пълен пансион, двустайна квартира, телевизор, заплатата му върви. Защо да се отказва от хубавото? Природата там е красива, брези, езеро...

— Това е вярно — покорно казах аз. — Ще поговоря с него.

Тогава ми нанесе втория удар, още по-страшен от първия.

— Няма нужда, майоре — съобщи ми той ласкаво. — Аз изпратих Ведмак да го убеди.

(Фамилията му беше Медвяк, но никой не го наричаше така; казваха му «Ведмак», дори в очите. Беше дребен, хилав, белезникав, с розови плешиви петна по черепа и с безцветни суетливи очички. Гадничък. Не зная как е преминал през медицинските прегледи и как е попаднал в редиците ни — все пак минаваме през подбор, водим се елит. Не зная. Предполагам, че е станало благодарение на поразителните му способности. Първата беше, че притежаваше, както казваха в миналото, *магнетична* сила да убеждава. Втората — че имаше паранормален нюх към паранормалното. Нямахме съмнение, че е паранормален. Бе достатъчно да поговори десет минути с обекта, за да произнесе присъдата. «Мошеник» — казваше той с шибаната си усмивчица и това означаваше, че клиентът е разобличен, че не е никакъв паранормален, а просто ловък фокусник. «Психо» наричаше човек, който си въобразяваше кой знае какво за себе си, а всъщност беше най-обикновен — такива имаше много сред уфолозите, сатанистите, микрокилърите и т.н. Понякога, рядко казваше: «Този е!» — и с бързи движения на остроото си езиче обираше появилата се в ъгълчетата на устните му пяна. Това означаваше, че с непостижимия си нюх е открил у събеседника си някакво истинско отклонение от реалността, над което си струваше да се поработи.

Беше гаден, мръсен и безсъвестен човек. Онанист. Дребна гад. Доносник и клеветник. С влажни лепкави длани. С гнусен навик да се доближава безшумно и изведнъж да изникне до тебе, сякаш от небитието... Живееше самотно, без приятели, без жени, в двустайна панелка. В едната стая се бе разположил той, а в другата — баща му, многогодишен паралитик, тлъст полутруп с порцеланови очи на идиот — чист, приятно ухаещ, обгрижен. ВИНАГИ ОБГРИЖЕН. Всеки ден и по всяко време приятно ухаещ. На масичката се мъдреше том от Пруст с розов копринен разделител. «Татко е луд по Пруст, честна дума... Аз му чета и заспивам на втората страница, а той се кефи, дори мучи от удоволствие...» Само Бог може да съди чадата си.)

Веднага щом можах, звъннах на Красногоров. Закъснях. Държа се хладно и пределно сухо. Отказа да се срещнем, като се оправда, че е много зает. Опитах се да му обясня, но няма по телефона можеш да обясниш. «А колкото и да е смешно, аз взех, че ви повярвах...» — каза той с горчивина и затвори.

Вътрешностите ми се преобърнаха от бяс, очите ми не виждаха нищо, исках да бия и да убивам, но остатъците разум ме накараха да седна, да запаля цигара и да се успокоя. В края на краищата не бе станало нищо непоправимо. Никой не бе умрял. «Обидно ми е, досадно ми е — и какво от това...» Като си го повториш триста пъти, ти олеква...

Олекна ми. Посвърших това-онова и се обадох на дежурния да намерят капитан Медвяк и да му кажат да се отбие.

Той намина след два часа, вече се бях отчаял, че ще го видя днес и се канех да си тръгвам. Той седна срещу мен, облиза се, помоли за цигара. Реших да не се церемоня много-много.

— При Красногоров ходи ли?

— Аха.

— Е, и?

Той дръпна силно и показа дребни редки зъбки.

— Вече докладвах на полковника.

— И?

— Как да ти обясня... Той спи. И слава Богу. Не дай Боже да се събуди.

— Тоест?

— Тоест оставете го на мира...

— Кой го притеснява?

— Полковникът иска да го затвори в Зуевка. От какъв зор? Не разбирам. Че и полковникът не разбира. Бръмнала му е някаква муха... И ти също го заглавикваш, виждам...

Лицето му изведнъж почервения, устните му затрепериха. Разговорът го вълнуваше, това беше ясно, но защо? И какво точно го вълнуваше? Той не умееше (или не желаше) да скрива чувствата си,

целият беше като отворена книга в това отношение. Но никога не можеше да разбереш или да предполагаш що за чувства го разтърсват. Изплашен ли е? Или сърдит? Или, ни в клин, ни в ръкав, сексуално възбуден?

Ето и сега. Аз го обсипвах с въпроси, а той изведнъж замълча. Съвсем. Сякаш престана да ме чува. Замръзна с димяща цигара в ръка. Гадна, патологична усмивка изкриви лицето му и в ъглите на устата му се появи пяна. Той стана неконтактен и разбрах, че днес нищо повече няма да разбере от него.

Беше ми ясно, че Красногоров му е направил изключително впечатление и този факт сам по себе си беше многозначителен и прекрасен. Но най-вече ме занимаваше какво е казал на Красногоров? И защо той се държи с мене почти враждебно и сухо след този разговор. Трябваше да предприема нещо възможно най-бързо. Взех да ровя из книжата си, а той продължаваше да седи почти неподвижен с леко наклонена глава, със застинали очи и пяна на устата. Вече бях готов да тръгвам, бях си облякъл шлифера, взех куфарчето и го подканих да вървим, когато той трепна и каза със странно изражение (боязливо, с тъга ли, или с отчаяние?): «Оставете го на мира, ей Богу! Не бива!» «Какво не бива?» — попитах аз, но той скочи, набързо хвърли изгасналия фас в пепелника и изхвъркна от кабинета ми.

Два дни молих, убеждавах, тормозех Красногоров за разговор. И този разговор започна твърдо, дори грубо. Красногоров присви очи, погледна настрани и зацеди през зъби тежки, остри, студени като лед думи:

— Вашите лъжи ми омръзнаха.

— Никога не съм ви лъгал.

— Стига! Писна ми. Измислете нещо друго — по-умно, нещо по-ново.

— С какво съм ви излъгал? Дайте пример!

— Не искам да го обсъждам. Какво сега — ще си изясняваме отношенията ли? Няма да стане. Искайте да поговорим? Ами говорете.

— Искам да ви обясня...

— Не ми трябва обяснения. Прекрасно разбирам всичко. Такава ви е работата. Работете си я.

— Исках да ви обясня, че е станало недоразумение...

— Абе какво недоразумение! Казах ви, че всичко разбирам, работата ви е специфична, без лъжи не става... Виждам, че очите ви са като на херувим, но записвате всеки наш разговор...

— Няма такова нещо.

— Престанете.

— Не записвам нашите разговори.

— Прекрасно. Тогава отворете куфарчето.

— Защо?

— Защото в него има касетофонче. Онова малкото, хубавото.

— Грешите, Станислав Зиновиевич. Не записвам.

— Така ли?

— Да.

— Тогава за какво става дума? Защо не отворите готиния си куфар?

— Заповядайте. Вижте.

— Не. В чужди чанти не бъркам. Сам го отворете.

— А, не! Вие ме обидихте с вашите подозрения. Оскърбихте ме. Отворете го сам. Хайде!

— Как само обърнахте нещата! Въобразявате си, че ще започна да се извинявам: «Няма нужда! Извинете! Недейте, недейте... Вярвам ви!» Но да знаете, не ви вярвам!

И тогава той решително, с предизвикателен вид, отвори куфарчето и разбра, че е загубил психологическата схватка помежду ни, защото там нямаше касетофон. Почервеня като рак и веднага омекна. Все пак беше добър човек. И честен. Рицар. Не като мен. Тихо се радвах, но на какво ли? Че за пореден път измавих един свестен човек? Нямах друг избор. Целта оправдава средствата. Каквото и да си говорим, ТЯ винаги ГИ оправдава. И точка. Край. Днес касетофончето бе във вътрешния джоб на сакото ми, но записвах разговора не за да го използвам срещу него. Напротив. За да извлека нещо важно и изплъзващо се, което бе важно не само за мене, а и за двамата. И за бъдещето. Аз вярвах в съвместното ни бъдеще. Тогава бях друг човек.

Оказа се, че Ведмак му е харесал! «Тих, добър човек. Беше доста нервен. Жалваше се от живота...» Какво искаше? Защо бе дошъл?

«Дойде да се запознаем. Каза, че ви преместват в друг град и с мен вече ще се занимава той.» Това ли беше всичко?

— Да. Той говореше за много неща, но някак — едновременно за всички. И някак... по дяволите, не мога да намеря точните думи... уютно? Тогава в мен се появи ужасно глупавото чувство, че се познаваме от сто години, че вече сме си казали всичко и сега можем просто да си обменяме мисли и да се чувстваме при това забележително добре... Имате ли приятели?

— Да.

— Тогава би трябвало да ме разберете.

— Разбирам ви. Но не разбирам следното... Той говори ли за мене, за задачата си, за целта си?

— Вече ви обясних — дойде да се запознаем... Той каза, че ведомството ви ме предава от ръка на ръка и той се постарал да смекчи процедурата.

— Успешно, очевидно.

— Да, представете си.

— Тогава не разбирам, защо се озлобихте към мен? Щом като всичко, което ви е казал, сте приели за истина...

— А не е ли?

— Не е. И не разбирам за какво се обидихте на мен, щом сте повярвали в тази лъжа?

— Господи! Та нали през цялото време се кълняхте в честта си, че действате самостоятелно, че органите не знаят нищо, че това дело е само мое и ваше... наше...

— Но вие не ми повярвахте! Изобщо не пожелахте да ми повярвате! А когато дойде провокатор, му повярвахте начаса!

— Откъде да зная, че е провокатор?

— Няма значение...

— Аз и сега не съм сигурен, че е провокатор...

— Станислав Зиновиевич, вече три пъти ви повторих, че трябва да си вярваме. Нямаме никого друго — само двамата сме, а срещу нас е целият свят...

— Хм!

— Не «хм», точно така стоят нещата. Сега чуйте истината.

И му разказах всичко. Всичко, което знаех, всичко, за което само се досещах и всичко, което можеше да се случи в близко бъдеще.

Нямах за цел да го плаша, но и леко преувеличавах, акцентирах. Майната им на детайлите и нюансите — сега всичко бе заложено на карта. Или почти всичко.

— Никъде няма да замина — каза той нервно. — Вашият началник да не е откачил?

— Не е. Просто така е решил. Очевидно не сте разбрали. На него изобщо не му пука за вас. Използва ви, за да изрита мен. Искан аз да се разбунтувам и тогава...

— Разбрах, разбрах. Можете да сте напълно спокоен — никъде няма да замина, в никакъв пансион.

— Станислав Зиновиевич, нашето ведомство умее да убеждава.

— Възможно е. Сигурно е така. Но не и в този случай.

— Няма да ви пускат да излизате в чужбина.

— Дреме ми.

— Ще ви отнемат достъпа...

— Голяма работа. По-зле за тях.

— Ще ви уволнят след някоя реорганизация. Точно сега има такава.

— Нищо. Няма да пропадна. Черен гологан се не губи.

Досещах се, че има предвид Ежеватов и беше частично прав — онзи беше костелив орех и дори моят Скъп Другар Шеф щеше да се озори с него. Особено сега, след като академикът гушна букета. След като опъна петалата, така да се каже.

Виждах, че той изобщо не иска да заминава (причините са без значение) и ми беше интересно да разбере колко далеч е способен да отиде в това свое нежелание. Той внимателно наблюдаваше лицето ми, но неправилно разбра моята загриженост.

— Напрасно се съмнявате в моята решителност — каза той почти високомерно. — Ако съм казал «не», значи така ще бъде. Никой не може да ме уплаши.

Изведнъж появилото се високомерие ме стресна. Да, той се бе променил много за последните дни. От време на време не го разбирах. И престанах да го виждам отвътре, както беше доскоро.

— Хм — реших малко да го подкача. Той веднага си спомни своето собствено «хм» и веднага избухна:

— Повтарям ви: никой не може да ме изплаши! — усети се и каза по-тихо. — Няма с какво, разбирате ли?

— Не.

— Като е «не», така да е.

— Винаги можеш да уплашиш човека.

— А НЕчовека?

Това беше силно казано. Вдигнах ръце.

— Предавам се.

Той ме разглеждаше. Сякаш ме виждаше за пръв път. Не е изключено така и да беше. Аз също го виждах (такъв) за първи път. Но не можех да си позволя да ГО разглеждам. Вече не. Стори ми се, че вече зная мястото си.

— Добре — каза той накрая. — Сега искам да знам какво ще стане с Мирлин?

— С кого?

— С Мирлин. Забравихте ли, че ме разпитвахте по неговото дело?

— А, спомних си. Не зная... Ще се постарая да разбера.

— Постарайте се. За мен е важно.

— Слушам.

— Благодаря, Вениамин Иванович. Има ли още нещо? Не? Тогава ме извинете, имам още много работа. Обадете ми се веднага щом разберете нещо за Мирлин, разбрахме ли се?“

ГЛАВА СЕДМА

„Какво се бе случило с него през дните, когато не се бяхме виждали? Не знаех. (И до сега не зная.) Но се досещах. Вероятно сам бе излязъл на лов и бе сполучил. Веднага изпратих запитване до МВР (списък и описание на смъртните случаи за последните три денонощия), но не получих отговор.

Видях се с Костя Полещук и небрежно, съвсем между другото го попитах за Мирлин.

Мирлин го беше закъсал. Намерили у него огромно количество самиздат. «Това са глупости, но МНОГО ПО-ЛОШОТО е, че е обидил обкома. Ти статията му чел ли си я? Там засяга лично мадам Круглова, представяш ли си? Лично и персонално! Това вече е... Не се прощава. И времената не са такива, че да се прощава. Колко ще му дадат ли? Доста. Ако се покае ли? Зависи КАК ще го направи. Ама тебе какво те е грижа? Ти нали се интересуваше от свидетеля, а не от него?»

Позвъних на Господаря, но не можах да го открия. Нито през деня, нито вечерта, нито през нощта. Отначало вдигаше съседката, каза, че нищо не знае — отишъл на работа, върнал се за пет минути по тъмно, към девет, казах му, че сте се обаждали, но нищо не отвърна, хапна и отново излезе... След полунощ тя престана да вдига. Очевидно не се бе прибрал цялата нощ. Чувствах как губя контрола си над него. С него ставаше нещо. Нещо решително. Вече не му бях нужен. Оставах без защита. Развръзката приближаваше...

Сутринта пред вратата на кабинета ми ме застигна Ведмак. Беше се сгърчил, сякаш от отчаяние.

— Слушай, майоре — каза той трескаво. — Оставете го на мира!

— Кого?

— Знаеш кого. Кажете на полковника, че не бива да го пипате. Нека спи. Така е по-добре за вас.

— Да не мислиш, че съм против?

— Но полковникът рие земята с копито! «В Зуевка го искам!» — не ще и да чуе за друго. Иска двамата с тебе да го придумаме да отиде. Опитвах се да му обясня, но той не разбира нищичко...

— А аз разбирам ли? Аз също недоумявам. «Спи», «не бива»... Какво значи «спи»? Какво значи «не бива»?!

Ведмак явно не можеше да обясни. Беше нормално за него. Никога не обясняваше своите решения-озарения. «Мошеник!» — и край. Защо «мошеник»? Откъде следва? Никакви обяснения. Никакви коментари. А започнеш ли да настояваш, става зъл, съска като змия и изпада в транс...

— Какавида е той, разбираш ли? — Тресеше се от напрежение. — Абе като при пеперудите — какавида! Само че в него не седи пеперуда, а дявол знае какво... Виждам го смътно, не е на фокус... Мамка му, как да ти го опиша? Всичко трябва да върви по реда си, защото ако това нещо в него изскочи преждевременно, не зная какво ще се случи... И не искам да зная. По-добре не го закачайте. Моля ви — не бива!

Нищо не разбрах, но обещах (най-искрено) да не го закачам и да помоля полковника да не се занимава с него. Още днес. Още сега.

А през това време полковникът лежеше в апартамента си вече изстинал и вкочанен. Бе се върнал в два през нощта, отключил вратата и паднал по очи. Вкъщи нямало никого, семейството било на вилата, от съседите никой нищо не видял, нито чул, но на сутринта апартаментът бил обран. Цялата електроника липсвала... Не било ровено из чекмеджетата, пари не липсвали — откраднато било само това, което се виждало.

Намериха веднага крадеца. Беше синът на заместник-началник на отдел в обкома. От апартамент на горния етаж. Арестуваха го и той се кълнеше, че е намерил Павел Олегович вече мъртъв, неподвижен и студен в пет сутринта, а дяволът го подкокоросал да изнесе електрониката, за да си плати борchoвете на карти. Той се покая, татето пълзя пред когото трябва, техниката бе върната, татето изхвърча от мястото си, синчето получи пет години условно и бе завлечено от армията. Така възтържествува справедливостта.

Диагнозата беше инсулт.

А докторът неофициално ми каза: странен инсулт — сякаш центърът на дишането му се е парализирал и веднага е умрял от

задушаване.

След два дни Ведмак ме срещна случайно в коридора, целият се изкриви и проговори тихо: «Казах му на глупака: НЕ БИВА!» И изведнъж, без да дочака реакцията ми, махна с ръка и изкрещя: «Съвсем ще пропадна с вас тука!» Отдалечи се, обърна се към мен, отново се изкриви, завъртя пръст около слепоочието си и се втурна надолу по стълбите.

В края на август вече бях в Африка.

Събитията се развиваха толкова бързо, че няхах възможност нито да анализирам ставащото както трябва, нито да търся оптималното решение, нито добре да запомня последователността на събитията. Новият шеф, когото изпратиха от Пето управление, бе малко по-възрастен от мен самодоволен козел, имаше си свои планове и не искаше да вниква в нищо. Очевидно СДШ бе оставил доклад за случая, от който следваше, че майор Красногорски се е изчерпал на тази длъжност и следва да бъде преместен. И новият шеф ме премести. «Или Африка, или...» — многозначителна пауза. И аз избрах Африка.

Към онзи момент вече знаех причината за смъртта на СДШ. Разбрах какво става, но не се бях виждал с Господаря от няколко дни, не ми даваха възможност да се срещна с него и да се посъветвам (да се оплача и помоля за *съдействие*). Оставаше ми само да се надявам, че ако съм взел неправилно решение, ако съм му нужен тук, Господаря би ме коригирал. Би се застъпил за мен. Би ме отървал.

Той не се застъпи. Нищо не направи.

Срещнахме се, разказах му, че ме командироваха в джунглите да ловя шамани — той ме изслуша с разсеяна усмивка и само каза: «Дявол го взел, цял живот съм мечтал да попадна в джунглите и да ловя магьосници». И това беше всичко. Пусна ме. Нямаше нужда от мен.

Разказах му за Скъпия Другар Шеф. Отначало пребледня и очите му станаха като стъклени, но това продължи само няколко секунди. Каквото и да ставаше в него, той го преодоля. И ми кимна равнодушно. Погледна ме сънено, за да демонстрира, че моето съобщение не го е учудило. Сякаш знаеше предварително какво ще му кажа. Не показва нито учудване, нито уплаха, нито огорчение. Скъпият Другар Шеф си

получи заслуженото и бе спокойно отписан. Забравен. При това без съжаление и угризения на съвестта — за назидание и поука.

Аз попитах за всеки случай:

— Не ви ли се струва, че това... ммм... е Съдбата? Или...

— Или — каза той пренебрежително. — Не е Съдбата. А съм аз.

Млъкнах. Той ме погледна бегло и както обикновено разбра неправилно смущението ми.

— Слушайте, Вениамин Иванович — каза той меко. — Аз изобщо не го познавах. Само по вашите думи... Не съм го виждал нито веднъж. Защо тогава да се вълнувам от смъртта му?

— Разбира се — съгласих се аз възможно най-бързо и, за да дойда поне малко на себе си, взех да му докладвам за Мирлин.

Той ме изслуша внимателно, горчиво се усмихна, помръдна устни, сякаш искаше да каже нещо, но когато прекъснах разказа си, само ми кимна да продължа. Щом свърших ми зададе неочакван и дори странен въпрос:

— Вениамин Иванович, помните ли, когато ме разпитвахте? Защо тогава толкова искахте да потвърдя думите си: «Ще те арестуват, Сенка»? Защо ви беше необходимо?

Смутих се. Не помнех нищо подобно.

— Наистина ли беше така?

— Естествено! Та вие съставихте три протокола, три! Без да смятаме очната ставка! И във всеки пишехте: «Ох, ще те затворят, Сенка». Защо?

— Ей Богу, не помня.

— Да бе, да.

— Честна дума! Имах списък със задължителните въпроси, които бях длъжен да ви задам. Но изобщо не ги и погледнах. Интересуваше ме друго...

— Жалко — студено произнесе той със свити устни. Очевидно не ми вярваше. Но аз наистина не помнех!

— Станислав Зиновиевич! Това е без значение, повярвайте ми! Не помня защо е трябвало да го пиша в протоколите, но, уверявам ви, сега това изобщо не е съществено!

— За вас не е съществено, а мен ще ме повикат на съдебното заседание като свидетел...

— Вас! Страхувате ли се?

— Естествено! Кофти е. Ще се наложи пак да лъжа... Гадно е...

— Ами не ходете, щом не искате.

— Насила ще ме заведат.

— Айде бе! Заминете нанякъде... На някоя вила... извън града.

— Както и да е. Стига!

— Добре! Това са глупости.

— Глупости са за вас.

— За вас също. Нима сега трябва за това да мислите?

— А за какво?

— Станислав Зиновиевич. Заминавам утре. Малко време имам, а ние с вас още нищо не сме обсъдили... по същество...

— По същество нямаме какво да обсъждаме. Нека нещата следват своя ход...

— Станислав Зиновиевич. Не бива така. Разбирам, че вече сте почувствали силата си. Мощта си. Дори всемогъществото си...

— Престанете. Това са само красиви думи. Всъщност нищо такова няма.

— А какво има?

— Защитеност. Чувство за защитеност. Пълна защитеност...

— Това малко ли ви е?

— Не зная.

— Вие сте единственият човек на Земята, който се чувства напълно защитен и ви е малко?

— И какво според вас трябва да правя? Виждам, че сте обмислили всичко. Без мен.

— Да. Много мислих. Вие сте длъжен да се заемете с политика.

— Защо?

— Защото именно в политиката няма да имате равен на себе си.

— Политиката е лъжа.

— И какво от това? Целият ни живот е една лъжа. В една или друга степен...

— Именно. В една или друга.

— Помислете спокойно и ще разберете: в политиката няма да имате равен.

— Добре, да допуснем, че е така. С какво да започна?

— Трябва да станете член на партията.

Той буквално се затресе от смях. Аз мълчах. Честно казано, малко се изплаших.

— Не се обиждайте — каза той, продължавайки да се тресе. — Спомних си вица, в който попитали равина какво хубаво има в обрязването. А той отговорил: «Красиво е...»

Усмяхнах се вежливо. Знаех този анекдот, но не разбирах нито как се връзва със ситуацията, нито какво толкова смешно казах.

— Няма да стана партиен член — рече той.

— Защо?

— Първо, не е красиво — каза той с удоволствие, даже с истинска наслада. — Второ, не всичко необходимо може да стане. Дори да е много необходимо. Ако, да речем, изпуснете в нужника нещо ценно... например пистолета си, нали няма да тръгнете с голи ръце да го вадите. Макар че е необходимо...

— Помня такъв случай в нашата част, където татко служеше. Един старши лейтенант изпусна пистолета си в клозета заедно с кобура. Наложих се да извадят всичките лайна, макар и не с голи ръце... А на дъното намериха ДВА пищова — стана голям скандал.

— Не съм готов за такъв разговор. Разбирате ли? Н-е с-ъ-м готов! Още почти нищо не умея... Не всичко разбирам. И още не зная с какво ще се занимавам... Не зная за какво ставам. Не зная какво искам. И изобщо нищо не зная. Хайде да не бързаме, Вениамин Иванович.

— Добре — рекох. Какво друго можех да му кажа? Той трябваше да стане партиен член. Трябваше да установи тесен контакт с органите — най-тесен! — без това в нашата страна НИЩО не можеше да се направи. Но как да му го обясня? Виждах, че за тези две седмици той е станал друг човек. Прогресът беше налице (ако това можеше да се нарече прогрес). Напредваше, но още беше далеч от истинската политика... Усетих предишното отчаяние. Толкова време мина, а ние като че още не бяхме започнали.

Тогава звънна телефонът, съседката го извика и той излезе в коридора. Не различавах думите, но чувах гласа му и в него се усещаха загриженост и раздразнение. Той се върна изнервен и произнесе странна фраза:

— Трябва веднага да тръгна, Виконта пак го е закършил...

Не разбрах какво означава това и известно време мълчаливо гледах как бърза да се преоблече. После осъзнавайки, че след малко ще

излезе и може би няма да се видим преди моето заминаване, побързах да му разкажа за Ведмак. Искях да разбере, че има един човек зле настроен към нас, но много знаещ, може би дори повече, отколкото ние взети заедно; досеща се, усеща, вижда скритото... Трябва много да внимава с него. Безкрайно да внимава. «Добре — отривисто отговаряше, докато се обличаше. — Разбрах. Ще бъда...»

После излязохме заедно, той се качи в червения си запорожец и тръгна към Нева. Изпроводих го с поглед, докато не зави наляво зад ъгъла на Военномедицинска академия към Питейния мост. Изведнъж почувствах, че повече никога няма да се видим с него. И че нямам никакво бъдеще. Че съм безпомощен старец и не ми остава нищо друго, освен да чакам смъртта, която бе вече тръгнала към мен...

Впрочем не беше вярно.“

ГЛАВА ОСМА

„Всичко, за което писах досега, стана преди повече от десет години. Сигурен съм, че си дочел съчинението ми до това място и също така съм сигурен, че вече не един път си си задавал въпроса защо описвам всичкото това, и то с такива подробности, с детайли, от които не виждаш никаква полза за себе си? Къде са полезните съвети? Къде е ялната инструкция за бъдещето? Какво трябва да предприемеш незабавно, за какво да се подготвиш? И така нататък. Не бързай. Всичкото това предстои. Разбира се, никой не може да ти попречи да погледнеш края и да намериш отговорите на въпросите си. Може би не на всичките, но на някои. Но ми се струва полезно за тебе да прочетеш целия текст, без да пропускаш нищо, последователно, епизод след епизод, всичко, което сметнах за необходимо да ти кажа, и то в реда, който аз избрах. Уверявам те, че няма нищо излишно. Може би съм пропуснал нещо, не съм го дооценил, сметнал съм го за маловажно и несъществено заради собствената си слепота и ограниченост, дори небрежност — възможно е. Но не съм написал нищо излишно, това ти го гарантирам.

Първо, за мен беше много важно да те въведа в това така, че да ми повярваш напълно и съвсем осъзнато. Зная, че си доверчив, възприемчив за чудеса, би бил готов просто да повярваш на думите ми. Но такава вяра не би била ТВЪРДА, а аз искам тя да е твърда. Поточно да е не вяра, а знание, каквото притежава добросъвестният студент, преминал пълен курс на обучение при добър професор. За да не може никой да те обърка. За да можеш веднага да си обясниш всеки нов факт или събитие.

Второ, надявам се, че ще вникнеш в ситуацията по-дълбоко от мен, ще намериш пропуснатите от мен важни детайли, ще си обясниш онова, което аз трябваше да приема за даденост, ще използваш нещо, което аз не съм използвал. Затова трябва да прочетеш този текст многократно и задължително — ЗАДЪЛЖИТЕЛНО! — да прослушаш многократно всички касети, които прилагам. В тях има доста неща, които ще ти се сторят скучни, излишни, безполезни. Така е, прав си, но

съм сигурен, че в тях има и бисери, само трябва да бъдеш търпелив и да се постараяш да ги откриеш.

В продължение на дванайсет години, преди да се върна вкъщи, се видях с него само три пъти. Нетърпеливо чаках всяка среща. Не мога да кажа, че скучаех в Африка, работата ми там беше в известен смисъл творческа, квалификацията ми растеше, аз се превръщах в (и накрая станах) опитен етнограф (член съм на четири етнографски асоциации в различни страни, ти разбира се не го знаеш, пък и малцина го знаят), но всеки ден мислех за това, че гния тук, докато съдбата ми можеше да се реализира ТАМ, и тези мисли ме измъчваха като зъбобол. Мразех нещата, с които бях принуден да се занимавам, и броях дните, оставащи до отпуската, защото всеки път, когато се връщах в Питер, радостно се надявах, че този път вече с него ще решим всичко веднъж завинаги.

Но не решавахме нищо. Отпуската свършваше, надеждите се изпаряваха, аз се връщах в екваториалните си лесове и нищо не се променяше.

С какво се е занимавал той през тези дванайсет години? Не зная. Досега нищо не зная за това, можеш ли да си представиш? Той и сега не желае да ми разкаже. Според мен се срамува да си спомня онези години.

... Ходел на нощен лов за гадове. Те се нахвърляли срещу него като бесни псета и той ги убивал като кучета. Дали е стоял, приличащ на върколак, на зомби и е наблюдавал, бавно се е наслаждавал, как се пръскат гадните им глави и димящите им мозъци се изливат по улицата? Не зная. Едва ли. Но е ВЪЗМОЖНО!

... А може би просто не е изтрезнявал? Отчаян, че може само да убива и нищо друго? Усещал е своята невероятна мощ и същевременно, абсолютната си безпомощност... Може би. Напълно вероятно. Но не само това.

... Или може би бавно е разработвал своята ТЕОРИЯ ЗА ЕЛИТА, която по-късно те накара да побеснееш. Ти си демократ. Но тя се харесваше на мнозина, харесва се и сега. Това е то политиката. Не е

важно дали говориш истината, важното е колкото може повече хора да се съгласят да приемат думите ти за истина. Хората не се интересуват от истината...

А може би нищо такова не е имало? Работил си е по специалността, писал е програми, правил е кариера — през тези години защити докторат и стана началник на отдел в края на краищата... Той винаги е бил трудолюбив и харесваше работата си.

А може да е правил ВСИЧКО ТОВА заедно с още много други неща, за които не бих могъл дори да предполагам? Не зная.

Тогава се разделихме като че завинаги и наистина не се видяхме цели три години. До моята първа отпуска. Помниш ли, че като си дойдох ти донесох масайски щит и истинско африканско копие? Тогава се срещнах с него. Преди това дори не си пишехме. Не исках да рискувам и да привличам излишно внимание нито към него, нито към себе си, макар че можех да се оправдая с необходимостта да поддържам контакти с потенциално ценен обект. Но не исках още някой да знае за него, да го оглежда, да го контролира. Стигаше ми Ведмак, когото виждах в кошмарните си сънища. Бях му изпратил три писма, но той ми отговори само веднъж и писмото му беше глупаво, с молби за сувенири. След като си получи сувенирите, млъкна.

Още първия ден се обадих на Господаря. Не можех повече да издържам. Сякаш самият дявол навиваше пружината на моето нетърпение. (Майка ти тогава ме заподозря в нещо лошо, възникнаха куп допълнителни усложнения, но това е друга история и мястото ѝ не е тук.)

Стори ми се напълнял и отпуснат. Почерпи ме не с чай, както в старите времена, а с водка и варени картофи. Говореше малко, повече слушаше, но неразговорливостта му се дължеше не на неприязън към мен, а на някакво добродушно равнодушие. Той явно бе започнал да пие и това се отразяваше върху личността му. Впрочем в това добродушно равнодушие при желание можеше да се забележи и нещо величествено. Това беше човек, който знаеше високата си цена и поради това бе безразличен към всичко останало.

Когато ставаше дума за политика, той се оживяваше. Явно обичаше да разговаря и размишлява на тази тема. Тогава бузите му порозовяваха, очите му светваха, а в речта му се появяваше небрежността и точният изказ на човек, убеден и добре знаещ какво говори. Той смяташе, че всички ние сме в задънена улица, в килера на историята заедно с кофите и подомиячките. Геронтократия. Средната възраст на управниците беше към седемдесет — възрастта на умората, преситеността и равнодушието. Възрастта на смъртта. Още година-две и край — те ще започнат да измират един след друг, ще настъпят смутни времена или безвремие. Страната постепенно ще започне да агонизира. Нефтът ще свърши, а това е кръвта на нашата икономика. Машините в заводите ни са от началото на века. И никой няма да си мръдне пръста. За какво? Тези, които могат да променят нещо, не желаят да го направят, а тези, които чакат промени, не са способни да променят нищо... Армията остава единствената надежда. Единствената реална сила в страната, единствената, запазила потенциала си. Не се надяваме на генералите, те са стари, сити и неподвижни — като политиците — та те вече са политици, а не военни... но младите другари полковници са бомба! Младата кръв кипи, иска й се да изправи снага, но перспективи няма никакви — задънена улица, килер...

Той предричаше военен преврат. Полковник Насър^[1]. Полковник Кадафи. Майор Кастро. Общо взето казваше нещата, за които се говореше във всеки дом. Но той явно шлифоваше матрицата на бъдещата си дейност. Предричаше война. Младежта няма поле за изява. Комсомолът^[2] се е превърнал в блато, в което всяка проява на активност и самостоятелност се наказва безпощадно! Скука! Животът е лишен от цвят и смисъл. Да се работи добре е безсмислено. Да се работи лошо е скучно и още по-безсмислено. Единственият отдушник е Западът, поп музиката, дребният бизнес. Поколението на идеологическите компрачикоси^[3] старателно отглеждаше поколение от идеологически изроди. Лицето на днешния младеж е деформирано по рождение и то необратимо — козя физиономия с изражение на идеологическа преданост и бодрост...

— Вие, разбира се, знаете, че Мирлин бе осъден.

— Не. Занимавах се с друго.

— Осъдиха го на седем години в лагер и две отгоре в изгнание. Представяте ли си? Седем години в лагер и две години в изгнание. За една-единствена статия, която бе рязка, но в която нямаше нито една лъжа. Такава държава няма право да съществува...

— Държавите не се нуждаят от права. Правото на държавата е нейната сила.

— О, да! Това е вярно. Благодаря за пояснението... Знаете ли защо в протоколите си непрекъснато повтаряхте «антисъветската статия на Мирлин»? Аз крещях «не бива!», крещях, че не я смятам за антисъветска, а вие пишехте ли пишехте и повтаряхте «ще те осъдят, Съомка!». Знаете ли защо?

— Не. Заради изискванията.

— Не. Нищо не разбирате. Или лъжете, или те и вас са ви лъгали. Те искаха НИЕ, свидетелите, да доказваме антисъветската дейност на Мирлин. Разбирате ли?

— Не разбирам.

— Аз самият го разбрах в последния момент. Късно, но все пак го разбрах и се съпротивлявах, както можех... Казвах, че не смятам статията за антисъветска, а прокурорът с такова отвращение ми заяви: «Държите се като дете, гражданино Красногоров. Престанете, че ме е срам да ви слушам». А съдията се разрови из протоколите и обяви: «Как не я смятате... Ето вашите думи: „Антисъветската статия на Мирлин не ми хареса...“ Подписали сте се... Ваш ли е подписът? Погледнете!» Помните ли, че непрекъснато ви молах да зачертаете думите «антисъветска статия»?

— Зачертах ги!

— Очевидно не навсякъде. Останали са...

— Честна дума, няхах ни най-малка представа...

Той само махна с ръка и заговори за друго — отново за младежта и за това, че ще победи онзи, който успее да я оглави, да я издигне до собственото си ниво или може би да слезе на нейното, но като остане верен на себе си... Той вече се приближаваше към своята теория за елита. «Елитът са тези, които вървят с мен. Всички останали са лупени и кръгли глупаци.»

Говорихме два часа, изпихме всичката водка и той внезапно се застыга за някъде. («Моля за извинение... забравих...») И се наложи да си тръгна.

Видяхме се още два пъти по време на първата ми отпуска, доброжелателно, приветливо, но набързо. Веднъж, струва ми се, имаше намерение да ме покани в своята компания (харесваше разказите ми за Африка), но очевидно размисли и не ме покани...

Успях да запазя, дори да укрепя, нашите дружески отношения, станавме по-близки, едва не минахме на «ти», но нищо ново не научих за него, нищо ново не сподели с мен.

Веднъж избрах време, когато го нямаше вкъщи и отидох да поговоря със съседката. Говорихме час и половина в антрето и тя ми разказа за него. (Не я бях завербувал, макар да ми беше минавало през ума. Защо? Вербуването, разбира се, има своите плюсове, но има и минуси. Лично аз винаги съм предпочитал словоохотливия събеседник пред най-старателния информатор.)

Да, наистина си пийвал. Особено преди две години. Не веднага след смъртта на жена му, а почти година по-късно, когато имал някакви неприятности — съдебен процес, на който се явявал като свидетел. Тогава започнал да не се прибира нощем, връщал се на разсъмване, с хлътнали бузи, със страшни очи, влизал направо в банята и стоял там дълго, после въздъхвал така, че го чувала цялата къща. Женицата много се плашела. Тогава той започнал да пие. Отначало нормално, като всички. Ставал весел, понякога говорел с нея, шегувал се, канел я на по чашка. После взел да се напива като свиня, до безсъзнание, падал, веднъж се случило в банята — разбил си лицето. Една сутрин отишъл в кухнята, едва се държал на краката си, паднал като дърво и останал да лежи така целия ден. Бил тежък и тя не можела нито да го помръдне, нито да го обърне и трябвало целия ден да го прескача. И край. Оттогава престанал. Пийвал, но по малко и вече без да върши безобразия...

... Да, идвали са жени, но все различни. И за кратко. Дойде три, най-много четири пъти и изчезне. След две седмици нова. Не обичал никоя. А една дори изгонил със скандал, с викове, едва ли не я изхвърлил насила.

... Приятели — разбира се! — идвали са. И Виктор Григориевич, и Женечка често идвал — къдрав, приказан красавец, винаги любезен, приветлив, поздравява, а понякога и цвете носи. И жена му си я бива — Таня... А евреинът някъде се загубил, не зная, може би е заминал в Израел... Понякога идва един такъв белезникав бръмбазък, гадничък, тънкокрак, също много вежлив и разговорлив: как сте, какво ново, Тамара Мартяновна? Не го обичам, целият е фалшив, не му вярвам. Но, слава Богу, рядко идва — веднъж на десетина дни...

Не осъзнах веднага, че това е бил Ведмак. После се сетих. Дребен. Белезникав. Гадняр. Той е. (Странно е обаче, как така не е успял да направи добро впечатление на Мартяновна? Нищо не му струва да очарова такава жена. Но очевидно и опитният човек греши...) Сега той работеше в друго управление. Потърсих го и го намерих. Не беше лесно. Бе си сменил адреса, преместил се бе в разкошния апартамент, в който по-рано живееше Скъпия Другар Шеф, бе станал вече майор, леко беше понапълнял и важничеше. Посрещна ме нащрек. Трябва да призная, че отстрани моята настойчивост и нахалство изглеждаха странни. Сувенирите донякъде го умилостивиха, но бдителността му се засили. Разговорът ни беше нелеп, безпредметен, напълно безсмислен. Ведмак безрезултатно се мъчеше да разбере защо съм дошъл, какво искам и каква, в крайна сметка, е работата... Преструвах се на доброжелателен и приятелски настроен. Според мен той заподозря, че съм педи. Не съм сигурен. Изпихме бутилка мартел, завъртяха ни се главите, но така и не изпитахме радост от общуването си. Разказвах му глупости за негрите и жените им, а той — за баща си, който се намирал в предишното си състояние, но сега обичал да му чете Емил Верхарн. Досега с ужас си спомням онази вечер. Подробностите ми се губят, но общото впечатление беше като за тежка, срамна и безсмислена работа. Когато бях вече в антрето почти готов да си ходя и се опитвах да намеря падналото под закачалката така, той ме попита уж между другото:

— Ходи ли при него?

— При кого?

— При твоя адаш, Красногоров...

— Не. А трябва ли?

— Не отивай. Да върви по дяволите. Той... Знаеш ли кой е той?
Чудовище.

— Моля?

— Чудовище.

— Грещиш! — казах аз с пиянска назидателност. — Той е ясновидец, категория «С».

— Това пък как го измисли?

— Скъпият Другар Шеф ми каза. Що — не е ли така?

— Не. Той е чудовище.

— Тогава ще трябва да го посетя. Това е по моята специалност.

— Недей. Аз вече не го правя, недей и ти. Страхувам се от него... — той млъкна, сякаш се страхуваше да не каже нещо излишно.

— Трябва да отида! — обявих аз упорито, като че не го чувах. Надявах се да каже още нещо. Да обясни. Да сподели. «Страхувам се» беше изпуснато неволно — искаше му се да сподели с мен, с единствения човек, който би могъл да го разбере... да му повярва... Да му помогне, може би? Но той не каза нищо повече, а аз не исках да рискувам и да питам направо. На раздяла се прегърнахме. Предполагам с взаимно отвращение...“

Тук ръкописът свършваше.

---

[1] Гамал Абдел Насър — египетски държавен деец от миналия век. — Бел.прев. ↑

[2] Младежката организация на комунистическата партия на СССР. — Бел.прев. ↑

[3] От испански — търговци на деца в миналото. — Бел.прев. ↑

ГЛАВА ДЕВЕТА

— Къде е останалото? — попита Станислав.

— Това е всичко — каза Ваня, като старателно подравняваше листата в папката.

— Така ли? — попита бавно Станислав. — Не е успял? Или нещо друго?

— Сигурно не е успял... — Ваня още по-грижливо завързваше връзките. Не умееше да лъже. И не бе необходимо. Ще се научи. Бъдещето е пред него.

— Ти вярваш ли в това?

Ваня не отговори. Само повдигна едното си рамо, като гледаше настрани. Здравно държеше папката с двете си ръце, сякаш някой искаше да му я вземе.

— Твоят баща се увличаше... — меко каза Станислав. — Беше идеалист и дори мистик. Смяташе себе си за отявлен прагматик и го подчертаваше, но не беше вярно. Изобщо не беше вярно. Обичаше Гумильов. Обичаше да чете „Капитаните“ на глас и с чувство... Очите му светваха и гласът му кънтеше от вътрешен възторг, когато произнасяше: „Но има други сфери на света, измъчва ги измъчена луна. Те са съвсем недостижими за висша доблест и за висша сила.“ Четеше ли ти „Капитаните“?

— Да. И „Старият бродяга в Алис Абеба“ четеше. И „Шесто чувство“.

— Беше много доверчив. Избра човек, на когото искаше да вярва и му вярваше безкритично и безкрайно.

— Защо ми го казвате?

— Защото не искам да вярваш на всяка дума от записките на баща ти.

— Аз и не вярвам на всяка дума.

— Така трябва.

Но той, разбира се, вярваше. На всяка дума. И това беше напълно естествено. Дори можеше да се окаже полезно.

— Знаеш ли как загина баща ти? — попита Станислав.

— Да.

— Ти как мислиш, било ли е нещастен случай?

Ваня за пръв път го погледна в очите.

— Мислех, че ВИЕ ще ми кажете какво е било.

— Нещастен случай — каза Станислав решително.

Ако човек е отишъл за гъби край река Вълча и изчезне, а след седмица го намерят да виси със заклещена глава в най-дебелия чатал на бора в пропастта... Разбира се, че е нещастен случай. ЗА ПЪРВИ ПЪТ ПРЕЗ ЖИВОТА си отишъл за гъби и ето ти резултата. Случайност. Естествено.

— Помниш ли имената, които баща ти бе споменал в началото на ръкописа си?

— Да. Александър Гуриков. Сергей Жукованов. Марлен Косоручкин.

— Правилно. Само че те не работят за органите. Специално проверявах — няма такива там... — Станислав направи пауза. — Отдавна, от няколко години ги няма. А този... Жукованов вече не е между живите.

Ваня нищо не отвърна, само помръдна устни... Очевидно обаче имаше свое разбиране по въпроса.

— Така — каза Станислав. — Струва ми се, че искаше да ме помолиш за нещо?

— Да. Искам да работя при вас.

— Така ли? И какво можеш?

Отново повдигане на рамото — неопределено и почти срамежливо. Но едновременно с това и предизвикателно.

— Да убивам.

Станислав си позволи да подсвирне тихичко.

— И къде се научи?

— Никъде. На улицата.

— На улицата нищо хубаво не може да се научи — рече Станислав.

Внезапно си спомни как майка му веднъж държеше мокър парцал, миеше пода и не го пускаше да излезе навън. Той й отговори дръзко и тя го плесна с парцала през лицето с думите: „Върви. Нищожество“. До тъмно стърча с хлапетата във вонящия двор, но не изпита удоволствие от това. С него стана нещо. Решаваща промяна.

Стана му безинтересно. Улицата престана да го привлича... Смени приятелите си и ценностната си система. Престана да пуши и започна да чете... Думите имат върху нас непредсказуемо и непредвидено действие. Както и книгите, впрочем...

— Извинявай, какво каза? — попита той.

— Казах, че наистина не е хубаво. Но ме попитахте какво умея и аз просто отговорих.

— Да. Разбирам. Но виждам, че нямаш особено високо мнение за мен. Защо всъщност реши, че ми трябва убиец?

— Не зная.

— Нямам нужда от сърчни убийци. Самият аз съм такъв. Нали така?

Ваня не отговори. Хапеше долната си устна и бе червен като рак. Странно момче. Очевидно душата му е ранена. И не заздравява. Некроза на душата. Разбираме го...

— Нямах високо мнение за вас — каза Ваня. — Но това беше отдавна. Някога. Оттогава всичко се промени. Нали виждам...

— Добре — каза Станислав. — Убеди ме. Ще те взема на работа. Но при едно условие. Ще ми дадеш и останалите листа от записките...

— Не са в мен.

— При това всичките. И тези последните, и тези, които са по средата.

— Нямам нищо... — Сега той пребледня, дори устните му побеляха.

— Всичко разбирам — каза Станислав. — Сигурно накрая, в постскрипtum, баща ти е написал: не МУ показвай тези записки, няма нужда да знае какво ти е известно за него. Но ти имаш свое собствено мнение. Сторило ти се е правилно да зная какви интересни работи са ти известни за мен... Но тук има две подробности.

Той замълча и запали нова цигара. Ваня чакаше. Естествено. Какво друго му оставаше? Да стане и гордо да излезе? Не, това беше изключено. Не можеше да си го позволи.

— Първо — каза Станислав и си дръпна от цигарата. — Три четвърти от това, което баща ти е написал за мене, не е истина. Това не са факти, а артефакти. Знаеш ли какво е „артефакт“? Някои неща си е измислил — имаше богата фантазия, на която се възхищавах, честна дума. Някои неща му подхвърлих аз, забавлявах се. Той, например,

пише, че на стари години съм взел да се занимавам с момченца... Не ми възразявай, написал го е! Със сигурност е така. Тези момченца той сам ми ги водеше, а на сутринта тихо ги изпращаше, за да не събуди Господаря. Беше сигурен, че Господаря спи безпаметно след бурната нощ, но в същото време Господаря се хилеше, заврял лице във възглавницата — наспал се и съвсем бодър. Господаря имаше много недостатъци, но ТАКЪВ не. Според записките излиза, че Господаря е сладострастник, а това изобщо не е вярно. Нали така? Пияндур, Нерон, развратник, сатир, нали?

Ваня го гледаше навъсено. Трябваше да спре, юношата бе странен и опасно непредсказуем, но той не искаше да спира.

— Харесвах баща ти. Обичам нестандартните хора. Той ме развличаше. Въобразяваше си, че ми е необходим като съветник и помощник... Впрочем така беше — помагаше ми да живея. Без него веднага ми ставаше скучно и тъжно. Беше умен! Знаеш ли защо не е искал да ми показваш тези записки? Знаел е, че мене никой НЕ МОЖЕ да ме шантажира. По-добре направо да се гръмне. Това е втората подробност, която трябва да знаеш...

— Изгорих онези страници — каза Ваня с усилие. — Имаше много лоши работи за вас. Хвана ме срам. Заради баща ми.

— Така ли? И какво имаше?

— Не искам да говоря за това. Защо ли? Бяха лъжи или полулъжи... Знам още по-лоши неща за вас, но никога и никому не бих ги разказал... и няма да ги разкажа...

— Например?

И тогава той спомена онзи случай в гората.

(... Когато запалката отказа да запали.)

Разбира се, той нищо не знаеше и не можеше да знае. Каза само това, което мислеше. Което си въобразяваше. Очевидно някога сам бе имал неприятности с „изнасилване“. Вероятно в казармата. Или може би в затвора? Кой го дърпаше за езика? Прословутият синдром на юношеската откритост? Развали му настроението. Разговорът загуби всякаква привлекателност и завърши зле.

— Утре донеси липсващите страници — му каза Станислав на сбогуване. — Можеш да си оставиш копия, щом толкова искаш. Или ми донеси копията, а оригиналите запази за себе си. Но утре.

Само че на следващия ден Ваня не дойде. Нито на по-следващия. Изобщо не дойде. Наложил се специално да издирва тоя глупак. И го намери. В Москва, вече след преврата, в началото на септември в една болница. Беше силно обгорял — ръцете, лицето, гърлото, а дясното стъпало бе простреляно. Бяха го забелязали около Белия дом. Странен младеж.

— Ти си странен младеж — му каза Станислав накрая. — Но ми харесваш. И аз съм странен, нали така? Добре, успя да ме убедиш. Върви сега при Кронид Сергеич... да-да, още сега... той ще ти направи документи.

4 ЧАСТ
ШЕФ, ГОСПОДАР, ПРЕЗИДЕНТ

ГЛАВА ПЪРВА

Последното съвещание свърши и седнаха да вечерят.

Загасиха полилеите и оставиха само една нощна лампа да свети за уют. Беше достатъчна, за да се вижда масата, покрита с ослепително бяла покривка, отрупана с мезета, със запотени бутилки тоник, над които чевръсто сновяха ръце с бели маншети. Кузма Иванович пийна половин чаша джин (водка нямаше), моментално почервеня, изпоти се и отиде да си сложи салата в чинията. Едик приглади рижите си коси с две ръце, макар движението да беше излишно, късогледо се наведе над мезетата и започна да ги мирише придирчиво — беше чревоугодник, при това взискателен. Кронид най-сетне остави бележника си настрана (но все пак достатъчно наблизо, че да може да го грабне, ако се наложи), хранеше се внимателно и бързо.

Той ги гледаше и отпиваше от топлата минерална вода. Днес му беше ден за разтоварване. Беше много гладен — червата му куркаха, слабо газираната вода се наместваше в тях звучно.

Беше уморен. Винаги се уморяваше, когато след дългите разговори, сметки, съображения, внезапни спорове и толкова внезапни помирения не стигаха до никакво решение. Четири уморителни часа и накрая — нищо.

— Дали да не изгледаме някой филм? — вяло попита той.

— Може — съгласи се Едик.

Кузма Иванович поклати отрицателно глава — устата му беше пълна. Той никога не оставаше по-дълго от необходимото. Имаше работа. Винаги и навсякъде. Остана за вечерята само заради това, че там, където отиваше, нямаше да може да хапне. А щеше да работи цяла нощ.

— Кузма Иванович, оставете ги... Наистина. Ще минат и без вас там...

Кузма Иванович само саркастично се усмихна: демек, ще се оправят, ама друг път — после ще трябва всичко да започвам отначало, за да не ми откъснеш главата от упреци... Този обмен на реплики носеше по-скоро ритуален характер.

— Имаме доста приличен филм на ужасите — каза Кронид. — Казва се „Смях от отвъдното“. Имаме и новия филм на Гаранин „Хиляда деветстотин деветдесет и трета“...

— Не! — извика Едик. — Само не него! Не искам Гаранин. И без него ми се гади от тоя живот. Дайте по-добре нещо за покойници...

— Там няма покойници, а ДЕМОНИ ОТ АДА.

— Още по-добре! Обожавам демоните!

— Но на екрана — вметна Кронид.

— Разбира се, как иначе.

— Тогава — реши той — ще гледаме демони... — Кронид веднага тръгна да ги обслужи, но Едик го спря:

— Накъде се засилихте, Кронид Сергеевич! Нахранете се спокойно. Не бързаме. Само Кузма Иванич вечно бърза...

— И затова е ТОЛКОВА КРАСИВ — веднага добави Едик. Всички се усмихнаха. В това число, слава Богу, и самият Кузма Иванич. (Веднъж, когато беше в добро настроение, Кузма Иванич им разказа как леля му го попитала подигравателно пред гостите си: „Кузя, ей, Кузя! Защо си толкова красив?“ И той отговори: „Бог дал!“)

Телефонът зад Кронид звънна тихо, той незабавно вдигна слушалката и заговори почти шепнешком. Синкавото отражение на екрана заигра в очите му, зъбите му се бялнаха.

Станислав изведнъж затаи дъх в очакване на нещо внезапно. И неприятно. Чакаше бързия поглед на Кронид, но такъв не последва — Кронид гледаше телефона. Станислав си отдъхна. Политика, помисли си той с облекчение. Никога не става така, както очакваш. Никога НЕ ТАКА...

— А помните ли — каза той внезапно — как му прилоша по време на помена на Алберт? Обичаше ни. Всичките. Зная го със сигурност.

— Стига де... — измърмори Кузма Иванович. — Обичал ни... И какво от това? Той и песни добре пееше...

— И вицове разказваше — добави Едик ентузиазирано.

— И беше голям смелчага. Добряк. Но напразно, Станислав Зиновиевич, се сещате сега за него. Враг е той!

— Беше приятел, а стана враг... — сам не разбираше какво всъщност иска да каже. И защо.

Едик с раздражение хвърли вилницата и тя се удари в чинията с месото.

— Господин Президент — каза той многозначително, — ако сте стигнали до конкретно и ясно предложение, много се радвам и Ви моля...

— Не — каза той смирено. — Нямам предложение. Все още нямам. Просто не мога да свикна, че винаги всичко в тази шибана политика става НЕ ТАКА! Не мога! — остави бутилката в средата на масата и стана. — И не искам да свиквам! Там е работата. Вие младите свикнахте, а аз старият пръч не мога и не искам да свиквам.

— Какво означава „свикнахте“? — наежи се Едик. — Просто не даваме воля на чувствата си, това е. Миналото няма значение. Сега той е предател и враг, трябва ясно да го разберем. Ако започнем да си спомняме и да се отпусваме...

— Съгласен съм — каза той възможно най-кратко. — Прав сте, Едик. Няма да се отпусваме. Виновен съм, че го направих. Защото не мога да измисля решение...

— Решение винаги има... — измърмори Кузма Иванович, избърсвайки със салфетката не само устните си, но и цялото си едро зачервено лице.

— Това не е изход — каза му той рязко. — Това е аборт.

— Сега вече се повтаряме — обади се Кузма Иванович, а Едик го поправи:

— Потретваме.

Тогава той каза на глас това, което си мислеше от няколко дни:

— Той е филателист.

Двамата се вторачиха в него с въпросителни погледи.

— Събира стари пощенски пликосе — поясни той. — Голям познавач е на пощенските клейма от осемнайсети век.

— Е, и? — попита Кузма Иванович.

— Хайде, стига сме говорили за това.

Той стана от креслото и се разходи из стаята, за да провери дали ще го болят коленете. Да чукам на дърво, май не. Колената ми са съсипани, помисли си той.

(„Господарю, колко тежите?“ — попита весело Николас. „Много.“ „Какво искате тогава от коленете си? Това е почти медицински термин — СЪСИПАНИ КОЛЕНЕ“. Този разговор се

състоя преди пет години. Диалог между лекар и пациент. Николас беше доктор. Терапевт, и то доста добър... Тогава бях здрав възрастен човек, но коленете вече ме боляха. Още никой не ме наричаше Президент — мнозина ме наричаха Господар, Бос, Шеф, също Командир и Треньор... И Николас тогава не беше предател и изменник, а приятел, личен лекар и началник на групата за връзки с пресата.)

— И филателистът какво? — попита Кузма Иванович с кавказко-турски акцент. — Като слона ли се храни — загребва с опашката си и го пъха право в задника? И не му трябва глава? — засмя се над казаното и взе да си облича сакото. От джобовите му се посипаха дреболии, закачи полилея с ръкава си. Беше зрелищна сцена: огромният (като слон) Кузма Иванович облича сакото си.

— Е, хайде — каза той както обикновено.

(Кузма Иванович беше обикновен човек, военен. Преди десет години бе щурман от морската авиация на Северния флот, майор или капитан трети ранг, както искате. Беше странен. И чувството му за хумор беше странно. „Тук не ви е там!“ — обичаше да казва той заплашително.

„Тук бързо ще ви откажат да пианствате с водка!“ „Ботушите трябва да се лъскат вечер — беше любимото му поучение — за да ги обуеш сутринта на трезва глава...“ Буквално преливаше от подобни бисери на сержантското творчество. „Сега ще ви дам да се разберете, ще накажа когото ми падне!“ Забавно е колко много хора го смятаха за тъп простак. Заблуждаваха се, но когато им ставаше ясно, бе вече късно. Той беше психолог, вникваше в човешките души. Казват, че великият Бурцев^[1] е бил такъв специалист по провокаторите. А на Кузма Иванович му бе достатъчно да поговори с човека десетина минути и вече знаеше НАШ ли е, или не е съвсем наш, или съвсем НЕ е наш. За Николас веднага му каза: „Този няма да се задържи при нас. Той е единак. Ние не му трябваме. Никой не му е нужен.“ Но Николас остана цели пет години. Кузма Иванович си мълчеше, но изобщо не си промени мнението за цялото време и последните събития нито го учудиха, нито го озадачиха, както се случи с останалите.)

— Познавам няколко филателисти — замислено каза Едик. — Според мен всичките са ненормални.

Той го погледна с удоволствие.

— За това става дума — каза той, доволен, че зърното, което е хвърлил, вече изкласява.

— За един стар плик жена си ще продадат, при това с радостни сълзи в очите — продължаваше по темата Едик.

— Аха...

Той се приближи до огромния прозорец и опря чело в леденото стъкло. Навън имаше мъгла. Нищо не се виждаше, но изведнъж околността се озари от червена, после и от зелена светлина — рекламата на покрива смени текста си.

— Имам два въпроса — каза Едик. — Нима е истина? И вторият: откъде да взема стари пликове?

— Трябва да са на по сто-двеста години — той отново се обърна с лице към тях. Кузма Иванович осъзна, че разговорът бе напълно сериозен, спря да си облича сакото и седна на края на стола. После попита с огромно съмнение:

— Искате да го купите за купчина стари пликове? Откачили сте. Или аз откачам?

Той го коригира:

— Не да го купим. ДА СЕ ОТКУПИМ!

— Да — каза Едик злобно. — За какво ни е да го купуваме?

Зависи, помисли си той. Нужен ни е и още как... Представи си, че Николас седи отсреща на масата — слаб, рошав, весел, никога непадащ духом, грозен, почти уродлив, с редки зъби, с вид на гущер или на маймуна... държи чашката с водка и неудържимо философства за неизбежната победа на умните над глупаците... Или обосновава необходимостта от Министерство на пробите и грешките... Изведнъж му хрумна да отиде и да му се извини, от което го преряза в гърдите. Ще отиде още сега. Без да се облича. По чехли. „Извини ме за отровния ми език... Върни се. Не исках... не исках да те нараня...“ Лъжа. В онзи момент той искаше не просто да го нарани, а направо да го унищожи... И в крайна сметка успя — вече го нямаше. Поне не тук. Никога няма да се върне.

— Станислав Зиновиевич — каза неочаквано Едик с променен глас. — Господин Президент. Вие го обичате. Досега. Нали?

Той трепна от погледа на зелените му очи и се задъха от невъзможността да отговори откровено на този директен въпрос.

Разбираше, че трябва да отвърне, и то начаса.

— Вие винаги сте го обичали повече от всички нас взети заедно — продължи Едик, в тона му имаше тъга и завист. — Така е. Тук сме все свои. Десет пъти сме го обсъждали помежду си...

— Ей! Ей! Говори за себе си! — предупредително му извика Кузма Иванич, а недоволният Кронид го погледна строго, с нож и вилица в ръка.

— Добре де, добре... Лоялни сте — каза им Едик. — Не сме говорили, само сме го мислили... Нали така? Мислихме си го! Затова при нас не се получава нищо — трети път обсъждаме въпроса и трети път напразно дрънкаме. Да ви кажа направо, господин Президент: докато не го изтръгнете от сърцето си... Докато, моля за извинение, не го разлюбите, нищо няма да се получи...

— Млъкни — каза му Кронид тихо. Съвсем тихо го рече, но Едик млъкна моментално. Сякаш го изключиха. Прекъсна наред думата, наред жеста — протегна се през цялата маса за бутилка тоник, махна капачката със зъби и отпи без да погледне никого.

Настъпи тишина, която сякаш затвърждаваше казаното, тишина, която съдържаше в себе си още много неизказани упреци. Той я чуваше и му се струваше, че трудно ще се справи с нея, но в края на краищата успя.

— Всичко е точно така — каза той, старайки се да се усмихне и надявайки се, че усмивката му няма да е прекалено фалшива и жалка. — *Mea culpa. Mea maxima culpa*^[2]. Но ще ви се наложи да простите старческата ми слабост. Аз действително ви обичам. Всичките. Сам ви избрах, сам ви назначих и ми е дяволски трудно да се откажа от вас. Дори когато не се държите както трябва... Край! Стига за днес. Струва ми се, че полунощ мина, така ли е?

— Да — веднага отвърна Едик с явно облекчение.

— Чудесно! Денят за разтоварване отмина. Да се залавяме за работа...

— Разпуснатост и никотин! — провъзгласи Едик.

— Точна така. Кронид Сергеевич, подайте ми от онова месо, докато Кузма Иванич не го е унищожил окончателно.

---

[1] Бурцев, Владимир Львович — руски революционер народоволец, разобличил един от най-големите провокатори в Русия

Азеф Евно. — Бел.прев. ↑

[2] Вината е изцяло моя (лат.). — Бел.прев. ↑

ГЛАВА ВТОРА

Към един часа през нощта, когато вече бяха решили да си лягат, нахлу министърът на печата — весел, ухилен до ушите, словоохотлив и гръмогласен. На всички веднага им стана ясно, че носи добра новина. Най-сетне. Първата за деня.

— Е? — казаха почти в хор.

Бе излязло шестото издание на „Щастливото момче“. Подаръчно. В десет хиляди екземпляра. В ярка синьо-черна лакирана обложка. С илюстрации от Аркелян. С предисловие от Некрасавин. Елегантно. Скромно. Достойно от всяка гледна точка.

— Пу, да не ти е уроки — каза Кузма Иванович с уважение, макар и доста равнодушно. Не беше любител на изящната словесност, но допускаше, че даденото литературно произведение внася в политическия имидж на обожаемия Президент неуловим, но съществен нюанс.

— Отлично! Отлично! — пееше Едик, разлиствайки гланцираните страници, кантирани в синьо. Леко мургавото му лице светеше вдъхновено — това издание беше негова идея, негова грижа и той го беше редактирал. Чувстваше се като съавтор в сянка. Книгите на политическите дейци винаги имат съавтор, скромно и почтително скриващ се в титаничната сянка на величествената фигура. Едик на драго сърце се беше съгласил на подобна роля.

А Кронид сияеше от безкористна радост. Сияеше и гордият от себе си министър на печата — Добрият Вестоносец, който потриваше огромните си бели длани. Всичко беше прекрасно. Всичко беше МНОГО ХУБАВО. Книгата ще се появи утре в четирите най-големи книжарници в Санкт Петербург и в три московски. И утре ще излязат рецензиите в „Невское время“, „Петербургские ведомости“, а в столицата — в „Известия“, в „Обща“ и разбира се, в „Правда“... А после щафетата поемат радиото, телевизията и рекламните агенции... Бяха помислили за всичко...

Шумяха, разглеждаха книгата, разливаха я, любуваха ѝ се, гордееха се с нея, пускаха шегички, докато накрая той улови в

ласкавите и топли вълни на всеобщата еуфория ледените струйки на сукката. И взе книгата решително с думите:

— Стига. Достатъчно. Отивам да лягам. И никой да не смее да ме безпокои преди десет, иначе да му мисли.

Изпрати го нестроен хор от пожелания за лека нощ.

Той премина през тъмната и студена билиардна, напоена с миризмата на хубав тютюн, на одеколон и на още нещо. Зад стъклената стена отляво се виждаше мъглата навън. В мрака проблясваха лакираните повърхности, тежките и неподвижни топки леко светлееха върху билиардната маса.

Той подмина масата и стойката за щеките. Вече бе хванал дървената дръжка на вратата, когато за миг изпита болезнен шок. Трепна, вцепени се, дори се изпоти — в най-тъмния ъгъл до масата с пепелника, кутиите с цигари и пакетите тютюн имаше някой, по-черен от тъмнината, с щръкнала напред брада. Николас. Казваха, че си е пуснал брада и веднага заприличал на Иван Грозни, изпълняван от артиста Николай Черкасов... Влажните му неподвижни очи блестяха. Нямаше никой. Призрак. Игра на сенки. Не биваше да мисли толкова много за него, той не струваше толкова. Ей Богу — не струваше...

Пое си дъх, преодоля шока и влезе в хола — на светло, на топло, в уютния Златен хол.

Тук всичко бе бяло и златисто, празнично и малко помпозно. Министерство на външните работи... Не обичаше това помещение. Беше за приеми — вместилище на разкошни мебели, златисти драперии, нощни лампи, подобни на полузатворени от неща очи. Но дума да няма, беше много красиво.

Набързо, без да чува собствените си стъпки по покрития със сукно под, премина през Златния хол. Бе готов да свърне в анфиладата, но в последния момент размисли и влезе в кабинета си.

Тук беше тъмно, прохладно и студено. На екрана на компютъра слабо блещукаше звездно небе, модемите безшумно и стремително подаваха информация — мегабайти, гигабайти — тя веднага се обработваше. Той не разбираше тази информация, но не се и опитваше да разбере: вътре работеха непознати и изключително сложни програми. Информацията можеше да се окаже полезна, да му потрябва във всеки момент, но това все не се случваше...

Самата мисъл, че притежава това невидимо съкровище, го изпълваше с възбуда. Или го правеше глупав? Или наивен като дете? Всички компютърджии, програмисти, хакери и просто юзъри са като деца, които си играят. Винаги. С каквото и да се занимават, те играят, играят с разкошна умна играчка... Щастливи деца...

Решително седна и включи програма PERS. На екрана светна ФАМИЛИЯ. Той написа КРАСНОГОРОВ и машината веднага поиска ИМЕ, до него мигаше червена седмица. Тя означаваше, че сега в паметта се пазят седем имена и е нужно уточнение. Миналия път имаше пет Красногорови.

— Множат се като зайци — измърмори той, набирайки името си. Компютърът откликна неочаквано и странно:

— СТАС — появи се на монитора, после: — СТАНИСЛАВ.

— Какво става? — попита той недоволено, но веднага разбра, че сам си е виновен — бе написал СТАСЛАВ. — Добре, добре — пропя той, — значи още един Стас се е появил. Да видим що за Стас е този — и той кликна на СТАС.

Оказа се, че е някой си Стас Красногоров, с истинско име Сергей Андреевич Кургашкин, 35-годишен, рок певец, вокал на група „Господар“, автор на знаменития шлагер със същото име.

— Това се казва слава — каза той със саркастична усмивка. — Щом името ти го вземат за псевдоним, значи си се прославил... А рейтингът ми пада... „Ще се провалим, ще се посраим“ — изрецитира и безцелно изтрака с пръсти по клавиатурата.

На екрана се появи напълно безсмисленото УФЖКАН, компютърът се замисли за секунда, но не се изложи:

— УФЖКАН — НЯМА ДАННИ. ВАРИАНТ: УВАЖКАН, АЛЕКСЕЙ БАРЕЕВИЧ.

Този Уважкан изобщо не го интересуваше, но изведнъж се сети и набра КИКОНИН, ВИКТОР ГРИГОРИЕВИЧ. Какво ли прави той, отдавна не сме се виждали.

Машината познаваше този човек — напълно порядъчният, унил и скучен член-кореспондент на две академии (на Военномедицинската и Селскостопанската), директор на Института по генетика на селскостопански животни, почетния член на три международни фонда и т.н., и т.н. Кого интересува това и кой ще седне да го чете? Къде са сведенията за неговите пристрастия и предразположения? За

интимните му дела? Къде са навиците му, греховете и грешките? Компроматите? Онези нишки, които, като ги дръпнеш, човекът става твой? Кузма Иванич сигурно ги притежава. Де да можеше да ги погледне! Ама Иванич не би разрешил. „Не, не, Станислав Зиновиевич! Не си и помисляйте! За какво са ви? После три дни ще се миете... Пък и нищо нямам. Сам забранихте да използваме компромати, а ако е така, за какво да ги събирам? Само място ще ми заема...“

Всички лъжат, и то непрекъснато. По-точно всички НИЕ непрекъснато и ожесточено лъжем. Едни — с крива, виновна усмивка, други — преодолявайки с мъка гаденето, а трети — смело, предизвикателно и с боен хъс. Но всички...

Да напиша Мирлин, помисли си той, и да го поставя над всички нас, за да не ни дава да лъжем. Тази мисъл го възпламени, но само за миг — хладен вътрешен глас веднага му напомни, че е вече стар пръч, че е прехвърлил седемдесетте, че трябва да се опомни, защото Мирлин можеше да не е между живите... Давай, стари чудако, напиши името му: Мирлин, Семьон... виждаш ли, дори бащиното му не помниш, а може и никога да не си го знаел... ЮАР, редактор на вестник еди-кой си (вестничето се списваше на местно наречие — как да го запомни). Починал еди-къде си и еди-кога си. Това ли искаш? Не. Само това не... С чуждата съвест искаш да се оправдаеш? Твоята не се справя? Не би било лошо. Но и без това ще минеш. Досега си се справял и занапред ще се справяш. Край. Минутата на слабост свърши...

Позволи си да напише Николас.

Разбира се, тук имаше много материали. Компромат също, но почти всичко останало бяха подробни преразкази на последните му речи пред ветераните, пред пристрастените, пред феминистките, пред представителите на Генералния щаб — с точни цитати и други подробности: броят слушатели, възрастта им, как реагират, на какво НЕ реагират... В аналитичната част бе отбелязано това, за което днес говореше Едик: неочаквано повишеното внимание на обекта към приятелството на Станислав Зиновиевич с Виктор Григориевич. (Може ли Станислав Зиновиевич да се скара с Виктор Григориевич? По дяволите! Какво общо има с това Виконта? Защо изведнъж Виконта изплува в неговите речи и прояви? Случайност?

Случайности няма, отбеляза по този повод Кузма Иванич и никой не се реши да спори с него.)

Тук имаше доста любопитни неща, но самият Николас го нямаше. Нямаше го уродливото, тромаво, тъпичко, феноменално БЕЗПЕРСПЕКТИВНО човече, което изведнъж (защо, какво го накара, как се случи?) се отърси като мокро куче и за няколко години направи със себе си чудо...

(Истинското му име бе Никита. Сам се наричаше Ник: беше прочел Хемингуей: „След бурята“, „Нещо свърши“, „Никога да не бъдете такива“ и „Петата колона“. Шегаджиите в института го нарекоха Николас, името му се лепна и остана за цял живот. Само ТО. Всичко останало се промени, но разбира се, не по заповед на щуката, в промяната нямаше нищо приказно, освен едно — при нормалните хора така не става. Нормалните хора са слаби, вяли и безволеви.

Те се задоволяват с даденото им от Бога, а ако нищо не им е дадено, се наливат с бира и тихо злобят към онези, които искат повече от другите. Ник-Николас не беше ненормален, беше типичен self-made-man^[1]. Такива в природата изобщо не съществуват, никога не ги е имало и скоро няма да има.

... Пелтек? Демостен според слуховете също бил такъв. Ако искаш да станеш оратор, трябва да говориш много, високо и дълго. Година. Две. На мама, на сестра си, пред огледалото. Всеки ден по няколко часа...

Ако искаш да се научиш да свириш на китара, а почти нямаш слух, трябва да си купиш самоучител, китара и да свириш. Дълго. Много. Година. Две. Всеки ден. На сестра си, на нейните приятелки шегаджийки. Няма да станеш като Ричи Блекмор, но ще можеш да зарадваш компанията си при нужда.

Още в гимназията учителят по физическо го бе огледал с известно изумление и бе казал загрижено: „Не можеш да скачаш — къси са ти краката. Баскетбол и волейбол също няма да играеш. Може би ще хвърляш граната?“ Не го прие добре. Беше тромав като чайник. Не само че беше непригоден за спорт, а спортът му бе противопоказан. Тогава започна да играе на пинг-понг. Много. Често. Всяка вечер. Партньорите и хубавичките зрителки му се смееха сподавено. Той

играеше до припадък. Вие знаете ли как изглежда чайник, който се опитва да играе на пинг-понг? Отвратително. Не стана отличник в курса по тази игра, но се класира трети.

На пет километра даде много добър резултат. А десетте ги пробяга така, че го изпратиха да участва в студентската спартакиада, но той отказа — беше му вече безинтересно — бе постигнал своето. За пореден път бе преодолял чайника в себе си и получи това, което Господ бе отказал да му даде...

Нямаше време. Предстоеше му да преодолее абсолютната си невъзприемчивост към чужди езици, към танци, към плуването и живописата... И той я преодоля. Тъй че към трийсетата си година имаше костеливо лице, сбръчкана, приличаща на костенурка шия, кожа с цвят на земя и крив огромен нос. Зъбите му бяха развалени, очите — без вежди, без мигли.)

И за какъв дявол хвърли око точно на нея? Нямаше ли други момичета? Имаше колкото искаш. Ама не — глупакът се влюби в момичето на Господаря. В любовницата. В жена му. Дали тя не го е поощрявала? Дори и така да е. Тя е младичка, глупавичка, агънце блеещо... („Той харесва ли ти?“ — „Да.“ „Господи, какво му харесваш?“ — „Веселяк е.“ — „Аха. Значи аз съм скучен?“ — „Не, ти си велик.“ О, Господи! Не са хора все пак. Жени са.) Беше непоносимо. Беше срамно. И гадно. Блудство. Съблазън дяволска. И абсолютна безизходност.

— Къде си вреш гагата? Любовник ще й ставаш, а? Та ти си изрод, погледни се. Устата ти смърди като помийна яма и шията ти е мръсна. Не виждаш ли, че тя е принцеса, а ти си боклук. И нищо повече. Върви при курвите, помияр такъв...

Идеята беше правилна. Трябваше да го откаже веднъж завинаги. С чук по главата. Ще се поизмъчи една седмица и ще дойде на себе си. „Кратковременното безумие“ ще отmine и всичко ще бъде като преди. Не. Прекали. Прекали и още как. От ревност. Проклето чудовище със зелени очи...

Не ставаше дума само за ревност (на стареца към младия, на богатия към бедния). Съществувахе и болезнената обида, че този умен, безгранично силен, блестящ урод изведнъж се унизи до

състоянието на обезумял самец, готов на всичко заради една разгонена кучка... Искаше да го вразуми и откаже, като син, но го обиди и унизи като враг. Смъртно. Завинаги.

— Прости ми, Ник — каза той в пространството.

Късно. Сега вече бе късно. И не съществуват думи, които биха могли да поправят стореното...

Той разсеяно отвори последния текстов файл, над който работеше, и без каквото и да е удоволствие прочете:

„Прекрасно разбирам защо са необходими творческите личности — учени, писатели, архитекти, художници, философи, поети, композитори... Такива по света има стотици хиляди. Изобщо талантиливи хора. Тук влизат и шлосерите, стругарите, грънчарите, зъболекарите, шофьорите, санитарните техници, ловците на змии, кулинарите, докторите — всички, които си вършат работата ДОБРЕ. Те са милиони, дори десетки милиони.

Но къде да се дяват онези СТОТИЦИ милиони и милиарди, които Бог не е дарил с творчески живец? Които работят лошо и не могат, или не желаят, да си вършат работата ДОБРЕ? Какво да се прави с тях? Кому са нужни? На какво имат право? И имат ли? Какво се полага на човека, просто защото е човек? Не е бръмбар, жаба, лос, а човек?

На лоса, например, нищо не му се полага заради това, че е лос. В най-добрия случай да му сипеш малко сол, за да лиже. А на човека? Хляб, сол, мир? Уважение? За какво? А ако разсъждаваш...

И изобщо какво значи справедливо устроен свят? Свят, в който на ВСИЧКИ ИМ Е ДОБРЕ? Що за справедливост е това, когато му е добре и на работливия и на безделника? На този, който дава на другите много, на онзи, който изобщо нищо не дава (не може, не умее или не иска), а само взема? Всекиму според труда ли? Но ако твоят труд НИКОМУ не е нужен? (Класически пример е адският труд на графомана или на Сизиф.) Нищо ли да не му даваш на такъв? Като Сизиф? Но ти си РАБОТИЛ, работил си КАТО ШАНТАВ!“

Беше правилно, но безинтересно. Днес това не го интересуваше. Всъщност каква справедливост може да съществува, ако една-единствена дума може да изгори всички мостове? Време е да върви да спи, въпреки че утре има свободен ден. Запали нощната си лампа и за няколко секунди се загледа в разтворената книга „Щастливото момче“,

в собствената си снимка. Радваше се на златистата хартия и на своето лице, осеяно с бръчки — приличаше на пророк или на американски генерал. Чудеше се какво да ѝ напише? Преди малко имаше лоши мисли за нея — несправедливи, обидни, жестоки и сега се чувстваше виновен. Смешно. Трябваше да е нещо такова, което не е писал на никой друг. Нещо, което да я разсмее...

Внезапно си спомни надписа, който един шофьор на такси в Минск написа на снимката си, преди да я подари на Лариска. Преди сто четирийсет и пет години. В по-миналото си съществуване. Когато всички бяха живи, млади и непознати. Когато всичко предстоеше, а миналото не съществуваше... Шофьорът беше смел, току-що уволнил се от армията, с перчем, с прозрачни очи на ласкав негодник. Жора написа на младичката засмяна Лариска:

*Нека милият взор на очите ти
се плъзга по снимката ми
и може би в паметта ти
ще възкръсне споменът за мен.*

Това беше страхотно. И той реши да го напише.

Няма да го оцени, със съжаление си помисли той, драскайки със златния „паркер“ по луксозната хартия. А аз толкова обичам, когато тя се смее...

---

[1] Човек, който се е издигнал, благодарение на собствените си заложиби. — Бел.ред. ↑

ГЛАВА ТРЕТА

Лежеше по гръб със затворени очи и с половин ухо слушаше чуруликането ѝ. Най-обикновени умилителни глупости — нещо за гримиране (половината думи не разбираше), за хулигана Тимофей (Тимофей също чуваше и от време на време излайваше изпод кревата), за чичо Шура, който пак я занимавал с проблемите на вилата в Уст-Луг... Тя можеше дълго да говори за всякакви незначителни мили неща. После го попита:

— Ти слушаш ли ме?

— Разбира се!

— Да ти се не види.

Той не ѝ възрази. Беше му хубаво да лежи със затворени очи до ухаещото ѝ тяло и да не мисли за нищо. Да заспи.

— За какво беше това дълго съвещание? — попита тя. — Или не бива да питам?

— Ами, защо — може.

— Питам, защото си изцеден като лимон.

— Като грейпфрут. По-вкусни са. Като грейпфрут, но стар. И горчив.

— Не искаш ли да ми разкажеш?

— Не особено. Омръзна ми. Пак за Николас.

Тя каза „хм“, той я погледна през полуотворените си клепачи и видя как загрижено мръщи челцето и как това я прави трогателно красива.

— Не разбирам какво искате от него. Издава някакви ваши тайни ли?

— Нямаме тайни.

— Тогава какво? Говори срещу вас?

— Срещу мен.

— Айде бе? Лъжа. Той те боготвори.

— Някога ме боготвореше.

— Все едно. Той е честен. Няма да лъже за тебе.

— Ами той не лъже...

Как да ѝ обясни? Тя просто не можеше да разбере, въпреки че се опитваше: четеше всички вестникарски изрезки за неговите речи и всичките му статии в „Обозревател“, гледаше и видеозаписите. Объркваше я обстоятелството, че той никога не лъже. Говореше истината, само истината, макар и не цялата истина. Умееше да го прави. Беше самоук професионалист. „Моите срещи с Господаря“. Забавни случки. Поучителни. Щрихи към портрета на Великия човек. Великият? Велик е, велик е, без каквото и да било съмнение е Велик... Когато държеше реч пред алкохолиците, пред членовете на Бирената партия, разказваше какъв високомерен трезвеник е Господаря. А пред въздържателите разказваше с весел смях и тънко изиграно комично огорчение за единствения известен му случай, когато Господаря прекалил съвсем мъничко с джин и с действията си обидил британския културен аташе... (А сега пита: „Може ли Станислав Зиновиевич да се скара с Виктор Григориевич? Не, не и още веднъж не. Поради сериозни причини. Например светостта на старото приятелство.“ И после за отношението на Господаря към приятелството... Защо? Какво има предвид? За какво намеква?)

Усети пръстите ѝ на лицето си.

— Само не го убивай — прошепна тя в ухото му. Едва чуто. Той по-скоро се досети какво казва тя. — Не бива. Пожали го. Ти го обиди, нали!

Ревността е страшно нещо, помисли си той с тъга. Подла и коварна. Вижда се и не можеш да я скриеш от никого.

— Муцинко — рече той, — що за мисли са това? Нямам намерение да го правя. Кълна се.

— Зная. Но ти казваше, че... при тебе ставало от само себе си...

— Кога съм го казвал?

— Не ти. Някой от твоите. Чух го.

— По-малко глупости подслушвай. Те са суеверни глупаци. Повтарят си един на друг глупости, когато са уплашени. „Господаря няма да позволи. Всички врагове ще срази и победи...“ Те нищо не разбират.

— А ти разбираш ли?

— Не. Няма какво.

— Не го обиждай — отново каза тя. — Моля те.

— Добре. Обещавам. — Отново затвори очи. — Рейтингът ми, да го вземат мътните, непрекъснато пада — оплака се той. — Вече втори месец. И никой не може да разбере защо, мъчим се и си втълпяваме разни тъпотии... Ще се посраим и ще се провалим. Ще видиш.

— Зная откъде е това — извика тя радостно. — От „Каштанка“.

— Така е. Браво!

— Като дете произнасях фразата различно и другите ми се смееха.

Тя млъкна, започна леко да масажира клепачите му и изведнъж изтърси:

— Защото започна да мислиш за себе си.

— Моля?

— Затова рейтингът ти пада. Отначало ти мислеше за тях, само за тях и те го чувстваха. Това винаги се усеща. Беше ти все едно какво ще стане с тебе. А сега... вече не ти е все едно.

— Това също ли се усеща?

— Да.

Той замълча, поразен от думите ѝ. После попита:

— И какво да правя сега?

— Не зная. По принцип всеки нормален човек трябва да мисли за себе си. Длъжен е. Без това не може.

Какво беше това зад нейните чудни пъстроцветни очи? Интуиция ли? Или ум? Откъде у нея ум? Или тя не е на осемнайсет години, а на двайсет и осем? И някой ловко ми я е подхвърлил, като бомба със закъснител, измамвайки всички: и мен, и Николас, и Кузма?

Ей, ей, упрекна се той. Какво ти става? Съвсем обезумя? Та това е Дина, твоята Динара. Последната ти любов. Вярност. Нежност. Щастие... Опомни се. Подбирай си шибания език... Какво общо пък има това с езика? Точно той си знае мястото и лежи там кротко... Не, братле, не ти е виновен езикът, а нещо гнило в мозъка... Дори не там, а в душата, в душичката ти...

Усещаше, че заспива. Мързеше го да стане и да се премести в спалнята. Мързеше го сериозно и безпощадно да се захване с това гнило, което напоследък се бе загнездило в него и постепенно изгризваше всичко от миналото, от съветската епоха: ум, чест, съвест... победите в единство с народа...

Заспа.

Събуди се сякаш от внезапен вик. Сърцето му се мяташе, трепереше като обесен на бесило. Беше съвсем тихо. Отначало не чу нищо, но после разбра, че това е интеркомът в съседната стая — в спалнята му.

Никакви резки движения, напомни си той. Бавно. Плавно. На три... Внимателно се освободи от шала ѝ и бавно седна. Дина похъркваше тихичко до него, закрила очи с ръка. Екранът на телевизора светеше безшумно. Интеркомът отново започна да звъни — толкова настойчив и упорит можеше да е само Кронид.

— Да — каза той, след като натисна копчето. Беше студено и краката му замръзваха дори върху дебелия килим.

— Извинявайте, господин Президент — каза тихо Кронид. — Генерал Малнич иска спешно да говори с вас. Настоява.

Пак нещо с Виконта... Господи, защо „нещо“? Ясно е какво може да му има на Виконта. Няма да го кани на рожден ден я! Три и половина сутринта е.

— Свържете ме.

На екрана се появи младо, скулесто лице, с азиатски очи. Беше в униформа и дори с фуражка. За важност? Този беше истинско магаре.

— Станислав Зиновиевич, той получи поредния си пристъп.

— Разбирам. Сериозен ли?

— Много. Като по-миналата зима, даже по-зле. Изобщо не можем да го стабилизираме.

— Добре. Ще бъда готов след петнайсет минути. Пращайте кола.

— Вече изпратихме хеликоптер.

— Какво?

— Хеликоптер — повтори генералът. — Ще бъде при вас след трийсет-трийсет и пет минути...

— По дяволите! Къде сте?

— В базата. Не е далече. Четирийсет минути полет.

Дина дойде и му донесе дрехите. Заоблича се. Раздразнението му нарастваше все повече и накрая го завладя.

— Да ви вземат дяволите всичките! — ревна като на митинг. — Какво струвате с вашите системи за преливане! Некадърници! Намерихте си изцелител! Повръща ми се от вашата медицина! Готованци такива, да ви вземат дяволите!

Генералът мълчеше смирено и предано го гледаше в очите. С единия крак в крачола, той изключи екрана с физиономията на идиота с медицински пагони и гракна на Кронид:

— Чухте ли? Подгответе площадката!

— Слушам...

— Ще летя сам. Отменете всички срещи, насрочени за утре. — Забеляза странно изражение на лицето на Кронид и попита:

— Какво има? Още нещо ли?

— Не — побърза да отговори събеседникът му и си промени изражението. — Нищо съществено.

Личеше си, че избягва да отговори — беше станала още някаква гадост. Хванали са някого с подкуп или е излязъл поредният пасквил, предател се е появил или са пуснали гаден слух за Динара... Не искам сега да се занимавам с това, утре, утре или вдругиден.

С истинска злоба облече ризата, жилетката, обу си обувките, Динара трескаво му закопчаваше ръкавелите, сърцето му биеше като лудо, главата му бе мътна както винаги в такива лоши моменти и изведнъж забеляза, че не вижда добре.

Изплаши се.

Никак не му се искаше да си го признае, но **НАИСТИНА** се изплаши, а това не се беше случвало от първия пристъп на Виконта. Защо не могат да го стабилизират? Защо? По-рано не беше така... С пъшкане завърза връзките на обувките си, изправи се, стисна клепачи, за да се отърве от звездичките, които виждаше, и мушна ръце в ръкавите на сакото, което Динара му държеше.

— Благодаря, муцинко — промърмори той, като се постара да смекчи гласа си, а бе готов да кресне истерично или да излае команда. — Не ми обръщай внимание. Аз... такава... малко се вълнувам, ако трябва да съм честен...

— Ами недей — каза тя спокойно и дори властно. — Всичко ще се оправи, ще видиш.

И отново му мина през ума: на колко ли години е наистина — няма тази спокойна и властна жена е на осемнайсет? Не изглежда така. Съвсем не... Отново прогони тази мисъл, но знаеше, че тя вече никога няма да изчезне напълно.

— Не ме чакай утре за обяд, няма да успея — каза той. — Тоест може и да успея, но ти не ме чакай. Не е ясно как ще се развият нещата

там... Щом се освободя, ще ти звънна.

— Добре. И не се вълнувай толкова много. Казвам ти, че всичко ще се нареди добре.

Наведе се и я целуна по красивата вежда. Неочаквано се успокои. Какво ми става? Разбира се, че нещата ще се оправят. Винаги са се оправяли, ще се оправят и сега. Професионалист съм. Единственият в света.

— Професионалист съм! — каза ѝ той многозначително.

— Да. Единственият в света.

— Именно. Е, тръгвам. Лягай да спиш.

— А любовта? — попита тя възкисателно.

— Никога няма да умре! — рапортува той. Целуна я и по другата ѝ красива вежда.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

В щаба имаше много хора, при това половината непознати. Тези, които седяха, скочиха и изпънаха ръце по кантовете. Стоящите с гръб се обърнаха и заеха почтителни пози, дори нахалният Артъом, който беше командир на външната охрана и единствен си позволяваше да пуши и да тръска пепелта в дланта си.

Той поздрави всички наведнъж и седна в своето кресло под нощната лампа.

— Така. Благодаря за вниманието. Моля членовете на щаба да останат, а останалите да напуснат. Какво става тук? — попита той Кронид. — Преврат? Бунт? Земетресение? Нощ е все пак. Защо всички са се събрали?

Нощните събирания в щаба не бяха нещо необикновено и не се правеха по повод. Нощната смяна често се събираше тук, докато него го нямаше — да поговорят, да пийнат кафе, да ОБМЕНЯТ мисли. Но сега в атмосферата се усещаше нещо необикновено, смътната аура на някакво събитие, угасващото ехо на нещо обсъждано... Не разбираше защо Кузма Иванич все още (или отново) е тук, заедно с Едик, който също не спеше, и с Кронид, който нямаше работа в щаба в четири сутринта.

Присвил очи, наблюдаваше как помещението бързо и почти безшумно се изпразва, улавяше насочените към него погледи, бързи и дразнещо неопределени. Забеляза, че Кронид не отговаря на въпросите му и прекалено делово му налива кафето. Видя на бледото лице на Едик, застинало в полуусмивка, странно и неуместно удовлетворение. Кузма Иванич съсредоточено сумтеше и изучаваше някакви книжа, които бе измъкнал от джоба на сакото си и сложил на масата...

Освен споменатите в стаята останаха само Артъом (бе изгасил миризливата си цигара в присъствие на началството) и здравият като бик Шалима — началник на транспорта и в частност, на площадката за кацане.

Господаря отпи от кафето, кимна с благодарност на Кронид и попита Шалима:

— Не е ли време да се качвам горе? Кога се очаква хеликоптерът?

— Имахме връзка в три и трийсет и девет — доложи Шалима с пресипнал висок глас. — Очаквам ги точно в четири.

— Добре. Тогава ще мога спокойно да си изпия кафето... Кронид Сергеевич, напомнете ми, моля, че забравих: имах ли планирани срещи?

— Довечера. През деня не. В деветнайсет часа в Ротари клуб.

— Аха. Благодаря. Спомних си. Жалко — ще се наложи да им се извиня.

— Слушам — каза Кронид и Господаря отново забеляза неговия бърз и неопределен поглед.

— Господин Шалима — каза той с приветлива усмивка. (Не харесваше Шалима — беше прекалено груб и самодоволен — истински мъж — пие всичко, което гори, шиба всичко, което мърда.)

— Не искате ли кафе? Не? Добре. Ще чакам вашите разпореждания. Ако обичате да ме уведомите пет минути преди кацането... Благодаря.

Изпроводи с поглед широкия му гръб и погледна въпросително Артъом.

— Не искам кафе. Измитам се веднага, но предварително искам да получа разрешение да ви съпроводя до базата...

— Каква база?

— Военната — поясни Артъом. — Господин Президент, разбрах, че ще летите до военната база, до Красная Вишерка. Моля да ми разрешите да ви съпроводя.

— Къде е тая Вишерка?

— На сто и шейсет километра отук — бодро и делово доложи Артъом.

Пред него се появи карта, сложиха я направо върху чашките и подносителите с бисквити. Той намери Красная Вишерка и се убеди, че е на около сто и шейсет километра, но на картата нямаше отбелязана никаква база. Имаше само блата и гори — местата не изглеждаха особено приветливи. Той искаше да поразпита за базата, но никой не знаеше почти нищо — или се *досещаха*, или *предполагаха*, или така бяха *разбрали* от преговорите с базата.

— Добре — каза той накрая и върна картата на Артъом. — Не е толкова важно. Скоро ще я видя лично. Все пак ми е интересно що за

база може да има там? На медиците ли? На ветеринарите ли? Няма нужда да ме съпровождате, Артъом, благодаря. Генерал Малнич е сериозен мъж, макар да е от медицинската служба и щом ми е изпратил хеликоптер, значи ще има и охрана. Познавам го отдавна... Точка по въпроса! — каза той на подчинения си, който сякаш имаше намерение да продължи да настоява. — Точка. Не обичам такива работи.

Те прекрасно знаеха, че той НЕ ОБИЧА, но това обстоятелство не им харесваше и понякога спореха и дори се караха. Те и сега го гледаха недоволено и с укор. Ще им мине.

Огледа всички поред и после каза спокойно:

— Така. А сега бързо и без лъжи — какво още се е случило? Какво криете от мен?

Всички се смутиха.

— Николас... — изпъшка Кузма Иванич, избягвайки погледа му. Очевидно реши, че длъжността му налага да отговори първи. Веднага млъкна.

— Добре, Николас. Много добре. И какво за Николас? Защо се смущавате? Какво още е сътворил този предател? Бандитът му с бандит. Е?

Кузма Иванич отново изпъшка жално и направи нещастна физиономия, сякаш внезапно го бе заболял зъб.

Тогава разбра.

— Не е истина — каза той и усети, че се задушава.

— Истина е, Станислав Зиновиевич.

Странно, но не почувства нищо друго освен някаква вътрешна пустота и хлад. Ама аз го очаквах, помисли си той. А може би дори го желяех? Какъв съм подлец!

— Кога? — попита със сетни сили. Всичко това вече нямаше значение. Бе несъщественно. Подробности.

— Днес. Снощи в десет.

— От какво?

— От инсулт.

— Моля?!

— Инсулт.

— Глупости! — каза той. — Откъде са сведенията?

Кузма Иванич отговори, че сведенията са абсолютно надеждни, но Господаря вече не го чуваше.

„... Само не го убивай... Моля те... Ти го обиди, нали! Пожали го...“

Ето КАК ме гледаха, помисли си той. А аз си въобразих, че ми съчувстват, че ме съжаляват. Нищо подобно. Гледаха ме с възхищение — със страховито възхищение, гордеейки се и ужасявайки се, плахо и радостно, с любопитство, с почуда и облекчение. Така бандитите гледат своя водач, след като е заклал поредния съперник.

По-спокойно. Успокой се, каза си той. Те са прави — няма го човекът, няма го и проблемът. (Вероятно така си мисли Едик — по физиономията му личи.) Размина ни се от само себе си и това е добре (Кузма Иванович). Би трябвало да е наясно с последствията (Кронид — не прощава и не разбира предателствата). Гледай го Стареца! Бива си го! (Общото мнение.) И общо облекчение. (Кое то идва да покаже, че съм подценявал Николас. И то напразно. Той е предизвиквал НАЙ-СЕРИОЗНИ опасения, щом всички така възприемат смъртта му и не смятат станалото за стрелба от топ по врабец.) („... Само не го убивай... Моля те... Ти го обиди, нали! Пожали го...“ Предстои ми да й съобщя новината. Не, не, не сега, после... И по-добре друг да го направи.)

... Всичко свърши. Винаги свършва, трябва само да потърпиш. В политиката и в науката побеждава не този, който казва истината, а този, който живее по-дълго. Къде сте сега вие, които разтърсвахте човешките души, къде сте вождове и оратори, пълководци и гръмогласници? Аз съм тук — висок и строен... Повече цинизъм е нужен — лекува много добре черния дроб... Как само ме гледат! Точка. Оправих се. Сега най-важното е да намеря верния тон.

— Кронид Сергеевич — каза той и се зарадва, че гласът му звучи както обикновено, когато дава нареждания. — Ще ви помоля да отпуснете пенсия на вдовицата... от специалния фонд.

— Той е разведен — каза Кронид тихо. — Но има деца.

— Значи пенсията ще е за тях... Ще присъствате на погребението, всички ви познават. Занесете венец и подгответе реч.

— Разбрано. Ще отида.

— И още. Във вестниците да се публикуват статии: „Напусна ни един от най-видните основатели на Движението на честните...“

— Добре — каза Кронид.

— Аз ще я напиша, господин Президент — вметна Едик с нескрито удоволствие.

— Хубаво. Благодаря, Едик. И още... Какво още? Пропуснах ли нещо?

— Не се безпокойте, господин Президент — каза Кузма Иванович. — Ние ще направим всичко необходимо. Няма да ви подведем.

— Изпитвате ли облекчение? — не трябваше да пита, но го каза.

— Ами да...

Виждаше се, че Кузма Иванович се сърди не на шега. Спокойно, каза си той. Няма защо да се караш с него. Не мога да ги променя. Нищо и никого не мога да променя...

— Господин Президент — каза Едик с желание за примирие, — всички ви съчувстваме, но и разбираме, че иначе не можеше да бъде. Зная, че не обичате да говорите на тази тема...

— На коя тема не обичам да говоря?

— Моля ви, господин Президент. Излишно е. Този проблем не можеше да бъде решен по друг начин. А този начин не е най-лошият. Кронид правилно рече, че Николас е трябвало да си дава сметка за последствията.

— Какви последствия?

Едик обидено сви устни и замълча. Най-смешното бе, че той наистина искаше да му се притече на помощ... да изрази съболезнования по такъв начин... да го подкрепи... да го оправдае...

— Тъпанари — каза им той, не можеше повече да се сдържа. — Колко пъти да ви обяснявам? За кого ме вземате бе, момчета? За чудовище?

— Господин Президент! — извика развълнуван и пребледнял Едик.

— Вървете по дяволите всички! Омръзна ми вече. Нима не разбирате колко унижително е това? Всеки път ме гледате, както децата гледат злия вълшебник или разбойниците — своя главатар... И престанете да ме наричате президент! Що за маниери? Още не съм никакъв президент! И никога няма да стана, ако щабът ми се състои от суеверни откачалки! Как не ви е срам! Вярвате на евтини басни и

слухове... и сами ги измисляте. Нима смятате, че така е по-добре? Не е! Истината не може да се скрие...

Млъкна. Нямахме смисъл. Крайно време беше да разбере, че реч като тази е абсолютно безполезна. Те вярваха на така наречените факти, а не на него. Убедени бяха, че от него нищо не зависи, че той е просто ТАКЪВ. Това им харесваше. Удовлетворяваше ги и укрепваше вярата им. Защото допринасяше за успеха на делото. А всичко, което допринася за успеха на делото, е добро. „Такъв е нашият свят — разделен на две половини“ — на „добро за делото“ и „лошо за делото“, на наше и чуждо, на полза и вреда. Средно положение нямаше. И не трябваше да има. За какво да се усложняват и без друго сложните неща?

... Защо впрочем това така ме ядосва? Защо не приема ситуацията като даденост? Всъщност те са абсолютно прави. Какъв съм им аз на тях в края на краищата? Не съм особено умен, не притежавам кой знае какви знания, не мога добре да преценявам хората, често греша, не умея да прогнозирам, нямам интуиция, политическата ситуация разбирам по-зле от много други... Просто съм първият в историята политик, който си подбира честни и безкористни хора за помощници. Първият, който е винаги честен с избирателите дори ако това е във вреда на делото му, защото досега избирателят трябваше да бъде ЛЪГАН, предпочиташе да го лъжат — истината е студена, неприветлива и отблъскващо безнадеждна. Единствено лъжата ни сгрива в този леден свят... А аз не лъжа. На хората от екипа си също съм заповядал да не лъжат...

„... Здравейте, аз съм Честният Стас. Готов съм да продам своята честност за единствената в света валута — за вашето доверие...“

... Честността в политиката прилича на еднopolовата любов, тя е неестествена. „Честен политик“ е явен оксиморон. Ако си честен, не си политик. Ако си политик — за каква честност може да става дума. Дори и да проявяваш честност, тя е малко по-различна. От друго естество е. Състои се от други молекули. Не е истинска. Впрочем „честен крадец“ е съвсем конкретно понятие. От друг свят. Също реален. Тъй че работата не е в думите... В края на краищата честността е способност да извършваш благородни, тоест безсмислени постъпки...

В реалния живот честен политик не може да има, обикновено го изяждат бързо, но мен ме пази моята Съдба: знае се, че всеки, който застане на пътя ми, бива съкрушен. Моят път е пътят на Съдбата и самата Съдба го разчиства. Това се знае от всички и води началото си от тъмните времена, от началото на перестройката и сега вече не може да се разбере кой пръв пусна слуха. Може би самият аз. Напълно е възможно... Времето беше смутно и тогава аз сам повярвах или исках да повярвам... **НО ТЕ НАИСТИНА УМИРАТ!** Всичките. Които посмяха. Или не знаеха. Или знаеха, но не повярваха... Всичките са победени и **ЛЕЖАТ**. Едни в гробове, други в болници.

Всички мълчаха. Всеки мислеше за нещо свое, а може би мислеха за едно и също. Вратата се отвори, показа се Шалима и по кривата му физиономия се разбра, че нещата са се объркали.

— Хеликоптерът е паднал — каза той с пресипнал глас и преглътна. — Изглежда са го ударили с ракета. И връзката изчезна.

ГЛАВА ПЕТА

Генерал Малнич се оказа не дотам солиден мъж. Беше се паникьосал и дори не се опитваше да го крие. Гласът му доста се изтъни и от време на време достигаше пискливи нотки. Лицето му бе потно и нещастно, яката — разкопчана, жестовете — нелепи и жалки.

Нямаше никаква полза от него.

Имал още един вертолет, но го ремонтирали и щял да е готов чак в четвъртък.

В питерската автомобилна рота други коли освен камиони и бронетранспортъори нямаше, но по-лошото е, че с нея не може да се установи връзка. Изглежда, в дежурната са се напили.

На Виктор Григориевич от само себе си няма да му мине — невъзможно е. Това беше казано, по-точно изкрещяно, истерично и с обещани очи.

— Извикайте Иван с колата — каза той на Кронид. — Ще пътувам с бронираната. Търсете хеликоптер.

Изведнъж се почувства млад и изпълнен с енергия. Макар че беше почти на шейсет. Чувстваше се като през август деветдесет и първа. Хората от щаба му се разтичаха. Трябваше да установят връзка. Нужна им беше информация. Опитваха се да намерят хеликоптер. Нима в огромния град, където са филиалите на абсолютно всички търговски структури и в чиито околности не можеш да се разминеш от войска, е невъзможно да се намери хеликоптер?

Хората му грабнаха радиостанции и телефони. А той, сякаш бе в казармата, кресна на генерала и го приведе в състояние на безпрекословно подчинение.

След няколко минути стана ясно, че е фасулска работа да се стигне до базата (обекта) — сто и шейсет километра по разкошна високоскоростна автострада, още дванайсет по стар, но скоро ремонтиран бетонен път. Но първо трябва да излязат от Питер — най-бавният участък от целия път. На автострадата на места имаше мъгла и заледени участъци, в града също имаше гъста мъгла, но за сметка на това почти нямаше движение.

... Дреболии. За два часа можеха да са в базата. Ще издържи ли два часа? Гледайте да го крепите два часа, генерале, иначе лошо ви се пише. Да, можете да изпратите да ни посрещнат на завоя на автострадата, не би било лошо. Какво? Кой прави пакости там? „Вакулинците“? Тия пък какви са? Ах, фермери... Не, драги, бъди любезен да осигуриш безопасността ми. Вие предполагате, че те са свалили вашия хеликоптер? Абе какви ги вършите в тая провинция... Добре, ще си взема охрана. Благодаря, генерале, желая ви същото. Действайте. Ще поддържахме връзка през спътника, с този код, нали? Довиждане, тръгвам след пет минути... С кола, да, пък може и с хеликоптер.

Но нещата не бяха толкова лесни.

Хеликоптер така и не се намери. Командващият на окръга си почиваше и никой не искаше да го буди заради такава дреболия, а без неговата санкция армията не смееше да даде хеликоптер дори на Господаря. Не е разрешено. (Всъщност попаднаха на дежурен, който бе лош човек и не искаше да се кара с генерал Суковалов — един отровно-вежлив простак, подъл като куче и злопаменен като проститутка.) Търговските структури се изложиха. Едни искаха да услужат, но нямаха хеликоптер, други имаха, но нямаха възможност да го дадат, трети имаха други причини, а четвърти изобщо не вдигаха телефона по това време на денонощието. Оставаше бронираната кола. И това не беше най-лошият вариант. Поне така изглеждаше, докато се появи Ванечка. Един поглед обаче бе достатъчен, за да стане ясно, че е пиян като свиня. Пак се беше наливал цяла нощ.

Кръвта се качи в главата на Господаря, в ушите му забуча и той изкряска:

— Говедо. Сто пъти ти се каза...

— Какво толкова е станало? — Провинилият се отстъпи за всеки случай и взе да хленчи:

— Какво съм направил?

— Сто пъти ти се каза да не се напиваш в делнични дни!

— Че кой се е напил? Малко бира съм сръбнал, голяма работа...

Но Господаря вече бе преодолял ненужния си бяс. Нищо не става така, както е замислено. Хеликоптер няма, Ванечка се е насвяткал...

Това вече не е и политика. При мен винаги е така. Винаги. Ако не е едно, ще е друго.

— Отивай и пали колата да загрее — каза той спокойно.

— Направих го.

— Подготви я за дълъг път. Триста километра.

— Ако е на възглавница, горивото може и да не стигне.

— Едва ли ще е на възглавница.

— Тогава е о'кей.

— Върви. Слизам след малко.

Ванечка моментално изчезна.

— Извиках Боб и момчетата му — доложи Кронид делово и се върна при селектора си. — Вече са долу.

— Не ми трябва — каза той. — Никой не ми трябва.

Всички се вторачиха в него. Трима различни, но еднакво разтревожени мъже мислеха едно и също: пак капризничи старецът, пак се глези. Стана му смешно, като ги гледаше и се захили.

— Какво сте се нацупили? — попита ги той. — Никой не ми трябва! Сто и петдесет километра по автострада и още толкова обратно. За какво ми е охрана? На автострадата е безопасно, а по бетонния път ще ни съпровожда генералският ескорт. И за какво ИЗОБЩО ми е нужна охрана? Бъдете поне последователни в суеверието си!

— Разбира се — каза делово Кронид. — Аз и Ванечка сме достатъчни.

— Не, Кронид Сергеевич. Иван стига. Вие ще останете тук и ще отбранявате крепостта. Всичко, свързано с погребението, е ваша отговорност. Едик, отивайте си и се захващайте със статията. Кузма Иванич, забелязали ли сте, когато заминавам все нещо се случва тук... Разбирате ли? На вас разчитам... Обяснете на Динара Алексеева какво е станало. И й съобщете за Николас. Тя го обичаше, тъй че бъдете внимателен... Чао. Ще държим връзка по радиостанцията.

Във фойето по диваните и фотьойлите бяха насядали петнайсетина журналисти, наблюдавани зорко от момчетата на Боб. Тук бяха и общинските охранители с черни кожени костюми, издути от бронезилетките, с каски, с радиостанции, с къси смъртоносни ОСИ. Вестникарите веднага наскачаха и се втурнаха към него. Засвяткаха светкавици, гръмнаха въпроси.

— Вярно ли е, че срещата ви с президента се отменя?
— Не, не е вярно.
— При кмета ли отивате?
— Не.
— А къде?
— По лични дела.
— Какви лични дела имате в четири сутринта?
— Най-различни.
— Защо пада рейтингът ви?
— Това знаят само аналитиците.
— А вашето мнение?
— Правим нещо не както трябва. Коригираме ли го, ще се вдигне и рейтингът.
— Може би трябва да сте по-добър патриот?
— По-доброто е враг на доброто.
— Вярно ли е, че съпругата ви чака дете?
— Не.
— Каква база имате край Красни Станки?
Така. Идиотите явно са надушили нещо. Как? Кой? Кога успеха?
— Нямам представа за какво говорите.
— Казват, че вие говорите само истината. Истина ли е?
— Да.
— Защо?
— Така ми харесва.
— Вярно ли е, че сте отказали да влезете в коалиция с Демократичния съюз?
— Не.
— Допускате ли, че фашистите могат да дойдат на власт?
— Няма да го позволя.
— Какво означават намеците на Никита Акимов за вашата, така да се каже, зависимост от академик Киконин?
(Мамка му. Пак.)
— Нямам представа. Попитайте за това самия Акимов.
(По дяволите. Сбърках. Не бива да се ядосвам, не бива.)
— Поддържате ли още отношения с Никита Акимов?
... Уфф! Вратата. Най-сетне. Боб я отваря. Момчетата му препречват пътя на журналистите. Шумящата тълпа остава зад гърба

му. Измъкнах се! И отвън има много хора, но са безвредни: предимно любопитни чуждестранни туристи и фанатизирани поддръжници. Веднага го познаха, вдигнаха врява и се запротяха за автографи... Не. Не, приятели. Извинете ме, днес не мога, много бързам. Обичам ви, благодаря ви, но бързам! Кълна се, честна дума, не мога да се бавя нито секунда повече...

(Динара от петнайсетгодишна ходеше на такива събития, винаги бе на първия ред, сияеща, прекрасна, с огромни радостни очи. После се записа в списъка на желаещите лично да се срещнат с него. Чака реда си два месеца, влезе и каза: „Обичам ви и не мога без вас. Не искам без вас...“ Не му харесваше да си спомня тези дни, но го правеше винаги, когато се оказваше сред усмихната, излъчваща беззаветна преданост и любов тълпа.

Той хвана здраво за рамото Иван, който го чакаше при колата с отворена врата, и му каза: „Отивай отзад!“ Ванечка се намръщи плачливо, но не започна да спори. А на Боб каза: „Благодаря, приятелю. Всичко е ОК. Пожелай ми късмет.“ „Желая Ви късмет, господин Президент“ — веднага отвърна сериозният, винаги загрижен и верен Боб. „Благодаря още веднъж. Днес късмет ще ми е много нужен.“ Той гальовно сръга Боб в железните му ребра и седна зад волана. Вратата се затвори безшумно. В колата бе топло, тихо и миришеше приятно на кедър. Може би. Този автомобил бе от най-висока класа, уникат — фантастично творение на фантастичната фирма „Адиабата“, която преди пет години се бе появила буквално отникъде и веднага стана известна. Той обичаше много тази кола и по детски се радваше винаги, когато можеше да седне зад волана ѝ. Двигателят бе загреял и работеше, но това можеше да се разбере само по уредите — нямаше никакви вибрации и звуци. Само светлинките на лампичките по таблото. Двигателят на тази кола се чуваше само при форсиране и тогава тя звучеше като истинска ракета.

Включи светлините и потегли внимателно, леко, с наслада — право срещу шумната тълпа, осветявана от фаровете. Хората отстъпваха бавно, с нежелание и скоро ги отмина — излезе на празния площад и едва сега видя колко гъста е мъглата, паднала над града.

Нищо не се виждаше. Смътно мъждукаха оранжевите светлини на уличните лампи, внезапно изплуваше витрина, проблясваха мокрите покриви на колите, паркирани отстрани... На два пъти изскочиха патрулни коли с пуснати сирени и сини светлини и отново се стопиха в млечната мъгла като хищници, които бяха изпуснали жертвата си.

На ъгъла на Големия и Първа ги спря патрул — мрачни фигури, дебели заради бронираните жилетки... Бяха с фосфоресциращи петна върху плащовете... със светещи палки... с блестящи мокри дула на оръжията, сочещи напред. Провериха документите му, осветиха лицето му, козируваха и напрегнатите им очи се смекчиха: „Лек път, Господарю...“ И отново пусти улици, и отново черното корито на Нева.

Спомни си вица, който вече няколко години бе популярен в Питер. Патрул спира кола, единият проверява документите и я пуска. Другият го пита: „Кой беше в мерцедеса?“ „Не зная — отговаря стреснат вторият. — Не зная кой беше вътре, но го взехе самият Господар!“ Всъщност вицът беше стар, може би дори от сталинските времена — началствата винаги са обичали, особено когато си пийнат, да подкарват служебните коли. Харесваше му, че макар все още да не измисляха анекдоти за него, приспособяваха старите вицове. В последно време често взех да се оказвам в анекдотични ситуации, помисли си той. Като че нарочно. Веднага след сватбата Ванечка го попита: „Не разбирам, ей Богу, Бос. Та тя сега е на шестнайсет... Вие ще сте на осемдесет, а тя на двайсет и шест. Какво ще правите тогава?“ Той веднага си спомни съответстващия виц и отговори с наслада: „Много просто: ще се разведа и отново ще се ожена за шестнайсетгодишна.“ Тогава все още се чудеше дали не е направил глупост с тази женитба, всички го усещаха и си позволяваха да се шегуват на тази тема. Доста бързо им омръзна и престанаха. Да се шегуват с него стана неприлично. Приличното беше да демонстрират подчертано уважение и деликатно внимание към него... Той вече нямаше колебания — знаеше, че е постъпил странно, но правилно. Появи се чувството на защитен гръб. И вече не беше сам...

— Някой ни следи — тихо и деликатно се обади Ванечка. — За Бога, Стас Зиновиевич.

— Виждам — каза той. — Отдавна се залепиха.

— Зная кой е това. Майкъл е. Левият му фар е по-слаб от десния.

— Прав си! — Той напипа с ръка микрофона, натисна копчето и каза:

— Кронид, Кронид, аз съм Първи. Как ме чуваш?

— Чувам ви отлично, Първи.

— Лоша работа, Кронид Сергеевич — каза той с трагичен глас. — Преследват ни. Принуден съм да пусна огнева завеса. Иване, давай пушката.

— Слушам! — радостно откликна Ванечка и се захили по глупавия си начин, сякаш се задъхваше.

— Първи, Първи! — тревожно го повика Кронид, но разбра за какво става дума и каза сконфузено:

— Господин Президент, какво ви става? Нима можехме да постъпим иначе?

— Разбира се, че не — веднага допълни Ванечка. — Само колата струва един милион...

— Хубаво — каза Господаря. — Господ да ви е на помощ, непослушници такива. Нека е вашето. Край на връзката.

След това се свърза с Майкъл и му каза да се приближи, щом като се е помъкнал без заповед и разрешение. „Как така без заповед? — веднага се обиди Майкъл. — Имам писмена заповед от началника на охраната.“ „Добре, добре, орли бойни... Кой е заедно с тебе?“ „Константин Балувев.“ „Поздрави го и му кажи по-малко да пуши. Да си пази здравето, че е най-скъпото нещо...“ „Зависи“ „Млък! Недей да спориш с началството! Край на връзката.“

От мъглата отляво изплува арката на Московската порта, накичена с реклами, като новогодишна елха. Преобърнатата кола с вдигнат капак преграждаше булеварда, някакви хора се втурнаха, размахвайки отчаяно ръце. Той направи остър ляв завои и гумите изсвириха. „По-полека! — викна Ванечка предупредително. — Ще катастрофираме...“ „Я да мълчиш — каза му той, без да се обръща и дори без да поглежда в огледалото. — По-малко трябваше да пиянстваш...“ „Чак пък пиянствал... Пих малко бира с момчетата...“

Господаря взе микрофона и набра кода на генерала, който се включи моментално — сякаш бе чакал на слушалката.

— При Московската порта съм. Как е при вас?

— Зле — призна генерал Малнич отчаяно. — Много зле, господин Президент. Вече почти нямам надежда. Той е в кома. Сърцето

му съвсем отказа...

— Жив ли е?

— Почти не е. Не зная как...

— Жив ли е, или не?!

— В кома е...

— В кома? Посерковци шибани, вземете се в ръце! Пристигам след час. Ясно ли е? След час! Ако не го запазите жив дотогава, ще ви застрелям всичките! Край на връзката!

Захвърли микрофона на съседната седалка и настъпи газта. Колата се извъртя като сритано псе и дръпна така яко напред, че главата му се опря в облегалката и бузите му се сплескаха. „Ей, ей! — развика се отзад Ванечка с ужас и отчаяние. — Не бива така!“ Мълчи, глупако, гракна той. А може би не гракна — не му беше до това сега. Не гледаше напред, защото там, в мъглата, нищо не се виждаше, следеше екрана на локатора, очертаващ неясни зелени контури, после включи всички външни сензори, двата прожектора и сирената, която веднага зави, като дявол, на когото изтръгват опашката.

— Мълчи, глупако — повтори вече по-спокойно. — Мълчи и се моли.

ГЛАВА ШЕСТА

Слава Богу, на автострадата нямаше мъгла. Третото, най-използваното платно дори бе сухо, макар че по другите две имаше заледени участъци. От черното небе се сипеше дребен сняг, а свирепият страничен вятър веднага го помиташе. Видимостта беше около двеста метра и той изключи локатора. Майкъл поддържаше добра дистанция и мълчеше. Бе мълчал и по време на бясната гоненица из града, когато всички крещяха като обезумели: полуделият от ужас Ванечка от задната седалка, нищо неразбиращият Кронид по радиостанцията и насралият се малък Славочка Красногоров от мрачните дълбини на подсъзнанието (той така ясно си представи как колата се връзва в някой самосвал, че му се прииска да живее на всяка цена и вечно).

Сега това бе минало и той караше с двеста километра в час — много над разрешената скорост.

„... Давайте, давайте... — зловещо дуднеше отзад Ванечка. — Засилете още малко и ще литнем по дяволите, като птички божи...“ „Не ругай.“ „Е, да — той може, той е велик, но обикновеният човек и дума няма право да каже...“ „Кой не ти дава право да говориш бе, дявол да те вземе? Просто те помолих да не ругаеш...“ И все глупости от тоя род. Старият страх изтичаше от тях ту като рядка струйка, ту на дребни капчици, но от това не им олекваше: прекалено много се бе насъбрал в душите им и приказките не помагаха...

... По-късно нищо не можеше да си спомни за този адски четвърт час. Нищо. Пълен провал. Сякаш тези петнайсет минути никога не бяха съществували. Ти си писател, бива те в мъдруването, спомни си. Спомни си. Възстанови го... Опиши го... Нищо не се възстановяваше.

За малко да се блъсне в нещо (бе изникнало внезапно на екрана на локатора)... Край... спирачка... наляво! Късно! Сега... Не. Уфф, мамка му! Отървахме се... (Престани да квичиш отзад бе!) И отново мъгла... Полицайте, край които профучаваше с вой колата му, отдаваха чест с огромните си бели ръкавици...

Ето ти ги всичките спомени. И впечатления...

— Стас Зиновиевич! За Бога. Дайте аз да карам.

— Не, ти си пиан.

— Абе как да съм пиан. От страх целият ми махмурлук отлетя
яко дим...

— Ще се научиш делничен ден да не се наливаш.

— Не съм се наливал. Малко биричка пийнахме с момчетата...

Интересно как Майкъл бе успял да го следва? Той няма локатор.
Вярно, че двигателят му е форсиран и той е ПРОФЕСИОНАЛИСТ!...

Намери микрофона.

— Майкъл?

— Аз, господин Президент.

— Какво става?

— Всичко е о'кей.

— Изключокари ли ме на Артъом вече?

— Разбира се. Доложих, както е редно.

— „Както е редно“, „както е редно“... Как успяваш да не
изоставаш?

— Справям се някак — бодро израпортува Майкъл. Прекалено
бодро.

— Ясно. Ако все пак изостанеш, помни, че трябва да свиеш към
Красная Вишерка на сто петдесет и деветия километър. По-нататък
следвай табелите...

— Зная маршрута, господин Президент... Няма да изостана, не
се безпокойте.

— Ох, ох, ох — каква увереност! Добре. В тебе ми е надеждата...

Трябваше да се свърже също и с генерала, но се страхуваше.
Стараше се да не мисли за Виконта — той беше някъде наблизко,
присъстваше тъжно и безнадеждно като кълбо болка, потисната от
аналгетик. Много му се щеше да засили още, да полети на въздушната
възглавница, но имаше риск горивото да не стигне. Ако беше сигурен,
че на завоя ще го посрещне ескортът, можеше и да рискува, но реши,
че вече в нищо не може да е сигурен. Имаше чувството, че лимитът от
късмет както за днес, така и за много дни занаяпред, е напълно
изчерпан. Дали да не зареди? Бензиностанции имаше на всеки
петдесет-сто километра. Би могъл, но щеше да загуби време.
ВРЕМЕТО! Нямаше време. Както парите, както здравето, то или не
достига, или съвсем липсва...

Добре осветена бензиностанция се мерна приканващо в далечината. Трябваше да решава. Щеше да отнеме пет минути.

— Да заредим ли? — попита той.

— Колко още имаме?

— Четвърт резервоар.

— Ще стигне — произнесе Ванечка с плебейски маниер; беше го усвоил напоследък и го използваше, когато се караха.

— Стига си се правил на глупак.

Ванечка каза:

— Стас Зиновиевич, не ми е приятно да разговаряте с мен като със слуга.

— Грещиш. Говоря ти като на син. Като на калпав син.

— Никой не говори така със сина си.

— А ти откъде знаеш КАК се разговаря със син?

— Откъдето и вие. С извинение.

— Нима не осъзнаваш в какво окаяно положение си?

— Осъзнавам, вече осъзнавам всичко! — отчаяно извика Ванечка. — И какво да направя сега?

— Нищо — каза той машинално. Някой облечен в бяло пресичаше шосето на бегом. Тичаше странно. Някак нелепо. Сякаш едновременно тичаше и пълзеше. Човек. Но приличаше на осакатено насекомо.

— Ей! — извика Ванечка.

Беше късно за спирачките. Сега ще катастрофираме, спокойно помисли той, сякаш това бе филм, който гледаха заедно. Вече е съвсем близко. Протяга ръце. Искане може би на стоп да се качи. Или да го убием...

Ако можеше да въртне кормилото на част от градуса, щеше да го избегне на една боя разстояние и да не катастрофира. Ванечка успя да викне още веднъж „мамка му!“. И край. Отпред вече нямаше никого. Отпред се мержелееше бензиностанцията, привлекателна като чаша с ледено питие за пресъхналото гърло... В огледалото за задно виждане белият човек бе коленичил с вдигнати ръце. Беше бял, защото бе по бельо — в бяла риза и наполеонки, каквито вече половин век никой не носеше. Нямаше лице. Имаше рошава коса, но лицето липсваше...

Майкъл светна ослепително с всичките си шест фара, мина отляво на фигурата и отново бяха сами на шосето. Нямаше я

странната, жалка и страшна фигура без лице, имаше само две коли, които свирепо и мощно цепеха рядката ледена киша. Наближиха бензиностанцията с разноцветните ѝ мигащи светлини (няколко десетки разнокалибрени коли и мърдащи черни фигурки между тях на фона на осветените витрини с десетметрови изображения на мъже, които пушеха „Вортекс“), мярна се отдясно и изчезна. Осъзна, че кара доста по-бавно от преди — с по-малко от сто и петдесет — опита се да натисне газта, но кракът не го слушаше. Беше нещо като безболезнено схващане. Кракът му не искаше да кара по-бързо.

— Едва не го убих — каза той през зъби.

— Да — вметна Ванечка. — Ненормален човек...

— Кого имаш предвид?

Ванечка се задави от смях.

— И двамата.

— Страх ме е да звънна на генерала — призна си той неочаквано и за себе си. — Боя се, че ще каже: напразно бързате, мамка му, късно е. А аз за малко да го смажа този глупак...

— Стас Зиновиевич, какво толкова? Много пъти сте изпадали в подобно положение... Двайсетина пъти най-малко.

— Сигурно. Отначало ги броях, после престанах от суеверие.

— Виждате ли. И всеки път е било о'кей. Нашият Виктор Григориевич здраво се държи за Вас.

— Като за последната сламчица...

— Като за бряг, казано по-точно.

— Успокой ме — рече той и се умълчаха.

Насили се все пак да вземе микрофона.

— Сто и втори — откликна младежки глас. Непознат. Просташки и самодоволен. Щабен.

— Аз съм Красногоров. Търся генерал Малнич — знаеше как трябва да се държи с подобни хора.

— Генерал Малнич е зает.

— Докладвайте ситуацията, сто и втори.

Гласът направи пауза, после произнесе внимателно:

— Вашият код, ако обичате.

— Зле ли чувате? Аз съм Красногоров — каза той, колкото можа по-твърдо, но сам разбра, че не звучи достатъчно убедително и че е загубил малкото сражение.

— Ще докладвам на генерала за Вашето обаждане, господин Красногоров.

— Изпратихте ли да ме посрещнат на шосето?

Отново пауза. Малка. Микроскопична. Но и многозначителна.

— Не разполагам със сведения.

— Обяснете! Длъжен съм да зная точно — чакат ли ме на кръстовището или не.

— Слушам.

— Изпълнявайте!

— Вашият код, ако обичате?

Станислав хвърли микрофона.

Не мисли. Не фантазира. Не си въобразявай нищо. Карай. Навъртай километрите. „Двайсет часа без прекъсване с колата си сновем, и в хор ний четиримата горещо се кълнем: момчетата на Жека, докато не стигнем, няма да ядем, да спим, ни да серем...“ Кой бяха тия „момчета на Жека“? Някакви славни физици-химици в малко селце близо до незабравимата Гинучай... Добре. Ето за това си мисли. Гинучай. Зелените чисти хълмове на Литва. Оранжевите кожухчета на лисиците сред дърветата на склона. Жека — румен и безкористно чист и вътрешно, и външно, милият Жека... Всички си отиват. Първи най-добрите. Защо именно той трябваше да се разболе от левкемия в своя свръхчист институт, занимаващ се със Свръхчистотата? Защото така бе поискала Съдбата. Моите глупавички помощници си въобразяват, че аз управлявам Съдбата. Млади са. Младостта е глупава и самонадеяна. Самонадеяна е защото е глупава. Човек може да управлява кола. Танк. Себе си. Друг човек (в много малка степен). И това е всичко. Съдбата е равнодействаща на милиони сили (съвсем по Лев Николаевич). Да управляваш съдбата, значи да управляваш тълпи от милиони хора, а също и милиони разнообразни случайности... На такова нещо е способна само Съдбата — сляпото могъщо женище с мозък на крокодил, с неговите етически представи на крокодил...

... Нервите на Николас не струваха. Имаше тикове. Ръката му внезапно започваше да се тресе, когато се вълнуваше (вълнуваше се често, но умееше да го скрива: „треперенето на ръцете, треперенето на краката, треперенето на душата...“). Непрекъснато пиеше невролептици... Не, май не бяха такива, май им викаха невростатици. Спазмолитици... По дяволите, какво значение има? Просто най-

добрите си отиват първи. А по-калпавите продължават да съществуват. А най-негодните... Така е било винаги. Затова не прогресира родът човечески. Въпреки всички победи на разума и прогреса. Оптимистите от незапомнени времена твърдят: в бъдеще ще става по-добре. Друг път!

... Но моите тъпанари вярват. „Търпението на Господаря се изчерпа и той умъртви врага си.“ Моя работа. Меа, отново, кулпа... Едва ли Кузма Иванич мисли така. Той не е балама. Но смята, че всички тези разговори и суеверия са от полза за делото. Ад майорем МЕА gloria^[1]. И всичко е наред. Защото в крайна сметка всичко се крепи на страха и само на него, всяка власт се крепи на страха и нищо не струва без него. Всичко останало са глупости: любов, възхищение, уважение, лична преданост, фанатично преклонение — глупости, евфемизми, фантоми, прах. Страх. САМО СТРАХ. И нищо освен страх. Чест ли казвате? Ум? Съвест? Истина? Страхът е по-силен от истината. Истината побеждава, вярно е, тя е способна всекиго да победи, тя е мощно и гордо оръдие. Но работата е там, че страхът никога не изчезва. Можеш да го победиш, но той остава, само прибира уродливата си глава, докато истината вилнее над него като праведна буря. После бурята утихва, изморява се, отива на заслужен отдых и тогава се оказва, че тя е направила на пух и прах всичко несправедно. Всичко, с изключение на Господин Страх. Господин Страх е тихият загадъчен живот на разлагащ се труп... Сянката на Госпожа Смърт върху белия саван на екрана...

— Стас Зиновиевич, накъде са тръгнали тия?

Беше се замислил. От двете страни на шосето ниско летяха дългите като оси хеликоптери на пътната полиция и святкаха с червени и сини светлини. Какво значение има накъде са тръгнали? Не ни спряха, стига ни. Впрочем карам с разрешената скорост от сто и шейсет. Опърничавият му крак продължаваше да не иска да натисне повече. Насили го. Сто и седемдесет... осемдесет... деветдесет... (Стас Зиновиевич, моля ви, стига...) Двеста. Достатъчно. Засега.

... Не съществуват безстрашни хора. Природата не го е предвидила, дори обратното — заложила е страха в гените, в ДНК-то. Господи, няма само него? Всички хора изпитват природно отвращение към алкохола, към тютюна, към кръвта, към лайното, към трупа, към плача... Но с всичко свикват. Нуждата ги принуждава. Май Амундсен

беше казал: „Не може да се свикне със студа“. Правилно, потвърждавам. И не може да се свикне със страха. Това ни държи.

... Николас беше абсолютно безстрашен. Тоест умееше да скрие страха си, да го направи напълно невидим. Както някои умеят да скриват болката си. А други ума си. (Кое то впрочем е доста сложно умение!) Или да кажем — мъката... Всъщност той се страхуваше. Със сигурност знае, че се страхуваше. Боеше се да не се окаже по-слаб от себе си. Боеше се от паяците (нарича се арахнофобия). До смърт се страхуваше, че на неговия директен въпрос тя ще му отговори с „не“ — кратко и учудено. Боеше се да не загуби смисъла на съществуването си. Този изключително силен човек беше потресаващо слаб. Беше като митичен атлет с микроскопично малко сърце. Нямаше твърда почва под краката си. Беше танк върху тънък лед. Не бива да правиш подобна грешка, когато избираш смисъла на съществуването си. Основата трябва да е здрава, стените не са толкова важни. А при него беше обратното. Винаги. От детството. От момента, в който внезапно бе осъзнал, че не може нищо, а ще може всичко и това съзнание стана неговият *modus operandi*, и *modus vivendi* и модус-всичко-на-света. Не бива да залагаш всичките си пари на един кон. Дори това да е Буцефал...

... След час ще издърпам Виконта обратно в този свят, а през декември ще победя на изборите. Защо ли се съмнявах в това преди трийсет минути? От съдбата си не можеш да избягаш. Сляпото женище с крокодилски мозък няма да ме подведе. И ще стане така, както тя иска. Само не бива да й преча. Без излишни движения. Без викове и фокуси. Кузма Иванич е прав. Едик обаче греши, като смята, че жабата, попаднала в котлето с мляко, трябва да плува докрай. Великолепният отговор на великия Кузма Иванич гласи: защо смяташ, че сме в котле с мляко?

— Иване, кой ще победи на изборите?

— Нацистите — Ванечка не се поколеба нито за секунда. Сякаш очакваше въпроса. Сякаш го беше обмислял.

— Така ли? И защо?

— Времето им дойде.

— Но тава означава война?

— Именно. Мирът вече на всички е омръзнал. Пълна скука.

— От къде на къде? Нима живеем лошо?

— Средно. Но за тях ще гласуват не онези, които живеят средно, а онези, които живеят лошо и онези, които живеят скучно. А средните както винаги няма да гласуват.

— Правиш се на оригинален, Иван Вениаминич — каза той неприятно изненадан.

— Ни най-малко. Наистина, не мога да ви го докажа. Но това се носи във въздуха. И времето е назряло — от опита за преврат минаха десет години. Както по времето на Ваймарската република, ако се сещате. Така че „моментът е настъпил“...

— Все пак не сме немци.

— Немци сме и то какви! Когато идва времето да се подчиним, сме си немци и половина! Да се подчиняваме и да подчиняваме. Всички до един сме немци. Раса на господари, тире, на роби.

— Я виж какъв философ се извъди. — Не му се искаше да спори със себе си.

— Ами да. Слушам какво говори Красногоров.

— Очевидно. Обичаш баналностите — Ванечка нищо не отговори. След малко каза разтревожено:

— Стас Зиновиевич, какво е това зарево?

Той загаси фаровете. Отпред действително нещо гореше — виждаше се как хвърчат искри и някакви горящи парчета на фона на черен дим.

И таз добра, помисли си той.

Според картата до завоя оставаха още повече от десет километра.

---

[1] В прослава на мене — пародия на девиза на йезуитите „Ад майорем ДЕА gloria“ — в прослава на Бога. — Бел.прев. ↑

ГЛАВА СЕДМА

— Защо така се вълнувате, господин Президент? — попита Голямото ченге. — След час ще пристигнат сапъорите. След два, най-много три, ще можете да продължите...

Малкото ченге зацвили като кон, доволен от всичко на света: от вонящия пушек, раздухван от вятъра, от напласената тълпа шофьори, от всеобщото внимание към собствената му персона и най-вече от това, че разговаря свойски със самия Господар.

— Така, така — съгласи се Господаря със светски вид. Огнените руини бучаха и излъчваха топла смрад, подобно на издъхващ дракон. Направи усилие да не гледа натам, да се обърне с гръб към купчината горящ метал.

(Какво имаше там? Хеликоптер. Два бензиновоза. Много коли, нахакали се в огнения ад. Треперещ от ужас очевидец, пиян — но не от щастие и не от водка — със стъклени очи и усмивка на ненормален повтаряше на всеки новопристигнал как шест автомобиля влетели ТАМ, той бил в седмия, но успял да спре в последния момент... Жена му тихо седеше на предната седалка с мокра, почерняла от кръв салфетка върху разраненото си лице.)

Широката четирийсет метра автострада бе задръстена. Край нея димеше обърнат камион с ремарке, пламтяха няколко храста и голи дървета. Но отляво се виждаше малка пролука през дима и той току поглеждаше натам, страхувайки се да не издаде преждевременно замисъла си. Впрочем той беше прозрачен. Двете ченгета прекрасно разбираха какво иска да направи незнайно откъде появилият се Господар и отговорът им беше еднозначен: не, не. С цялото ни уважение и разбиране, за това и дума не може да става. Не, не и още един път не.

Сред тълпата имаше много ченгета — бяха пристигнали с двата хеликоптера. Но тези двамата — Голямото и Малкото, бяха главните, особено Малкото, един безкрайно противен лейтенант. Главен на мястото на ПТП-то беше майорът, но той не се виждаше в момента.

Можеше да плюе на закона и реда, да седне зад волана и да се втурне напред покрай редицата от ченгета в димната дупка отляво, дори при това да полети на възглавницата за сигурност... Съдбата щеше да помогне.

Можеше да се опита да мине през полето, по блатото над редките храсти, през редките върби и ясени... и пак на възглавницата.

Можеше да се втурне през огъня. Челно. Над огъня, но по-ниско от пушека. Всичко можеше. Но...

Щяха да го гонят, може би щяха да стрелят. От хеликоптер не можеш да избягаш. От куршумите може и да се отървеш, но после? Горивото ще свърши бързо-бързо! И кой ще ти каже какво има оттатък огнената купчина?

... Защо? Защо през целия си живот се натъквам на диви, невъобразими препятствия, всеки път, когато искам да направя нещо съвсем естествено, обикновено, ДОБРО? Ставаш политик без особено желание, съдбата те отнася там като клечка във водовъртеж. Занимаваш се с глупости — с някаква бюрокрация или, да кажем, се сражаваш с хидрата на фашизма, или изваждаш нещастната Русия от поредната дупка (едно неестествено занимание, абсолютно неприсъщо на обикновения човек, дори несъвместимо с него). И всичко ти идва отръки: винаги имаш на разположение добри хора, лошите — като че сами бягат от пътя ти, вървиш целият в бяло по отъпкан път, внушавайки почтителен ужас. Но е достатъчно да поискаш да направиш нещо обикновено, човешко, дадено ти от природата, и ето — лежиш като купчина лайна пред немислима и непредсказуема огнена преграда и няма път към твоята проста човешка цел, а Съдбата никаква я няма. Малкото и противно ченге е сега твоята Съдба, твоята Карма, твоят мрачен Фатум...

Откъм Питер пристигаха все нови и нови коли, Малкото ченге дрънкаше все по-безцеремонно, Голямото с удоволствие го подкрепяше и всичките им коментари се свеждаха до едно: нищо няма да ви стане, ако почакате, самият Господар, впрочем, стои и чака и благодари на Бог, че не е влетял в огнената стихия.

Той се умори от светските усмивки, осъзна, че е безсмислено да си губи повече времето, че се налага да намери изход и тъкмо бе решил да действа, когато от нищото се материализира почти митичният майор.

Беше огромен и гръмогласен като генерал, беше убеден (сляпо и тъпо), че Господаря е прословутият любимец на мошениците и интелегентите, кандидат за президент на Русия, Приватизатор Номер Едно, който само по случайност не е хванат досега от органите — че сега той стърчи тук с единствената цел да разврати поверените му хора, неговите подчинени, да ги купи, да ги съблазни, за да го пуснат да премине, да наруши дълга и честта си. (През огъня.) Беше леко пиян, от него лъхаше на спирт от двајсет метра, беше неподкупен, безстрашен, не се страхуваше от никого, мразеше мошениците и шибаните лайнократи, не криеше това от народа, а говореше право куме, та в очи. Голямото и Малкото ченге изслушаха излиянията на началството с обиден вид, мълчаха, но сега поглеждаха Господаря с укор и с неприязън. А на него му писна.

— Ако обичате в писмен вид — каза той на майора и пъкна визитката си в джоба му. — Приемам хора от дванайсет до четиринайсет на нечетни дати...

Майорът млъкна не защото отровната му вежливост го засегна, а защото заради собствените си викове и рекове нищо не бе чул, а искаше да чуе: това е Господаря все пак, не всеки ден говориш с него. Но Господаря, разбира се, не повтори думите си, а се обърна и тръгна през тълпата, която почтително му правеше път, отстъпваше назад и при това излъчваше и смирение, и неприязън, и учудване, и одобрение, и още много противоречиви чувства. Сами по себе си тези чувства не бяха рядко срещани, но рядко се срещаха накуп, в един букет и в такава концентрация.

Майкъл го изпрати до колата спокойно, макар и с професионална бдителност, вървеше пред него и тълпата отстъпваше пред квадратното му каменно му лице. Ванечка, както обикновено, му прикриваше тила, като съумяваше при това да не го настъпва по петите.

При колите ставаше нещо. Костя Балувев не беше сам — държеше здраво за лакътя едно дребно човече, което се дърпаше и гледаше злобно, като до смърт изплашено животно, внезапно хванато в капан.

— Какво става? — попита той, като приближи. — Кой е този?

— Една интересна фигура — обясни Костя, продължавайки да го държи. — Дойде сам. С хитър вид подсказа обиколен път през Сплавна и Некрасово. Около десет километра. Но говореше шепнешком. Явно нещо скрива, гадината му. Според мен е провокатор.

— От кого е изпратен? — попита той с естествено недоверие.

— От техния Стенка Разин. Наричат го Гроб Вакулин.

— Гроб?

— Аха. По паспорт е Герб, но хората гальовно го наричат Гроб^[1].

Той повдигна рамене, отвори вратата на колата и попита мъжа:

— Пътя поне бива ли го?

— Да! Добър е. Тръгнеш ли по него, стигаш право в Некрасово — говореше лошо, несвързано и трябваше да се напрягаш, за да го разбереш, като че беше чужденец. — И няма нужда да ме държиш, като че съм някой крадец... Пусни ме! Защо така ти мене...

— Млък — тихо каза Майкъл и провокаторът млъкна, сякаш го запушиха с тапа.

Той включи курсографа, взе картата на района и веднага намери пътя. Трябваше да се върнат с около петстотин метра, там имаше малко забележимо разклонение надясно — треторазреден път завършваше трийсет километровата си дъга в населения пункт Добрая вода, който се намиреше съвсем близо до автострадата.

— Вие откъде сте? — попита подчертано вежливо Ванечка.

— От Мала Вишера съм. Местен.

— И как попадна тук?

— Ами стана катастрофа и... дойдох.

— С какво?

— Как с какво? С това... с мотор... — Нещо при този човек не беше наред както с дикцията, така и с логиката, говореше несигурно и нелогично. — С велосипед! — поправи се той. — А колелото ми го откраднаха. Искях да ви помогна. Мислех си, че имате нужда. Че бързате. Да ви подсказва исках, защото зная местността. Местен съм...

(Или нещо от този род. Колкото повече говореше, толкова повече се обиждаше, лъжеше и се вълнуваше и ставаше все по-трудно да бъде разбран.)

Той слезе от колата и го попита:

— Щом сте местен, какво има в Красная Вишерка?

— То се знае: ВЧ.

— Какво е ВЧ?

— Абе откъде да знам? Войници. Камиони. Бодлива тел. Казват, че е някакъв секретен институт, ама ние откъде да знаем?

— Ти действително ли си провокатор?

— Абе какъв провокатор съм аз, бе? Господи! Искях да ви помогна... Виждам ви, че бързате...

— Млък — каза Майкъл.

Той взе микрофона и се опита да се свърже с генерал Малнич. Малнич отговори веднага и гласът му бе отново самодоволен, бодър и енергичен. Веднага му олекна на сърцето. Очевидно положението, ако и да не беше по-добро, не се беше и влошило. Генералът доложи, че слава Богу, кризата е овладяна, пациентът е излязъл от кома, въпреки че състоянието му остава тежко. Нещо в интонацията му го караше да е нащрек. „Аз нужен ли съм?“, попита той направо. „Да, разбира се“ — отвърна генералът, но с известно запъване, което го учуди и го накара да е още по-подозрителен. „Нужен ли съм или не?“ — повтори той въпроса си вече с друга интонация. „Да! ДА!“ — страстно отвърна генерал Малнич, този път без никакво запъване и той реши да не изяснява нещата точно сега. Разказа му за своите прекеждия и го попита какво мисли за пътя до Сплавна, Некрасово и нататък. Генералът се смути, този път съвсем очевидно, и отговори: „Опасен е, Станислав Зиновиевич. Вече ви докладвах — там върлуват вакулинците.“ „А ако изпратите някой да ме посрещне? За всеки случай?“ „Може! — оживи се генералът. — Отдавна е време да им дадем да се разберат! Ще изпратя БТР, Станислав Зиновиевич, още сега...“

Излезе от колата и попита свитата си:

— Да рискуваме ли?

— Разбира се! — веднага откликна Майкъл. — Но ще вземем със себе си и този.

— Нямаш право! — гракна провокаторът.

— Нямам право ли? Като е така, ето ти я милицията. Защо не извикаш „помощ“? Искаш ли да те заведе при тях и да обсъдим твоите претенции? Не желаш? Трай си тогава и прави каквото ти се казва.

Тогава той му каза:

— Пуснете го, Костя.

— Господин Президент! — викна Майкъл.

— Стас Зиновиевич, не бива! — кресна Ванечка почти едновременно с него.

Костя изпълни заповедта на началството и дори леко блъсна подозрителното човече — върви си, демек, имаш късмет...

— Господин Президент! — не мирясваше Майкъл, загубил чувството си за хумор. — Категорично настоявам. В края на краищата съм старши на охраната. Би трябвало да се вслушвате в мнението ми, господин Президент!... Константин, хвани го тоя глупак, докато не е станало късно...

И дойде пристъпът. Както винаги изневиделица, както винаги абсолютно не навреме. В ушите му забуча, светът се отдалечи като рисуван мрачен декор, гласовете едва се чуваха: нещо бучеше, шумеше, клокочеше — развълнувания Майкъл, шума на двигателите, по генералски крякация майор... той пък как се оказа тук... Май мога да опъна петалата сега, така тъпо... и ще е смешно: тръгнал да вади приятеля си от отвъдното, а сам пропаднал в него... Не... Не сега. Не днес. Още не. Обещавам... Кой ми го беше казал? Отдавна. Не помня. Но тогава обещанието беше нарушено, това го помня... Изведнъж до ухото си чу изпълнения с напрежение глас на Ванечка:

— Почакай. Млъкни. Нали виждаш, че има пристъп... По дяволите, колко не навреме...

— Никога не е навреме — каза той с вдървени устни, непослушен език и схванато гърло. — Спокойно. Мина... — Опомни се на мястото на шофьора, беше му студено. — Къде са ми хапчетата? Трябват ми две... Може и три.

Схванатите му пръсти сами напипаха шишенцето и отвиха машинално капачето. Познатата освежаваща горчивина прониза езика, небцето, върна света, постави го на мястото му, подреди звуците: далечните отслабнаха, близките станаха по-силни. Чу как тежко и бързо диша Майкъл. Като преследван. Пръстите на Иван бързо разкопчаваха яката му, масажираха тила му, мереха пулса му и всичкото това едновременно.

— Свърши. Свърши — каза той. — Размина се. Казаха — не днес. Вярвайте ми. Както знаете, не лъжа... Аз съм Честният Стас...

— Господарю! — каза Майкъл. — Не ни оставяте да скучаем...

Все още дишаше тежко. Като след схватка. Очевидно бе доста потресен и уплашен. Никога по-рано не бе виждал негов пристъп... И никога по-рано не бе наричал господин Президента Господарю: считаше го за проява на плебейство и простащина. (Произхождаше от семейство на интелегенти, обичаше Томас Ман и Херман Хесе, възхищаваше се от Бунюел, пишеше между другото дисертация на

някаква филологическа тема и бе станал бодигард изключително от идейни съображения. Артъом се отнасяше към него с известно професионално пренебрежение, но в същото време го уважаваше заради образованието и добрите му реакции.)

— Стига — повтори му в отговор Честният Стас. — Мина ми! По колите. Нямаме повече работа тук... Да тръгваме.

Но не тръгнаха веднага. Пристъпът не бе напълно отминал. Не можеше да става и дума да кара колата, а ръцете и краката му не искаха да го преместят от мястото на шофьора. За да скрие това обстоятелство, той предизвика дискусия за реда на придвижването: кой ще е отпред, кой — отзад, каква засада биха могли да очакват, коя кола първа би могла да бъде поразена — предната или задната, но изведнъж възникна неочаквана и дори странна ситуация.

Провокаторът, за когото бяха забравили, не беше избягал. До този момент бе стоял като вкопан и само бе въртял глава наляво-надясно, за да види по-добре какво става в колата. Той и сега се пулеше насреща му, сякаш пред него изведнъж бе разцъфнало дивно цвете, но очевидно не ставаше дума за обикновено селско любопитство. Очевидно до сега бе анализирал мъчително, бе достигнал до определени изводи и изведнъж се развихри в буря от звуци и телодвижения. Той се втурна в опит да се добере до центъра на събитията и заговори бързо, разгорещено, пръскайки слюнки, многословно и почти неразбираемо. Те схванаха само отделни словосъчетания: „Господарю... в никакъв случай... страшно е, мамка му... Герб Улянич... за какво, мамка му?... двама сина...“

Отначало той си помисли, че човекът, който наистина е вакулински провокатор, е разбрал, че пред него е Господаря, хванало го е срам и сега с всички сили искаше да го убеди да не тръгва по онзи път, да се откаже, да остане тук... далеч от греха... убийството на шестнайсет човека е страшно нещо... И така нататък. Разпознатият Господар дори изпита за миг сладкото чувство на политическото тщеславие („демек и в провинцията сме известни... ценят ни... а всъщност какъв съм му аз на него?“). Но потисна това срамно чувство, и то тъкмо навреме, защото изведнъж разбра истината: човекът се безпокоеше не за драгоценния живот на появилия се отникъде Господар, а за съдбата на засадата на Герб Улянич Вакулин, за шестнайсетте му помощника, от които двама са май негови синове.

— ... пожалете ги... те също са хора... И за какво?... с данъци ни съсипахте...

(Страх. Единствено страхът управляваше този свят. И нищо друго. Не лъжете нито себе си, нито мен. И не ми дрънкайте за подвизи, доблест, за слава. За чест, доблест и геройство. За ум, чест и съвест. За красотата, която ще спаси света. И за седмината праведници. И за иронията-жалост. За милосърдието и добротата...)

— Насра ли се, а? — питаше Ванечка, злорадо сграбчил яката на човечеца. — Тичай сега при своя Гроб Улянич и му предай, че всички скоро ще ви натикаме окончателно и безвъзвратно в кучи гъз!

(Ако обичате не ми говорете и за безумството на храбреците. За презрелите евтиния уют. За вярата-надеждата-любовта и майка им София. За вечните ценности на културата, за корените и листата и за кръвта-почва. Дори за православието, народността и самодържавието не ми приказвайте... В името на Господа Бога, не ме убеждавайте, че честността е най-добрата политика, че народът е зажаднял за седемте праведника... **СЕДЕМ ЧАШИ НА ГНЕВА! И СЕДЕМ ПОСЛЕДНИ ЯЗВИ!** Седем аргумента, седем символа на последната вяра... **СТРАХ.** Само страх. И нищо друго освен страх...)

---

[1] Буквално ковчег. — Бел.прев. ↑

ГЛАВА ОСМА

... Защо това ме засяга всеки път, когато се сблъскам с него? Не е ли време да свикна — нали вече всичко е осъзнато, разбрано, формулирано и (с горчивина) прието преди много години. Преди много скърби. Преди много разочарования и пароксизми на унинието. Притрябвали са му на обикновения човек твоята честност, твоята порядъчност или кристалната чистота на твоите намерения! Той не ти вярва. Не иска да ти вярва. И да искаше, нямаше да може. Не умее. Ако ти вярва, то е по навик, до първата ти грешка. „Елате и ни владейте“. Господи, колко века още ще виси над милионните наши тълпи този унило-покорен, анемичен лозунг? Ела и ни владей. Ти ги владей, а те (с удоволствие) ще се страхуват от теб (дори с гордост, с горделивото чувство за неописуема и необяснима особеност). Но на всяка цена — и преди всичко — ще се страхуват. Защото в момента, в който престанем да се страхуваме, у нас се пробужда някакъв специфичен апетит и веднага започваме да се изяждаме. Както става при някои стадни животни... Такава е тази отколешна пошлост: изяж, за да не бъдеш изяден...

... Не искам да мисля за това. Нека ТЕ мислят. Само че те никога не мислят за това. Всъщност рядко мислят. Пресмятат, размишляват, разсъждават, обмислят, схващат, досещат се, вникват, но не мислят. Защо? Великолепно си спомням онова забележително състояние на духа, когато да мислиш не беше ИКОНОМИЧНО. Трябваше да се вярва. След известно време също толкова икономично стана да НЕ вярваш. На никого. На нищо. За нищо на света...

Той мълчеше, Ванечка също. Не му се говореше, пък и нямаше за какво. А на Ванечка не му беше до това. Той караше с около четирийсет километра в час, скорост, която сега им се струваше огромна и опасна — по този път просто не можеше да бързаш. Беше тесен, със завои, разбит. Не го бяха ремонтирали поне от двайсет години. Пред тях от тъмнината току изскачаха унили, черни, мокри и голи храсталаци, озарени от оранжево-бялото сияние на фаровете и изчезваха. Колата се друсаше непрекъснато — суперресорите не

помагаха в случая, а когато Ванечка след поредната дълбока дупка се опитваше да премине на възглавница, изведнъж така се мятаха в ъгъла, че им се струваше, че идва краят, че са дотук... Отпред след поредния завой се показваха за малко червените стопове на Майкъл и пак изчезваха. На този път неговите преимущества бяха очевидни — професионализмът си казваше думата. Ванечка беше добър шофьор, дори отличен, но Майкъл беше МАЙСТОР. Не беше възможно да го догонят, макар че Ванечка се опитваше (тайничко): засилваше на правите участъци, вземаше плавно завоите, плъзгаше се като смок из коловозите. „Какво? — попита той. — Кисело ли е гроздето?“ „Ами — отвърна Ванечка небрежно, но моментално. — Ако имах неговия опит...“ Рубиновите широки стопове на Майкъл отпред мигнаха за пореден път и отново изчезнаха зад завоя.

Местата тук бяха диви, но обитаеми. Ту отляво, ту отдясно се мяркаха прави просеки. В далечината тук-там примигваха жълти светлинки от мрачните постройки на тукашните латифундии: нелегални плантации от коноп и мак, оранжерии или загадъчни баскер-ферми... Натъкнаха се на обгорял бронетранспортър с разтворени люкове. Дали не беше изпратеният от генерал Малнич? Едва ли — този беше стар, обрасъл с храсталаци, с някаква доста древна конструкция. Странни места. Странни местности имаме в Русия, и то съвсем близо до цивилизацията...

Интересно как Ванечка си представя движението на Коляновия вал на Съдбата? Господаря стои с каменно изражение, съсредоточен и с втрещен поглед, а във фокуса му е негодникът, който трябва да бъде унищожен. Беззвучен ход на блестящия от смазка Лост и черепът на негодника се пръсва на парчета, мозъкът му хвърква като ветрило и краката на обезглавения труп се подкосяват. Според мен нещо такова си представяше Веник Иванич — бащата на Ванечка, царство му небесно. Ванечка беше прочел дневника му и е повярвал в същото...

Любопитно е, че моята Съдба сякаш получи тренинг с течение на годините и започна да действа на принципа на максималната икономичност. (Пак икономичност. Принципът на Хамилтън-Окам.) Дори когато излязох на „свободен лов“... Не искам да си спомням. За какъв дявол да ровя в гюбрето на собствените си идиотизми? Във всеки случай всичко това сега изглежда по съвсем различен начин в сравнение с тогава, през младите ми години. Сега изглежда повече от

икономично: мъничка некроза, микроскопична язвичка във варолиевия мост. Само че аз нямам нищо общо с това, ето какво не искате да разберете, душички, вие мои доверчиви мистици материалисти, мои религиозни прагматици...

(За последен път това се случи така: очите му изпаднаха, сякаш ИЗТЕКОХА от очните ябълки и увиснаха на жилки... или се лепнаха... към бузата... под брадата... Тогава повърнах. Но това стана само един-единствен път, през една лятна, топла, задушна, болна, трескава бяла нощ, когато моето безумие кипеше в мен, катализирано от безсилната ми омраза към съдбата, към света, към мен самия и към всичко на земята...)

Нищо, скоро ще го видите това най-вече, мои рошави адепти. След не повече от десет-петнайсет минути. Няма да има никаква преграда на пътя, няма да има и противотанкова мина: на Гроб Улянич Вакулин му трябва кола в естествен вид, а не смачкано желязо изгорели трупове. Вероятно ще има, както предсказва нашият храбър Иван-мамка-му-Сусанин, останала кой знае откога бариера, намръщени, небръснати мъже ще излязат от ледената тъмнина и ще преградят пътя. Тогава ще влезе в действие безжалостният Колянов вал на моята загадъчна Съдба.

Едва ли. Защо? Къде е опасността? Кое ще попречи на моите планове и как? Ами ще им дам колата! Без съпротива. А ако настояват и двете ще им дам. Нима ще се трепем заради тях? Ето това е то. В такава ситуация никого не бих убил, обаче какво ще реши моята Съдба, само тя си знае. Ако. If anybody. А може би и Тя не знае. (Знае ли монетата, когато я хвърлят, дали ще падне на ези или на тура?) Ръката на Съдбата е полезно нещо, но понякога дразни и унижава, като всяка чужда, космата, безцеремонно бащина, пазеща те, бутаща те напред и поддържаща те Ръка.

Странно, че не ме е страх от нищо. Вече от много години. Това не е правилно. Правилно е Родителят Страх сам да изпитва страх и колкото повече страх внушава, толкова по-страшно му става на него самия. Така е било винаги и е нормално. Аз съм изключение. Тук нещо не е така. Патология някаква. Отдавна я чувствам, но не мога да разбера нито причините, нито същността ѝ, а няма с кого да се посъветвам. Не съществува лекар, на когото да разкажа за тези симптоми.

По дяволите, къде е тази бариера? Време беше да се появи. „Или в челото ще прасне с бариера някакъв инвалид...“ Какъв? „Уморен“. Не. „Унил?“ Не. „Безгрижен инвалид...“ Не. По дяволите. „Иване, ИЛИ В ЧЕЛОТО ЩЕ ПРАСНЕ някакъв ИНВАЛИД. Какъв инвалид?“ Ванечка, зает с кормилото и педалите, само изсумтя: „Да ви имах грижите, гражданино началник“ и тогава го повика Кронид:

— Първи, Първи, аз съм Кронид, как ме чувате?

— Добре ви чувам, Кронид. Говорете.

— Докладвам ви данните за Вакулин. „Герб Улянович. Роден през шестдесет и трета, със средно специално образование, шлосер...“

— Само най-същественото.

— Слушам. Воювал е в Афганистан. Сержант от ВДВ^[1]. Участвал във военни действия в Карабах, в Приднестровието, в Лоста и т.н. Последното му участие е в Кандим. Основател на „бялото движение“. Съпредседател на Съюза на фермерите, организатор на бойните фермерски дружини. Едър земевладелец, организатор на мрежа от баскер-ферми. Обявен за издирване. Два пъти е бил следствен, всеки път е пускан под гаранция. Следствията са били прекратявани заради недостатъчно доказателства. Обвиняван е...

— Стоп — каза той. Видя бариерата. — Благодаря. Край. Установявам контакт.

— Желая ви успех.

— Благодаря. Отбой. — Внимателно остави черното яйце на микрофона в гнездото му.

Така. Майкъл спря. Мъртво проблясва синята лампа. Фарове. Прожектор. Няколко прожектора, може би всичките... Бариерата е пусната. Хора не се виждат. Изобщо освен бариерата и мрачните храсталаци нищо друго не се вижда. Никакво движение. Тихо е. Само двигателят бръмчи. Все пак отляво на Майкъл има някакво раздвижване. Някакви червени бликове... Или са по стъклата? „Или в челото ще прасне с бариера някакъв инвалид...“

И изведнъж като че замръзналите храсти се отместиха и заплуваха над пътя, сякаш главата му се завъртя и му притъмня пред очите. „Гос-с-с...“ — едва чуто каза Ванечка в ухото му.

Чудовищно животно с неестествени размери. Почти невидимо. По-точно неразлично. Жълто-сиво на черни напречни ивици — то се спря и веднага се сля с пейзажа. Въображението отказваше да го

приеме. Не и като реалност. А като бълнуване. Халюцинация. Игра на смътни сенки върху голия замръзнал върбалак. Страшният кон... Кон бледен. Всичко друго, но не и реалност. Такова същество няма и не може да има... Но то беше реално. Беше. Тук. До колата. То ГЛЕДАШЕ. Мътночервени тлеещи очи. Крива неприятна уста... Не паст, а уста. Не глава, не череп, а кратуна... И миризма. На гнило. Или смърт... Или страх.

Ако страхът имаше мирис, той щеше да е точно такъв. Миризма, от която замръзваш... Значи страхът МИРИШЕ.

— Какво е това, шефе? — пошепна Ванечка като изплашен ученик.

— Тихо — едва помръдна устни. — Това е баскер. Тихо, той чува...

Говореше се, че ги хранят с човешко. С трупове. Леко позагнили.

Говореше се, че със зъбите си разкъсват желязото, а с ноктите си трошат предното стъкло на колите. С едно небрежно движение на лапата.

Говореше се, че разбират човешката реч. Че чуват ударите на сърцето от разстояние един километър. Че виждат през мъглата като локатори. Че могат да дишат под вода. Че нямали никакво обоняние. Изобщо. И глас. Че мълчат. Само много рядко се СМЕЯТ.

Казваха, че се подчинявали само на деца под тринайсет години. Не признавали възрастните за господари — а само за храна. Смятали възрастните за КУЛИНАРЕН ПРОДУКТ.

Говореше се, че в известен смисъл са разумни. Но явно нещата бяха по-зле. „Разумни ли? — попита веднъж Виконта, като се усмихна намусено. — Те не са разумни. Те са БЕЗУМНИ.“

Баскерите бяха селектирани специално за охрана. Бяха идеалните охранители. С голямо желание ги купуваха някои страни с твърди режими. Прекрасен износен артикул! Баскерите не се размножаваха. Баскерът можеше само да бъде СЪЗДАДЕН, формиран, СКУЛПТИРАН — уникат. Как се правят, знаеха само собствениците на баскер-ферми, при това далеч не всички. В Русия от пет години търговията с баскери беше забранена. Самите баскер-ферми бяха полунезаконни. Но фермерите не знаеха по-добра защита срещу

скитниците, срещу чевръстите и напористи спецбригади, опустошаващи полята, и срещу мафията, която искаше да контролира всеки свободен земеделец. Работата беше там, че да убиеш баскер бе практически невъзможно. Той ВИЖДАШЕ куршумите. И снарядите. И бавните самонасочващи се ракети...

Разбира се, трябваше да бъдат забранени. Още вчера. Преди да е станало късно. Докато сме още цели в домовете си. Докато не са се заинтересували от нас истински. Докато още не са се научили да се възползват от нас. Докато не са съобразили, че пряското човешко, което никак не им харесва, лесно може да се превърне в гнилото, което им е любимо...

Баскерът продължаваше да ги гледа с тлеещите си очи — високомерно и равнодушно, а някъде там на края на света викаше Иван Сусанин: не трябва... Господарю... страшна работа... с добро трябва да се разделим, с добро! И изведнъж от нищото мегафонен глас произнесе:

— Господарю, щом си тук, отзови се. Защо да си играем на мълчание?

Той бавно протегна ръка и включи външното озвучаване.

— Тук съм — каза той.

— Бил тук, виждате ли — произнесе гласът язвително. — А защо си тук се пита? Какво искаш от нас?

— Нищо.

— Защо си дошъл тогава? Да не си намислил да ни провеждаш предизборна агитация? Това е умряла работа.

— Не. Не идвам при вас. Отивам в института.

— Защо?

Всичко трябва да ти обяснявам, помисли си той. Баскерът слушаше внимателно. Бе се приближил съвсем близко, внезапно отпусна кратуната си и се подпря с косматата си брада на предния капак, без да ги изпуска нито за секунда от страшния си поглед. Кого гледаше? И какво всъщност виждаше през фотохромното стъкло?

— Ей, Господарю? Защо мълчиш? Готвиш се да ме излъжеш ли? А във вестниците за теб пишат, че никога не лъжеш.

— Там е моят приятел, който умира. Мога да го спася.

Внезапно прозря, че сега може и трябва да говори каквото поиска. Без задни мисли и сметки. Че думите нищо не решават. Че друго има значение... Всъщност всичко вече беше решено, още преди началото на разговора. Сега ще продължим пътя си...

— Измисляш си! Да не си доктор?

— Не. Но мога да го измъкна. Имам си начини.

— Екстрасенс ли си?

— Да.

— Мен екзема ме мъчи — каза гласът с насмешка. — Ще ми помогнеш ли?

— Не. Аз мога да помагам само на един човек.

— Хе. Тогава за какво си тръгнал да ставаш президент? Той трябва да помага на милиони...

Не отговори. Гледаше в червените очи на звяра и се стараяше да се отърве от мисълта, че говори ТОЙ, баскерът, а не Гроб Улянич. Не съществува никакъв Гроб Улянич с мегафон — звярът разговаря с метален глас насмешливо и равнодушно-язвително, влажните му криви устни леко помръдват...

— Мълчиш? Ами ако те изберат? Какво ще правиш тогава, Честен Стас? Ще вдигнеш данъците?

— Не зная. Може би.

— А какви ще са цените на зърното? С баскерите какво ще правиш? Ще ги забраниш ли?

— Не зная засега. Това са дреболии, Гроб Улянич. Ще търся оптимални решения.

— А за чиновниците? Също ли оптимално ще решаваш?

— Ще им намаля бройката. Обичам ги не повече, отколкото ги обичате вие.

— По-скоро те ще те разкарат... Макар че ти притежаваш сила! Трудно ще им е... Впрочем що за сила е тя, господин Красногоров? Обяснете на мен, простия човек.

— Съдбата — каза той, гледайки в тлеещите очи на Звяра. Предназначението. Фатумът. Кармата.

— Не разбирам — по-подробно, моля.

— Господин Вакулин — рече той. — Моля за извинение, но ви предлагам друг път да обсъдим този въпрос. Бързам.

Гласът помълча, после каза разтягайки думите:

— Разбързал се... Нещо не ми харесваш, Господарю!

— Взаимно е, ГРОБ Улянич.

Сега ще продължим, пак си помисли той. Да. Сега. Само още няколко фрази и ще тръгнем...

— Жалко. Отдавна исках да поговоря с теб. Отдавна. А сега излиза, че бързаш...

Млъкна отново. Не можеше да се отърве от чувството, че разговаря със звяра, а не с човека. Мираж. Главоболие. А очите червенееха подобно на огън, който не можеше да реши да се разгори или да угасне.

— Добре — каза гласът. — Да се разберем така. Утре ще те чакам. Искам да поговорим както трябва — спокойно, без бързане.

— Не възразявам.

— Хубаво. Утре като тръгнеш, на пътя ще те чака мой човек, разбрахме ли се?

Той повтори търпеливо:

— Не възразявам.

— Има си хас да възразяваш! Само не си помисляй да летиш с хеликоптер. — Гласът се усмихна. — Не те съветвам.

Той и този път отговори с мълчание. Видя как бавно се вдига бариерата. „Или в челото ще фрасне бариера... — НЕПОХВАТЕН инвалид...“ Непохватен. Спомни си... „Непохватен“ — искаше да каже на Ванечка, но тогава отчаяно се развика Иван Сусанин Маловишерски:

— Герб Улянич! Прибери добичето! Обикаля около нас... Аз как ще изляза?

И веднага тънко детско гласче запя високо: „Закука сива кукувица...“ — и внезапно млъкна. Това беше любимата песен на мама. Песен от детството. Прозвуча тук и сега като заклинание към звяра. Беше си заклинание.

Баскерът изчезна. Не си тръгна, не побягна, не се плъзна, не се скри в тъмнината. Просто вече го нямаше. Никъде. „Гос-с-с...“ отново подсвирна Ванечка и погледна към Станислав, мигайки на парцали.

— „Непохватен инвалид“ — каза му той. — Тръгвай. Газ и напред. Газ, Иване!

---

[1] Въздушнодесантни войски — Бел.прев. ↑

ГЛАВА ДЕВЕТА

Защо и откъде се появи това предчувствие за беда? Как изведнъж се вцепени от усещането, че нищо не е свършило, че най-гадното предстои?

Нямаше значение, че ги посрещат радушно, че разтвориха мрачните непристъпни порти на непристъпния зид с олющена мазилка и с гъста бодлива тел под напрежение...

Нямаше значение, че мустакати подофицерски муцуни изведнъж се смекчиха при вида на високия гост, че запалиха тържествено фенерите при главния вход на мръсносивия институт (лишен от прозорци и с вход, напомнящ отвор в капонир).

Нямаше значение, че внезапно появилият се генерал Малнич ги приветства безкрайно радушен, сякаш бе събрал в себе си радушието на всички руски генерали.

Имаше опасност. Имаше заплаха. Имаше лъжа, страх, паяжина в тъмните ъгли. Имаше обещание за беда. Защо? Откъде?

Отначало може би я почувства случайно, след като мерна злобния стъклен поглед на началника на караула; а той бе толкова любезен и почтителен преди само секунда?

Или не му хареса мекото, напълно вежливо настояване на генерал Малнич съпровождащите Господаря „да останат и да си отдъхнат, починат“ във фойето. „Тук имаме и дивани, поставени за подобни случаи.“

— Отлично, генерале — съгласи се той бодро и се обърна към Майкъл: — Предлагам, майоре, да се върнете при колите и да доложите обстановката в щаба...

(Защо нарече Майкъл майор? Той никога не бе служил в армията. Щеше да го нарече и полковник, стига поне малко да приличаше на кадрови военен. С инстинкта на стара лисица чувстваше, че тук уместна би била именно АРМИЯТА... Но Майкъл в най-добрия случай приличаше на сержант. На сержант от специалните сили. От спецовете...)

— Е, защo при колите? — веднага реагира радушният генерал Малнич. — На господа офицерите тук ще им е много по-удобно. И вие, Станислав Зиновиeвич, знаете, че имаме определен ред. Не бих искал да го нарушаваме... А да доложите в щаба ще можете веднага, незабавно ще ви придружа, за да можете да осъществите връзка...

— Отлично, генерале! Благодаря ви.

(В уютно осветеното от скрити лампи фоайе имаше три врати и пред всяка стоеше подофицер с дървено лице и с разкопчан кобур. В този тих манастир имаха свой устав и умееха да го наложат непреклонно и безусловно.)

Погледна към Майкъл. (Той беше наясно и нямаше да го подведе.) Погледна Костя. (Умряла работа, момчето нищо не разбираше, прекалено много пуши, за да съобразява бързо и ясно.) Взря се в Иван. (Пълна безметежност. Дори бе страшно да го гледаш. Бедни ми, бедни, генерал Малнич...)

... Лошо. Лошо е тук. И мирише на нещо шибано. Какво ли става с Виконта? Защо не ми докладва този смрадлив гад?

— ... Връзката ще почака, генерале. Бих искал да видя Виктор Григориeвич.

— Разбира се! Но ви уверявам, че той е добре! Можете да сте напълно спокоен...

— Въпреки това.

— Разбирам ви. И аз се измъчих. Няма да повярвате — цяла нощ... Извинете, господине (на Иван). Нали ви помолих да останете...

— Генерале — каза твърдо господин Президентът. — Това е моят ЛИЧЕН телохранител. Той е ДЛЪЖЕН да ме съпровожда. Дори в тоалетната.

Възникна драматична пауза. Генерал Малнич мъчително се бореше с инструкцията. С устава на манастира. А може би не желаше усложнения? Това беше неразбираемо. Тук всичко беше неразбираемо. Редът бе като в затвор с тежък режим, а не като в институт, бил той и секретен. Като в лудница за шизофреници. Ето защо тук бе гадно и шибано, въпреки обзавеждането и хубавото копие на картината „Древна Русия“, окачена където трябва. Затвор.

— Оценявам чувството ви за хумор, господин Красногоров — каза накрая генералът с пресилена усмивка. — Обаче в самия клозет, той сигурно...

— Е, генерале — каза господин Президентът вече благодушно.
— Та ние с вас все пак не отиваме в нужника...

— Хе-хе... Въпреки това, трябва да се съгласите...

— Разбира се. И се съгласявам! Две мнения не може да има, генерале. Вие сте домакин, а аз — гост...

— Да, но от друга страна... Определени правила...

— При това съм поканен гост, нали така? Или бъркам?

— Естествено, естествено, макар че, съгласете се, уставите не съм ги писал аз, но са за нас... хе-хе...

— Основният въпрос на философията е: човекът ли е за устава, или уставът за човека?

— Именно, именно... Но ние сме хора военни, въпреки нашите напълно мирни занимания, и уставът за нас е по-важен, извинявам се, от конституцията...

Разговаряйки по такъв начин — фалшиво и напрегнато — те преминаха от фойето (покрай неприязнено неподвижния подофицер) в укрепения район през дълъг кремав коридор, миришец на болница, а после в друг кремав коридор не по-различен от първия. Ванечка ги следваше от известно разстояние, безшумен и почти невидим. В третия коридор към тях внезапно се присъедини мълчалив висок мъж с дългнесто лице, облечен със синя хирургическа престилка; бе представен простичко като „доктор Бурмур-мур-шин“, но под престилката се виждаше униформен панталон с полковнишки кант и ботуши... Всичко беше лошо, лошо, тревожно и фалшиво, Ванечка му прикриваше тила, но заплахата не идваше оттам, а неизвестно откъде... напрегнатото бърборене на генерала, нескритата неприязън в жълтите очи на дългия доктор... и този странен, едва доловим шум. Дали някъде танцуваха или шумяха машини, или тълпа от статисти бърбреше, шепнеше и от време на време подвикваше: „За какво да говорим, като няма за какво“. Изведнъж осъзна защо генерал Малнич, който иначе бе мълчаливец, бърбри непрекъснато и все някакви глупости: намираше се в състояние на крайно нервно напрежение и очевидно се опитваше да заглуши този фон, но необикновен шум.

— А къде беше обещаната от вас военна помощ, генерале? — попита той, за да прекъсне напрегнатия поток от думи.

— Каква помощ? — генералът прекрасно знаеше за какво става дума и откровено се смути, защото нямаше готов отговор.

— Нали обещахте да ни посрещне ваш бронетранспортър?
Добре че всичко мина мирно и тихо...

— Да... БТР... Разбира се. Но представете си...

— Заради дисциплината — внезапно се обади дългнестия доктор и се взря в Господаря с жълтите си кръгли котешки очи. Приличаше на непредсказуем уличен котарак — боец и крадец.

— В смисъл? — учтиво го попита Господаря.

— Слабичка ни е дисциплината тук, господин Красногоров. Какви ти БТР-и. Доволни сме и на топла вода.

Господаря го погледна внимателно и каза (от неизчерпаемия репертоар на Кузма Иванич):

— „Командирът на батальона не ходи пеша — взема със себе си БТР или заместника по техническата част.“

— Точно така — потвърди котаракът, очевидно нищо не беше разбрал, а генерал Малнич побърза да предложи: „Насам, моля“ — и посочи с ръка към асансьора. Вратите му се отвориха. Безшумният Ванечка се промъкна между тях с неуловимо движение и влезе пръв в кабината, без да казва нищо.

Там миришеше не на болница, а на казарма. На ботуши. На оръжейна смазка. На войнишка безнадеждност.

Всички мълчаха. Той се бореше с внезапно обхваналата го клаустрофобия и през полуотворените си клепачи наблюдаваше генерала. Стори му абсолютно непознат и неприятен човек. Бяха се срещали няколко пъти и бяха говорили на медицински теми. Виконта го навикваше като слуга. Смяташе го за магаре и каска. Но продължаваше да го държи при себе си. В полза на делото. Виконта винаги бе безусловен привърженик на Ползата за Делото...

Генерал Малнич млъкна, но устните му продължаваха да мърдат, а погледът му стана стъклен. Беше далеч от тук. Сякаш си даде почивка и сега или почиваше, или съчиняваше текста за второто действие. Докторът с дългата физиономия силно миришеше на тютюн и подсмърчаше с косматия си нос. Ванечка изглеждаше безразличен. Интересно какво ли мисли ВАНЕЧКА за ситуацията?

(Внезапно си спомни, как веднъж, когато се беше ядосал, му каза заядливо: „Интересно ми е какво изпитваш, като знаеш, че всеки момент можеш да убиеш човек...“ Ванечка ужасно се обиди: „А вие какво изпитвате, като знаете, че можете да сритате всекиго? И да му

съсипете живота?“ „Не мога всекиго. И винаги мисля за последствията.“ „Аз също винаги мисля за последствията...“ Той веднага му се извини. Получи се страхотен разговор. Ванечка сигурно вече не го помни. Беше зло момче с къса памет на добряк...)

Излязоха от асансьора в малко задушно коридорче. До една врата отпуснато седеше на стол мустакат подофицер. Щом видя началството, той скочи шумно, застана мирно и се вторачи не в генерала, не в господин потенциалния президент, а в жълтоокия доктор Дир-буршихин. Той излезе напред и каза нещо на подофицера. Вратата веднага се отвори и господин потенциалният президент влезе в просторно помещение, натъпкано с апаратура в цвят каки и с военни. Не беше реанимация, както той очакваше. Беше нещо като пункт за връзка с огромни екрани, подобни на локатори.

— Къде ме доведохте? — попита той генерала.

— Как къде? — учуди се онзи. — Нали искахте да се свържете... Така да се каже изразихте намерение... пожелахте...

... Не иска да ме заведе при Виконта. Не иска и това си е. Какво става? Отпъди наново обзелия го страх и каза спокойно: „Добре, добре. Благодаря.“

Един офицер веднага скочи от мястото си и му го отстъпи. Той седна и съобщи кода за повикване.

— Аз съм — каза той на Кронид. — Вече съм в обекта — говореше бавно, нарочно разтягаше думите, както никога по-рано не бе говорил с Кронид. — Всичко е прекрасно. Доволен съм от вас... — Той се усмихна мислено, представяйки си как очите на Кронид се разширяват, докато слуша тази галиматия. — Заповядвам ви да отмените готовност „Зеро“. Чакам ви тук, както се бяхме разбрали, но можете да дойдете и по-рано, тъй като тук ВСИЧКО Е НАРЕД... Може и по-рано. Разбрахте ли ме?

— Разбрах ви добре — каза Кронид също бавно. — Заповядахте да пристигнем, както се бяхме разбрали, но може и по-рано, защото всичко е наред.

— Изпълнявайте — каза господин Президентът уморено.

— Отменям „Зеро“ — каза Кронид.

— Отменяйте го, приятелю, отменяйте. Не ни трябва вече. Чакам ви до два часа.

— Слушам — отвърна Кронид.

Стана от креслото и привлече погледа на Иван. Той беше готов. Напълно. Аз също напълно готов. Но за какво точно? За каквото и да е, помисли си той. Готов съм за каквото и да е. Смътните му и неразбираеми опасения се материализираха в странна и нелепа мисъл. Виконта не е тук. Виконта е напълно здрав, нищо не знае и се намира доста далеч оттук. В Питер например. Вкъщи. Седи, завил вечно мръзнеците си крака в шал, смуче похъркващата си лула и тъпо гледа поредния филм с Шварценегер. Но тук ставаше нещо съвсем друго. Съвсем друго. Мен просто ме примамиха. Този идиот бе използвал Виконта като примамка. Той е знаел, че ще откаже всякаква покана, всякаква среща, всякаква идея, освен ако не е свързана с него...

Ловко. Кой? Кой? Военните? Напълно възможно. Не ме обичат. Както и аз не ги обичам. Но в края на краищата съм готов да ги търпя и ги търпя търпеливо...

Не. Не е така. Не се получава. Ако това беше техен заговор, командващият на окръга би ми дал хеликоптер, за да дойда дотук. Самолетът щеше да е готов да излети, с подгрят двигател. Не. Много сложно се получава. Аварията на автострадата. Гроб Вакулин... И какво биха могли да искат? Да ме убият? Да са го направили досега. Можеха още навън пред стената. Веднага. Да ме пленят? Че за какво съм им пленен? В крайна сметка да не съм им лукова глава — аз съм Господаря.

— Никога не трябва да се суетиш — каза той на глас с китайски акцент, без да се обръща към някого. Само към Ванечка. — Никога не се вълнувай: може да те блъсне кола или трамвай. Така. Къде е Виконта? — попита той генерал Малнич. — Къде е моят Виктор Григориевич?

Вече не го беше страх. Безпокоеше се. И бе неприятно изненадан. Раздразнен. Испитваше неудоволствие. Дискомфорт. Господи, изпрати ми труден живот и лека смърт... Любимото изречение на Николас. Който вече го няма и чийто живот беше труден, но смъртта лека. Ако това е заговор, значи с Виконта всичко е о'кей. Не е най-лошият вариант, впрочем.

Те вече вървяха по поредния кремав коридор — отпред целеустременият генерал Малнич, след него Господаря и някъде край тях — безшумният Иван. А жълтоокият доктор с полковнишките панталони беше вече изчезнал. Любопитно. Затова пък многогласният

шум нарастваше, чуваше се все по-ясно. Той долавяше и стъпки, но както и по-рано не можеше да разбере нито една от думите на този хор.

Кремавият коридор изведнъж стана бял. Таванът бе на височина два метра. Бе осеян с белите светещи кълба. Мъжете влязоха в чисто, леко луксозно болнично помещение, медицинските сестри разговаряха високо и властно. Шумът продължаваше...

— Оттук — подкани генерал Малнич, отваряйки пред високия гост огромна бяла врата. — Не, не — каза той на Ванечка. — Вие, господине, останете тук... да изчакате... това е болница, господине!

Ванечка лесно преодоля неумелата съпротива, промъкна се през вратата, веднага се върна в коридора с меланхоличен вид и се подпря на бялата стена, сякаш не бе нарушил никаква заповед — тих, послушен, безвреден младеж, когото всеки би могъл да наскърби.

Генералът почервеня, но не каза нищо, а придържайки вратата, подкани Господаря да влезе с кимане и повдигане на косматите си вежди.

Той веднага видя Виконта.

Спеше — дребен, изсъхнал старец, лилипут, сбръчкано нещастно джудже, плешиво, лигаво, жалко. Помисли си: не бива толкова дълго време да не се виждаме. Убиваме в себе си любовта. Не мога да обичам това старче, не го познавам...

Това не беше истина. Внезапно заплака. Той ПОЗНАВАШЕ този човек. Обичаше го и го жалеше, би умрял за него, сякаш отново бяха на по двайсет години. По дяволите, по дяволите, разкисна се, глупост някаква, всичко е наред — жив е, спи, хърка... Беше го срам да си изтрие сълзите, виждаше размазано, пък и зрението му се влошаваше в минути на душевни вълнения. Тръгна към Виконта слепешком. До леглото му седеше някой. Той го заобиколи, застана над Виконта, усети, че му поднасят стол и се отпусна с облекчение на него, привично напипвайки над одеялото безсилната ръка на приятеля си.

Беше странно, че върху нея имаше и други пръсти. Раздразнено ги отблъсна и се хвана за двата пръста на приятеля си. Когато те, неочаквано горещи и силни, се впиха в дланта му, търсейки живот и защита, той се почувства на място и вече без да се притеснява, със свободната си ръка избърса очите си. Всичко беше наред. Нещата застанаха по местата си. Затвори се още един кръг и сега стана напълно ясно, че опасността ще отmine. Сега ще отmine.

Погледна към другия и го обзе безпокойство, отначало смътно, после остро като внезапна болка. Едро момче с увиснали рамене. Младо. Странно и тревожно познато. С много бледо и дори синкаво лице, сънено, уморено, лишено от израз... нещо по-лошо — с израз на дебил. За това говореха и вяло отпуснатата му фигура и ръката, която лежеше на одеялото там, където той я беше оттласнал... и полуотворените дебели устни, и безизразните очи. Пред него седеше един млад идиот и той го познаваше. Беше го виждал много пъти. Макар и отдавна, в предишни времена... Сега ще се сетя кой е, помисли си той със страх. Сега. Ох, по-добре да не се сеща. Да върви по дяволите. Какво ме интересува... Късно. Сети се. Господи.

На стола пред него седеше Стас Красногоров, отпуснат и без мозък. Млад, съвсем млад, двайсетгодишен, Стас Красногоров, спортист и красавец. Този завинаги изчезнал човек се оказа тук, отново съществуваше, беше ужасен, отвратителен. Беше идиот, безнадежден и нещастен идиот... Той обезумя. Разбра. Край. Случи се. Мерзостта, която днес тук със сигурност щеше да се случи, се случи. Трябваше незабавно да направи нещо, но изобщо не знаеше какво, нито как.

ГЛАВА ДЕСЕТА

— Какво означава това? — попита той, но не чу гласа си. Не чуваше и какво му говори генерал Малнич, само виждаше, че генералът се оживи неестествено, че се гордее, че сияе. Тук бе станало нещо забележително, епохално. Велико откритие. Победа. Фантасмагория и фойерверк.

— По дяволите! — кресна той с всички сили. — Прекратете този цирк! Как да разбирам това?

Генералът не каза нищо, смути се, но не престана да сияе. Победата бе пределно велика, бе абсолютна, а трудно можеш да развалиш радостта на победителя.

— Как да го разбирате ли? Като чиста случайност! Или, ако предпочитате, като продукт на отчаянието. Какво друго ми оставаше? Той умря. Съвсем. Отначало изпадна в кома, после умря... И си спомних как обичаше да повтаря: като не помага докторът, викайте шамана!

— Какъв шаман? Какво общо има шаманът? Не ви питам за това.

— Е, „шаман“ е просто фигуративно казано. Разбира се, няма никакъв шаман. Просто се замислих и внезапно ме осени: имаме пълна идентичност на генотипа! И не само на генотипа, но и на фенотипа, на сомите... В това се състоеше същността: да се обезпечи ПЪЛНА идентичност...

Той го слушаше и не го чуваше. Гледаше младото подпухнало съннено лице, синкаво, болнаво, без капка кръв, безизразните очи на човек, който не е спал през нощта, може би от няколко поредни нощи. Този човек не го виждаше, не го забелязваше, а може би и не подозираше присъствието му. Може би просто бе уморен, смъртно уморен, изтощен, измъчен и сега изобщо нищо не виждаше и не съобразяваше. Млад, силен, но смъртно уморен. „Красив, но вял“...

Беше идиот.

Някога двайсетгодишният Стас Красногоров беше глупав, самодоволен и фанатичен до идиотизъм. Но беше нормален комсомолец от началото на петдесетте, оптимист и сталинист, един от стотиците хиляди. Онзи тогава беше НОРМАЛЕН. А този тук беше идиот... Дебил. Имбецил. Кретен. Защо? Откъде се взе? Кой е той?

— Кой е това? — викна той на генерала. — Отговорете на въпроса ми!

Но генерал Малнич изобщо не можеше да разбере на кой именно въпрос трябва да отговори. Бе безкрайно озадачен. И обиден. Всичко стана не така, както той се надяваше. Титаническите му старания пропадаха. Легендарните му подвизи не само не бяха оценени, но дори не бяха забелязани. Генерал Малнич изведнъж се оказа в света на кошмара и виденията, при това в момента на най-висшето си тържество, в момента, когато очакваше да получи награда и поощрение от началството за постигнатото с труд и пот...

Всички тези чувства и мисли се четяха ясно на скулестото му лице, изведнъж придобило плачлив и обиден израз. Той ги разшифрова лесно, сякаш генералът му се жалваше на глас или писмено. Но не разбираше НИЩО друго. Ставаше някакво огромно недоразумение. Някакво титанично взаимно неразбиране. Отново взе да долавя предишния странен и гаден шум и внезапно схвана в него ритъм, мелодия и различни могъщия сподавен рев на Шаляпин: „Страх ме е. Срецнах погледа му! В лъчите на луната... познавам... СЕБЕ СИ!“

— Аз не разбирам, обаче... — бърбореше генерал Малнич. — Струва ми се, съгласете се... Стори ми се, че в тази ситуация може... Аа! — Лицето му за миг се озари от щастлива догадка. — Ама вие май не сте го виждали преди? Така ли е? Ама разбира се! А аз се чудя защо... Това е „резерва-три“, Станислав Зиновиевич. Последното люпило! Виктор Григориевич сега предполага, че трябва да се залага именно на възраст осемнайсет-двайсет и пет години... Това е оптималната! Максимум лабилност и минимум... тъъ... фира...

Той не разбираше нищо. Каква резерва? Каква фира? Но неочаквано осъзна друго и вероятно то бе ключът: според генерала той ТРЯБВАШЕ да разбира всичко това. То трябваше да е нещо, което му е добре известно, многократно обсъждано и дори одобрено от него... И отново смътно почувства приближаването на опасност — приближаваше най-обикновена, физическа, полицейска опасност, когато

могат грубо да те хванат, да те сритат и да те изправят до стената. Направо тук. Без да го извеждат навън. Без съд и присъда... Не бива в никакъв случай да признава, че не разбира какво му се говори и какво става! Можеше да пита, но при това всеки въпрос се превръщаше в страшна мина, която бе в състояние да му откъсне ръката, челюстта, езика. Всеки въпрос можеше да се окаже куршум в главата. Но не биваше и да мълчи — прекалено много взаимно неразбиране се беше натрупало за тези няколко трескави минути...

— Къде са останалите? — попита той рязко. Досещаше се, че щом пред него е „резерва-три“, то МОЖЕШЕ ДА ИМА и „резерва-две“, „едно“ и, вероятно, „четири“.

— Ами тук са... — каза напълно изумен генералът. — В рекреацията, както трябва...

— Заведете ме.

— Но... въз... защо?

— Заведете ме, казах!

С периферното си зрение забеляза, че идиотът със синкавото лице отново държи ръката на Виконта, вкопчена доверчиво и привично, сякаш така и трябваше да бъде, сякаш така е било винаги. Ревност и отвращение пронизаха сърцето му, стиснаха го за гърлото, за миг му се стори, че ще повърне, но веднага забрави всичко, защото чувството за опасност се засили. Стана по-силно от всичко останало.

Генералът никак не можеше да осмисли и да приеме очевидното: най-близкият приятел на боготворимия му началник, вторият човек в света, почти президент, нищо не разбира, нищо не знае за тези неща, следователно няма ДОСТЪП! Да приеме тази истина, да я осъзнае, да я РЕАЛИЗИРА, означаваше за генерала да поеме такава непосилна отговорност, за която се страхуваше дори да си помисли. На помощ идваха предвидените от устава и инструкциите, добре отработените и съгласувани действия и мерки, строги и недвусмислени, прекалено строги и недвусмислени... Картините, изникващи хаотично в съзнанието на генерала бяха прекалено енергични и безсмислени, за да ги реализира незабавно. Бяха необратими. Започне ли да ги реализира, няма да има връщане назад. Започне ли, ще стигне до край. Това беше психологията на останалия прекалено дълго на една длъжност полковник. Или подполковник. Авантюрист. Мошеник... А генералът беше сериозен човек. Беше магаре.

— Покажете ми пътя! — повиши гневно глас господин Президентът.

Не виждаше друг изход освен атаката, бе готов да хване генерала за яката и да го разтърси като пале, но чувстваше, че щеше да е прекалено. Не биваше да преиграва. Беше се включил в някаква луда игра, на която не разбираше нито правилата, нито целта, но знаеше, че не бива по никой начин да преиграва. Пред ошашавения генерал трябваше да играе ролята на величествен, недоволен от всичко велможа, какъвто той за съжаление не беше и никога не е бил, но какъвто без съмнение изглеждаше в очите на този оперетен военен, глупав, самодоволен, но и дяволски опасен, способен на нещо страшно, заради което го и държи тук Виконта... Може би заради способността му строго да се разпореди в нужния момент и да изправи някого до стената?

Генералът отстъпи. Очевидно така и не успя да се ориентира в ситуацията, която беше прекалено опасна и прекалено немислима, за да я осмисли бързо и засега продължи да следва своите военни инстинкти: да се подчинява и изпълнява.

Пред вратата той се спря и погледна през рамо. Нещо го накара да го направи. Предчувствие? Необходимостта да се сбогува с поглед? Или просто неясната надежда, че Виконта е отворил очи, че гледа сърдито и е готов да стане и да каже ядосано: „Ето пак! За какъв дявол? Къде ми е панталонът?!“ Но Виконта продължаваше да НЕ Е ТУК. Плещестият, леко наклонен встрани силует го закриваше, но лицето му се виждаше — изпосталялото старо лице на мирно спящ старец — човек, на когото всичко вече му е дошло до гуша.

... Искам вкъщи, помисли си той поддавайки се за секунда на внезапно обзелата го паника. Тук всичко е решено вече... не съм нужен... трябва да бягам... Защо да се намесвам във всичко това? „О, двойнико мой! Образе мой печален! — реवेशе нечовешки глас в мозъка му. — Защо възкръсваш отново?“

Краката сами го носеха след бързо крачещия генерал. Иван се движеше безшумно до него. Очите му бяха станали като на паяк — малки и блестящи. Нечовешкият глас реवेशе все по-страшно и по-страшно... А към тях се присъединяваха и прииждаха появяващи се от нищото мълчаливи мъже и жени, делови и много решителни — в сини и бели престилки, в маскировъчни облекла или със сака и вратовръзки.

Бяха вече осем, когато генерал Малнич хлътна в появилата се внезапно широка врата. Посрещна ги буря от звуци, топъл, спарен въздух и странно замириса на варен лук. Той се озова под самия таван на помещението, в полумрак, долу видя ТЯХ.

Бяха много. Отначало му се сториха стотици, но всъщност бяха двайсет-трийсет. Облечени бяха в захабени болнични пижами. Повечето ходеха в кръг. С ръце на гърба като затворници... или хванати за ръце, като в детска градина. Бяха много бледи, почти синкави или сиви като мишки. Болни. Болни хора. Без въздух, без слънце. Без живот.

Всичките бяха идиоти. Сънени, тъпи, с вдървени лица.

Бяха съвсем близо. Той ги разпознаваше. Не веднага. Не всички. Но всеки път с ужас и отвращение, мъчително потискайки нарастващото гадене. Разпознава: Виконта... себе си... днешния премиер... днешния шеф на КГБ... отново себе си... пак Виконта...

Той беше в три екземпляра, всичките различни — един възрастен, на около шейсет години, другите съвсем млади.

Той беше единствен тук. И имаше двама президенти, които позна трудно и не веднага — бяха по-млади от днес действащия с около двайсет години — помнеше снимките в досието му... Тук беше и съпругата му. Породиста холандска крава с огромно виме... И най-главният руски фашист с превръзка на лявото око... и най-главният кабадино-балкарец... (Веднага си спомни, че преди половин година на този фашист му бяха счупили главата на митинг, но лекарите му СПАСИХА ОКОТО!)

... После видя Динара. И забрави всичко.

... Танц на вдървени, неподвижни, болни тела. Шум. Стогласни стонове, викове, вой — жални, отчаяни, страстни, страшни. Как плачеха те, как тъгуваха! Безшумен, грозен, дървен танц на манекени... и нежно сплетени ръце, тела, лица... Те бяха хора. Хора бяха. Хора... Защо ги създадохте, върколаци? Върколаци безмилостни със змийско гнездо. Змийско гнездо са свили под носа ми?

Загледа се в Динара. Тя беше тиха, тъжна, синкава. Приличаше на католическа статуя. Тромав, огромен, млад Стас държеше ръката ѝ. Беше глупав, не можеше да се смее, а виеше... Тя като че го слушаше.

— Господин Красногоров! — страшно извика генералът, хващайки го с две ръце. — Не бива! Там не бива, ще се пребиете!

— Змийско гнездо? — каза му той. Вече не се владееше, пропадеше в нищото и почти нищо не виждаше. Безумният хоровод на сините хора изчезна, остана кремавият таван над главата му, отблясъци на светлина в края на съзнанието и ридаещият шум.

После:

— Никакви инжекции! — каза заплашително Иван, със скърцащ глас на наемен убиец. — Ще ти откъсна ръцете!

Сега ще го убие, помисли си със странно удовлетворение Господаря и припадна.

... Намираше се в просторна, светла стая, в която навсякъде бе простряно пране — чаршафи, кърпи, долни гащи и ризи. Миришеше на влажно и свежо, Виконта пушеше, но се усещаше миризма на тютюн.

... Сън, каза му Станислав, но Виконта намръщено поклати глава и го поправи: припадък. Не се заблуждавай — това е припадък.

... Гледай, каза му Станислав. Гледай — това е Сенка! Семьон Мирлин седеше с гръб към тях и играеше на карти с някого, който не се виждаше и чиято ръка току изскачаше иззад чаршафите. А Семьон блъскаше картите, прибираше ръцете и тихо си тананикаше някаква незначителна песничка, която в негово изпълнение придобиваше значителен смисъл — като на песен от Съпротивата. Пол Робсън. „Мисисипи“. „Джо Хил“... После Станислав позна партньора на Семьон — това беше Сашка Калитин. Те всичките бяха отново в колхоза на името на Тойво Антикайнен, но нямаше никакви момичета — само Лариска внезапно мина покрай тях, строга и непристъпна. Стана му тъжно и неловко.

... Знаеш ли, каза той на Виконта, когато мама сънуваше мъртвия ми баща или леля Лида, ми казваше съвсем сериозно: чакат, знаят, че скоро... Правилно, отбеляза Виконта, но ти не сънуваш, а си припаднал...

... Добре, рече му Станислав. Но ми кажи, моля ти се: кой е управлявал страната ни? Винаги. От самото начало... Някога е било добре.

Отначало по целия свят хората, без изключение, били добри. Но вземи новите и най-новите времена. Що за хора са това? Равнодушни

синове. Развратни мъже. Бездарни бащи. Разсеяни братя-чичовци... И някакъв си мъж, очевидно неспособен да осигури човешки, що-годе щастлив живот на собственото си малко семейство (майка, жена, две деца, сестра, брат, племенник — десетина РОДНИНИ, всичко на всичко ДЕСЕТИНА!), се захваща да организира, да ощастливи двестамилionна страна!...

... Това вече си ми го казвал, напомни му Виконта.

... Да, да. Аз не претендирам да съобщавам новина. Ти също постоянно се повтаряш...

... Аз не се повтарям. Аз цитирам. Обичам да цитирам. Това е доста по-безопасно.

... Добре, добре. Просто се опитвам да ти обясня основния си принцип... Този така наречен Велик човек в крайна сметка не управлява никого, освен шепа нищожества, които може да убива и унижава, но не може да ги направи по-добри — не знае как и не иска... Откъде се взема тогава нашата извечна жажда за преклонение пред великата личност? Ще ти отговоря: просто ни се иска да вярваме, че един-единствен човек може да промени историята с грандиозно усилие и за едно поколение. Но великите хора не променят историята, те просто съсипват съдбите на другите.

... И така ще бъде винаги, дотогава, докато не се научат ДА ПРОМЕНЯТ ПРИРОДАТА на човеците.

(Кой го каза? Виконта?)

... Не хора ще спасят хората, каза Виконта мъдро, а нехората. Хората не са способни на това, както китове не могат да спасят китове или плъховете — плъхове...

... Същността и основният белег на нашето време, продължи той, е естествеността на неестественото и дори на противоестественото... Единственият начин да ядеш евтин салам, е да го направиш от човешко месо...

... Обърнал ли си внимание, каза Виконта, колко трудно е да намериш в нашите джунгли бюрократ: наоколо колкото искаш жертви на бюрократизма, но нито един бюрократ!

... По-добре ми обясни от какъв зор държиш при себе си този Малнич? Та той е идиот.

... На мен ми харесва. Полезен човек е. Ако в кабинета му надникне кентавър, знаеш ли какво ще му каже? „Заповядайте. А коня

оставете в коридора.“

(До преди малко светлата стая стана мрачна и пуста. Стана задушно, а бе толкова свежо. И в нея остана само Виконта. Лежеше в леглото, болен от грип, а Станислав, който бе дошъл да го навести, седеше на стол и двамата пушеха. Произнасяха думи, които имаха двоен и троен смисъл. Като че никой не искаше да бъде разбран. Но всеки искаше да изкаже това, което го болеше, а болката беше нетърпима.)

... Изобщо не съм приятел на човечеството, възрази Виконта. Аз съм враг на неговите врагове.

... Пак ли цитат? Кажй най-сетне нещо свое.

... И защо? Ако искаш да разбереш кой кой е и защо, нима не ти е все едно с какви думи ти го обяснявам? Със свои ли, или с чужди. Може и с пръсти. Сапиенти сат.

... Не вярвам на цитати. Те винаги лъжат, защото по определение са същността на ПАРАИСТИНАТА. Те са безопасни. Ако искаше да си откровен, щеше да говориш със свои думи — грапави, невинаги смислени може би, но свои. Ако искаше...

... Ако гимназистките летяха във въздуха, всички щяха да станат летци...

... Браво. Умник. Добре го каза.

... Още си ТАМ, мой Стак. Ти все още си в „страната, която и насън няма да видиш“. Няма такава страна и никога не е имало. „Но винаги, в радост и скръб, е достатъчно да затвориш очи: в далечното синьо море, бригантината вдига платна...“ Флибустиерите са били обикновени престъпници, мой Стак, морски разбойници, кървави и подли. А авторът на тези редове е умрял от най-обикновената страшна смърт — беше убит на война... Ти непрекъснато си въобразяваш, че има Рай, мой Стак, и Ад. Те не са някъде си, а тук, около нас, мъчителите живеят в Рая, а мъчениците в Ада и Страшният съд отдавна се е състоял, а ние дори не сме го забелязали, защото сме мислели за Бъдещето...

... Понякога ми се струва, че съм абсолютно ненужен, Виконте. Ти си си отвратително самодостатъчен — никой не ти трябва.

... Грещиш. Ти си ми много необходим. Заложил съм на тебе. Ти си моята армия, моята ударна сила. Така че не приказвай глупости...

... Не смяташ ли, че моето Предназначение е нещо повече, отколкото си ти... или аз... или двамата заедно?

... Не. И да не говорим повече за това.

... Виконте, искам само да разбера... да...

... Не е необходимо, каза Виконта ядосано. Не трябва. Има неща, които е по-добре да знаеш, отколкото да разбираш. „Спомням си слънцето и искам да забравя, че тайната е грозна.“ Тайната е грозна, мой Стак. Винаги е грозна.

ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА

Дойде на себе си и веднага се опита да седне, но Иван го натисна леко по рамото:

— Стойте. Не бързайте... Ще ви се завие свят... — Иван говореше много тихо и непрекъснато се озърташе със странни движения на диво животно, очакващо нападение.

Не се възпротиви. Чувстваше се зле. Не му се ставаше, искаше му се да се обърне на една страна, да затвори очи и да поспи. Шестстотин минути. Не се чувстваше болен, а безкрайно уморен, все едно беше пренасял пълни щайги. Беше му неудобно да лежи. Беше му трудно да диша. Беше му горещо. Лицето, особено челото и устата бяха изсъхнали и кожата му се беше опънала.

Вдигна ръка и се опипа.

Под носа му имаше кълчища. Косата. Непознато мръсно и мазно кълбо кълчища. И замириса на кълчища.

— По дяволите... — произнесе той и се опита да откъсне това кълбо... Гадост. Но кълчищата не се откъснаха.

Иван престана да се озърта и се вторачи в него. В блесналите му очи се мярна насмешка.

— Ама че вид имате — произнесе той с напрегната усмивка. — Ако не ви познавах...

— Какво?

— Не зная. Според мен този ваш генерал съвсем се побърка от страх. Сложи ви морфин в системата. Отначало не забелязах, но после видях...

— Защо? Защо, по дяволите?

Все пак седна и се огледа, въпреки че веднага му прилоша. Беше в огромна сумрачна стая с нисък таван и разсеяна светлина от неизвестен източник. Край отсрещната стена бяха наредени високи колички. Върху една от тях лежеше неподвижно тяло с остра вирната брадичка, а от одеялото се подаваха голи ходила...

Отново се опита да отлепи фалшивите си мустаци и отново не успя. Всичко това вече не приличаше нито на сън, нито на бълнуване.

Приличаше на театър на абсурда — винаги бе искал да напише такава пиеса. Сега ще се отвори вратата и ще влезе средновековен рицар, обут с валенки и галоши... Всичко беше до такава степен нелепо, че дори страхът му изчезна. „Не е страшно, защото е абсурдно“... Впрочем страх имаше, но все още се пробуждаше.

— Колко е часът?

— Пет и четирийсет и две.

— Кронид трябва всеки момент да пристигне.

— Не всеки момент, а след около час. И изобщо не се надявам на него. Ще му направят засада и няма да го пуснат. Ако се съпротивлява ще го унищожат...

Двамата разговаряха бързо и делово, разбираха се с половин дума и той внезапно си помисли, че вече са определили положението си. Без да имат информация. Без да разбират нещо. Инстинктивно. Като преследвани животни. Беше ясно, че работата върви на зле. Трябваше веднага да се махнат оттук, и то със сила — нямаше да ги пуснат доброволно. Нямаше как да разчитат на Кронид...

— Какво става с Майкъл?

— Не зная. Не успях да проникна там. Навсякъде има патрули, като във военна база. Трябва да изчезваме, Стас Зиновиевич. Как сте?

— Задоволително — отвърна той, защото усещаше болка в слепоочията... и в дясното ухо... сърцето му биеше лудо и му се повръщаше... После се опита да стане. Количката бе висока и краката му не достигаха пода. Беше обут в дълги мръсновиолетови гащи. Цепката им бе без копчета. Беше облечен в сива, но чиста риза с връзки при яката. На таблата на количката висеше мръсновиолетовото горнище от пижама.

— По дяволите. Къде ще вървя в този вид? Къде са ми дрехите, не знаеш ли?

Иван отговори бавно, сякаш подбираше думите си:

— Зная къде са. Но няма да мога да се промъкна. Търсят ме там. По-добре да не им се мяркам.

— Направил ли си нещо?

— Да. Търсят ме. Хайде да тръгваме, Стас Зиновиевич. Полека. Натам, където не ме търсят.

Гледаше Иван и се бореше с желанието да го разпита веднага. Беше облечен в маскировъчни дрехи с цвят на есенни листа. С червена

барета на десантник. Лявата му буза бе наранена и дълбока драскотина на лявата му длан кървеше...

Изведнъж забеляза пантофи на краката си. Черни. Оказва се, че е лежал с тях. Абсурдът нарастваше. Трупата се абсурд след абсурд. Опитваше да си обясни ситуацията и какво да прави по-нататък по различни начини. Но никой от тях не ставаше. Всеки беше опасно губене на време. Този побъркан генерал явно се канеше да играе ва банк. Нямахше намерение да разбира и беше късно за пазарлък. Иван ще го гръмнат с автомат, а мен ще ме наблъскат с химикали. Трябва да изчезвам оттук, чак след това да диктувам условия и да задавам въпроси. Бедата беше в това, че и генералът добре разбираше ситуацията.

— Знаеш ли как да избягаме?

— Да.

— Откъде?

— Не си губих времето.

— Имай предвид, че не мога да ставам невидим. Не ставам за нинджа.

— Няма да се наложи. Вие сте болен човек и отивате в тоалетната.

— Ако ни срещне някой?

— Продължавате да вървите, аз ще се оправям с него.

Въздъхна дълбоко и слезе от кревата. Краката го държаха. Бученето в ушите престана, ала сърцето продължаваше да бие лудо. Иван му предложи рамото си и го прегърна през кръста. Миришеше на казарма. На чужда миризма.

— Иванинджа — каза му той нежно. — Здравата загазихме с тебе. Разбираш ли поне какво става?

— Нищо не разбирам — каза Иван. Бавно, старайки се да вървят в крачка, тръгнаха към изхода. — Но усещам, че това е едно шибано място. Видяхте ли Динара Алексеевна? Там в тълпата? Забелязахте ли я?

Той не отговори. Стана му гадно само като си спомни... Как плачеха те! Как се обичаха и се страхуваха да не се изгубят! Но се губеха. През цялото време се губеха. Те всичките бяха за еднократна употреба...

— Нищо — каза Иван, след като не дочака отговор. — Ще избягаме, гарантирам ви. А после ще се оправите с тях...

Оптимизъм, помисли си той, като старателно пристъпваше. Главното и единствено оръжие на победените.

— Правят салам от човешко — каза той на глас. — Няма да ни пуснат. Смятай, че сме мъртви. Знаеш ли как загинахме? Ние с тебе и Майкъл, разбира се, и Костя... попаднахме на засада, организирана от Гешка Вакулин и загинахме геройски...

— Глупости! — възрази Иван. — Та вие ще им пръснете главите. На всички. В краен случай.

— Нима вярваш в това? Забрави. Празни приказки са. Просто ми върви. Но късметът рано или късно свършва...

Бяха вече пред изхода. Иван го пусна, направи предупредителен жест и излезе навън.

Останал сам той мислеше да се опре на стената, но откри, че краката го държат стабилно — можеше да стои, да крачи и, ако много се наложи, да тича. Полека.

Отляво на вратата имаше обърнат стол, а малко по-нататък изпод кревата стърчаха нозе в десантни боти. Друго нищо не се виждаше. Убеди ме, помисли си той с жестоко злорадство, което го поразя. Добре. Нашето дело е право. Няма да ви позволя, гадове, да развъждате змии. ПОД НИКАКЪВ БЛАГОРОДЕН ПРЕДЛОГ. Ще извикам Виконта и спокойно ще обсъдим всичко, помисли си той с надежда. Веднага след това: какво ще обсъждаме? Какво?... и напразно се стремя да забравя, че тайната е грозна... Напразно.

Ванечка се появи и го подкани. Той се чувстваше като у дома си в тези коридори — вървеше отпред, без да се оглежда и му показваше пътя. Дрехите му отиваха, но модерните боти малко разваляха картината. По пътя виждаха само пожарогасители и някакви неизвестни апарати в стъклени шкафове. Ритмичният шум пак се чуваше едва-едва и оставаше отзад. Внезапно изникнаха две санитарки, изсумтяха нещо по адрес на Ванечка, който им отвърна с подходящ жест, равнодушно погледнаха болния, който отиваше в тоалетната и изчезнаха от полезрението. (Сърцето му пропусна удар, след това още един, но нищо, размина се.) Представи си как изглежда отстрани: разрошени кълчищни коси, кълчищни мустаци, старец в

мръсновиолетова болнична пижама, куцука покрай стената по коридора, задъхан, потен, раздърпан, див. Много убедително.

Нужникът се оказа доста приличен. Не като в „Интерконтинентал“, но сравнително чист. Четири писоара и четири кабинки без врати. И без клекала, но чисти.

Иван изтръгваше рамката на хоризонталния прозорец над крайната кабинка. Постапи я безшумно в ъгъла, огледа се и махна с ръка.

— Добре, добре — каза той на този мокър от пот и побеснял от яд човек.

— Но знай, че няма да мога да скоча... — (За какъв дявол да скачам? Че аз просто няма да мога да се промъкна през отвора!) — Тоест аз ще скоча, но ще си потроша старите кокали...

— Няма да се наложи — каза Иван леко задъхан. — Няма да скачате... Хайде... По-смело, държа ви.

Това беше унижително. Безсилните му ръце не можеха да издърпат натежалото му тяло, меките му като макарони крака безнадеждно търсеха опора по кахления под... Подпиран и избутван, той се катереше по плъзгавата кахлена стена, задъхваше се, хъркаше, обливаше се в пот и в края на краищата се оказа отначало в рамката на прозореца, а после в плитка циментова яма. Задъхан и свит, той седеше, неестествено преплел крака. Не чувстваше ръцете си, не чувстваше нищо освен свистящите си дробове... нямаше сили дори да затвори очи и виждаше над себе си решетка. Край, помисли си той. Това е краят...

Очевидно за известно време се изключил: внезапно до него се оказа Иван, съсредоточен като хирург опипваше пулса на врата му.

— Нищо, нищо... — отвърна той на внимателния му поглед. — Държа се засега. О'кей. Какво следва по-нататък?

— Станете — каза Иван и се изправи, после се наведе над него и го хвана под мишниците. — Така... Добре... Виждате ли светлината там?

Двамата стояха в циментовата яма и той видя, че решетката я няма. Видя и светлината, за която спомена Иван, но честно казано повече нищо не различаваше. Наоколо всичко беше в гъста мъгла, леко осветявана от три места, най-ярко бе показаното от Иван.

— Главният вход е при тази светлина. Там са колите ни. Охрана няма. Чувате ли ме?

— Да — отвърна той. — Но не разбирам. Засега.

— Ще разберете. Не е сложно. Те не очакват да се появим тук, затова нищо не рискуваме. Важно е да сме бързи...

... Само ти се струва, че е важно да сме бързи, помисли си той. Важното е да не направим някоя глупост. И без това вече са толкова много. Сам Господаря, лично, побягнал, като някакъв ненормалник от болницата, излязъл през кенефното прозорче навън и сега стои с премръзнали крака, облепен с кълчища, диша дълбоко, за да не повърне и се готви да атакува... Защо? От кого бяга, от какъв враг? Не бе способен да отговори на нито един въпрос, не се и опитваше. Но още по-малко можеше да си представи, че се връща на количката, ляга под одеялото с пантофите, тихо и търпеливо чака да се появи генерал Малнич или, още по-лошо, странният доктор Бур-мур-шихин...

— Не разбирам, шефе, чувате ли ме или не? — попита Иван ядосано.

— Слушам те. Но не ми харесва планът ти. Няма да можеш да разбиеш вратата — себе си ще разбиеш. Тогава ще трябва сам да прескачам стената, а ти ще останеш при тях и ще те ликвидират. Напълно законно. Няма и да се замислят, разбираш ли?

— Не мислете за мен, погрижете се за себе си...

— Ще мисля и за двамата. И за Майкъл, който седи сега там и нищо не знае...

— И за Кронид, когото те чакат в засадата...

— Откъде знаеш, че има засада?

— Какво значение има откъде? Можете ли поне веднъж да ми се доверите? Без разговори?

— Цял живот ти се доверявам.

— Тогава правете каквото ви казвам.

— Не. Ще се качим и двамата в бронираната кола и ще прескочим стената...

— Трябва да ги задържа, не го ли разбирате?

— Разбирам го. Ти ще караш.

— Разберете, че те веднага ще ни подгонят и няма да можем да им избягаме. Не и по този път.

— Нищо. Ще избягаме, като стигнем автострадата. По бетонния път, разбираш ли? Кронид ще дойде по него, трябва да го посрещнем... А главното е, че няма да мога да скоча три и половина метра, разбираш ли? Ще катастрофирам.

— Ще ни настигнат и ще започнат да стрелят.

— Нищо. Ако ти караш, ще им избягаме. И изобщо, който не рискува, не пие шампанско.

Иван не каза нищо няколко секунди, дишаше шумно през носа. После каза:

— Не понасям шампанско.

— Аз също. Но Кронид го обожаваш!

— Ако не беше Кронид, нямаше да се съглася на тази авантюра.

— Нито пък аз! Щях да си лежа сега...

— И да чакате тихичко да ви заколят. Напълно законно.

— Нищо подобно. Ами моята Тайнствена сила?

— Ех, Стас Зиновиевич — каза Иван. — А може би точно тук я правят вашата Тайнствена сила? А?

Това беше логично. Бре този Иван! Не можа да му отговори веднага. Нито с „да“, нито с „не“.

— Добре — каза Иван решително. — Дръжте се за мен, аз ще вървя пръв.

Всичко стана доста бързо и отначало без пречки. Кратко безшумно пътешествие през мъглата. Покрай грапавата стена. Беше студено. Мъглата полепваше по лицето, като влажна паяжина. Някъде свиреше музика, чуваха се гласове.

Вече бяха при колите. Десетина крачки ги делиха от „адиабата“, чийто стремителен силует се виждаше на фона на оранжево зарево. Внезапно се появи силует: с широки плещи, с фуражка с дълга козирка, мустаци и къса лула (такива бяха на мода от известно време сред подофицерите от специалните части).

Прапорщик от охраната. Търсеше нещо при колите. Или проверяваше. Или имаше намерение да открадне нещо. Под покрива на нощната тъмнина. Чуваха се метален звън. Той се навеждаше и отново се изправяше. Раменете му мърдаха. Замръзнал Иван го следеше. Стана неузнаваемо страшен. Излъчваше мъртвешка заплаха, която се появи изведнъж и заживя свой собствен и опасен живот.

Той искаше да му каже: недей, остави го, да се върнем, но Иван му запуши устата с ледената си длан и изчезна. Като баскер. Без шум, без да раздвижи въздуха, както изчезва сянката на стената, когато изключат лампата.

Изминаха няколко гадни мига и нищо не се случи. Прапоршчикът стоеше сега гърбом към колата им и палеше запалка. Синьо-оранжевото пламъче озаряваше съсредоточения му нос. Лулата не искаше да се разпали. Глупаво, помисли си той. Глупаво е да умираш и последното ти желание да е да си запалиш лулата. Не искам да мисля за това. Затвори очи, не искаше да гледа, а когато отново ги отвори, нямаше нищо за гледане. Човекът бе изчезнал. Вратата на колата бе вече отворена, Иван го викаше, правейки знаци с ръка и трябваше отново да върви, да се придвижва на заледените си крака и да се надява на по-добро при постоянното очакване на най-лошото.

Музиката продължаваше да звучи и се чуваше кашлящ смях.

ГЛАВА ДВАНАДЕСЕТА

Колата подскочи меко като гигантска механична котка и за няколко секунди той видя под себе си мъгливия предутринен свят: черната четка на храстите и дърветата около зданието, бодливата тел върху стената и някаква осеяна с мигащи червени светлини кула в далечината. Мъглата бе дебела четири метра, над нея тихо се сипеше ситен сняг, луната светеше мътно. После колата отново слезе в мъглата, двигателите ревнаха късо и мощно, Иван като по чудо успя да смекчи удара — суперресорите скръцнаха, но издържаха, челюстите му тракнаха и колата тръгна по пътя. Гумите изцвилиха и димяха — Иван влизаше в остър завой. Бързаше, докато онези още не се бяха усетили да изпратят потеря и да съобщят на патрулите си. Идеята беше глупава, момчешка, замислена от момче и затова се провали, дори не започна както трябва — след пет минути горивото им свърши.

Седяха вътре и мълчаха. По таблото мигаха червени и зелени светлини. Червената лампичка за горивото светеше строго, непреклонно и осъждащо. Двигателят изстиваше. Купето също. Трябваше да излязат и да вървят към автострадата. Десет километра. Може би пет. Можеха да успеят да избегнат патрулите. Можеха да успеят да избегнат момчетата на Гроб Вакулин. Можеха да успеят да посрещнат и спрат Кронид, който трябваше да е наближил... ако не са го спрели и пленили.

— Прапоршчикът ли откъсна радиостанцията? — попита той. Не защото това имаше някакво значение, а защото никак не му се искаше да излиза навън — в купето все още бе топло.

— Не мисля — отвърна Иван. — Предполагам, че те са я демонтирали преди това. Почакайте, Стас Зиновиевич, не излизайте засега. Имам в багажника някакви дрехи — може да не са вашият номер, но все пак ще сте по-добре, отколкото с тези болнични дрипи...

— Добре — каза той послушно. — Чакам.

Трябваше още веднъж да обмисли ситуацията. Самостоятелно. Без Едик. Без Кузма Иванич. Без Николас. Без свитата, която в този момент обичаше повече от всичко на света. Без своето знаменито

Министерство на пробите и грешките... Някъде сбърках, помисли си той. Нещо много важно не съм разбрал навреме (отдавна, много отдавна!) и именно заради това днес се оказах в небрано лозе.

... „Салам от човешко месо...“ Не, не е, това е само фигуративно казано. Нещо друго ми бе казал той преди много време, преди много години, когато още нищо не беше решено, когато всичко едва започваше и нищо още не изглеждаше окончателно. (За президента Красногоров всичко започваше, а за член-кореспондента Киконин вече всичко е било решено и се е развивало с пълна сила.)

... „Боговете даряват Предназначението. И онзи, който получи този дар, става един от тях... Ти дори не можеш да си представиш, мой Стак, какво рядко нещо е ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕТО!“

... Виконте, приятелю, ти единствен ми остана. Как така се случи, че именно ти се оказа сред моите неприятели? Да, ти не си приятел на човечеството, ти си враг на неговите врагове. Но нали и аз също! Как се оказа между нас генерал Малнич с просташкия си лик на лъжец и мошеник? Защо моят божествен дар е безсилен пред него?

Не виждаше отговор.

Честно казано и въпрос не виждаше. Ставаше нещо смътно, необяснимо и хлъзгаво като парче лед. Отдавна бе отвикнал от това — бе вече разглезен. Чувстваше се необикновено стар, слаб и безсилен. Беше мъчително и гадно чувство, каквото се случва в лош сън, когато искаш, но не можеш да се събудиш...

Заслуша се. Отвън се чуваше някакъв шум. Сякаш оправяха шушляков плащ. Кой сега помни какво е това шушляков плащ? Впрочем Ванечка е прав — по-добре е от тези лилави наполеонки... Плащът още един път шумна и изведнъж някой се засмя. Не беше познат. Не беше Ванечка.

... Той се дръпна силно и удари главата си в стъклото на дясната врата. Пред лявата стоеше баскер, гледаше го със святкащите си червени като въгленчета очи и се смееше.

Изпита внезапен задушавач ужас. Тик, който сви душата му в точка. Безумие, вцепеняване, изгуби себе си. Баскерът продължаваше да стои неподвижно, да го гледа — като мрачен ескиз на Франсиско Гоя и също толкова неправдоподобен.

... Говореше се, че имат поглед на базилиск^[1], под който набелязаната жертва се вкаменявала, онемявала и кръвта ѝ спирала.

Говореше се, че някои баскери откъсвали краката на човека и го оставяли да поизгние. После се връщали и го изяждали. Говореше се, че всъщност не обичали да убиват — не харесвали прясно месо. Говореше се, че ако не виждаш друг изход, е по-добре да се застреляш...

Първият шок премина, той беше целият в ледена пот, но вече разбираше всичко. Отново бе старият, обладан от гордост, злобен и властен човек, привикнал да подчинява и отвикнал да се подчинява. Не желаше нито да умира мъчително, нито да се застреля, за да избегне мъките. Искаше да живее. (Колко много загуби за едно денонощие!... Проклетата нощ. Проклетата липса на късмет...) Той не откъсваше очи от мрачното видение зад стъклото, протегна ръка и отвори жабката. Пистолетът не беше там. Прапоршчикът го беше откраднал. Впрочем пистолетът беше газов и безполезен срещу баскера. (Колко необратими загуби само за една нощ!) Свиня, помръдна устни той, без да издава звук. Обхвана го пристъп на омраза, която потисна всички останали чувства. Опипа пространството под седалката, там, където Ванечка тайно държеше осколочна граната за всеки случай.

Глупавият прапоршчик не я беше намерил и сега той я стисна в юмрука си, със зъби издърпа шплента и протегна свободната си ръка, за да отвори лявото стъкло.

Но баскерът вече го нямаше.

Гадино умна. Маmicата ти! Излезе навън и внимателно обиколи колата, държейки гранатата, готов да я хвърли или в краен случай просто да разтвори пръсти. Вървеше през непроницаемата мъгла. Нищо не се виждаше. Абсолютно нищо. Светеха само габаритите на колата, но не осветяваха нищо.

Заобиколи колата и видя в отворения багажник Ванечка, който лежеше там неподвижен и го гледаше. Ванечка беше съвсем малък. Черна, лепкава локва заливаше целия багажник. Ванечка беше в съзнание, но мълчеше. Нямаше крака.

После заговори. Гласът му бе като звъняща струна.

— Гос-с-сподар-ю-ю, доубийте ме... — и умря.

Той видя как животът си отиде от черните неподвижни очи и как тялото, което преди малко бе пружина, натегната до край от болка и ужас, омекна...

Остана неподвижен няколко секунди.

(Никога не бе знаел как да се държи с мъртвите. Десетки хора бе изпратил вече ТАМ, но така и не се научи да склони глава, да докосне с устни леденото чело, да се изправи и отново да склони глава... Това му се струваше театър. Евтина самодейност. Представление — неизвестно защо и пред кого.)

После протегна свободната си ръка към сънната артерия на Ванечка. Нямаше пулс. Ванечка вече не беше тук. И никога нямаше да бъде. Затвори капака на багажника и сякаш внезапно се събуди. Обкръжаващият го свят, току-що съществуващ отделно и някак далече, се стовари отгоре му безпощадно. В този свят (освен ледена мъгла) имаше леден студ и вятър, ледена безнадеждна самота и мъртвешката воня на звяр, който доскоро бе тук и може би все още бе наблизо: гледаше, чакаше, преценяваше, решаваше...

Потрепери целият. Ръката му стискаше гранатата. Усети металическия вкус на шплента, който все още стискаше със зъбите си. Дойде на себе си и си спомни какво именно трябва да направи. Не можеше да върне шплента обратно. Изплю го. Гранатата остана в него. За всеки случай. Не срещу баскера — изведнъж придоби увереност, че звярът е заминал, че ще се върне след няколко дни, за да разпори със стоманените си нокти капака на багажника и да стигне до онова, което бе вътре. За да попречи на това, сега трябваше да се насили и за пореден път да преодолее себе си — да върви, да пълзи, ако е необходимо, но да намери хора, каквито ще да са, макар по-добре свои.

Вървеше бавно, почти не усещаше вкочанените си нозе, с които несигурно, като слепец, напипваше пътя. Не виждаше почти нищо пред себе си, беше протегнал напред свободната си ръка и грижливо притискаше към гърдите си юмука с гранатата. Не мислеше за нищо. Ако имаше начин да си върне способността да мисли, сигурно щеше да мисли само за това, колко проклета бе тази нощ и за това, че няма да я преживее. Страхът тихо го ядеше и той запя: „Закука сива кукувица... по ранина, на разсъмване...“ Пееше, старайки се да подражава на интонацията на майка си, но не знаеше украински, просто помнеше думите, мотива и интонацията наизуст. „Ой заплакали са юнаците... хей-хей, в чужбина в затвора...“ Беше забравил думите и започна отначало. Вярваше, че това ще му помогне. Страхът му вече побеждаваше разсъдъка. Но нищо не се случваше. Очевидно заклинанието притежаваше сила.

После, когато мъглата започна да се разсейва, когато на небето се появи и увисна над черната стена от хрусталаци нащърбената мътна луна, той, ни в клин ни в ръкав, си спомни съчинената някога от него и отдавна забравена песничка с туристически мотиви:

*На небето луната
блести като тиган,
наоколо мечки и слонове
и ние сме сред тях...*

Защо там мечките и слоновете бяха заедно? Кои бяха тези „ние“? Някога песничката беше съвършено конкретна, той ясно помнеше това, но сега всичко се беше изтрило, изветряло и за нищо не ставаше. И за никого. Не и за него. Не и за този бетонен път. За тази мътна огризка космическа беда над косматите хрусталаци. Не и за самите храсти, където живее нещо по-зло от мечка, макар и, слава Богу, по-малко от слон...

*Десет дни без троха в устата,
отдавна изядохме кучетата.
Вървим към мечия хребет
четвърта седмица.*

... Какви кучета? Ловни ли? Или за теглене? Къде се намира този Мечи хребет (а също послушно изплуващите по асоциация: Въшлив хълм, Грибановска караулка, Сто и втора отметка)? Поне да можеше да си спомни през коя година беше това?... Никога през живота си не съм ходил на лов. Сашка Калитин беше ловец, но ходеше предимно за патици и глухари, какво общо имат мечките?

*Мой приятел, гладна свиня,
нарочно плю в душата ми.
Целеше слона, а улучи мене*

и ще ме схруска.

Това да не е за нас с Виконта, усмихна се той и внезапно усети отново своите фалшиви мустаци — мокри миризливи кълчища под носа. „Целеше се в слона, а улучи мене...“ Не е лошо. В това явно има нещо. Виконта винаги бе смятал, че нашето въображение е по-голямо от нашия свят: всичко измислено съществува. Всеки стих е вместилище на Истината. Просто невинаги ни е дадено да разберем, каква именно и за какво... Ние знаем много повече, отколкото разбираме. Това е наша беда и щастие едновременно...

*Потъмнява златото на огъня,
дими и гасне.
Дано доживея, братя, до утрото.
Моят приятел ме гризе!*

... Това е много точно. Като природен закон. Нито да прибавиш, нито да извадиш: гризе. Не бива, Виконте, помоли се той. Аз съм твой завинаги и завинаги с теб. Макар че това твое змийско гнездо ще го унищожа, ако е рекъл Бог. Защото не бива. Защото има неща, които не бива да се правят. Неща, които са нужни, много нужни, но в същото време и много ужасни, не бива да се вършат. Невинаги умеем да се изразяваме. Да разбираме. Да формулираме. Трябва да се стараем. На всяка цена трябва да се стараем. Но дори ако не сме успели нито да разберем, нито да формулираме, трябва да почувстваме (просто с грубата кожа на душата): това не бива да се прави.

Песента му свърши. Започна я пак отначало, изпя я цялата на висок глас и когато пак свърши, продължи да върви без песен. Всичко се виждаше наоколо. Мъглата остана назад, отпред беше обикновена тъмнина с дребен сняг, а луната, макар и поизносена от годините си (като валенки, изядени от молци), светеше ярко и му позволяваше да избира къде да постави крака си (полумъртъв, с болящо разбито коляно) и къде не бива в никакъв случай. Беше си загубил пантофите, краката му бяха боси, но той не го знаеше...

Сега свикна тук, както винаги свикваше навсякъде и в каквато и да е ситуация. Знаеше, че ще върви точно толкова, колкото трябва и няма да позволи на никого и на нищо да го спре. Винаги се бе стремил да бъде честен, най-вече със себе си. Познаваше себе си като доста твърд, не особено добър човек, неумеещ и нежелаещ да лъже и придаващ на това обстоятелство прекалено голямо значение. Честността е валута на нравствеността. Политиката не приема тази валута, тя си има своя валута, но докато светът се управлява от безчестните или, в най-добрия случай, от умерено честните хора, дотогава светът ще е безчестен или в най-добрия случай, умерено (според обстоятелствата, от време на време, ако е полезно за делото, деван-лез-анфан, за пресата и телевизията) честен. Или — или. Разбира се, Виконта винаги (и сега) се бе отнасял към тази идея скептично. Честността е нещо като ума на красива жена: не е лошо, но не я обичаме заради това... Виконта е циник. Но и учен. Знае цената на честността. Знае, че честността няма цена. Като живота. Нея просто я има или я няма. Тя е самоценна...

Опомни се. Какво ми става? С кого говоря? Или това не съм аз? Но някой току-що бе до мен. Седеше в креслото и гледаше огъня през висока чаша със скоч...

Наоколо нищо не се случваше. Той вървеше. Тътреше краката си и разбитите колене го боляха ужасно. Почти нищо не помнеше, бе забравил за Николас, за Ванечка, за Майкъл и съвсем бе забравил за непознатите хора. Ясно помнеше само едно: ако отпред се появят непознати, трябва да се скрие в храстите, а ако и това не помогне, трябва да разтвори пръстите на дясната си ръка; ако отпред се покажат фарове, това ще е Кронид — тогава трябва да излезе на средата на пътя и да разтвори ръце... Само дете не беше сигурен, че ще му стигнат силите да разпери ръце. И много се съмняваше, че ще успее, ако се наложи, да разтвори пръстите си — ако трябваше да бъде честен докрай, беше сигурен, че **НЯМА** да успее да го направи...

... Фаровете се появиха неочаквано и съвсем близко. Той се опомни, затича се към тях и замаха със свободната си ръка. Колата го избегна с рев и скърцане на спирачки, сякаш се дръпна от него с отвращение. След нея с рев се носеше малък щабен БТР, подарък от предишния Министър на отбраната. Беше пълен с момчетата на Артьом. Въздушната вълна го отхвърли, не успя да се задържи на

краката и падна върху бетона, без да почувства болка и дори без да разбере, че е паднал.

— Проклети алкохолици — нервно каза Кронид, който седеше зад волана на пакарда. — Едва не сгазих този боклук...

— А може би той искаше да го сгазиш? — промърмори Артъм, мрачно захапал цигара. — Видя ли какъв е?

— Какъв?

— Мустакат. Очевидно е избягал от лудницата. Търсеше си смъртта.

На което Кузма Иванович отвърна меланхолично: „Всички ще умрем“. Това прозвуча при него като прогноза, но никой не подозираше колко бързо ще се сбъдне тя.

— По дяволите, закъсняваме — каза Кронид.

— За какво се тревожиш? — попита Кузма Иванович. — Той е омагьосан.

— Господ пази предпазливия.

— Него и така Бог го пази... — каза Кузма Иванович, а Динара за пръв път каза от задната седалка с непознат, явно спаднал глас:

— Стига сте дрънкали! Млъкнете, за Бога!

Тогава видяха „адиабата“ с отворена дясна врата.

Той не виждаше и не чуваше нищо от това. Не можеше да го чуе дори ако се намираше съвсем близо до тях в колата им, на система и с кислородна маска на лицето. Стори му се, че седи на стар, полуразвален стол в малката стаичка на Виконта, досами него. Той ровеше в купата с лули, антикварните бокали проблясваха с рубините си (или топазите си), половината му живот бе останал в миналото, в бъдещето бе другата половина, пълна със скрит смисъл, и Виконта заговори по своя пренебрежителен начин: „Можеш да знаеш предназначението си и да не го разбираш. Дори е по-добре да е така, защото е казано: СПОМНЯМ СИ СЛЪНЦЕТО И НАПРАЗНО СЕ ОПИТВАМ ДА ЗАБРАВЯ, ЧЕ ТАЙНАТА Е ГРОЗНА. Тайната е грозна, мой Стак. Тайната винаги е грозна. И ако искаш да имаш евтин салам, ще се наложи да правиш от човешко...“

— Не! — каза той решително и в същата секунда малкото, почти микроскопично петънце мъртва тъкан на варолиевия мост спря дишането му.

... Свий пръстите, помисли си той безпорядъчно, вече задъхвайки се, вече съвсем без въздух. По-силно. Да не закачиш Виконта... Пръстите...

---

[1] Базилиск — чудовище с глава на петел, очи на жаба и крила на прилеп, съществува в митологиите на много народи. — Бел.прев. ↑

Издание:

Борис Стругацки

Търсене на целта

или двадесет и седмата теорема на етиката

Борис Стругацкий

Поиск предназначения (или двадцать седмая теорема этики),

1995

Издателска къща „ИнфоДАР“ ЕООД — София, 2007

Превод: Максим Стоев

Редактор: Екатерина Панчева

Коректор: Жанета Николова

Дизайн на корицата: Светлозар Петров

Формат: 60×90/16

ISBN 978-954-761-294-5

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.